

**Jomfruland
nasjonalpark**

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

År/year:

2019

Antall sider/number of pages:

135

Utgiver/publisher:

Styret for Jomfruland nasjonalpark.
Board of Jomfruland national park.

Tittel/title:

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde. Management plan Jomfruland national park and Stråholmen landscape conservation area. Dokument til godkjenning av Miljødirektoratet. Document for approval by Norwegian Environment Agency.

Sammendrag/summary:

Forvaltningsplanen er et verktøy for å gjøre gode, kunnskapsbaserte valg. Planen gir mål for verneverdiene og hvilke tiltak som bør settes inn for å nå målene, den utfyller verneforskriftene og har en strategi for besøksforvaltningen. Forvaltningen bør bruke mest mulig av sine ressurser til aktiv forvaltning som skjøtsel, informasjon og tilrettelegging.

The management plan is a tool for knowledge-based decisions. The plan gives management goals for the conservation values and describe which measures that may be taken. The management plan complements the regulations and have a strategy for visit management. The management authority wants to use most of its resources on active management such as preservation activities, information and facilitation for visitors.

Forsidefoto/photo frontpage:

Nasjonalparkportal/ ved Tårnbrygga, Jomfruland 2017. Foto: Morten Johannessen
National park portal at Tårnbrygga, Jomfruland 2017. Photo: Morten Johannessen

Innhold

Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Bakgrunn for nasjonalparken.....	6
1.2 Prosess med forvaltningsplan	7
1.3 Områdevern og verneformer	7
1.4 Beskrivelse og oversiktskart	8
1.5 Verneforskriftene	10
1.6 Om forvaltningsplanen	10
1.7 Forvaltningsordningen	10
2 Naturgrunnlaget	11
3 Historisk bruk	13
3.1 Bosetting	13
3.2 Fiske	14
3.3 Landbruk	15
3.4 Hytter	16
3.5 Reiseliv	16
4 Verneverdier	16
4.1 Tidligere verneområder	16
4.2 Rammer for forvaltningsmål	17
4.3 Forvaltningsmål og bevaringsmål	18
4.4 Naturtyper og arts mangfold på sjøbunnen, fiskearter og bestander.....	18
4.5 Naturtyper og arts mangfold på land	27
4.6 Fugl	35
4.7 Pattedyr	38
4.8 Landskapsverdier	39
4.9 Landskap i sjø	42
4.10 Kulturminner	43
5 Brukerinteresser	45
5.1 Næringsfiske og akvakultur	45
5.2 Landbruk	47
5.3 Reiseliv	52
5.4 Hytter og andre bygninger.....	52
5.5 Tekniske anlegg og innretninger	55
5.6 Ferdsel og friluftsliv	58
5.7 Fritidsfiske, jakt og fangst.....	63
5.8 Annet uttak av naturressurser	64
5.9 Motorferdsel.....	66
5.10 Forskning, bestandsovervåking, formidling og undervisning.....	68
5.11 Forholdet til arealplaner.....	69
6 Besøksforvaltning.....	70
6.1 Innledning	70
6.2 Forventninger lokalt.....	71
6.3 Besøksstrategi	71
6.3.1 Om besøksstrategi	71
6.3.2 Hvorfor besøksstrategi?	71
6.3.3 Hvem er en besøkende?	72
6.3.4 Prosess med besøksstrategi	72

6.3.5	Visjon	72
6.3.6	Kort om rammeverket	72
6.4	Kunnskapsgrunnlaget	72
6.4.1	Sårbare naturverdier	72
6.4.2	Sårbare kulturminneverdier	74
6.4.3	Reiselivet	74
6.4.4	Nasjonalparken som turistattraksjon	76
6.4.5	De besøkende	77
6.4.6	Annen relevant kunnskap	78
6.4.7	Sammenstilling og analyse av kunnskap	79
6.5	Innfallsporter, informasjonspunkt, startpunkt og utsiktspunkt	79
6.6	Stier og oppholdssteder	81
6.7	Mål, strategiske grep og tiltak	82
6.8	Kommunikasjonsplan	85
7	Retningslinjer og informasjon for forvaltningen	90
7.1	Dispensasjoner	90
7.2	Saksbehandling	92
7.3	Myndighet og oppgaver	94
7.4	Miljøvedtaksregisteret	96
8	Oppsyn	97
9	Litteratur	97

Vedlegg:

- 1: Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark
- 2: Forskrift om vern av Stråholmen landskapsvernområde
- 3: Detaljkart med vernegrenser
- 4: Tiltaksoversikt
- 5: Kart over delområder i forbindelse med forvaltningen på Jomfruland
- 6: Kart over delområder i forbindelse med forvaltningen på Stråholmen
- 7: Kart over forslag til inndeling av beiter på Jomfruland
- 8: Kart over inndeling av beiter på Stråholmen
- 9: Kart over arealer i landskapsvern-området på Stråholmen som kan fulldyrkes
- 10: Kart over arealer i delområde 1 og 3 på Jomfruland med tilpasset skjøtsel
- 11: Kart over område nord for Stråholmen med forbud mot jakt på sjøfugl

Forord

Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde skal sikre kystnaturen, landskapet og kulturarven for framtida. Samtidig skal områdene kunne brukes til fiske, landbruk, friluftsliv og opplevelser. Nasjonalparken skal gi mer kunnskap, stolthet og større attraksjonskraft. Vern og bruk skal gå hånd i hånd.

Velkommen til Jomfruland nasjonalpark – her kan du lære, oppleve, drive aktiviteter eller bare nyte sansenes og stillhetens rike!

Vi skal forvalte nasjonalparken med klokskap, kjærlighet og respekt. Du kan bidra til at den blir brukt på en bærekraftig måte, slik at naturen blir tatt vare på for kommende generasjoner.

Bruk det nasjonalparken har å by på, men uten at det går på bekostning av naturverdiene. Vi regner med at du følger regler og anbefalinger.

Vær spesielt hensynsfull:

- Se deg for og hold avstand så du ikke forstyrrer dyrelivet
- Hold deg til stiene og vær varsom med vegetasjonen
- Ta gjerne en rast, men uten byggverk eller bål
- Ta gjerne med hunden hvis du holder den i band
- Ta med søppel etter deg selv og andre
- Gå helst til fots og bruk god tid - det gir den beste opplevelsen. Du kan ikke bruke motorkjøretøy.

Nasjonalparkstyret har ansvaret for at parken blir forvaltet etter internasjonale avtaler, naturmangfoldloven og verneforskriftene. Forvaltningsplanen er et verktøy for å gjøre gode, kunnskapsbaserte valg. Planen gir mål for verneverdiene og hvilke tiltak som bør settes inn for å nå målene, den utfyller verneforskriftene og har en strategi for besøksforvaltningen. Forvaltningen bør bruke mest mulig av sine ressurser til aktiv forvaltning som skjøtsel, informasjon, og tilrettelegging.

Nasjonalparkstyret under åpningen av nasjonalparken 13. august 2017. Foto: Aud Torild Stensrød.

Tone Berge Hansen
nestleder

Jone Blikra
styreleder

Viggo Nicolaysen
styremedlem

Torstein Kiil
styremedlem

Solfrid Rui Slettebakken
styremedlem

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for nasjonalparken

Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde ble vedtatt opprettet 16. desember 2016 og offisielt åpnet 13. august 2017.

Initiativet til verneprosess ble tatt av Fylkesmannen i Telemark og Kragerø kommune våren 2012. Bakgrunnen var de store verneverdiene og behovet for å ta vare på dem for framtida. Samtidig tok Fylkesmannen i Aust-Agder og Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner initiativ til en tilsvarende verneprosess for Raet nasjonalpark.

På det tidspunktet var det én nasjonalpark med større sjøarealer i Norge fra før – Ytre Hvaler nasjonalpark i Østfold. Den ble opprettet i 2009 og var et resultat av Stortingsmelding 62 (1991-92). Samtidig var arbeidet med Færder nasjonalpark i Vestfold, som også er en nasjonalpark etter lokalt initiativ, godt i gang. Det var også tre marine nasjonalparker i Danmark og en i Sverige.

I januar 2013 ga miljøvernministeren klarsignal til at arbeidet med de to nasjonalparkene kunne starte opp. Det var en forutsetning at kommunene måtte stille seg bak verneforslaget og det ble lagt vekt på lokal medvirkning. Miljødirektoratet la til rette med finansiering og rådgivning.

Prosjektorganisasjon med prosjektgruppe, referanse-gruppe og styringsgruppe ble etablert i mai 2013. Prosjektgruppa, som hadde sterk representasjon fra organisasjonene på Jomfruland og Stråholmen var sentral i arbeidet. Referansegruppa representerte bredden av organisasjoner og myndigheter på lokalt og regionalt nivå, var involvert i forbindelse med milepæler i arbeidet. Styringsgruppa som var felles med Raet nasjonalpark hadde felles, prinsipielle spørsmål og finansiering til behandling i tillegg til å bli orientert om arbeidets gang. Miljødirektoratet hadde tett dialog med Fylkesmennene i prosessen.

Kommunestyret i Kragerø sluttet seg i juni 2013 enstemmig til at oppstartmeldingen kunne sendes på høring. I forbindelse med oppstartmeldingen ble det holdt tre åpne dialogmøter.

Fylkesmannen vurderinger av innkomne uttalelser ble lagt fram for prosjektorganisasjonen, og

styringsgruppa konkluderte i oktober 2013 med at uttalelsene ga grunnlag for videre arbeid med sikte på å utarbeide verneforslag.

I juli og september 2014 var det igjen åpne dialogmøter på Stråholmen og Jomfruland. Verneforslag og utkast til forvaltningsplan var til faglig gjennomgang i Miljødirektoratet i januar og februar 2015.

Kragerø kommunestyre sluttet seg i møte i april 2015 enstemmig til at forslag til vern av Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde med konsekvensutredning kunne sendes på høring. Verneforslaget var på lokal og sentral høring fra mai til september 2015. I forbindelse med høringen ble det gjennomført tre åpne høringsmøter i juni og juli 2015.

Sammenstilling og vurdering av høringsuttalelsene ble behandlet i prosjektgruppa i september 2015. Styringsgruppa konkluderte i møte i november 2015 med at dersom Kragerø kommunestyre sluttet seg til verneforslaget, burde forslaget fremmes for videre sentral behandling. I møte i februar 2016 vedtok Kragerø kommunestyre enstemmig at nasjonalparken var velkommen hvis noen forutsetninger ble oppfylt, og Fylkesmannen oversendte verneforslaget til Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet sendte sin anbefaling til Klima- og miljødirektoratet i juni 2016, der det ble anbefalt at Jomfruland og Raet nasjonalparker ble opprettet.

En av forutsetningene fra Kragerø kommune var grunneierrepresentasjon i nasjonalparkstyret, noe Klima- og miljødepartementet la til rette for i juni 2016 ved å be Miljødirektoratet gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i både Raet og Jomfruland nasjonalparker.

Klima- og miljøminister Vidar Helgesen la fram forslag til verneforskrifter for Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde, sammen med foredrag til kongelig resolusjon for Kongen i statsråd 16. desember 2016, der vernet ble vedtatt.

I januar 2017 orienterte Fylkesmannen grunneiere og organisasjoner om vernet og igangsatte sak om grensegang i Nedre Telemark jordskifterett.

Krav om erstatninger ble mottatt av Fylkesmannen innen tidsfristen som var 16. mars 2017, og videresendt advokatfirma som representerer Miljødirektoratet.

Styret for Jomfruland nasjonalpark ble etablert i april 2017. Styret hadde fem styremøter det første året. Nasjonalparkforvalter ble ansatt i juni 2017.

Søndag 13. august ble Jomfruland nasjonalpark offisielt åpnet av klima- og miljøminister Vidar Helgesen på rullesteinstranda på Jomfruland. Det var en verdig åpning med gode taler og fine kulturinnslag. Etter åpningen var det hagefest i Tårnhagen med kortreist mat, taler og kulturinnslag. Arrangementet var en suksess og svært godt besøkt. Alle koste seg i det fine sommerværet.

1.2 Prosess med forvaltningsplanen

Arbeidet med forvaltningsplanen begynte så smått i 2013, og et utkast til forvaltningsplan ble levert sammen med verneforslaget.

Utkastet baserte seg på tidligere forvaltningsplaner for Jomfruland landskapsvernområde, Sandbakken naturreservat, Skadden naturreservat og for Stråholmen. Kunnskap om verneverdiene, trusler, målsettinger og tiltak ble videreført. I tillegg ble det lagt inn kunnskap fra nye utredninger og problemstillinger som kom opp i verneprosessen.

I sak 17/29 i møte 16.06.17 drøftet styret hvordan prosessen skulle legges opp. Styret ønsket å involvere seg direkte i arbeidet. God medvirkning fra organisasjonene til eiere og brukere ble vektlagt.

I sak 17/36 i møte 01.09.17 ble hovedelementer, organisering, framdrift og behov for eksterne tjenester drøftet. Det ble bestemt at Rådgivende utvalg med 17 representanter i henhold til sak 2017/3 opprettes og brukes aktivt i arbeidet. Styret ønsket imidlertid å ha en første gjennomgang av retningslinjer til verneforskriften, mål og tiltak før Rådgivende utvalg ble involvert.

Retningslinjer og anbefalinger ble gjennomgått av styret i sak 2017/43 i møte 13.10.17. Mål og tiltak for verneverdiene ble deretter kommentert skriftlig av grunneierrepresentantene 16.11.17.

Utkast til forvaltningsplan var til behandling i styret i sak 2018/4 i møte 04.01.18 og ble drøftet videre i fellesmøte mellom Rådgivende utvalg og styret 04-05.01.18.

Styret hadde høringsforslag til behandling i sak 2018/14 i møte 02.03.18. Med forbehold om

Miljødirektoratets faglige gjennomgang, vedtok styret at planen, med de endringer og tillegg som fulgte av behandlingen, kunngjøres, legges ut til offentlig ettersyn og sendes på høring.

Miljødirektoratet hadde utkast til forvaltningsplan til faglig gjennomgang fra 21.02 til 27.04.18. Nytt høringsforslag ble behandlet i nasjonalparkstyret 15.06.18. Planen var til høring fra 29.06 til 15.08.18. Det ble mottatt 27 høringsuttalelser som ble behandlet av styret i sak 2018/33 i møte 28.09.18. Forslag til forvaltningsplan ble sendt Miljødirektoratet til behandling 25.10.18. Direktoratet godkjente planen 08.07.19.

1.3 Områdevern og verneformer

Ved utgangen av 2016 var det 2 885 verneområder på hovedlandet i Norge med et samlet areal på 53 360 kvadratkilometer, noe som utgjør 17,1 prosent av landarealet. Det er 39 nasjonalparker på hovedlandet. De utgjør det største arealet av verneformene med 31 294 kvadratkilometer eller 9,7 prosent av landarealet. Sjøareal er da ikke medregnet.

Områdevern er regulert av naturmangfoldloven som har fem verneformer: Nasjonalparker, landskapsvern-områder, naturreservater, biotopfredningsområder og marine verneområder.

Naturmangfoldloven sier følgende om nasjonalparker:

Naturmangfoldloven § 35:

Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

Verneforskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtselsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

Nasjonalpark er en relativt streng verneform. Verneforskriftene med formålsparagrafer for nasjonalparkene varierer og er styrende for forvaltningen av det enkelte område. Forbud mot tekniske inngrep står sentralt og skal håndheves strengt ved eventuelle søknader om dispensasjon. Motorferdsel skal holdes på et minimum. Å sikre områder for friluftsliv og naturopplevelse er et viktig delmotiv ved opprettelse av store verneområder.

Naturmangfoldloven sier følgende om landskapsvernområder:

Naturmangfoldloven § 36:

Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som alene eller sammen med andre tiltak kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Pågående virksomhet kan fortsette og utvikles innenfor rammen av første punktum. Nye tiltak skal tilpasses landskapet. Det skal legges vekt på den samlede virkning av tiltakene i området. I forskriften kan det gis bestemmelser om hva som alene eller sammen med andre tiltak kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, om krav til landskapsmessig tilpassing, og om ferdsel som ikke skjer til fots.

Landskapsvernområder omfatter egenartede eller vakre natur- eller kulturlandskap og utgjør en høyst variert gruppe. Restriksjonsnivået er gjennomgående lavere enn for de andre verneformene, men det er et generelt vern mot inngrep som vesentlig kan endre landskapets art eller karakter.

1.4 Beskrivelse og oversiktskart

Beskrivelse

Jomfruland nasjonalpark ligger i ytre kystområde i Kragerø og har en lengde på 27 km fra grensen til Bamble kommune i nordøst til grensen til Risør kommune i sørvest. Samlet areal er ca. 117 000

daa, det meste sjøareal. Landarealet er på 2 577 daa.

I det samme området var 17 områder vernet etter naturvernlovgivningen fra før, med 1 548 daa sjøareal og 1 351 daa landareal. Vernet i disse områdene ble opphevet gjennom vernevedtaket og erstattet med vern som nasjonalpark.

Det er 22 sikrede friluftslivsområder i nasjonalparken med til sammen 1 504 daa landareal.

På innsiden grenser nasjonalparken mot bebygde øyer og mot fastlandet. Det ligger 160 – 180 holmer og skjær innenfor vernegrensen. På utsiden går grensen i sjø på ca. 60 meters dyp.

Det er 15 soner for sjøfugl med samlet areal på 1 766 daa på land og i sjø, og fire soner for beite- og slåttemark, beiteskog, skogshagemarker, høstings-skog og strandenger – tre på Jomfruland og en på Stråholmen, med samlet areal på 755 daa.

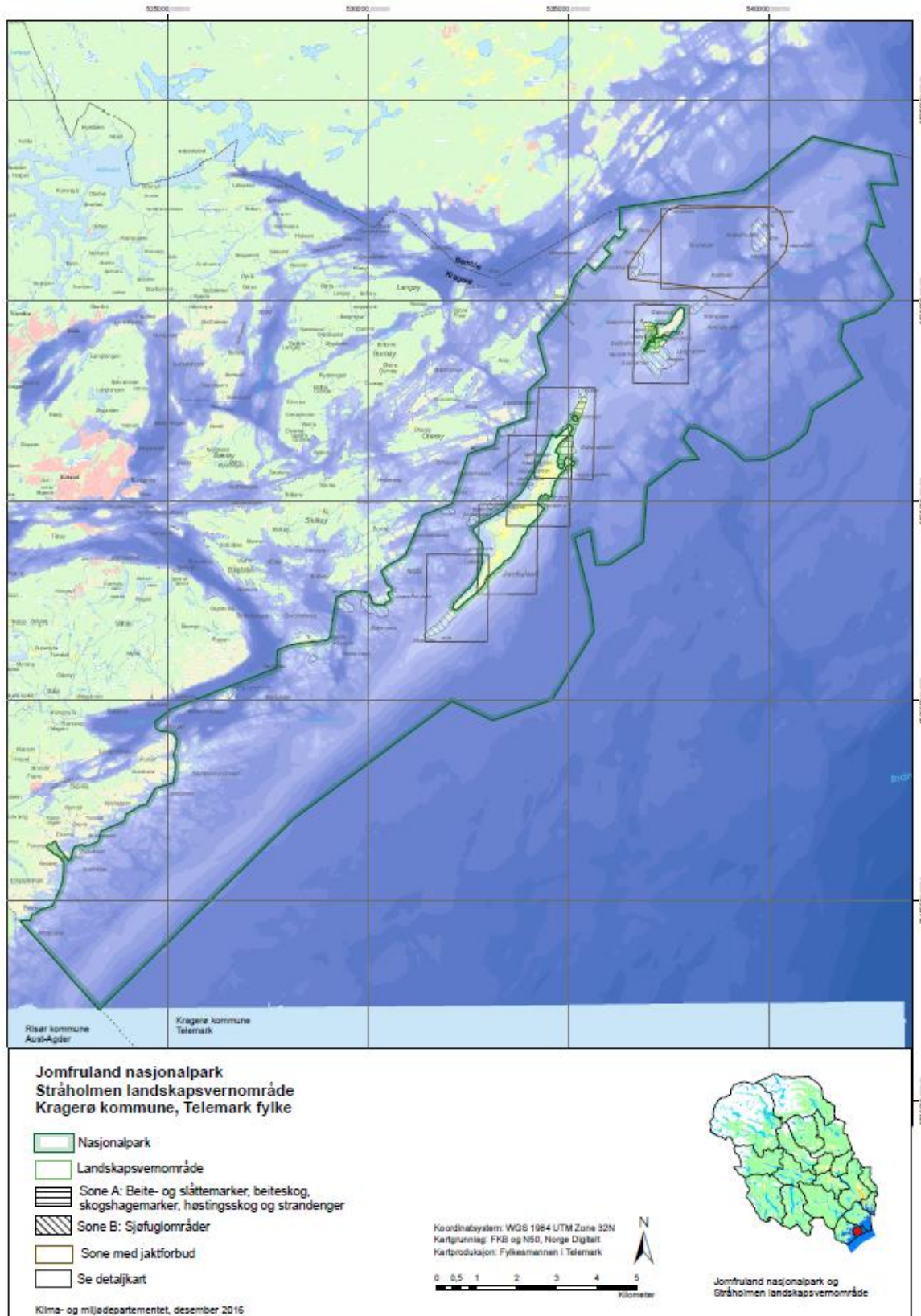
En stor del av Jomfruland (2 876 daa) med bebyggelse, gårdsanlegg, fulldyrket mark, veger, brygger og campingplasser med mer er ikke med i nasjonalparken, men er omgitt av den. Det samme gjelder et areal på Stråholmen på 271 daa med molo, tun, hytter, fulldyrket mark, driftsbygning i landbruket, samt Østre Øya.

Landarealet i nasjonalparken berører 107 grunneiendommer med 136 eiere. 1 549 daa er eid av private og 1 048 daa av det offentlige.

Landskapsvernområdet på Stråholmen består av to områder – et nord og et sør for bebyggelsen, og arealene er på til sammen 65 daa. Landskapsvernområdet ligger inntil nasjonalparken. Begge områdene er privat eide og 9 grunneiendommer med 14 eiere er berørt. Områdene lå tidligere i et landskapsvernområde.

Oversiktskart

Fem detaljkart for Jomfruland og Stråholmen er lagt ved planen i vedlegg 3. Se også kart på nettet, for eksempel Norgeskart <http://www.norgeskart.no/#/?zoom=5&lon=191903&lat=6576875&project=seeiendom> eller Naturbase <http://kart.naturbase.no/>. Det vil bli noen justeringer av vernegrensene når grensegang etter jordskifteloven er gjennomført.

1.5 Verneforskriftene

Verneforskriftene er rammen for vern, bruk og forvaltning av nasjonalparken og landskapsvernområdet. Forskriftene har følgende punkter: Formål, avgrensning, vernebestemmelser, generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan, skjøtsel, forvaltningsmyndighet, rådgivende utvalg og ikrafttredelse.

Vernebestemmelsene gir konkrete reguleringer av aktiviteter og tiltak. De er bygget opp slik at det først angis hva som er forbudt, så hvilke unntak som automatisk gjelder og til slutt hva det kan søkes om tillatelse til. Bestemmelsene må derfor leses i sammenheng for å få et korrekt bilde av en bestemt restriksjon. I noen bestemmelser vises det til retningslinjer i forvaltningsplanen som gir flere detaljer om bestemmelsen eller tolkningen av den. Noen bestemmelser er sonespesifikke.

Verneforskriftene er hjemlet i naturmangfoldloven, som er spesielt innrettet mot vern og forvaltning av naturmiljøet. Det er grunnen til at bestemmelsene retter seg mot vern av naturmiljøet.

Verneforskriftene er vedlagt forvaltningsplanen som vedlegg 1 og 2.

1.6 Om forvaltningsplanen

Verneforskriftene sier at det skal utarbeides forvaltningsplan.

Funksjon. Forvaltningsplanen skal være et hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet. Planen skal samtidig sikre en enhetlig forvaltning ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel, tilrettelegging osv. Ved hjelp av en forvaltningsplan skal man unngå tilfeldige enkeltavgjørelser. Gjennom planarbeidet skal det avklares og tas stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal behandles. Slik vil forvaltningsplanen bidra til en mer forutsigbar forvaltning og til at konflikter dempes.

Rammer. Forvaltningsplanen utarbeides innenfor verneforskriftenes rammer. Planen presiserer og utdyper verneforskriftene som en støtte til den praktiske forvaltningen. Det kan ikke utformes forvaltningsmål, bevaringsmål

eller retningslinjer som er i strid med verneformålet eller vernebestemmelsene. Tilsvarende kan det ikke forbys tiltak eller aktiviteter som det er gitt direkte åpning for i verneforskriftene.

Juridisk virkning. Planen er i utgangspunktet ikke et juridisk bindende dokument, men retningslinjer som det er vist direkte til i bestemmelser i verneforskriften har juridisk virkning.

Forvaltningsplanens oppbygning. Planen er bygd opp etter Miljødirektoratets mal for forvaltningsplaner for nasjonalparker og andre store verneområder.

Fargebruk. Følgende elementer i planen er markert med farger:

Forvaltningsmål og bevaringsmål i røde felt.
Tiltak i grå felt.

Bestemmelser i lover og forskrifter i blå felt.
Retningslinjer som det er vist til i verneforskriften i sterkt gule felt. Har juridisk virkning og skal praktiseres.
Retningslinjer som det ikke er vist til i verneforskriften i svakt gule felt. Skal i utgangspunktet praktiseres, men har ikke juridisk virkning.
Anbefalinger i lys grønne felt, svakere enn retningslinjer.

Revisjon. Forvaltningsplaner skal revideres med jevne mellomrom, minst hvert tiende år. Det vil trolig være behov for å revidere denne planen tidligere, kanskje etter fire til fem år.

1.7 Forvaltningsordningen

Forvaltningsmyndighet. Jomfruland nasjonalparkstyre er forvaltningsmyndighet for nasjonalparken og landskapsvernområdet på Stråholmen. Styret består av to representanter fra Kragerø kommune, en representant fra Telemark fylkeskommune og som en forsøksordning - to representanter fra grunneierne, en fra Jomfruland og en fra Stråholmen. Styret er oppnevnt av Miljødirektoratet etter innstilling fra Kragerø kommune og Telemark fylkeskommune. Sekretariatet for styret er en nasjonal-

parkforvalter som er tilsatt av Fylkesmannen i Vestfold og Telemark.

Rådgivende utvalg. Et tett samarbeid med de ulike brukerinteressene er nødvendig for å få til en god forvaltning. Styret skal derfor samarbeide med andre berørte parter gjennom et bredt sammensatt faglig rådgivende utvalg, bestående av bl.a. grunneiere, organisasjoner, næringsdrivende og berørte offentlige myndigheter. Det rådgivende utvalget oppnevnes av nasjonalparkstyret med hjemmel i verneforskriftens § 15.

Administrativt kontaktutvalg. Mange saker som behandles av nasjonalparkstyret vil også kreve behandling etter annet lovverk og virkemidler som kommunen og fylkeskommunen forvalter. For å sikre at forvaltningen av nasjonalparken blir godt integrert, kan det være hensiktsmessig med et administrativt kontaktutvalg. Medlemmene i et slikt utvalg oppnevnes av rådmennene og nasjonalparkstyret.

Tiltaksmidler. Det avsettes hvert år midler i statsbudsjettet til forvaltning av verneområder. Fordeling av midlene skjer etter en intern prosess i forvaltningen. Nasjonalparkstyret kan søke om midler til forvaltningsoppgaver. Styret melder hver høst inn behovet for midler til Miljødirektoratet, som fordeler midler på grunnlag av innmeldte behov fra alle landets forvaltningsmyndigheter.

Samarbeid og åpenhet. Jomfruland nasjonalpark har mange interesser og aktører som representerer en stor ressurs for forvaltningen. For å ivareta denne ressursen er det viktig at forvaltningen av nasjonalparken preges av samarbeid, åpenhet og tverrfaglighet.

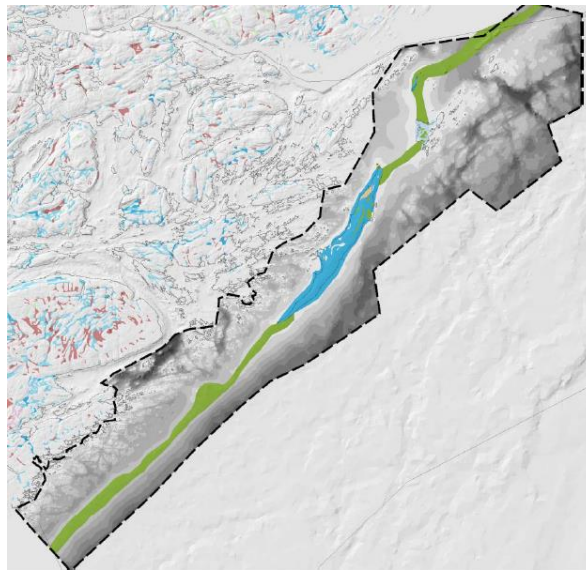
2 Naturgrunnlaget

Nasjonalparken er preget av **Raet** som ligger som en massiv rygg i sjø og på land i hele parkens lengde.

Iskapen som dekket Norge under siste istid hadde sin største utbredelse for ca. 20 000 år siden. Den begynte å smelte og iskanten trakk seg tilbake. I en kaldere periode fra 12 800 til 11 700 år før vår tid rykket breen fram og ble liggende nesten stille. Breen og smeltevannet

tok med seg løsmateriale fram til brefronten og dannet en undersjøisk rygg som flatet ut landskapet. Områdene innenfor brefronten var mer eller mindre reinskrubbede og landskapet der er kupert, preget av formasjonene i berggrunnen.

Opprinnelig lå ryggen på 135 meters dyp. Da landet ble kvitt vekten av iskapen, begynte det gradvis å stige. For ca. 4 300 år siden nådde

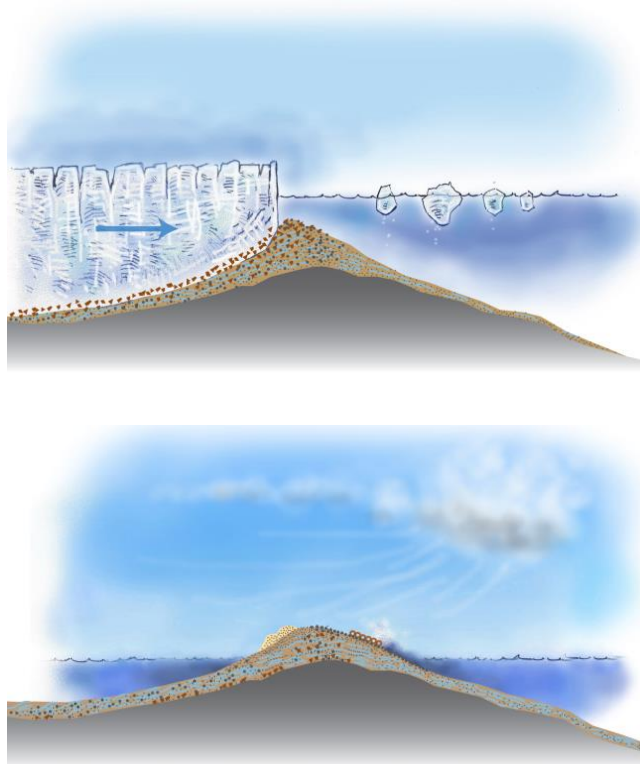

Raet i sjø og på land. Kilde: Asplan Viak og Norges geologiske undersøkelser

Jomfrulandsryggen opp til havnivå. Bølgene slo mot yttersida og vasket ut finstoffet. Derfor finner vi rullesteinstrander på utsiden av Jomfruland, mens det er sandstrander på innsiden. Det er også områder med flygesand. Under lagene med rullestein og sand er det flere titalls meter dyp, opprinnelig morene, som i hovedsak består av moreneleire.

På Jomfruland er Raet lett synlig. Det gjelder spesielt rullesteinstranda på utsida, men også de ubevokste strandvollene inne på øya. Dette er den lengste strekningen av Raet i Sør-Norge som er lett synlig og dessuten er lett tilgjengelig. Blant rullesteinene kan vi finne bergarter fra store deler av Østlandsområdet.

Vi kan følge Ra-ryggen både over og under vann langs kysten av Telemark og i nabofylkene. Den kan også følges fra Norge gjennom Sverige til Finland og videre til Russland.

Illustrasjoner: Trond Haugskott

I **berggrunnen** er det grunnfjellsbergarter, ca. en milliard år gamle. En gang utgjorde det som i dag er øyer, holmer og skjær de dype røttene av en mektig fjellkjede. Fjellene er tæret bort og vi det vi ser i dagen er omdannede bergarter som kvartsitter og amfibolittiske gneiser.

Berggrunnens overflate på land og ute i sjø er kupert. Lagstrukturer er synlige parallelt med kysten. Under de siste istidene er overflaten slipt og skurt til vakre svaberg og spennende strukturer.

Klimaet er preget av kontakt med Skagerrak. Området har borealt/temperert klima med en lang vekstsesong i norsk sammenheng. Det er ikke spesielt høye temperaturer sommerstid. Tilsvarende er det høyere temperaturer om vinteren enn i innlandet, selv om det i perioder med høytrykk og stille vær kan bli kaldt og sjøisen kan legge seg til Jomfruland og videre utover.

Gjennomsnittlig julitemperatur (varmeste måned) på Jomfruland er 16,5 grader, og for februar (kaldeste måned) er -2,1 grader. Varmerekorden ble satt 24. juli 2014 med 28,6 grader. Gjennomsnittlig nedbør i løpet av året er 952 millimeter med april som tørreste måned (49

millimeter) og oktober som våteste (125 millimeter). Vekstsesongen er lang med 200 – 210 døgn. Kun i 50 – 74 døgn er mer enn halvparten av bakken dekket med snø.

Forholdene i havet er preget av havstrømmene i Skagerrak og i noen grad av elvene i Oslofjordområdet.

Hovedmønsteret er at vann fra Østersjøen med relativt lav saltholdighet legger seg i øvre vannlag. Det har lave temperaturer om vinteren og relativt høye om sommeren. Vann fra Tyskebukta går inn i Skagerrak via Vest-Jyllandstrømmen. Det er blandet med ellevann fra Frankrike, Nederland og Tyskland, men vanligvis har det større saltholdighet enn vannet fra Østersjøen og legger seg under det i Skagerrak. Kaldt og salt vann fra dypområdene i Nord-Atlanteren kommer inn i Skagerrak gjennom Norskerenna som går nær kysten på Sørlandet og forgreiner inn i Ytre Oslofjord mot Hvalerøyene. Det er en lokal forgreining inn på Langesundsbukta. Vannet transporteres som regel i det dypeste vannlaget.

I tillegg preger ferskvann fra de store elvene i Oslofjordområdet overflatelaget i det kystnære vannet, spesielt i perioder med flom. En ikke ubetydelig del av ferskvannet fra Skiensvassdraget går sørover i overflatelaget på innsiden av Jomfruland.

Hovedstrømretningen i de øvre vannlagene i Skagerrak er fra Øresund og Storebelt og fra Nord-Jylland og inn i Skagerrak langs vestkysten av Sverige, sør for Torbjørnskjær og Færder og videre sør-vestover langs norskekysten. Kyststrømmen på Telemarkskysten går som regel noen nautiske mil ut for Jomfruland med gjennomsnittlig hastighet på ca. en halv meter i sekundet.

Lokalt er det store forskjeller i påvirkningen fra bølger og strøm. På yttersiden av nasjonalparken kan havet stå hardt på. I de mer beskyttede områdene på innsiden av Jomfruland, Stråholmene og holmene lenger nord er det vanligvis roligere forhold.

På grunn av dybdeforholdene har mesteparten av nasjonalparken god kontakt med kystvannet og kyststrømmen på utsiden og derved gode oksygenforhold.

Vannet fra Nord-Atlanteren som har ligget i dypområdene og mottatt næringsstoffer over tid har mest næringsstoffer. Det er likevel sjelden at dette vannet kommer opp til det øvre vannlaget i Skagerrak og blir satt i produksjon.

Vannet fra Tyskebukta kan ha høyt innhold av næring hvis det har vært flom og avrenning fra landområdene. Under gitte forhold kan det komme opp til det øvre vannlaget i Skagerrak og skape sterk algeblomstring. Masseforekomsten av *Chrysochromulina polylepis* i Kattegat og Skagerrak i april-mai 1988 drepte naturlig dyre- og planteliv og ga store virkninger på økosystemene på blant annet Telemarkskysten.

Forløpet ved oppblomstring av *Chrysochromulina polylepis* i 1988. Kilde: Havforskningsinstituttet.

Til vanlig vil tilførselen fra Østersjøen ha stor betydning for næringssituasjonen i det ytre kystområdet i Kragerø, men det er også betydelig påvirkning fra de store elvene som ligger «oppstrøms» Telemarkskysten. I år med mye nedbør og avrenning av næring fra jordbruksarealer og byområder på våren og forsommeren, preger det vannkvaliteten i kystvannet.

Det har vært mennesker på Telemarkskysten i mer enn 10 000 år. Arkeologiske funn fra Vissestad i Bamble som er 10 500 – 11 500 år gamle, viser at det var mennesker i området relativt kort tid etter at kuldeperioden som skapte Raet var over.

For 6 000 år siden var Telemark bosatt av fangstfolk som drev sjøfangst og jakt og fangst i fjellet og innsjøene. De høstet skalldyr, fisk, sel, småhval, sjøfugl, småvilt og storvilt. Først for 4 350 – 3 800 år siden begynte jordbruket å ta form med fast bosetting og åkrer.

Bosettingen i nasjonalparkområdet har en kortere historie, da hele området lå under vann i en lengre periode etter siste istid. Det høyeste punktet i nasjonalparken er på Jomfruland med 19,81 meter over havet. Hastigheten på landhevingen er kjent, og en regner med at ryggen steg opp av havet for ca. 4 300 år siden. Det skulle gå lang tid fra øyene kom opp av havet til det var landarealer som var egnet til landbruk og bosetting.

Det antas at den første bosettingen på **Jomfruland** kom for ca. 1 000 år siden. Det er gravrøyser som kan være fra 3 800 til 1 000 år gamle, noe som indikerer at øya ble brukt før det kom bosetting, kanskje til rituelle handlinger.

I 1900 bodde det 120 personer på Jomfruland. Folketallet var lavere i 1950 med 67 personer for så å ta seg opp med 125 personer i 1960. I 1970- og 80 årene var det i underkant av 100 personer. Etter det har folketallet igjen vært en del lavere, men relativt stabilt.

Det kom fast bosetting på **Stråholmen** i 1634. I 1801 bodde det 20 personer på Stråholmen og omtrent det samme i 1831. Folketallet økte på 1800-tallet til 49 personer i 1875. Losstasjonen ble lagt ned i 1916. Etter det var livsgrunnlaget begrenset til jordbruk og fiske. Fra 1954 har Stråholmen vært uten fast bosetting.

3 Historisk bruk

3.1 Bosetting

Folketall på Jomfruland og Stråholmen

	1769	1801	1831	1845	1875	1900	1950	1960	1970	1980	1990	2001	2014	2017
Jomfruland	35	-	-	-	-	120	67	125	97	97	76	77	75	70
Stråholmen	6	20	21	43	49	-	13	0	0	0	0	0	0	0

På **Østre- og Vestre Rauane** var det fast bosetting fra rundt 1850. Viktigste levevei var fiske og losing. Rauane var langt på veg et fiskevær, antagelig det eneste i Telemark gjennom historien. På slutten av 1800-tallet var det både sildesalteri og landhandel der. I 1900 bodde det 11 familier der og de hadde egen skole. Etter hvert ble husene solgt som landsteder.

Utenfor **Portør** ligger Brentholmen, Ursholmen og Styrmannsholmen i nasjonalparken. Portør har en spesielt god havn med innseiling både fra sør og nord. Portør er brukt gjennom tidene både som havn og base for plyndringstokter, noe Snorre forteller om fra 1100 og 1200-tallet. Antagelig har Portør vært losstasjon vel så lenge som Stråholmen, Jomfruland og Rauane. Det var både tollstasjon og losjier i Portør.

Portør brygge

3.2 Fiske

Skalldyr, fisk, sjøfugl og sjøpattedyr var avgjørende for de tidligste bosettingene langs kysten. Fram til ca. 1600 regner en med at naturalhusholdning var det vanlige. Det ble brukt enkle redskaper, men ruser var i bruk ved Skagerrak allerede for 7 000 år siden.

Fiskeriene på Skagerrakkysten har vært i vesentlig mindre skala enn det vi kjenner fra Nord-Norge og på Vestlandet. Fisket har ofte blitt drevet i kombinasjon med jordbruk, losing, sjøfart og håndverk.

Fiskeriressursene i nasjonalparken har for det meste blitt brukt av lokale fiskere, men det har også vært langveisfarende. På 1800-tallet deltok fiskere fra Bohuslen i det gode makrell- og sildefisket.

Fisket fra Telemarkskysten ble tidligere drevet relativt nærme land med små, åpne båter. Tidlig på 1800-tallet kom det båter med dekk som ga større sikkerhet. Fra 1900 ble det vanlig med motor, og med den også mekaniske overføringer som lettet arbeidet. Båtbyggingen tok seg kraftig opp etter andre verdenskrig. Trålfiske foregår i dag med godt utstyrte stålfartøyer fra 35 til 50 fot.

Fiske med bunntål etter **reke** startet etter at det ble gjort vitenskapelige forsøk i 1897/98. Det var stadig utvikling av redskapen og fram til 1955 var Skagerrak det største rekedistriktet i landet. Rekefisket har i mange år vært det viktigste fisket og er bærebjelken i fiskeriene i Telemark i dag.

Hummerfisket har tradisjoner som kan spores tilbake til 1600-tallet og har hatt stor økonomisk betydning. I seilskutetiden var det stor utførsel av levende hummer. Den norske fangsten av hummer lå på gjennomsnittlig 500 tonn i året i perioden 1820 – 1920. I 1932 var det en topp med 1 300 tonn, hvorefter det ble liggende på ca. 700-800 tonn årlig. Inntektene fra hummerfisket var store og viktige for mange yrkesfiskere. Etter hvert har hummerfisket blitt mest kystkultur og tradisjon.

Det har blitt drevet fiske etter **krabbe** i lang tid. Som regel har krabbefiske vært en biinntekt for fiskerne, men noen har også drevet det som hovednæring.

Fiske etter **makrellstørje** (blåfinnet tunfisk) med harpun, snurpenot eller flyteline var innbringende før og etter andre verdenskrig, men beskatningen ble for hard og den forsvant mer eller mindre helt på 1960-tallet. Størja har begynt å komme tilbake og i 2016 og 2017 har kvoten på 50 tonn blitt fisket opp.

Storfangst av makrellstørje, Nevlungshavn 1954. Fotograf ukjent.

Tidligere var det brukbart linefiske etter **kveite**. Bestanden har vært liten de siste tiårene.

3.3 Landbruk

Det er ikke kjent når jorddyrkingen startet på **Jomfruland**, men en kan regne med at det var da den faste bosettingen kom for ca. 1 000 år siden. Jordbruket har gått gjennom flere faser; fra sjølberging, spesialisering og salg av grønnsaker og tanggjødsel til mekanisering og produksjon av melk og kjøtt.

I sjølbergingsfasen kan en regne med at landbruksdriften var allsidig. Mye areal som ikke ble dyrket, ble enten slått eller beitet.

Beiteressursene har vært viktige på Jomfruland. Skog ble ryddet og hogd, både for å få gode beiter og for å skaffe ved, bygningsmaterialer, gjerdefang med mer. I 1720 var det overskudd av høy som ble solgt på fastlandet. Det ble også solgt nøtter fra hasselhagene. Driften ble intensivert fra ca. 1800 og beite- og slåttebruken var trolig på sitt mest intensive rundt 1900. Det har vært god tilgang på tang og tare til gjødsel, og i tillegg til å være selvforsynt ble det solgt tanggjødsel i store kvanta.

Storfe, hest og småfe på Jomfruland

	1665	1723	1797	1865	1950	1991	2000	2014	2017
Storfe	-	18	30	45	63	149	151	78	94
Hester	-	2	3	9	8	11	9	29	16
Småfe*	6	30	26	-	28	-	-	48	64

*) For det meste sau. Dyr om vinteren før lamming.

På **Stråholmen** kom det bosetting fra 1634 og jorddyrkingen startet antagelig da. Det er imidlertid sannsynlig at Stråholmen har blitt brukt til beite i lang tid før det.

Sett i forhold til bosettingen har det vært knapt

Storfe, hest og småfe på Stråholmen

	1665	1723	1797	1865	1950	2000	2014	2017
Storfe	6	5	20	9	0	0	0	0
Hester	-	-	2	1	0	0	0	0
Småfe*	6	3	-	-	10	-	79	65

*) For det meste sau. Dyr om vinteren før lamming.

Som på Jomfruland har det vært god tilgang på tang og tare. Den ble tatt opp på flere plasser og brukt til gjødsel i dyrkingen. Sammen med partier med god jord med innslag av skjellsand, la det grunnlag for en forholdsvis omfattende produksjon av grønnsaker for salg. Store kvanta med tang og tare ble solgt og skipet ut.

Den intensive driften varte til mekaniseringen i jordbruket kom på 1950-tallet.

Øitangen gård ca. 1950. Foto: Vilhelm Skappel.

Nye driftsmetoder førte til spesialisering av åkerdriften, mens det ble mindre beiting og slått.

Det har ikke blitt drevet skogbruk med salg av tømmer av noe omfang, men det kan tyde på at det sentrale området sør og nord for Tårntjernet har vært tømmer- og vedskog de siste hundre årene. I 1970-årene ble mye gran skadd av granbarkbiller og en stor del av grana ble tatt ut. Det ble plantet til i etterkant, også med fremmede bartreslag.

med areal på Stråholmen, og det er grunn til å tro at utnyttelsen var vel så intensiv som på Jomfruland. I en lengre periode på 1800-tallet og til et godt stykke ut på 1900-tallet var tre- og buskvegetasjonen praktisk talt borte.

Stråholmen sett fra sør på 1950-tallet

I 1995 startet de lokalt opp arbeidet med å gjenskape kulturlandskapet. De første årene var det basert på manuell rydding, men en fant fort ut at det er nødvendig med beitedyr.

Saueflokken på Stråholmen

3.4 Hytter

De første landstedene eller sommervillaene i Kragerø ble bygd fra 1850-årene, men det var vel så vanlig å leie seg inn hos bønder og fiskere sommerstid.

De første landstedene på Jomfruland og Stråholmen kom i henholdsvis 1916 og 1920. I 1950 var det 11 landsteder på Jomfruland.

Hyttebyggingen skjøt fart på siste del av 1950-tallet, med stor byggeaktivitet fram til 1965 da

byggningsloven kom og byggingen ble noe mer regulert. Alle hyttene sør for den gamle bebyggelsen på Stråholmen ble etablert på den tiden. Hyttebyggingen på Jomfruland fortsatte og i 2017 skal det være ca. 175 hytter. Det er i tillegg omtrent 100 private campinghytter og noen utleiehytter på Jomfruland camping i et område regulert til formålet.

3.5 Reiseliv

Jomfruland har vært et populært reisemål opp i gjennom tidene. Det er beretninger om sporadiske besøk allerede på 1600- og 1700-tallet.

Det var først etter at fyrlykten sto ferdig i 1839 at det kom grupper på besøk, da helst på dagstur. Flere dampskip kom i drift i Kragerø fra slutten av 1850-tallet og Jomfruland ble etter hvert den mest brukte stevneplassen i distriktet. I 1890-årene begynte utleien av hus til sommergjester.

4 Verneverdier

4.1 Tidligere verneområder

Statlig vern av natur har en 40 år lang historie i nasjonalparkområdet. Fra 1978 til 2009 ble det opprettet 17 verneområder som i 2016 ble erstattet av nasjonalparken og landskapsvernområdet på Stråholmen. De 17 områdene er på 2 963 daa til sammen. Av dette er 1 415 daa landareal og 1 548 daa er sjøareal.

Jomfruland landskapsvernområde nordøst på Jomfruland kom i 1978. I 1980 ble ti holmer eller grupper av holmer med nærliggende sjøområder vernet av hensyn til sjøfugl. Vernet på Stråholmen kom i 1990, med et naturreservat og et landskapsvernområde. I 2006 kom Sandbakken naturreservat, et lite område på Jomfruland som del av Verneplan for Oslofjorden. Den samme verneplanen ble videreført i 2009 med tema sjøfugl og det kom ytterligere tre verneområder. En av dem var Skadden naturreservat

Tidligere verneområder som er erstattet med nasjonalpark

Område	Opprettet år	Landareal (daa)	Sjøareal (daa)	Sum areal (daa)
Jomfruland landskapsvernområde	1978	506	0	506
Stråholmen landskapsvernområde	1990	333	295	628
Stråholmen naturreservat	1990	99	144	243
Sandbakken naturreservat	2006	20	9	29
Skadden naturreservat	2009	220	160	380
Stråholmsteinen naturreservat	1980	59	226	285
Lille Danmark naturreservat	1980	14	57	71

Raudholmane naturreservat	1980	25	73	98
Stutsholmskjæra naturreservat	1980	10	78	88
Beverkskjæra fuglefredningsområde	2009	10	50	60
Gjesskjæra naturreservat	1980	13	60	73
Hattholmen naturreservat	1980	4	39	43
Stangskjæra naturreservat	1980	14	65	79
Østre Rauane naturreservat	1980	52	157	209
Tviskjær naturreservat	1980	18	96	114
Vestre Rauane fuglefredningsområder	2009	10	17	27
Lille Fengesholmen naturreservat	1980	8	22	30
Sum		1 415	1 548	2 963

4.2 Rammer for forvaltningsmål

Formålsbestemmelsene i verneforskriftene legger premissene for forvaltningsmålene og bevaringsmålene i planen:

Verneforskrift for nasjonalparken § 1:

Formålet med Jomfruland nasjonalpark er å ta vare på et større naturområde med geologisk særpreg med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- Naturtyper på sjøbunnen som tareskog, ålegrasenger, bløtbunn og skjellsand, herunder gyte- og oppvekstområder for fisk og skaldyr, som har betydning for økosystemet og økosystemtjenester både i og utenfor nasjonalparken
- Naturtyper på land som kystnære sandmarker, dyner, strandenger og edellauvskog
- Kystlandskapet på land og i sjø, herunder områder med rullestein og strandvoller
- Kulturminner på land og i sjø
- Vitenskapelige referanseområder

I sone A er det et spesielt formål å bevare naturtyper som skogshagemarker, naturbeitemarker, slåtteenger, strandenger og lauvstrær, jf. kart som følger av § 2.

I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av § 2.

Allmennheten skal gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Verneforskrift for landskapsvernområdet § 1:

Formålet med Stråholmen landskapsvern-område er å ta vare på et kulturlandskap med økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Formålet er videre å ta vare på kultur- og naturbeitemarker, rikt naturmangfold med truede og sjeldne arter gjennom bærekraftig bruk og forvaltning.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

4.3 Forvaltningsmål og bevaringsmål

Forvaltningsmål er langsiktige eller strategiske mål som verneområdeforvaltningen ønsker å arbeide med for å styrke verneformålet.

Bevaringsmål er en beskrivelse av hvilken tilstand det er ønskelig at naturtyper, arter og andre forhold som er viktige for verneverdiene er i. Målene skal være konkrete og kunne etterprøves.

4.4 Naturtyper og arts mangfold på sjøbunnen, fiskearter og bestander

Status

Naturtyper på sjøbunnen

Etter et nasjonalt system er det registrert seks forskjellige naturtyper i nasjonalparken. Av et samlet sjøareal på 114 400 daa dekker disse

naturtypene 25 000 daa eller 22 prosent av arealet. Ut fra faste kriterier er hvert enkelt område vurdert etter skalaen nasjonal, regional eller lokal verdi. Ca. 15 000 daa er vurdert til å ha nasjonal verdi.

Naturtype	Nasjonal verdi		Regional verdi		Lokal verdi		Sum antall	Sum areal (daa)
	Antall	Areal (daa)	Antall	Areal (daa)	Antall	Areal (daa)		
Tareskog	16	11 200	29	1 030	0	0	45	12 230
Ålegrasenger	3	510	0	0	8	60	11	570
Bløtbunn i strandsonen	9	2 910	0	0	85	730	94	3 640
Skjellsand	2	430	11	870	0	0	13	1 300
Israndavsetninger	0	0	3	7 230	0	0	3	7 230
Sum	30	15 060	43	9 130	93	790	166	24 980

Kilde: Norsk institutt for vannforskning

Den naturtypen som har den viktigste økologiske funksjonen både i nasjonalparken og i nærliggende områder er **tareskogen**. Nasjonalparken har spesielt store og rike tareskoger som har betydning for hele områdets kystøkosystemer og som bidrar med viktige økosystemtjenester, også utenfor nasjonalparken. Det er registrert 45 tareskoger i nasjonalparken med et samlet areal på over 12 000 daa. Seksten av dem med et samlet areal på over 11 000 daa er vurdert til å ha nasjonal verdi. De største og mest sammenhengende tareskogene ligger på utsiden av Jomfruland og videre nordøstover.

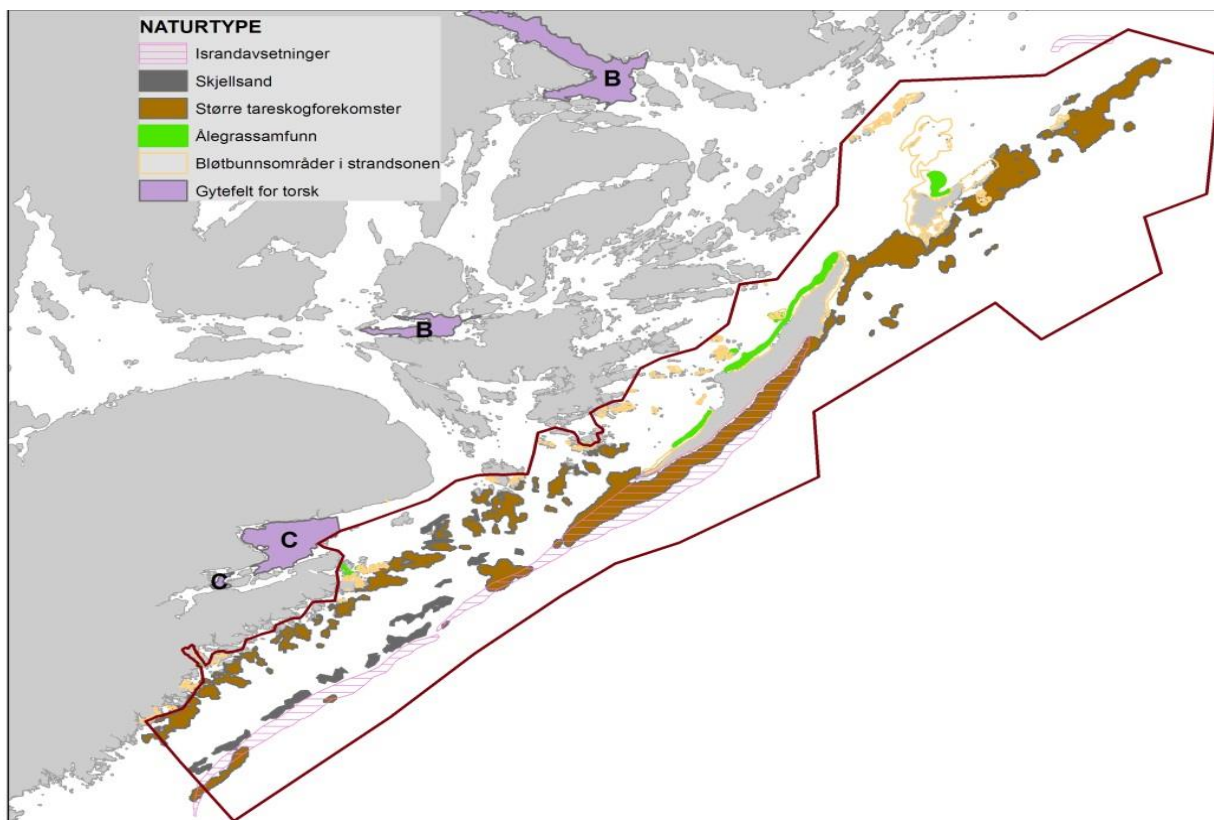
I det ytre området er det for det meste stortare som danner tareskogen. Sukkertaren trives i mer beskyttede områder. Taren vokser ned til rundt 20 meters dyp. Bestandene av stortare er friske og sunne. Sukkertaren er derimot sterkt redusert det siste tiåret, men det ser ut til å ha vært en forbedring de siste årene. Inne i tareskogen er det store mengder smådyr og fisk. Krepsdyr og snegl er de mest artsrike og tallrike. Tareskogen huser smådyr hele året som er mat for fisk. Tareskogene er også viktige føde- og leveområder for krabbe, hummer, sjøfugl og sel.

Mengden plantemateriale som blir produsert i tareskogene i nasjonalparken hvert år kan være så mye som 60 000 tonn.

Når tareplanten skifter blader eller hele planter blir revet løs, driver de gamle plantedelene ut i dypområdene eller inn på strendene. Små plantepartikler og smådyr blir også spredd ut i de frie vannmasser. Kanskje så mye som over halvparten av næringen blir spredd ut til nærliggende økosystemer. Rekefisket er bærebjelken i fiskeriene på Telemarkskysten og tareskogene bidrar derfor indirekte med viktige økosystemtjenester.

Ved sterk vind skylles tang og tare opp på strendene på Jomfruland og Stråholmen og danner tang- og tarevoller som har stor betydning for smådyr, fugl og planter. Krepsdyrene som følger med taren er spesielt viktig som mat for vadefugler. Tidligere var det vanlig å bruke tang og tare til gjødsel i jordbruket.

Tare som transporteres ut til dypområdene har sannsynligvis stor betydning for den produksjonen som skjer der, da taren brytes ned og tas inn i næringskjeden. Tilgangen på næring i dypområdene er viktig for produksjonen av blant annet reke.

Marine naturtyper. Kilde: Norsk institutt for vannforskning

Stortareskog. Foto: Janne Gitmark/NIVA

Ålegrasengene har en lignende funksjon som tareskogene, men er å finne i grunne områder med bløt bunn (sand). Ålegraset vokser fra fjæra og ned til ca. fem meters dyp og kan danne rene enger eller blandingsbestander sammen med tang. Størrelsen på ålegraset varierer fra noen desimeter til lange planter på en meter.

Det er en rik produksjon i ålegrasengene med opptil flere ti tusen snegl, muslinger og krepsdyr på en kvadratmeter. Artene som finnes i ålegrasengene er noe forskjellige fra

tareskogene og er derfor en viktig del av det biologiske mangfoldet. Noen alger og smådyr som ålegrasanemone finnes bare i ålegrasengene. Ålegrasengene er regnet for å være spesielt viktig som oppvekstområder for torsk.

Ålegrasanemone. Foto: Norsk institutt for vannforskning

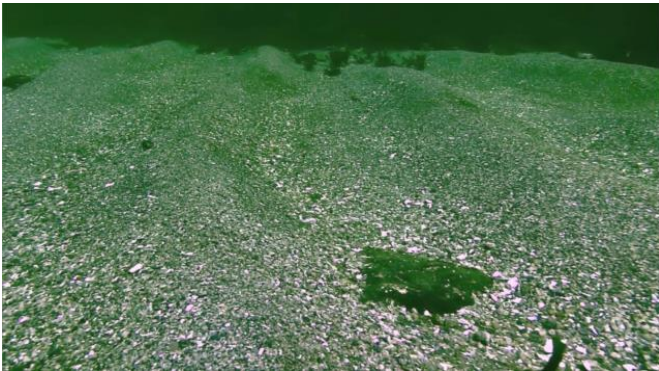
Bløtbunnsområdene i strandsonen består av mudder eller leirholdig sand og det øverste området tørlegges helt eller delvis ved lavvann. De største områdene er på innsiden av Jomfruland og Stråholmen.

Bløtbunnsområdene kan se livløse ut, men har et rikt, dyreliv som lever nedgravd. Områdene er derfor viktige som beiteplasser for vadefugler, andefugler, krepsdyr, kutlinger og flyndre med flere.

Fjæremark på sandbunn. Foto: Mats Walday

Skjellsand blir dannet over lang tid på innsiden av holmer og skjær, i lommer ute i havet og særlig på steder med sterk strøm der det samler seg skallrester.

Skjellsand med bølgeslagsmerker. Fra film fra nasjonalparken, Norsk institutt for vannforskning 2014.

Skjellsanden har ofte en rik og spesiell bunndyrfauna. Den er gyte- og oppvekstområde for flere fiskearter og blir brukt av store krepsdyr ved skallskifte og parring.

Israndavsetningen er i stor grad en forutsetning for naturtypene og det biologiske mangfoldet. Rullesteinene på sjøbunnen er voksested for store og sammenhengende tareskoger og et rikt dyreliv som finner skjul mellom steinene. Sannsynligvis er disse steinurene viktige oppvekstområder for både krabbe og hummer.

Arter på sjøbunnen

I det grunne **tangbeltet** finner vi flere arter tang og andre makroalger i gruppene rødalger, brunalger og grønnalger. Av disse gruppene er det er det tang som dominerer i tangbeltet, og da særlig sagtang som vokser rett under tidevannsbeltet. I områder med mye bølger er det andre mer robuste tråd- og buskformede arter som for eksempel rekeklo som dominerer.

Etter oljesølet fra Full City i 2009 ble det påvist et rikt mangfold av alger og dyr ut for Stråholmen og Jomfruland, med 42 algearter og 25 dyrearter.

Livet i tangbeltet er dynamisk og forandrer seg over tid. Etter algeoppblomstringen i 1988 kom det store forandringer, da blåskjell fikk en voldsom oppblomstring. De ble seinere beitet ned av en raskt voksende bestand av sjøstjerner.

Blæretang og små blåskjell på fjell. Sagtang med påvekst av rødalger. Foto: Janne Gitmark/Norsk institutt for vannforskning

I et belte **rett under tareskogene** er det rødalger som også produserer plantemateriale. I rødalgeområder som har god vannbevegelse er det et rikt dyreliv, særlig med filtrerende dyr.

Rød solstjerne. Foto: Janne Gitmark/Norsk institutt for vannforskning

I de **dypereliggende områdene** ut mot kyststrømmen er det ikke planteproduksjon og dyrelivet er avhengig av plantemateriale fra grunne områder, overflatelaget eller med havstrømmene. Der det er hardbunn (fjell eller stein), lever det mange dyregrupper.

Nasjonalparken dekker sjøbunn som stort sett ligger grunnere enn 60 meter. Det er derfor ikke større arealer med utpreget dypvannsmiljø

Flatøsters finnes flere steder inne i skjærgården, og den er også observert i nasjonalparken.

Østersbestandene er ikke store. Østersen krever varmt vann for at gytingen skal bli vellykket og den formerer seg antagelig bare enkelte år.

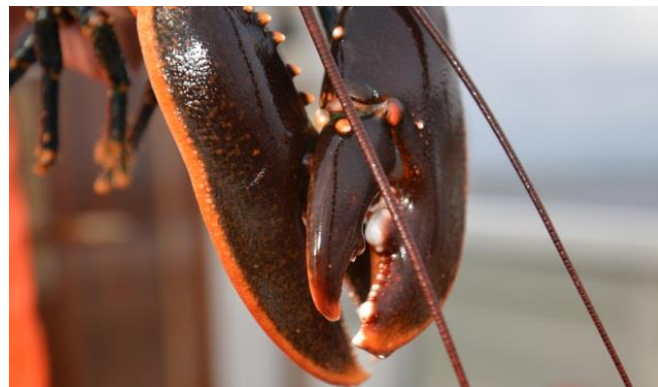
Europeisk østers (flatøsters) til venstre og stillehavsøsters til høyre. Foto: Lisbeth Harkestad.

Hummeren lever på steinbunn. Den er stasjonær, men har frittsvevende egg og larver. Etter 1950/60 har bestanden gått kraftig tilbake og svært få driver næringsfiske etter hummer. Hummerbestanden i Skagerrak er på et historisk lavt nivå, men etter 2008 har det vært en viss vekst, mest i Oslofjorden.

I 2006 ble det etablert fire fredningsområder for hummer på Skagerrakkysten. Det er registrert en betydelig effekt. Det er grunn til å anta at reproduksjonen i fredningsområdene har økt, da flere og større hummer gir flere og større egg.

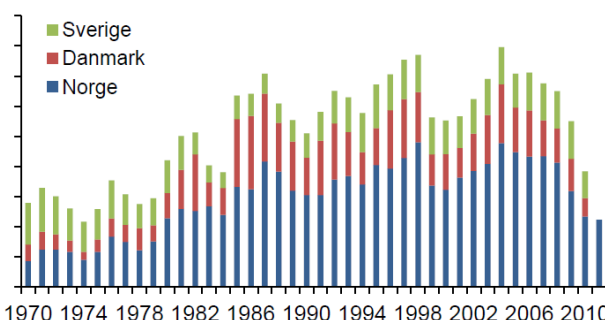
I 2006 ble hummer ført opp på norsk rødliste som nær truet. I 2008 ble det innført strengere reguleringer med større minstemål, forbud mot å fange rognhummer og krav til fluktåpninger i teinene for undermåls hummer. I 2017 ble det innført maksimalmål og krav om at alle som skal fiske etter hummer må registrere seg før fisket starter. 75 hummerfiskere i Telemark registrerte seg samme år.

I 2015 ble det opprettet et fredningsområde for hummer på innsiden nordvest for Jomfruland. Utviklingen i bestanden blir overvåket med prøvefiske. I 2016 og 2017 har det kommet flere fredningsområder andre steder. Fiskerirektoratet ønsker å gå videre med nye fredningsområder.

Det er gode bestander av **taskekrabbe** i nasjonalparken. I Grenlandsfjordene og et stykke ut på Langesundsbukta er det kostholdsråd for krabbe på grunn av for høyt innhold av dioksiner og furaner. I nasjonalparken kan krabba brukes fritt.

Dypvannsreka lever på dypt vann på bløt bunn der den spiser små krepssdyr, børstemark og næringsrikt mudder. Om natten stiger den opp for å beite på dyreplankton. Reka er et viktig byttedyr for mange arter av bunnfisk, særlig torsk.

Landinger av reke i Skagerrak/Norskerenna 1970-2010. Største fangst i 2004 med ca. 16 000 tonn. Kilde: ICES/Fiske i sør.

Reka skifter skall når den vokser og er derfor vanskelig å aldersbestemme. I Norskerenna-/Skagerrak-bestanden kan man likevel identifisere tre til fire årsklasser ut fra lengden. Reke er den klart viktigste fiskeriressursen på Telemarkskysten. Ved fiske etter reke er det bifangster av blant annet torsk.

Sjøkrepsen lever på bløtbunn der den graver opptil 20–30 cm dype huler. Den trives i relativt høye temperaturer og kan trolig tilpasse seg økt temperatur. Telling av krepsehuler i Skagerrak/Kattegat viser at bestanden har ligget på et stabilt nivå siden 2007. De siste årene har det vært en sterkt økende interesse for bruk av sjøkrepssteiner.

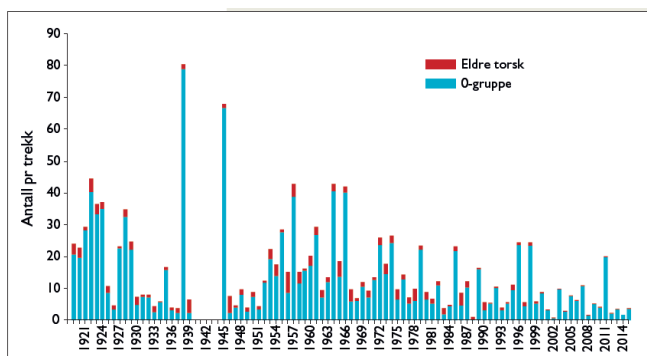
Brakkvannsdammer på Sørstrand på Stråholmen. Foto: Mapaid AS

Flere steder i nasjonalparken, blant annet på Stråholmen, er det **brakkvannsdammer**. Naturmangfoldet i slike dammer er lite kartlagt, men en vet at de kan være levested for arter av karplanter og kransalger som er truet. Det finnes også **gruntvannspoller**, blant annet på Stangneset.

Fiskearter og bestander

Studier viser at det fra svenskegrensen til Stad finnes flere bestander av **fjordtorsk**. Fjordtorsken gyter langt inne i fjordene eller i bassenger langs kysten, noe som antagelig er en tilpasning til at larvene ikke skal bli ført bort av havstrømmene. Rekrutteringen har vært nedadgående de siste tiårene. Årsklassene fra 2012 til 2015 var historisk svake.

I Kragerø/Bamble er det gytefelt i Fossingfjorden og i Skåtøysundet, begge med B-verdi i en klassifisering fra A til C. Fiskeridirektoratet kan innføre forbud mot fiske etter torsk i disse områdene i gyteperioden for å styrke bestanden. Det kan være et alternativ til generelle fiskeforbud.

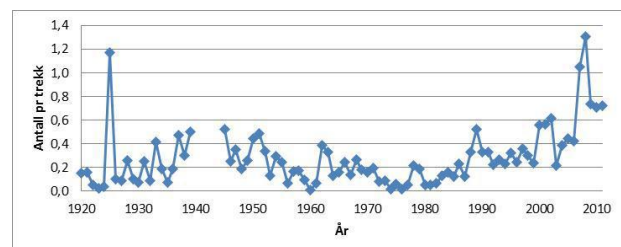
Fangst av torskeyngel i trekk med strandnot på faste steder på strekningen fra Søgne til Fredrikstad i perioden 1919-2015. Kilde: Havforskningsinstituttet

Både **kolje** og **hvitling** har hatt svikt i rekrutteringen de siste tiårene i et omfang som

tidligere ikke er registrert. **Lyr** har også hatt dårlig rekruttering fra 1970-tallet.

Undersøkelser med strandnot tilsier at **leppfisk** har økt i antall de siste årene.

I historisk perspektiv har det vært relativt mye **sjørret** de siste tiårene. Det ser ut til at hvert lille vassdrag har sin egen bestand.

Antall sjørret fanget i strandnot 1919 - 2011. Kilde: Havforskningsinstituttet

Forholdene i små vassdrag er derfor viktige. Innenfor og nord for nasjonalparken er det flere gode sjørretbekker.

Europeisk **ål** har vært på norsk rødliste siden 2006 under kategorien kritisk truet. Fritidsfisket etter ål i Norge ble stoppet i 2009. Fra 2010 stoppet også det kommersielle fisket. Det er åpnet for forskningsfiske, men på grunn av dårlige eksportmuligheter er det lite fiske.

Det er flere bestander av **sild** i Skagerrak. Nordsjøsild og Vestbaltiske vårgytere er de viktigste bestandene.

Forekomstene av **brisling** varierer mye gjennom året og fra år til år. Det har vært antatt at Skagerrak er et viktig gyteområde for brisling. Nyere undersøkelser viser at det også foregår gyting i fjordene.

Makrellen stammer fra tre gyteområder. Samlet sett er bestanden i god forfatning, men den stammen som gyter i Nordsjøen er på et historisk lavt nivå. Makrell har en sterk posisjon. Hver sommer siger stimer inn over kysten og høstes av både fritidsfiskere og yrkesfiskere til både mat og agn.

Det har tidligere blitt tatt betydelig med **pigghå** langs kysten av Skagerrak, men bestanden er nå på et lavt nivå. Den vokser seint og en regner med at det vil ta lang tid før gytebestanden har bygd seg opp igjen.

Tidligere var det en del **kveite**, men den ble beskattet hardt og bestanden har lenge vært liten. Det var også relativt mye **makrellstørje** (blåfinnet tunfisk). Beskatningen var hard før og etter andre

verdenskrig, og den forsvant mer eller mindre helt på 1960-tallet.

Av og til kommer det **sjeldne gjester** som til vanlig holder seg i helt andre havområder. Det ser ut til at besøk av tropiske fiskeslag blir mer vanlig som følge av klimaendringene.

Sankt Petersfisk fanget rett nord for nasjonalparken sommeren 2009

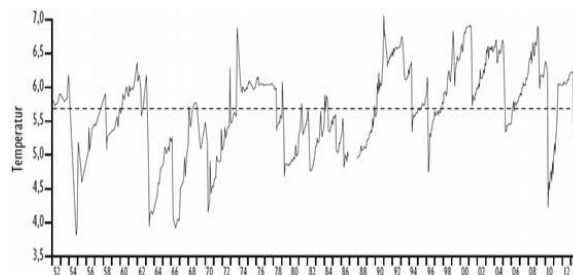
Trusler og utfordringer

Eksterne trusler og utfordringer

Med økende **havtemperatur** kommer det sørlige arter av fisk, plankton og bunndyr inn i våre farvann, samtidig som nordlige arter forsvinner. Enkelte år har sommertemperaturen vært såpass høy at den har nådd grensen for hva sukkertare kan tåle.

Endringer i temperatur kan føre til at larver og yngel av fisk og de artene som kunne vært deres næringsgrunnlag ikke passer sammen i næringskjeden. Det er blant annet spurt om nedgangen i torsk i Nordsjøområdet kan skyldes at det viktigste dyreplanktonet for torskelarver har blitt erstattet av arter som forekommer til feil tid for larvene.

Vi må regne med **større nedbørmengder og våte, milde vintre**. Det vil føre til økt avrenning og endring i avrenningsmønsteret til sjøen, noe som gir økt mengde partikler. Mindre lys i vannet fører til at nedre voksegrense for tare, andre makroalger og ålegras kan krype oppover. Sterke vinder som kommer oftere og sterkere vil påvirke tang og tare.

Utvikling i temperatur i dypvannet (600 meter) i Skagerrak i perioden 1952 – 2013. Kilde: Havforskningsinstituttet.

Det har vært perioder med **oppblomstring av giftige alger**. Den mest alvorlige hendelsen var i 1988 da *Chrysochromulina polylepis* blomstret kraftig opp i Kattegat og Skagerrak. Algene ble transportert videre med kyststrømmen og ga store virkninger på økosystemene på den norske Skagerrakkysten. Utslippene av næringsstoffer til de store elvene i Frankrike og Tyskland og til Østersjøen, Kattegat og Skagerrak er redusert. Sannsynligheten for at en massiv oppblomstring skjer igjen bør derfor være mindre, men det kan ikke utelukkes.

Havforsuringen kommer av at havet tar opp cirka 30 prosent av de menneskeskapte utslippene av CO₂. Det forskyver karbonsyrebilansen i retning av surere vann. Det blir undersøkt hvilken betydning forsuringen har for forskjellige former av kalk som marine organismer bruker til å bygge skall. Det ser ut til at Polhavet er mer utsatt enn havområdene lenger sør.

Bestandene av **sukkertare** har gått sterkt tilbake de siste 10-15 årene. Rundt 2004 ble det meldt at 80 prosent av sukkertaren langs Skagerrakkysten var vekk.

Sukkertare. Foto: Janne Gitmark, NIVA

Tilbakegangen kan skyldes samvirkende effekter av klimaendring, overgjødning og overfiske av torsk, men det er ikke tilstrekkelig dokumentasjon for å si det sikkert. Imidlertid er det fortsatt

sukkertare i nasjonalparken og det er indikasjoner på at utviklingen har gått i riktig retning de siste årene. I 2006 var sukkertaren på norsk rødliste i kategorien nær truet. I 2010 ble den vurdert til å være livskraftig igjen.

Det er stort sett gode oksygenforhold i nasjonalparkområdet, men en kartlegging i juli 1994 viste at det kan bli **dårlige oksygenforhold** i lokale dypholer mellom Djupodden på Jomfruland og Stangskjæra/Gjesskjæra. Dårlige oksygenforhold skaper problemer for bunndyr.

Overvåking av **tungmetaller** og **organiske miljøgifter** i marine dyr viser at det er lite miljøgifter i de ytre områdene de fleste steder langs norskekysten. Det er påvist forhøyede konsentrasjoner av miljøgifter i sedimentene og i sjømat inne i fjordene ved Kragerø, og Mattilsynet har gitt kostholdsråd. Nivåene i nasjonalparken antas å være mer lik situasjonen i kystvannet. En kjent biologisk effekt av miljøgiften TBT, er utvikling av maskuline trekk (imposex) hos purpursnegl. Imposex er sterkt redusert etter at TBT ble forbudt i bunnstoff til båter.

Deler av nasjonalparken er sårbar for **oljeforurensning** ved skipsuhell. Påslag av større mengder olje kan gi store negative konsekvenser, spesielt for dyrelivet i driftevollene og på havstrendene på Jomfruland og Stråholmen.

Påslag av olje på Sørstrand, Stråholmen 2.august 2009. Foto: Kystverket.

I 2009 var det store påslag på Stråholmen i forbindelse med Full City-havariet. Mangel på ferdige lenseplaner og tilpasset utstyr, tung sjø og liten tid gjorde at det ikke var mulig å forhindre påslagene. Viktige funksjonsområder for fugl ble rammet. Etter omfattende innsats er områdene relativt godt restaurert, men nye hendelser bør forebygges.

Det er delte meninger om **overfiske** er en trussel for naturmangfoldet. Det er noe oppmerksomhet på om reduksjon av stor rovfisk gir effekter nedover i næringskjeden. Mindre torsk ført til framvekst av småfisk og krabber, og smådyr som normalt skal holde bladene til ålegras og tare reine, blir overbeitet av disse mindre rovdynene. Bestandene av pelagisk fisk blir sterkt utnyttet i Nord-Atlanteren og Nordsjøen, noe som kan ha effekter for sjøfugl som finner mat ute i havet. Lokalt mener noen at lysfiske etter sild og brisling svekker næringsgrunnlaget for viktige arter som blant annet torsk og lyr.

Langs hele den norske delen av Skagerrakkysten har hummeren lenge blitt beskattet hardt og bestandene regnes for å være langt under sitt potensiale.

Det er delte meninger om virkningen av bifangster og økologiske effekter i forbindelse med rekefiske. Overgang til blant annet større maskevidder og luker i trålene ser ut til å redusere bifangstene. Trålfiske som brukes i vår del av Skagerrak er mer skånsom enn redskap som brukes i andre havområder.

Forsøplingen kommer fra skipstrafikk, fiskeri og annen aktivitet på sjø, men også fra elvene og fra bebyggelse og aktivitet langs kysten. Plast utgjør ca. 10 prosent av avfallsmengden på verdensbasis, men utgjør den største andelen av akkumulert søppel i havet på grunn av lang nedbrytningstid. Plast fragmenteres til stadig mindre biter som til slutt vil danne en bestandig **mikroplast** som kan skape problemer for små dyr som er viktige i næringskjeden. Om mikroplast er et problem i vår del av Skagerrak er lite kjent. Foreløpige undersøkelser fra havområdet mellom Arendal og Hirtshals viste lave konsentrasjoner. Det er påvist at **større plast** som spises av sjøfugl, sjøpattedyr og fisk kan være dødelig, også på norskekysten.

Det er beskrevet **28 fremmede arter** i Skagerrak og Oslofjorden, men bare noen av dem vurderes til å ha stor risiko for videre spredning.

I perioden 2004 til 2008, og senere i 2013, er **japansk drivtang** funnet i tette og mer spredte forekomster i indre deler av nasjonalparken. Den er hovedsakelig registrert på grunt vann. Den ansees ikke å fortrenge naturlige alger direkte, siden den heller utnytter ledig plass. Den er imidlertid også funnet på områder der sukkertare er

redusert eller har forsvunnet, noe som er mer problematisk.

Japansk sjølyng har etablert seg og blitt vanlig fra grunt vann og ned til ca. 20 meters dyp. Den er blitt en del av teppet av mindre alger som danner undervegetasjon i tareskogen og som går litt dypere enn taren. Det er ikke klart i hvilken grad denne utkonkurrerer de opprinnelige artene, men den kan hindre gjenetablering av blant annet sukkertare.

Strømgarn er en annen introdusert rødalge som er mindre vanlig på Skagerrakkysten, men som finnes på strømrrike steder ned til ca. 10 meters dyp.

Stillehavsøsters ble kartlagt på 20 steder på Telemarkskysten i 2017. Den ble funnet fra de indre fjordbunnene til de ytre øyene. Noen få stillehavsøsters ble funnet tre steder i nasjonalparken på Stråholmen. På tre steder nær nasjonalparken vest for Djupodden på Jomfruland ble det funnet noen stillehavsøsters på to steder og mange på ett sted. Funn av skall av velvoksen stillehavsøsters ved Stangnes tilsier at den også finnes der.

Stillehavsøsters på svaberg i tidevannssonen på Kalveskjær, Jomfruland 2017. Foto: Helge Tangen Aarflot.

Trusler og utfordringer innenfor vernegrensene

Spøkelsesfiske. Foto: Havforskningsinstituttet

Tap av garn, ruser og teiner er et økende problem. Nylonredskaper står i sjøen og fisker lenge etter at de er tapt. Havforskningsinstituttet regner med at kanskje så mange som 2000 teiner forsvinner på Skagerrakkysten hvert år.

Økt oppmerksomhet kan gi større interesse for **dykking på historiske skipsvrak**. Informasjon om alle skipsfunn er offentlig tilgjengelig, noe som har gitt større forståelse for kulturminner under vann. Det er likevel en noe blandet erfaring.

Forvaltningsmål og tiltak

Havmiljøet i storskala

De fleste truslene for havmiljøet har en geografisk skala som går langt ut over nasjonalparken. Økt havtemperatur, større avrenning på grunn av mer ekstremvær og havforsuring er knyttet til klimautviklingen og klimagasser, og er globale problemstillinger. Det gjelder delvis også spredning av fremmede marine arter. Klimautviklingen kan være den trusselen som vil være av størst betydning for havmiljøet i fremtiden. Det er likevel lite aktuelt med forvaltningsmål for nasjonalparken knyttet til klima.

Andre trusler som overgjødning, miljøgifter, overfiske og delvis fremmede arter er av mer regional karakter, og gjelder hele eller deler av Nordsjøen, Skagerrak og Østersjøen. Mål knyttet til disse truslene må sees i sammenheng med planverket som gjelder for regionen.

Forvaltningsplan for Nordsjøen og Skagerrak

Stortinget har vedtatt forvaltningsplan for det marine miljøet i den norske delen av Nordsjøen og Skagerrak (Stortingsmelding 37, 2012-2013).

Planens hovedmål er at de marine økosystemenes struktur, virkemåte, produktivitet og naturmangfold skal opprettholdes eller gjenopprettes og danne grunnlag for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av ressurser og økosystemtjenester.

Planen har forvaltningsmål om:

- Bevaring av økosystemer, naturtyper, arter og gener
- At forvaltningen skal ta særlig hensyn til behovet for vern og beskyttelse av sårbare naturtyper og arter i særlig verdifulle og sårbare områder
- At naturlig forekommende arter skal finnes i levedyktige bestander
- Nøkkelarter
- Truete og sårbare arter
- Opprette marine verneområder og marine beskyttede områder

- Økosystembasert tilnærming i forvaltningen, basert på beste tilgjengelige kunnskap
- At høsting skal ikke ha vesentlige negative påvirkninger
- At bifangst av sjøpattedyr og sjøfugl skal reduseres til et lavest mulig nivå
- At høsting av levende marine ressurser skal foregå med best tilgjengelige teknikker
- At menneskeskapt introduksjon og spredning av organismer som ikke hører naturlig hjemme i økosystemene, skal unngås.
- Å redusere overgjødsling og forurensning fra miljøfarlige stoffer
- Å styrke beredskapen mot akutt forurensning
- Å bekjempe marin forsøpling
- Å sikre bærekraftig høsting av fiskebestandene
- Å bygge opp kunnskap om miljøforhold, verdiskaping og næringsaktivitet

Helhetlig plan for Oslofjorden

I 2018 ba Stortinget Regjeringen om å utarbeide en helhetlig plan for Oslofjorden fra svenskegrensen til og med Telemark. Miljødirektoratet innledet arbeidet i november 2018 ved å arrangere en innspills-konferanse. Departementet har gitt direktoratet ansvaret for å følge opp planarbeidet.

Vanndirektivet

Det foreligger forvaltningsplan for vassdrag, kystvann og grunnvann for Vest-Viken vannregion. Planen beskriver tilstand, setter mål og har et omfattende tiltaksprogram. Vanndirektivet er innrettet slik at alle vannforekomster skal ha minst god tilstand, og de som ikke har det skal forbedres gjennom tiltak. Sterkt modifiserte vannforekomster kan unntas.

Forvaltningsplanen for Vest-Viken omhandler i liten grad kystvannet. Det meste av nasjonalparken ligger i kystvannet innenfor delområdene Jomfrulandsrenna, Jomfruland nordøst og Jomfruland sørvest. I planen er alle tre delområder vurdert til å ha god tilstand. Det innebærer at det ikke er definert miljømål eller er planlagt tiltak i vanndirektivarbeidet som er spesielt rettet mot nasjonalparken.

Tiltak som er begrunnet ut fra behov i vassdrag og i fjorder øst for og innenfor nasjonalparkområdet vil likevel ha virkning, da kystvannet består av vann både fra Skagerrak, fra elvene og fra kystområdet.

Tilsvarende arbeid pågår i EU-landene, noe som kan ha betydning for utviklingen i kvaliteten på inngående vann i Skagerrak.

Forvaltningsmål som vil kreve tiltak utenfor nasjonalparken

Etter som det ikke er definert spesielle mål i forbindelse med vanndirektivarbeidet, er det relevant å vurdere forvaltningsmål for nasjonalparken. Etter vannforskriften § 13 er det slik at om det fastsettes strengere krav, utslippsgrenser, utfasingsmål, mål for beskyttelse eller lignende, skal den strengeste bestemmelsen legges til grunn. Forvaltningsmålet vil derfor være førende i vanndirektivsammenheng.

Det er naturlig å legge stortingsmelding nr. 37 om forvaltning av Nordsjøen og Skagerrak til grunn. Den aksepterer at virksomhet i havområdet har virkning for marine områder, men aktiviteten skal samtidig drives slik at påvirkningen ikke medfører vesentlig forringelse av miljøet eller grunnlaget for økosystemtjenestene.

Forvaltningsmål:

Det skal være god økologisk og kjemisk tilstand i sjø slik den beskrives i vannforskriften.

Hvis framtidig utvikling av miljøtilstanden i sjø skulle bli slik at tilstanden reduseres fra god til dårligere (moderat) tilstand, vil bevaringsmålet virke sammen med Vanndirektivet og vil kreve innsats i et stort geografisk område. Det vurderes som mindre aktuelt å sette forvaltningsmålet til svært god tilstand, som er den høyeste klassifiseringen i vannforskriften. Det krever at det er ingen, eller bare ubetydelige, menneskeskapte endringer i fysisk-kjemiske forhold og at biologiske kvalitetselementer tilsvarer uberørte forhold. Det er trolig lite realistisk i dette området så langt vi kan se i dag.

Forvaltningsmål:

Bidra til at kunnskapen om storskala endringer i havmiljøet blir bedre.

Tiltak:

- Ta initiativ overfor nasjonale myndigheter med sikte på at nødvendig overvåking og forskning blir gjennomført, spesielt når det gjelder fjordtorsk og virkninger av klimautviklingen. Etablerte rutiner for innmelding av forskningsbehov skal følges.

- Samordne bevaringsmålene med de andre norske nasjonalparkene ved Skagerrakkysten
- Samarbeide med de andre nasjonalparkene om å peke på forskningsbehov.

Forvaltningsmål med lokal tilknytning

Forvaltningsmål:

Bestanden av fjordtorsk skal være markert større enn den har vært tidligere på 2000 - tallet. Bestanden måles som torskeyngel som blir fanget i forbindelse med Havforskningsinstituttets faste overvåking med strandnot.

Tiltak:

Ta initiativ overfor fiskerimyndighetene for å få innført forbud mot fiske etter torsk i gytefeltene for fjordtorsk i Fossingfjorden og i Skåtøysundet i perioden 1. januar til 30. april, i tråd med anbefalinger fra Havforskningsinstituttet. Forbudet bør gjelde i en tiårsperiode. Havforskningsinstituttet følger utviklingen i bestanden av småtorsk med trekk av strandnot.

Forvaltningsmål:

Bestanden av hummer skal styrkes ut over effekten av gjeldende fangstbegrensninger og frednings-område. Fangstene skal i gjennomsnitt være større enn en hummer på fem teiner på en natt.

Tiltak:

- Ta initiativ til at det blir etablert ett nytt hummerfredningsområde i nasjonalparken i området Jomfruland – Stråholmen. Samarbeid med yrkesfiskerne og hobbyfiskerne.
- Bidra til mer kontroll av hummer- og krabbeteiner

Forvaltningsmål:

Faren for påslag av olje ved skipsuhell skal reduseres i de områdene der naturverdiene er mest sårbare, slik som på havstrendene på Stråholmen.

Tiltak:

- Tiltakskort for konkrete områder
- Permanente lensefester
- Skreddersydde lenser og lensedregger på lager
- Ferdig oppkjørte navigasjonskurser for utlegging av lenser

- Dedikerte fartøyer
- Jevnlig beredskapsøvelser
- Trent personell med god lokalkunnskap

Forvaltningsmål:

Redusere uttaket av fisk og skalldyr som fanges i tapte garn, ruser og teiner som står i sjøen og fisker lenge etter at de er tapt.

Tiltak:

- Informere om teiner med tråd som løser seg opp etter lang tid i vannet
- Informere om system for registrering av tapt redskap
- Bidra til utredning av hvordan redskap kan tas opp
- Bidra ved prioritering av områder for opprydding

Forvaltningsmål:

Bidra til at bestandene av stillehavsøsters ikke utvikler seg helt fritt. Bidra til bekjemping av stillehavsøsters.

Tiltak:

- Bidra til at utbredelsen blir kartlagt
- Bidra til informasjon og kampanjer der folk oppfordres til å høste og spise stillehavsøsters
- Samarbeide med Fylkesmannen som disponerer midler
- La kommersielle aktører høste stillehavsøsters

4.5 Naturtyper og arts-mangfold på land

Status

Naturtyper

Naturtypene på land i nasjonalparken er i liten grad kartlagt. Det har sin forklaring i at de tidligere 16 naturvernområdene ikke har blitt prioritert. Det er opplagt at kartlegging også her ville gitt mange registreringer. I 2017 ble det startet registreringer på nordlige del av Jomfruland og på Stråholmen etter metoden Natur i Norge.

Av de 23 naturtypeområdene som er registrert, ligger 15 på mindre øyer og holmer og 8 på Jomfruland og Stråholmen.

Rasmark, berg og kantkratt: Det er mange *strandberg* på holmene. De består for det meste av næringsfattige bergarter og vegetasjonen er

ikke spesielt rik. På Flesa er det registrert rikt strandberg. Sør på Jomfruland er det store areal med *kantkratt*.

Einer-roseutformingen dominerer med innslag av slåpetorn-hagtornkratt. Det finnes også kantkratt nord på Jomfruland. En del tilsvarende kantkratt finnes også på Stråholmen. Til sammen er det opp mot 300 daa med rike kantkratt på Jomfruland og Stråholmen, noe som er et sjeldent stort areal.

Slåpetorn i blomst på Stråholmen

Det er **kulturlandskap** først og fremst på Jomfruland og Stråholmen, men flere av de større holmene har tidligere vært beitet. Kulturlandskapet på Jomfruland og Stråholmen er dominert av *naturbeitemarker*, stedvis i mosaikk med kantkratt og med strandenger. På Jomfruland er det *skogshagemarker* med eik, samt overganger fra sandholdig naturbeitemark til sanddyner og sandstrender. Store arealer, blant annet på Øytangen, ved Saltstein og i sør mellom Løkstad og Skadden har lenge blitt brukt som ugjødsla beite eller slåttemark. Det er også arealer med ugjødsla naturbeitemark på Stråholmen.

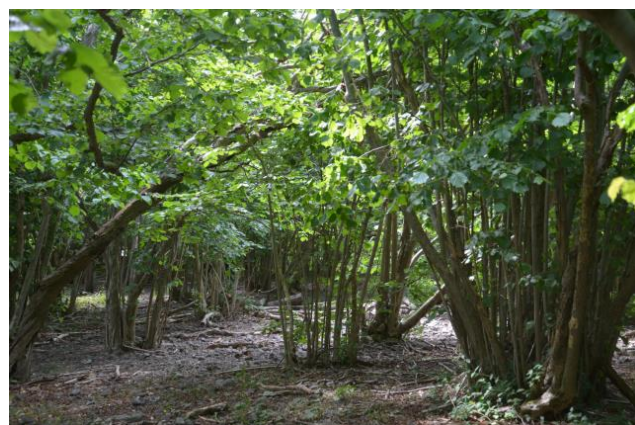
Mye av naturbeitemarkene er på sandrik grunn med friske, tørre engtyper av det fattige til middels baserike slaget. Fuktige engtyper med overgang mot strandeng finnes på Stråholmen og i enkelte partier på Jomfruland, ved blant annet Kråka og Saltstein.

I den nordlige, sentrale delen av Jomfruland er det *eikehagemarker*. Det er i disse åpne eikeskogene en finner vårens tykkeste hvitveistepper. En del arealer er åpnet opp de siste årene. Her er det frittstående eikekjemper med vide kroner og diameter på opp mot en meter.

Det er også gamle og grove hasselkratt og grov ask. Døde og/eller hule trær av eik og til dels ask er relativt vanlige.

Eikehagemark på Jomfruland

Hassellunden på Øytangen. Foto: Aud Torild Stensrud

Det er registrert to områder med *kystlynghei*, et på Styrmannsholmen og et på Larsholmen. Området på Styrmannsholmen er størst og mest verdifullt. I Oslofjordområdet er kystlynghei ellers bare påvist på Ytre Hvaler.

Ferskvann/våtmark: Tårntjenna på Jomfruland er relativt næringsfattig og har sumpvegetasjon.

Skog: Det er bare på Jomfruland at en kan si det er skog av betydning. Det er store naturverdier i edellaauvskogene nord på Jomfruland. *Hassel-eik-edellaauvskog* dominerer, med stor variasjon i treslag. *Lågurt-eikeskog* er klart dominerende vegetasjons-type. Hassel-eikeskogene er kulturpåvirket, men er i dag til dels naturskogspregede og med stort innslag av død ved. I fuktige partier finnes noe *or-askeskog* og *svartorsumpskog*. Øst for Øitangen gård er det store arealer med *rike hasselkratt*. Hasselkrattene er kulturpåvirkede og trolig svært gamle. De har grove stammer og mye

død ved. De blir skjøttet ved å fjerne unge hasselskudd og andre treslag.

Sanddynelandskap på Jomfruland. Foto: Anders Thylen.

Havstrand: Det finnes flere typer havstrandvegetasjon, fra sandstrendene og -dynene på innsiden av Jomfruland, vidstrakte strandenger og tang- og tarevoller på Stråholmen, rullesteinstrender og over til mer karrige bergknauser på holmene.

På sandstranda og- i sanddynene nordvest på Jomfruland og i tørrengene bak sandstrendene vokser det sjeldne plantearter.

Noen strandenger er kartlagt på østsiden av Jomfruland samt på østre del av Stråholmen, stort sett som del av større naturbeitemarker. På Stråholmen er det forholdsvis store arealer med fuktenger og strandenger. Det er saltenger sør på Jomfruland.

Beitet strandeng ved Saltstein

Nordvest og sør på Stråholmen er havstrandvegetasjonen dominert av driftvoller og driftvollpåvirket sand- og grusstrand. Her er det store bestander av strandkål (antagelig blant landets største).

På holmene er det noen strandenger og strandsummer. I tillegg finnes enkelte steder med sand- og grusstrand, blant annet på Lille Danmark.

Strandkål i blomst på Stråholmen

Det er strandbassenger (dammer i forsenkninger i fjell med innslag av saltvann) på blant annet Fengesholmen, Stråholmen, Vestre Saltstein og på Stangneset.

Artsmangfold

Arter på norsk rødliste

Pr. januar 2015 var det registrert 154 arter i nasjonalparken som er ført opp på norsk rødliste. Artene fordeler seg på 14 organismegrupper.

Arter på norsk rødliste pr. januar 2015 etter organismegrupper

Organismegruppe	Antall arter
Sopp	31
Lav	1
Karplanter	23
Biller	23
Sommerfugler	39
Nebbmunn	2
Nettvinger	2
Sprethaler	7
Tovinger	3
Veps	7
Edderkoppdyr	2
Krepsdyr	2
Fugler	10
Pattedyr	2

Kilde: Biofokus 2015.

Av de 154 artene er 100 arter klassifisert som truet. Fem arter er kritisk truet, 27 arter er sterkt truet og 68 arter er sårbare. I tillegg er 52 arter nær truet.

Jomfruland er en hot-spot for mange artsgrupper. Kystnær naturbeitemark eller tidligere slåtte- og strandenger med edellauvskog med gammel eik og

hassel ser ut til å være de viktigste leveområdene. For naturbeitemark og havstrandvegetasjon gjelder det også Stråholmen.

De åpne, kystnære sandmarkene på Jomfruland har et stort mangfold av arter av sopp, insekter og karplanter. Det gjelder både naturlig vegetasjonsfattige sandstrender, sanddyner og naturbeitemarker på sandgrunn. Det er funnet et stort antall rødlistearter av sommerfugler, biller og veps. Det solrike, varme og tørre/sandholdige miljøet i kombinasjon med beitende dyr gir et godt grunnlag for møkkbiller og det er funnet flere rødlistearter. På strendene vokser rødlistede havstrandplanter som *sodaurt* og *strandtorn* (begge sterkt truet). På åpen sandmark på Øytangen vokser *kystgaffel*, en lavart som forekommer sjeldent langs kysten i Sør-Norge.

På strandengene ved Saltstein på Jomfruland finnes *jordbærkløver* (sterk truet) og *dverggylden* (sårbar). På strandengene på Stråholmen finnes *fjærehøymol* (sterkt truet), *nikkebrønsle* (nær truet) og *strandrødtopp* (sårbar). *Gul hornvalmue* (sterkt truet) ble først funnet i 2014.

Marrisp (sårbar) har sitt eneste kjente voksested i Norge på en liten strandeng på en holme i Jomfrulandsrenna.

Naturbeitemarkene nord på Jomfruland og på Stråholmen er svært rike på beitemarkssopp, og det er funnet i overkant av 20 rødlistearter. Eksempler på arter er *lillagrå rødskivesopp*, *brun engvokssopp* og *kobbertunge* (alle sårbare). Antall rødlistearter gjør disse områdene til de rikeste for beitemarkssopp i Telemark. På naturbeitemark på Øytangen har både *kammarimjelle* og *vårvikke* (begge sterkt truet) tidligere hatt gode bestander. 40–50 vårvikker ble registrert på Øytangen forsommeren 2019. Kammarimjelle ser ut til å være borte.

Den hassel- og eikedominerte edellauvskogen på Jomfruland har stort mangfold av mark- og vedlevende sopp og biller. Den rike soppfloraen av blant annet sjeldne rørsopper som *blekkrørsopp* og *gul rørsopp* (begge sårbare) er spesielt knyttet til eik og hassel. De fleste funnene av rødlistede eller sjeldne jordboende sopp er gjort i relativt tette hasselbestander.

Gammel, grov og hul eik har et spesielt mangfold av sjeldne arter av sopp og insekter. Flere arter er også knyttet til grov hassel og død ved av hassel. *Eikegreinkjuke* og *oksetungesopp* (begge nær truet) finnes spredt på døde deler av grov eik, og

routeskorpe (nær truet) er funnet på liggende eik. På en gammel, tidligere lauvet ask på Øytangen er det funnet *pelskjuke* (sterkt truet), noe som er en av svært få kjente forekomster på Østlandet.

Det er påvist flere sjeldne billearter knyttet til døde greiner og hulrom i gamle eiker. I utsivende tresaft på gamle eiketrær har man blant annet funnet kortvingen *Thamiaraea hospita* og glansbillene *Epuraea guttata*, *Cryptarcha strigata* og *C. undata* (alle nær truet).

Planter som genressurs for mat og landbruk

Mange planter i vill flora kan brukes direkte eller de er nære slektninger til dyrkede planter slik at de kan brukes til foredling av framtidens plantesorter til matproduksjon.

Plantenes genetiske variasjon har verdi som genressurser og Norge er gjennom internasjonale avtaler, som konvensjonen om biologisk mangfold, forpliktet til å ta vare på og forvalte genressursene. Genressursene tas vare på i genbanker, eller på sine naturlige voksesteder der plantene får utvikle seg videre.

Foreløpig kartlegging viser at nasjonalparken er en av landets viktigste «hotspots» for forekomst av plantearter med genressursverdi. Nasjonalparken er egnet for bevaring av planter på stedet, da den gir vern mot inngrep og muligheter til skjøtselstiltak.

Villeple på Jomfruland. Foto: Åsmund Asdal

I 2015 gjorde Norsk genressurssenter en foreløpig kartlegging av villepletrær nord på Jomfruland. De kom til at det er en stor bestand, kanskje det største i landet. I 2017 ble det satt i gang en mer inngående undersøkelse. Hvis resultatene av undersøkelsene tilsier det, er det aktuelt å opprette bevaringsområde for genressurser i villeple på Jomfruland. Norsk genressurssenter som mål å initiere nødvendige undersøkelser i

nasjonalparken, med mål om å etablere bevaringsområde for genressurser i ytterligere utvalgte ville arter som er beslektet med våre mat- og fôrplanter,

Trusler og utfordringer

Eksterne trusler og utfordringer på land

Når det blir **varmere på grunn av klimautviklingen**, vil mange arter flytte nordover eller høyere opp i fjellet. På den andre siden har vi en rekke rødlistearter som har sin nordgrense i Norge, noe som er utpreget i nasjonalparken. For de artene kan et varmere klima ha en positiv effekt og bestandene kan bli forsterket og de kan spre seg.

Videre kan nye varmekjære arter komme inn fra sør. Det gjelder også fremmede arter som ikke kunne overleve her tidligere.

Høyere temperatur fører til at trekkfuglene kommer tidligere om våren og dra sørover seinere på høsten. Klimaendringer fører til lengre vekstsesong og raskere gjengroing.

Rynkerose etablerer seg på både havstrender, sandkyst og strandenger, og kan danne store tette bestander som utkonkurrerer den naturlige vegetasjonen. Flere steder i nasjonalparken er den bekjempet eller bekjempning pågår. Rynkerose kan være krevende å bekjempe og det er viktig å fjerne nye etableringer tidlig.

Massive forekomster av rynkerose på sandgrunn i Thy nasjonalpark

Felles for Jomfruland og Stråholmen

Landbruket er sårbart og endringer i rammevilkårene kan gi seg utslag i reduksjoner eller nedleggelser. Beiting, slått, rydding og tynning i skog er helt avgjørende for å bevare naturverdiene i de kulturpåvirkede områdene som utgjør ca. 700 daa.

Beitetrykket kan være for høyt på forsommeren på noen arealer som har eller har hatt verdier knyttet til slåtteemark, blant annet nord på Øytangen. Der er det gjerdet inn et område som blir skjøttet som slåtteeng.

Kantkrattene har i seg selv lite behov for skjøtsel. I noen områder øker de sin utbredelse inn på naturbeitemarker og eng, noe som er negativt for naturverdiene der. Det er også områder med nyetablering av kantkratt og annen buskvegetasjon inne på naturbeitemarker og eng.

I fuktenger og strandenger kan høyvokst vegetasjon fortrenge lavvokst, artsrik flora.

Havstrandvegetasjon utenfor sone A blir med dagens beiter regime ikke påvirket av beiting. I noen områder har det blitt beitet tidligere, og gjenopptakelse av forsiktig beiting, for eksempel annet hvert år kan være positivt. Driftevollvegetasjon er gjødslet av tang og domineres ofte av nitrogenkrevende arter, og beiting kan påvirke artssammensetningen.

Planter som er en **genressurs for mat og landbruk** finnes i de fleste naturtyper og habitater i nasjonalparken. Deres fortsatte eksistens og videre utvikling som livskraftige bestander som beholder sitt genetiske mangfold, er avhengig av at voksestedene ikke blir ødelagt eller at plantene blir fjernet. Genetisk forurensning er en trussel. For eksempel er dyrking av hageeple i nærheten av villeple et eksempel på at en dyrket art hybridiserer med en vill slektning med det resultat at den rene, ville arten blir sjelden. For andre av de prioriterte CWR-artene (CWR: Crop Wild Relatives), kan bestandene eller vokseplassen bli truet

Brunskogsneglen kom til Jomfruland for flere år siden og til Stråholmen i 2013. Det er en stor bestand i skogshagemarkene nord på Jomfruland der den kan være en trussel for verneverdiene. Brunskogsneglen regnes som skadedyr på planter. Sneglen er ofte bærer av flere typer bakterier. Noen av disse kan forårsake alvorlig sykdom, bl.a. fra bakterien listeria. Den parrer seg sannsynligvis med svarte skogsnegler og danner hybrider med fargenyanser fra lys brun til svart. Bestanden av brunskogsnegl går tilbake etter vintre med sterk barfrost. I nasjonalparken er det sjeldent tilfelle.

Berberis forekommer spredt i ulike naturtyper på Jomfruland og er trolig i svak spredning på åpne arealer. I naturbeitemarkene kan den være et problem.

Delområdene på Jomfruland

Delområdene er vist på kart i vedlegg 5. Det er glidende overganger mellom delområdene.

Delområder 1 - åpen eikeskog/eikehage

De grove **eikene er utsatt for å bli skygget ut** av andre store trær, noe som er negativt for lav og moser som vokser i barken, og for insekter som ønsker varme. Andre trær som vokser opp i kronen fører til skade på greinene og dårligere vitalitet. Det gjør at eikene ikke blir gamle og ikke utvikler de samme verdiene for arts mangfold som om de får stå fritt. Gjengroing med kratt vil også ha negativ effekt på blant annet karplanteflora og markboende sopp.

Hule trær og død ved er eikeskogens største verdi for biologisk mangfold. Andelen død ved har økt mye de siste årene.

Det er dårlig **nyrekruttering av eik**, da dyrene beiter ned de fleste eikeskuddene i åpne og halvåpne områder. På lang sikt er det en trussel mot eikeskogen og arter som er knyttet til kontinuitet av gammel eik. Dyrene er gjerdet ute fra et areal, noe som ser ut til å være vellykket.

I det sørvestre området med parkpreg er **eikeskogen relativt tett** og få trær får sol på stammen og rotsonen. Lyseksposering er viktig for enkelte truede og sårbare arter. Tett kronedekke bidrar også til at trærne ikke utvikler brede kroner.

Det er noen ungplanter av **bøk** i eikeskogen. Bøk er et konkurransesterkt treslag og kan på sikt ekspandere på bekostning av andre treslag.

Stikkelsbær er relativt vanlig i eik-hasselskogen øst og sør for Øitangen gård. Det ser ikke ut til at den er i spredning og den utgjør trolig liten risiko.

Jomfruland delområde 2 - hassellund

Hasselkrattene er kulturbetinget og med en naturlig utvikling vil området trolig gå over til lauvblandingsskog dominert av eik, hassel og ask. Om eik og ask får vokse seg store og danne kronetak, vil hasselen gå tilbake. Det kan ha negativ effekt for arter av insekter, sopp og lav knyttet til gammel hassel og død ved av hassel, samt for markboende sopp som danner mykorrhiza med hassel. En tettere skog vil også til dels ha negativ effekt på blant annet karplanteflora og markboende sopp. Enkelte grove eiker og asker er avhengige av å bli fristilt og ryddet rundt for å utvikle brede kroner.

Jomfruland delområder 3 – rik edellauvskog

Mye av edellauvskogen er preget av tidligere kulturbetinget åpent eller halvåpent landskap. En

del av skogen har utviklet naturskogspreg med flersjiktet skog, gamle trær og død ved.

Tidligere er det registrert **slitasjeskader fra beitende dyr i fuktige skogtyper** som svartorsumpskog og or-askeskog. Omfanget og effekten er noe usikkert.

Sitkagran ved Friluftskirken er fjernet og ser ikke ut til å ha spredd seg.

Jomfruland delområder 4 - eng

Flere steder, spesielt ved Saltstein, er **einer og furu i spredning** i engarealer. For sopp, insekter og karplanter er det viktig at områdene med rike tørrenger ikke gror igjen.

Store arealer, blant annet på Øytangen, har tidligere vært brukt som slåttemark, men har de siste tiårene vært husdyrbeite. **Beiting** er positiv for en rekke arter og artsgrupper, men for noen arter kan det være negativt. For eksempel har kammarmjelle og vårvikke blitt borte fra engene på Øytangen. Slåtten ble vanligvis gjort etter at mange karplanter hadde frødd seg. Nå kan plantene bli beitet før blomstring. Fra 2013 er beitedyrene gjerdet ute fra et areal som blir skjøttet som slåtteeeng. I de tørre strandene på Øytangen har dyrenes beite og tråkk enkelte år ført til skader på vegetasjonen som er mest utsatt i tørre somre.

Slitasje på vegetasjonen fra ferdsel til fots og sykling er synlig i engene på Øytangen, spesielt i tørre somre slik som i 2018. Ved Saltstein er det laget tilfeldige bål- og rasteplasser i de tørreste og mest sårbare engene.

Det er et par **sibirtrebusker** på Øytangen som muligens vil utvide sitt areal.

Jomfruland delområde 5 – sandkyst

Sanddynene gror sakte igjen når det ikke beites. Den nakne sanden er skrin og naturlig åpen, men i en utviklingsfase. I deler av området er det sakte gjengroing med høyvokste engplanter, furu og lauvkratt. Gjengroing er negativ på lengre sikt.

Bruk til friluftsliv og bading gir betydelig slitasje i deler av området. Vegetasjonen vokser skrint og er utsatt for **tråkkslitasje**. Noe slitasje kan være positivt fordi åpne sandflekker gjenskapes, men for mye slitasje kan medføre at sårbare arter som kystgaffel og strandtorn forsvinner.

Kystgaffel. Foto: Biofokus

Gjengroing med trær og busker på de indre delene av Sandbakken kan true deler av de åpne sandfeltene med tilhørende verneverdier. Gjengroing med gras og urter i åpne søkk på flata innenfor erosjonskanten kan være en trussel for strandmaurløve og andre truede arter av insekter og edderkopper. Søkkene har oppstått som følge av menneskelig aktivitet tidligere.

Rynkerose på Sandbakken og ved brygga på Øytangen er bekjempet.

Jomfruland delområde 6 – strandnære kratt

Beitearealet langs stien på yttersiden av Øytangen er utsatt for **gjengroing** fra krattene innenfor. Forekomster av kystgaffel og rik karplanteflora trues i en viss grad av både gjengroing og slitasje. Kystgaffel er tydelig utsatt. Det er få naturlige prosesser som påvirker naturverdiene i selve krattvegetasjonen negativt.

Berberis kan bre seg på bekostning av andre busker og flekker med engvegetasjon.

Jomfruland delområde 7 – rullesteinstrand og strandvoller

Av og til blir det kjørt **traktor** på Skadden. Kjøringen foregår for det meste på rullestein og grus. Kjøring på sårbare vegetasjonsflekker er uheldig.

I et område på Skagerrakstrand er deler av en lavvokst **bestand av hassel fjernet**, antakelig for å gi bedre utsikt fra en nærliggende hytte. Området er værhardt og saltvannspåvirket og gjenetablering kan ta lang tid.

Jomfruland delområde 8 – barblandingsskog

Det er en god del **fremmede bartreslag i området**, blant annet sitkagran, edelgran og

svartfuru. De ble plantet på siste halvdel av 1970-tallet etter hogst som følge av barkebilleangrep. Det er risiko for spredning, spesielt av sitkagran og edelgran.

Jomfruland delområde 9 – svartorsumpskog

I spesielt tørre perioder er Tårntjenna utsatt for **lav vannstand**.

Stråholmen

Slitasje på vegetasjon fra ferdsel ble i 2006 vurdert til ikke å være et problem, annet enn på stier.

Åpent landskap og lysåpne naturtyper er utsatt for **gjengroing** hvis beitepresset ikke opprettholdes og busker og kratt ikke blir ryddet ved behov.

For hard beiting fra sau kan forhindre frøsetting og overlevelse av flere karplantearter. Konkurransesvake arter vil på kort sikt overleve i små populasjoner, men på lengre sikt vil de stå i fare for å gå ut. For hard beiting kan også være en trussel mot bakkehekkende fuglearter som for eksempel vipe.

Oppslag av **nitrogenelskende planter** som vegtistel og brennesle på nylig restaurerte arealer er en trussel for andre planter.

Det er registrert **slitasje fra husdyrtråkk**. Lite tråkkresistente arter som tidligere har vært skjermet mot beite viser tegn på slitasje. Vegetasjonen vil etter hvert trolig stabilisere seg i retning av arter som tåler mer tråkk.

I de åpne naturtypene kan **for omfattende rydding sammen med beiting** være en trussel for buskhekkende fuglearter som hauksanger og tornskate. Sanglerke har gått kraftig tilbake i antall etter intensivt beite. Også rødlistede naturtyper som for eksempel rike kantkratt vil bli påvirket av for omfattende rydding.

Det er **rynkerose** i nasjonalparken flere steder på Stråholmen, blant annet ved Nordrestrand og på Gåsholmen. Det er også rynkerose ved Lille hviteberger utenfor nasjonalparken. Bekjemping pågår bl.a. gjennom oppfølging av skjøtselsplaner og tiltak i Utvalgte kulturlandskap.

Berberis er stedvis tallrik og kan være vanskelig å bli kvitt ved beite og manuell rydding.

Holmene og fastlandet på Stangnes

Kartlegging i 2014 tyder på at partier med **kystlynghei** på Styrmannsholmen og

Larsholmen tidligere har blitt beitet og brent. Arealene har grodd en del igjen.

De små **strandengene** på Flesa og Soddaskholmen trues av gjengroing.

Målsettinger og tiltak, nasjonalparken på land

Forvaltningsmål:

Kunnskapen om natur på land skal være god.

Tiltak:

Kartlegging av natur etter standard metode i de områdene der det ikke er gjort.

Forvaltningsmål:

I områder utenfor sone A der det har blitt beitet tidligere, slik som på Stråholmen, Styrmannsholmen, Larsholmen, Fengesholmen, Soddaskholmen og Flesa, bør beiting gjenopptas hvis det er til fordel for verneverdiene.

Tiltak:

- Utrede i hvilke områder beiting kan være positivt og hvordan beitingen bør foregå.
- Bidra til at beiting blir gjenopptatt der det er til fordel for verneverdiene.

Bevaringsmål:

Det skal ikke være rynkerose.

Tiltak:

Fjerne alle forekomster.

Sone A på Jomfruland og Stråholmen

Generelt forvaltningsmål:

Naturverdier i skogshagemarker, naturbeitemarker, slåtteenger og strandenger som i større eller mindre grad har kommet til gjennom tradisjonell landbruksdrift skal bevares og videreutvikles.

Tiltak:

- Legge til rette for beiting med storfe og sau med beiter regime som er til fordel for verdifulle naturtyper og arter
- Slått av utvalgte arealer
- Hogst og rydding

Forvaltningsmål:

Bidra til å understøtte fortsatt landbruksdrift med beitedyr for å bevare naturverdiene.

Tiltak:

- Samordne med utvalgte kulturlandskap

- Bidra til at tiltak i henhold til beiteplaner for Jomfruland og Stråholmen som er viktige for naturverdiene blir gjennomført
- Tilskudd til tilsyn og flytting av beitedyr
- Tilskudd til selvlukkende grunder og fornyelse av utvalgte gjerder som er viktige for beiting som bevarer naturverdiene
- Kjøp av skjøtselstjenester fra grunneiere med landbruksdrift
- Gratis bruk av statens beitearealer

Forvaltningsmål:

Naturbeitemarker og enger skal ikke være truet av kantkratt som vokser seg større eller nyetablerer seg i åpne områder.

Tiltak:

- Rydding i kantsonene mellom åpen naturbeitemark og buskkratt
- Rydding på arealer som har lang kontinuitet som åpen kulturmark. Mindre i kystkratt på rullesteinsfelt.

Forvaltningsmål:

Artsmangfold som er knyttet til tidligere slåtte- mark skal sikres ved god hevd.

Tiltak:

Slått etter frøsetting med etterfølgende høstbeiting, alternativt slått og beiting annet hvert år.

Forvaltningsmål:

Lavvokst, artsrik flora i naturbeitemarker i fuktenger og strandenger skal bevares.

Forvaltningsmål:

Planter med genetiske ressurser for mat og landbruk skal bevares når skjøtsel er forenlig med ivaretagelse av andre verdifulle arter.

Tiltak:

- Bidra til kartlegging av villeple.
- Etablere bevaringsområde for genressurser i villeple i samarbeid med Norsk Genressurscenter.
- Skjøtsel etter behov
- Villepletrær skal i utgangspunktet ikke fjernes.
- Fjerne hageepletrær i nasjonalparken
- Gjerde beitedyr ute fra noen små områder med villepletrær dersom det ikke er påvist rødlistearter som er avhengig av beiting
- Bidra med informasjon til eiere av eiendommer med hageepletrær utenfor nasjonalparken på Jomfruland

Jomfruland delområde 1 - åpen eikeskog/eikehage

Forvaltningsmål:

Delområdet skal være åpen, eike-dominert skogshagemark med grove eiker og grov hassel. Det skal finnes grov ask og lauvede asketrær.

Bevaringsmål:

Grov, død ved av eik og ved av hassel skal bevares. Det kan tas ut død ved i et belte langs Hovedveien for en mer parkmessig skjøtsel der. Området er vist som areal nr. 3 på kart i vedlegg 10. Det skal stå igjen 7 stående, døde eiker.

Tiltak: Ikke ta ut stående eller liggende død ved av eik med tykkelse over 20 cm og grov hassel utenom belte vest for Hovedveien.

Forvaltningsmål:

Grove hasselkratt skal få utvikle seg fritt.

Tiltak: Hasselkratt med omkrets ved bakken på mer enn 1,5 meter skal spares.

Bevaringsmål:

Det skal være vitale, store eiker i sørvest.

Tiltak: Tynning ved å ta ut en tredel av stående masse med levende eik i et område som er vist som areal nr. 2 i vedlegg 10.

Bevaringsmål:

Delområdet skal ha eik i alle aldre fra skudd til gamle kjemper. Det skal være nyetablering av minst to eiketrær per dekar over fem år.

Tiltak: Inngjerding av et område for å unngå beiting (igangsatt). Når eikene etter er over beitehøyde, flyttes gjerdet til et nytt område. Inngjerding av et område til vurderes.

Jomfruland delområde 2 - hassellund

Forvaltningsmål:

Delområdet skal være rik hassellund med kontinuitet i gammel, grov hassel og gamle eiker med tilhørende rikt arts mangfold. Grove hasselkratt skal få utvikle seg fritt. I den vestre delen skal være en forholdsvis åpen hassellund med innslag av frittstående gamle eiker og asker. Den østre delen skal være hassel-eikeskog med tett kronedekke som får utvikle seg fritt. Det skal være god forekomst av død ved av hassel og eik.

Tiltak: Hasselkratt i vest med omkrets ved bakken på mer enn 1,5 meter spares når det ryddes. Rydding av småtre av eik, ask, lønn, rogn og morell, mens grov hassel og grove edellauvre spares.

Forvaltningsmål:

Bredkronede eiker skal ha god vitalitet og bli gamle. De skal ikke ha konkurranse fra andre trær.

Tiltak: Andre trær som tar lys eller vokser opp i kronene fjernes. Hvis det er villepletrær eller hagtorn, skal fjerning vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Jomfruland delområde 3 – rik edellauvskog

Forvaltningsmål:

Delområdet skal ha naturskogspreget, rik edellauvskog dominert av eik og hassel med tilhørende arts mangfold. Grove trær skal få utvikle seg og det skal bli mer død ved.

Tiltak: Uttak av boreale treslag og tynning av unge edellauvre i nærmere angitte områder. I et område på eiendommene 29/26 og 29/5, vist på kart som areal nr. 4 i vedlegg 10, kan det tas ut gran, furu, osp og bjørk. Ask og lønn med diameter i brysthøyde mindre enn 20 cm kan tas ut ved tynning. Etter tynning ikke skal være større avstand mellom hvert tre enn ca. tre meter.

Forvaltningsmål:

Felter med rik sumpskog og tilgrensende or-askeskog i sørlige del skal få utvikle seg fritt.

Jomfruland delområde 4 - eng

Forvaltningsmål:

Delområdet skal være åpen, artsrik naturbeitemark, med sandtørrenger og fuktigere enger. Engene skal være blant de viktigste i Norge for arter knyttet til dette miljøet.

Tiltak:

- Utarbeide skjøtelsesplan for området nord for Øitangen gård med vekt på rødlistede fuglearter, insekter, planter og sopp, samt hensynsfullt friluftsliv med merking av stier og bevisst kanalisering av ferdsel.
- Skilt ved porten til Øitangen gård med henstilling om å sette fra seg sykler der.

Forvaltningsmål:

Sjeldne arter knyttet til slåttemark skal bevares. Det skal legges til rette for gjenetablering av arter som har gått ut.

Tiltak:

Slått etter frøsetting av inngjerdet areal på nord på Øytangen. Vurdere om flere områder skal gjerdas inn og slås.

Forvaltningsmål:

Andre arter skal ikke trues av sibirtrebusk.

Tiltak:

Overvåking og fjerning ved behov.

Forvaltningsmål:

Gjenetablere åpen naturbeitemark i området innenfor Tangbukta/Vestre Saltstein.

Tiltak:

Egen skjøtselsplan og gjennomføring.

Bevaringsmål:

Vegetasjonstypen rik lågurteng skal dominere store deler av arealet med gode forekomster av arter som markmalurt, gulmaure, flekkmure, mattesveve, kattedot og nyresildre. Marinøkkel og knollsoleie skal finnes spredt. Artsrike fuktenger og strandenger skal finnes med gode forekomster av arter som hanekam, vill-lin, hjertegras og blåstarr. Rødlistearter jorbærkløver og bukkebeinurt skal finnes minimum som i 2017. Busker, småtrær og kratt skal forekomme spredt og ikke utgjøre mer enn ti prosent av arealet. I den store enga nord på Øytangen skal dekningsgraden av busk og kratt ikke være større enn en prosent av arealet og steingjerdene i øst skal være frie for busker (unntatt nord for morell-lunden). Rødlistearter skal bevares (blant annet liguster). Det skal ikke være synlig slitasje på mark og vegetasjon på mer enn ti prosent av arealet tidlig i juni.

Jomfruland delområde 5 – sandkyst

Forvaltningsmål:

Opprettholde åpne sandarealer og artsrik dyne-eng med stort mangfold av arter. Sandkyst-vegetasjonen skal ikke trues av gjengroing. Synlig slitasje på mark og vegetasjon skal ikke forekomme på mer enn ti prosent av arealet. På Sandbakken skal det være større innslag av åpen sandkystvegetasjon.

Tiltak:

Overvåke gjengroing og slitasje. Rydde kratt og busker i bakkant og slått år om annet.

Bevaringsmål:

De strandnære sanddynene skal ha gode forekomster av strandarve, sandstarr og strandflatbelg. Sodaurt og strandtorn skal forekomme. Det skal være minst 30 strandtornplanter, hvorav minst 10 skal sette frø. Dyneengene skal ha en artsrik og relativt lavvokst engflora med gode bestander av gulmaure, markmalurt, dunhavre, blodstorkenebb og fagerknoppurt.

Tiltak:

Overvåke strandtorn. Ny utplantning ved behov.

Bevaringsmål:

Minst 1000 fangstgroper av strandmaurløve på Sandbakken innenfor nasjonalparken sør for brygga på Øytangen. Det skal være minst ti voksne individer av strandmurerbie. Det skal ikke være trær større enn 20 cm, utenom eldre furutrær.

Tiltak:

Utrede habitatforbedring for strandmaurløve, strandtorn og strandmurerbie. Åpne flekker i vegetasjonsdekket. Rydding og hogst i regi av grunneierne. Hogst-avfall fliskuttes og kjøres bort i regi av nasjonal-parkforvaltningen.

Jomfruland delområde 6 – strandnære kratt

Forvaltningsmål:

Delområdet skal ha kratt med dominans av rikt kantkratt med tilhørende artsrik flora og fuglefauna på dagens nivå, samtidig som rike plante- og lavsamfunn bevares. Busker og åpne engflekker skal ikke trues av berberis. Ferdsel og opphold skal ikke gi vesentlige skader på vegetasjonen utenfor stier og tilrettelagte sitteplasser.

Tiltak:

Utarbeide skjøtselsplan for området nord for Tangbukta. Rydding og beiting. Fjerning av berberis ved behov.

Forvaltningsmål:

Bidra til at Jomfruland fuglestasjon viderefører overvåkningsaktiviteten.

Tiltak:

Nytt kombinert fugletårn, informasjons-punkt og utkikkspunkt. Fornyelse av gjerder ved ringmerkingsanlegg.

Bevaringsmål:

Areal med åpen naturbeitemark ved kantkratt langs stien på Øytangen skal bevares, og ha en bredde på minimum to til fire meter på innsiden av stien. Det skal ikke være synlig slitasje på mer enn ti prosent av arealet. Den åpne delen skal ha gode og stabile bestander av kystgaffel og knollsleie.

Tiltak:

Rydding av kantkratt som vokser ut i beitemarka. Overvåking av slitasje.

Bevaringsmål:

Delområdet skal ha hekkebestand av tornirisk (to par), nattergal (to til tre par), rosenfink (et par) og tornskate (et par).

Tiltak:

Skjøtsel som gir mosaikk av kratt, kantsoner og beitemark. Rydding av kratt ved behov.

Jomfruland delområde 7 – rullesteinstrand og strandvoller

Forvaltningsmål:

Bevare Skadden som hekkeplass for sjøfugl, rasteplass for vadefugl under trekket og for ender, lom og dykkere store deler av året.

Forvaltningsmål:

Bevare saltenger, forstrender, lavvokste grankloner, rikt kantkratt og havpåvirket hassel.

Tiltak:

Vurdere å utarbeide skjøtelsesplan.

Forvaltningsmål:

Vegetasjonsflekker på Skadden skal ikke skades av traktorkjøring.

Tiltak:

Kjøring begrenses til nødvendig skjøtelsesarbeid. Traseer utenom vegetasjonsflekker skal da brukes.

Jomfruland delområde 8 – barblandingsskog

Forvaltningsmål:

Tårnskogen skal ha stedegne treslag og små åpninger med økt naturmangfold ved landskapsvennlig skjøtsel tilpasset friluftslivet.

Tiltak:

Utarbeide skjøtelsesplan for Tårnskogen. Fremmede treslag tas ut.

Jomfruland delområde 9 – svartorsumpskog

Forvaltningsmål:

Svartorsumpskogen med arter og økologiske funksjoner skal bevares. Vannmiljøet i Tårntjenna skal være stabilt og lav vannstand bør unngås.

Tiltak:

Utarbeide skjøtelsesplan. Utrede om tilførsel av kommunalt vann med klor vil ha negativ virkning.

Sone A og landskapsvernområdet på Stråholmen

Forvaltningsmål:

Delområdene skal ha åpent landskap med truede vegetasjonstyper og arter.

Tiltak:

Beiting, slått, beitepussing og rydding. Overvåke bevaringsmål, inkludert effekter av skjøtsel. Overvåke slitasje på vegetasjon fra tråkk av sau.

Forvaltningsmål:

Det skal være kort marksjikt når vekstsesongen begynner, slik at konkurransesvake plantearter har en fordel. Beitingen skal likevel ikke være så intensiv at sjeldne eller truede plantearter går ut.

Tiltak:

Beiting med sau før vekstsesongen som ikke er for intensiv. Flytting mellom beiter i løpet av året.

Forvaltningsmål:

Berberis skal ikke konkurrere ut sjeldne eller truede arter.

Tiltak:

Berberis tas med i vedlikeholdsrydding.

Bevaringsmål:

Det skal ikke være nitrogenelskende planter som åkertistel, veitistel, hundekjeks, brennesle, burot, bringebær.

Tiltak:

Beiting og beitepussing. Ikke tilføre gjødsel.

Landskapsvernområdet på Stråholmen**Forvaltningsmål:**

Stedegne treslag i beiteområdene skal være vitale.

Tiltak:

Døende trær som fornyer seg ved stubbeskudd kan skjæres ned og fjernes.

Stråholmen delområde 1 – åpen beitemark (herunder Stråholmen landskapsvernområde):**Bevaringsmål:**

På østre teig skal det være åpent landskap med inntil 1/8 dekning med større kratt, helst med slåpetorn og morell. På vestre teig skal det ikke være kratt, men skygge-trær bevarer.

Tiltak:

Rydding og beiting. På vestre teig bør svensk asal fjernes. Kan erstattes med morell. Beitepussing av starr i fuktige områder.

Bevaringsmål:

Det skal være hekkende vipper og storspover.

Tiltak:

Informasjon ved driftsbygning ved moloen om forstyrrelser ved ferdsel i hekketiden.

Bevaringsmål:

Engknoppurt og andre naturbeitemarksplanter skal blomstre rikt på kalktørrengene. På sikt skal det ikke være fremmede arter, deriblant svensk asal.

Stråholmen delområde 2 – beitemark med spredte busker**Bevaringsmål:**

Delområdet skal være halvåpent med en firedel til en åttedel med mindre busker og smågrupper av blomstrende busker og einer. Det skal ikke være gran, furu, svensk asal eller berberis.

Tiltak:

Rydding. Gran, furu, svensk asal og berberis fjernes. Årlig slått av slåtteeng i vest.

Bevaringsmål:

Det skal være minst 30 blomstrende bukkebeinurt fordelt på flere områder.

Stråholmen delområde 3 – slåttemark**Bevaringsmål:**

Det skal ikke være kratt som fortrenger sjeldne og truede arter.

Tiltak:

Slått og rydding.

Stråholmen delområde 4 – havstrender og driftevoller**Bevaringsmål:**

Fuglen skal ikke forstyrres.

Tiltak:

Informasjon ved driftsbygning ved moloen og temaskilt i Sørstrand og Vestrestrand om forstyrrelser ved ferdsel.

Bevaringsmål:

Det skal være minst 20 blomstrende nikkebrønsler.

Tiltak:

Fjerne brennesle og hundekjeks ved beiting

Forvaltningsmål:

Øke kunnskap om sjeldne eller truede arter i brakkvannsdammer og strandbassenger.

Tiltak:

Kartlegge arter.

Stråholmen delområde 5 – kalktørrenger**Bevaringsmål:**

Det skal ikke være kratt, med unntak av Vestre-strand og ved Søndre hue som skal ha en sekstendedel til en åttedel dekning.

Tiltak:

Rydding

Bevaringsmål:

Det skal ikke være nitrogenelskende planter som hundekjeks, brennesle, åkertistel og vegtistel.

Tiltak:

Ikke tilføre gjødsel.

Holmene og Stangnes**Forvaltningsmål:**

Dersom nærmere vurderinger tilsier det, bør deler av Styrmannsholmen og eventuelt Larsholmen gjenskapes som kystlynghei.

Tiltak:

Utredning av om områdene er egnet for restaurering og hvordan skjøtselen i så fall bør være.

Forvaltningsmål:

Naturverdiene i de små strandengene på Flesa og Soddaskholmen skal styrkes.

Tiltak:

Prinsipper for skjøtselen kan være: Beiting på ettersommeren, alternativt slått av høyvokst vegetasjon. På Flesa bør det ryddes noe kratt i eidet på nordvestsiden.

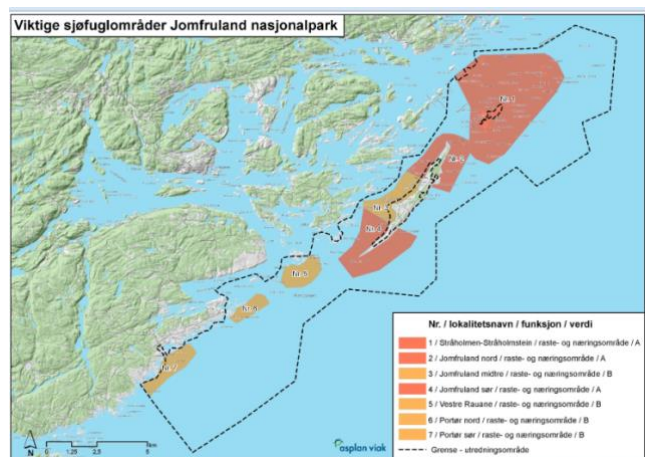
4.6 Fugl

Status sjøfugl

Viktige områder

Det er identifisert sju områder i sjø som er viktige for sjøfugl. Området nord for Stråholmen mot Lille Danmark og Dynga, samt nord til Stråholmstein, inklusive Rauholmane og Knallaren er et av de viktigste områdene for sjøfugl langs Skagerrakkysten, trolig det viktigste.

Området har store antall av en rekke sjøfuglarter. Områdene nord for Stråholmen og utenfor de nordlige og sørlige delene av Jomfruland er vurdert til å ha nasjonal verdi.

Næring

Ærfuglens og sjørørrens hovednæring er marine bløtdyr som muslinger, krepsdyr og pigghuder. Blåskjell er et svært viktig byttedyr for ærfugl og trolig også for sjørørre. Også tjelden har muslinger høyt på menyen. Tjeld og gravand er knyttet til fjæresonen der de finner mark, muslinger og snegler.

Grågås og hvitkinngås finner som regel føde på land, spesielt på dyrket mark og beitemark på Jomfruland og Stråholmen. Skarver, lommer,

fiskender, måker, terner og alkefugler lever av fisk. De viktigste fiskeslagene i Oslofjordområdet er små pelagiske stimfisker som sild, tobis, brisling og taggmakrell. Sjøfuglen tar også yngel og unge av fisk av større fiskeslag som torsk, sei og kolje.

Storskarvens fødevalg varierer fra område til område og gjennom året. Hvilke arter og størrelser av fisk den spiser på Skagerakkysten er mangelfullt kjent. Noen mener at storskarven tar så mye fisk at det går ut over høstbare fiskebestander av for eksempel torsk.

Bestandsutvikling

Norsk ornitologisk forening har et omfattende registreringsmateriale som viser at bestandene av fiskemåke og hettemåke har gått kraftig tilbake, mens makrellterne har gått klart tilbake. Alke og lomvi har gått tilbake og det samme gjelder trolig lunde. Grågås har økt kraftig, mens siland, storskarv, toppskarv og teist har økt klart. Sjørørren har økt fra 1990-tallet, selv om den har hatt nedgang internasjonalt. Bestanden av ærfugl er fortsatt vesentlig større enn på 1970-tallet, men betydelig mindre enn den var rundt årtusensskiftet.

Arter på Norsk rødliste

Det er viktige bestander av marine dykkender i nasjonalparken. Det gjelder spesielt sjørørre som har høye antall. Sjørørren er en globalt truet fugleart. Svartand og havelle er også vanlige, med høye antall i perioder av året. Alkefugl som lomvi, som er kritisk truet, er vanlig å registrere på trekk og overvintring i de fleste av de sju delområdene.

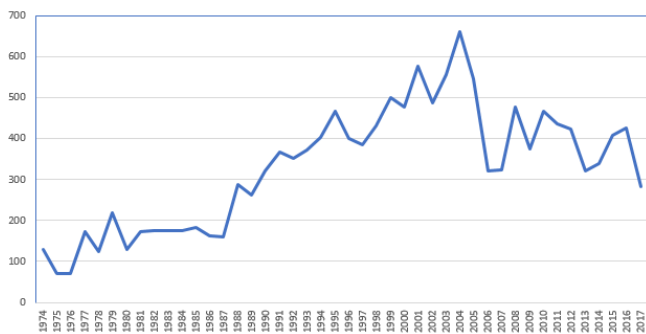
Det er registrert fire sårbare arter på trekk eller overvintring. I tillegg kommer teist som hekker i området. Det er registrert tolv nær truede arter på trekk eller overvintring.

Ærfugl

Ærfuglen dominerer i antall blant sjøfuglene i nasjonalparken. Telemarskysten er blant de viktigste områdene for ærfugl langs Skagerrakkysten. Det er mest ærfugl i mars-april og i oktober-november.

Etter en relativt liten bestand av ærfugl på 1970- og 80-tallet, var det en sterk vekst fram til 2004. Etter det har bestanden gått tilbake, noe som er en trend i Skagerrak og i Østersjøen. Nedgangen fra 2016 til 2017 kan muligens forklares med lite unge blåskjell som er hovednæringen til ærfuglen.

Ærfuglpar i Telemark 1974 - 2017

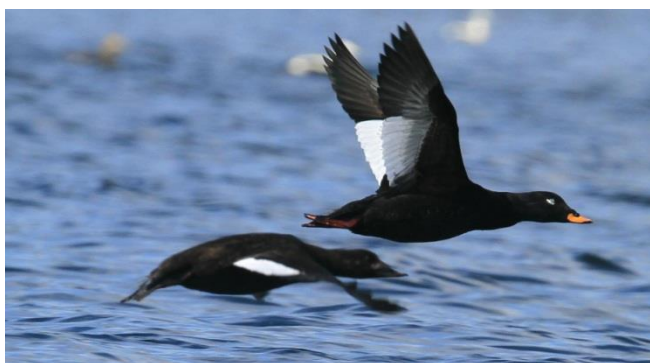
Utvikling ærfugl i 27 sjøfuglområder på Telemarkskysten. Kilde: Jomfruland fuglestasjon.

Sjørørre

Sjørørren er en av få norske arter som står på den internasjonale rødlista for fugl (nær truet).

Forekomsten av rastende sjørørre rundt Jomfruland og Stråholmen har økt de siste årene og er den største langs Skagerrakkysten.

Sjørørren kommer fra begynnelsen av oktober og det er registrert opptil 550 fugl ved Jomfruland og 300 ved Stråholmen. For å finne lignende antall i Norge må man til Rogaland eller Møre og Romsdal og nordover.

Sjørørre. Foto: Vidar Heibo

Hekkeområder for sjøfugl

Det er flere viktige hekkeområder for sjøfugl, med flest hekkende par i Stråholmsteinområdet, på Tviskjær og på Lille Danmark.

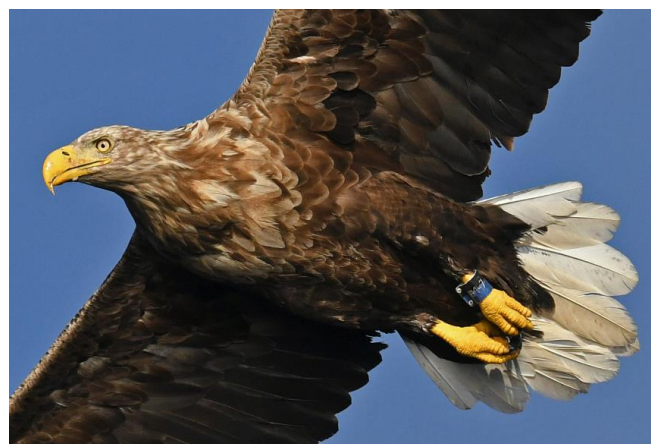
I sone B er makrellterne (sårbar) og fiskemåke (nær truet) de mest vanlige av arter som er ført opp på Norsk Rødliste. Fiskemåke forekommer flere steder, men med få par hvert sted. Både makrellterne og fiskemåke har gått kraftig tilbake siste 40 år. Hettemåke (nær truet) har gått enda mer tilbake og er nå uregelmessig som hekkefugl i området. Teist (nær truet) hekker årlig med flere par i Stråholmsteinområdet og ved Lille Fengesholmen

Fugl på land

Jomfruland og Stråholmen ligger sentralt plassert for trekkrutene for fugl langs kysten. Langgrunne strandflater, tangvoller og buskkratt gjør gir idelle plasser der de kan stoppe for å spise. Mosaikkmarkene med overganger mellom kulturmark, buskkratt og edelløvskog er også viktige som hekkeplasser for mange arter.

Nord på Jomfruland og på Stråholmen hekker nattergal (nær truet), tornirisk (nær truet) og av og til tornskate og rosenfink (begge sårbare). Hauksanger (kritisk truet) har tidligere hekket i de samme områdene.

Sanglerke (sårbar) hekker på Stråholmen, enkelte år muligens også på Jomfruland. Vipe (nær truet) hekker med flere par på begge øyene. Pirol som er en sørlig og sjelden art uten fast hekkebestand i Norge, blir årlig observert i hekketiden på Jomfruland. I 2017 var det vellykket hekking av havørn i Kragerø – den første kjente hekkingen på over hundre år. Det kan tyde på at havørna tar en del unger av grågås.

En av foreldrene til havørningene som kom til verden i Kragerø i 2017 og 2018. Tidligere ringmerket i Sverige. Foto: Jan Erik Tangen.

Jomfruland fuglestasjon

Stasjonen som drives av Norsk Ornitologisk Forening, driver to overvåkingsprosjekter: Telling av hekkende sjøfugl (fra 1974) og fangst og ringmerking av trekkfugler (fra 1990). Begge prosjektene er del av miljøforvaltningens overvåkingsprogrammer og får økonomisk støtte av Miljødirektoratet. Begge dataseriene hører til de lengste i sitt slag i Norge. Daglig logg med antall av alle observerte arter registreres på www.artsobservasjoner.no. Det er registrert 324 fuglearter. Jomfruland er nummer tre på listen over steder i Norge der det er registrert flest fuglearter.

Trusler og utfordringer

Forstyrrelser

Vann- og sjøfugl er generelt blant de fuglegruppene som flykter på lengst avstand. Det gjelder særlig skarv, gjess og andefugler. Sjøfugl som holder seg i et område over tid kan likevel venne seg til forstyrrelser som er forutsigbare.

Nasjonalparken blir brukt til båttur, fiske, jakt, padling, brettseiling, kiting, turgåing i strandsonen med mer, spesielt i sommerhalvåret. Det meste av båttrafikken går i leder som gir lite forstyrrelse av hekkende sjøfugl, sel og annet dyreliv, men det er en del småbåttrafikk, vannskutertrafikk og kiting inntil holmer og skjær som gir forstyrrelser. Sjøfuglen er mest utsatt for å bli forstyrret av dette etter at ungene har kommet på vannet.

I sone B for sjøfugl er det ferdselsforbud i hekketiden. De fleste respekterer forbudet, men det er tilfeller av ulovlig landstigning og opphold. Enkelte tilfeller med blant annet løse hunder har blitt anmeldt til Politiet.

Langholmen sørøst for Stråholmen er antakelig det potensielt viktigste hekkeområdet for makrellterner i Telemark. De siste årene har et større antall makrellterner holdt til på Langholmen på våren, men opplysninger fra Statens naturoppsyn og fugleinteresserte tilsier at de har flyttet vekk fra området før hekking på grunn av forstyrrelser. Kajakkpadling nær fuglene antas å være den viktigste forstyrrelsen. Langholmen er ikke sone B-område med ferdselsforbud i hekketiden.

På Kråka på Jomfruland er ferdsel en trussel mot hekkende sjø- og vadefugl. Det kan også være forstyrrelser av fugl på Stråholmen som følge av ferdsel.

Både sjøfuglsonen på Stråholmen og Vestrestrand har regional betydning for rastende fugl på trekk, spesielt om høsten. Fuglene kan være sårbare for stress ved forstyrrelser.

Mink

Minken kan ødelegge hekkesesongen for bakkehekkende fuglearter som storspove, vipe, ærfugl, makrellterne og teist. Lokale hekkebestander kan utslettes helt. Minken er derfor en alvorlig trussel. Etter systematisk fangst og jakt på mink i regi av Statens naturoppsyn og private på Stråholmen og Jomfruland de siste årene, har bestanden av mink gått vesentlig tilbake i de viktigste sjøfuglområdene.

Målsettinger og tiltak

Sone B for sjøfugl

Forvaltningsmål:

Det skal ikke være forstyrrelser av sjøfugl og vadefugl i hekketiden.

Tiltak:

- Informasjon på nett, i brosjyre, på infopunkt og temaplatat.
- Skilt med henstilling om å holde avstand til Langholmen i hekketiden for makrellterner
- Ta initiativ til at Langholmen kommer med i sone B for sjøfugl ved Stråholmen
- Det settes opp et ekstra skilt med informasjon om ferdselsforbud i hekketiden på Kråka på Jomfruland
- Kontroll av at ferdselsforbud og teltforbud blir etterlevd.

Bevaringsmål:

Mink skal ikke være en trussel for bakkehekkende fugl. Det skal ikke være yngling av mink.

Tiltak:

Fellefangst og jakt med hund i utvalgte områder i regi av Statens naturoppsyn. Lokal jakt og fangst videreføres eller forsterkes.

Målsettinger og tiltak for delområder på Jomfruland er vist i vedlegg 12.

Stråholmen

Forvaltningsmål:

Delområdene 1 og 4 skal være funksjonsområder for rastende fugl, hekkende sjøfugl og våtmarksfugl.

Tiltak:

Overvåke forstyrrelser av fuglelivet i sårbare perioder i sone B på Sørstrand og på Vestrestrand. Sette opp temaplatat ved Sørstrand og Vestrestrand. Samarbeid med Jomfruland fuglestasjon og ornitologiske foreninger om informasjon og henstilling til fugleinteresserte.

Forvaltningsmål:

Det skal være egnede hekkehabitater for arter som hauksanger, tornirisk, tornskate og nattergal som er knyttet til kantkratt og liknende vegetasjonstyper.

Målsettinger og tiltak for delområder på Stråholmen er vist i vedlegg 13.

4.7 Pattedyr

Status

Sel og andre sjøpattedyr

Av selartene er det bare **steinkobbe** som har fast tilhold på Telemarkskysten. Steinkobben er oppført som sårbar på Norsk rødliste. Tellingene på Telemarkskysten i august i 2014 og 2016 viste henholdsvis 148 og 175 dyr. Nasjonalparken utgjør en viktig del av leveområdet.

Steinkobber i Telemark, registrert i august

Område	2014	2016
Knallaren nord for Stråholmen	30	
Gjesskjæra	65	
Ødegårdskilen	46	
Buskholmane sør for Jesper	7	
Sum	148	175

Steinkobber. Foto: Per Ole Halvorsen

I august i 2017 ble seks steinkobber i Kragerø utstyrt med radiosendere for blant annet å studere hvilke områder de bruker. I løpet av september og oktober brukte de kystnære områder fra Grenlandsfjordene til Risør. Det forventes flere data framover.

Lokal yngling

Under tellingen i 2014 ble det sett unger som lå på land og det er grunn til å anta at det er lokal yngling. Hunnene søker til steder med lite forstyrrelser når de skal føde.

Bestandens evne til å formere seg

Steinkobbekvinnene blir kjønnsmodne fra tre-fire års alderen og får sin første unge året etter. Over 85 prosent av de voksne hunnene blir drektige og de får stort sett en unge hvert år.

Vandring og utvekslinger

Den nærmeste store kolonien er på Väderöarna ved Koster i Sverige, men like ved riksgrensen til Norge er det en koloni på ca. 250 dyr. Det er også fast bestand av steinkobbe i Vestfold.

Steinkobbene regnes som stasjonære og har beiteområdene innenfor noen få kilometer fra hvileplassene. Om sommeren når det er yngling og parring i juni-juli, og hårfelling i august, er de svært stedbundne og har ofte faste liggeplasser. I hårfellingstiden i august kan de bli liggende på land i flere døgn i strekk.

I vinterhalvåret er steinkobbene mindre knyttet til kjerneområdene og kan være på næringssøk flere dager i strekk. Da er det ikke urimelig å tenke seg at kysten av Vestfold og Telemark kan ha innslag av steinkobber fra de langt større bestandene på den svenske vestkysten.

Hva og hvor mye spiser selen?

Undersøkelser ved Torbjørnskjær i Østfold viste at steinkobbene tar mest øyepål, tobis og sild. Undersøkelser på Møre og i Trøndelag på vinteren viste at sild og sei var vanligst. På sommeren tok de øyepål, sild, sei, og 25 prosent andre fiskeslag.

Om steinkobbene på Telemarkskysten med ca. 175 dyr spiser omtrent det samme som ved Torbjørnskjær, tar de ca. 450 kg øyepål, 80 kg tobis, 30 kg sild og 120 kg av andre fiskeslag i døgnet. Om de spiser det samme som på Møre om vinteren, tar de ca. 230 kg sild, 70 kg sei og 290 kg andre fiskeslag.

Trusler og utfordringer

Sårbare ved yngling og hårfelling

Steinkobbene er mest utsatt for forstyrrelser i yngle- og dieperioden i juni-juli, som er en periode med mye aktivitet i nasjonalparken. De første dagene etter fødselen er ungene avhengige av å få melk flere ganger daglig. Forstyrrelser kan gjøre at de får ammet for lite, noe som kan få katastrofale følger for ungen.

I hårfellingsperioden i august er dyrene mer robuste mot forstyrrelser, men om de stadig blir skremt av skjærene vil hårfellingsperioden bli lengre, og det går lengre tid før de bygger opp fettreservene før vinteren.

Hvordan bør vi oppføre oss?

Steinkobbene kan venne seg til menneskelig aktivitet. Et eksempel er på Gjesskjæra, der de ligger på skjær rett utenfor ei brygge med båttrafikk. Langs norskekysten der steinkobbene blir jaktet på er de langt mer sky. Det er ikke uvanlig med fluktavstand på hundre meter eller mer.

Drukner i garn

Steinkobbene er utsatt for å drukne i fiskegarn. Merkeforsøk fra 1975 til 1998 viste at 38 prosent av de døde selene hadde druknet i bunngarn, 19 prosent var skutt under jakt, ti prosent hadde gått i andre fiskeredskaper og for 34 prosent var dødsårsaken ukjent. Opplysninger tilsier at garnbåter som driver fiske på vår del av kysten får mange sel i garn hvert år.

Sykdom

Voksne steinkobber har liten dødelighet av sykdommer, men i 1988 og 2002 var det utbrudd av sykdommen PDV i Skagerrak. I 1988 døde 23 000 dyr og i 2002 døde 30 000, noe som var ca. 60 prosent av bestanden. Etter utbruddene vokste bestandene med ca. 12 prosent i året, noe som antagelig er den maksimale vekstraten for steinkobbe.

PDV ser ut til å være vanlig hos arktiske sel, uten at den gir massiv dødelighet. En teori er derfor at utbruddene hos steinkobbe skyldes smitte fra arktiske sel som havert førte til Skagerrak. Det betyr at PDV hos steinkobbe ikke er avhengig av bestandsstørrelsen, men med mange dyr kan sykdommen spre seg lettere.

Det er enkelte streifdyr av selarten **havert** i nasjonalparken. I Norge er havert mest vanlig fra Sør-Trøndelag og nordover. Det er også en registrering av selarten **klappmyss**.

Havert på Ålekråkeskjæra i september 2016. Foto: Bjørn Kristoffer Dolva.

Nise er vanlig i Skagerrak. Tettheten er størst i de grunne, danske områdene. Vinteren 2012-2013 var det en mange niser på Telemarskysten over en lengre periode.

Sommeren og høsten 2014 var det en god del **kvitskjeving** i Kragerø. Den er ikke uvanlig på Vestlandet, men er mer sjelden på Skagerrakkysten.

I samme periode mente også noen at de så **gullflankedelfin** i Kragerø.

Pattedyr på land

Av større pattedyr er det rådyr på Jomfruland. Det kommer av og til rev til Jomfruland som vanligvis blir tatt ut. Selv om det blir drevet bestandskontroll av mink, har den tilhold og yngler flere steder i nasjonalparkområdet.

Øvrig pattedyrfauna er lite dokumentert, men det er grunn til å tro at det finnes flere arter gnagere og flaggermus. Det er sporadiske besøk av oter.

Forvaltningsmål og tiltak

I Forvaltningsplan for kystsel er det en målsetting om minst 50 steinkobber på Telemarskysten.

4.8 Landskapsverdier

Storskala landskap

Den ytre skjærgården består av to hovedtyper av øyer med svært ulik karakter: Øyer med bart fjell, blankskurte svaberg og lav vegetasjon, og Jomfruland og Stråholmen med svært frodige partier, aktive landbruksarealer med flotte kulturlandskaper.

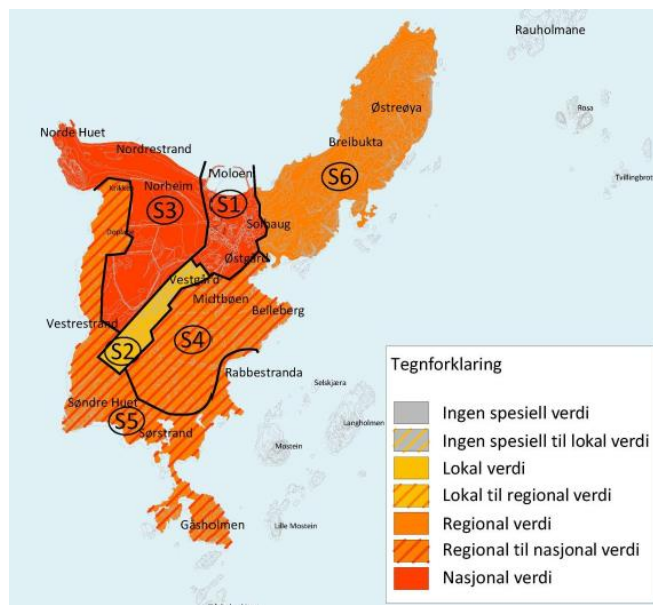
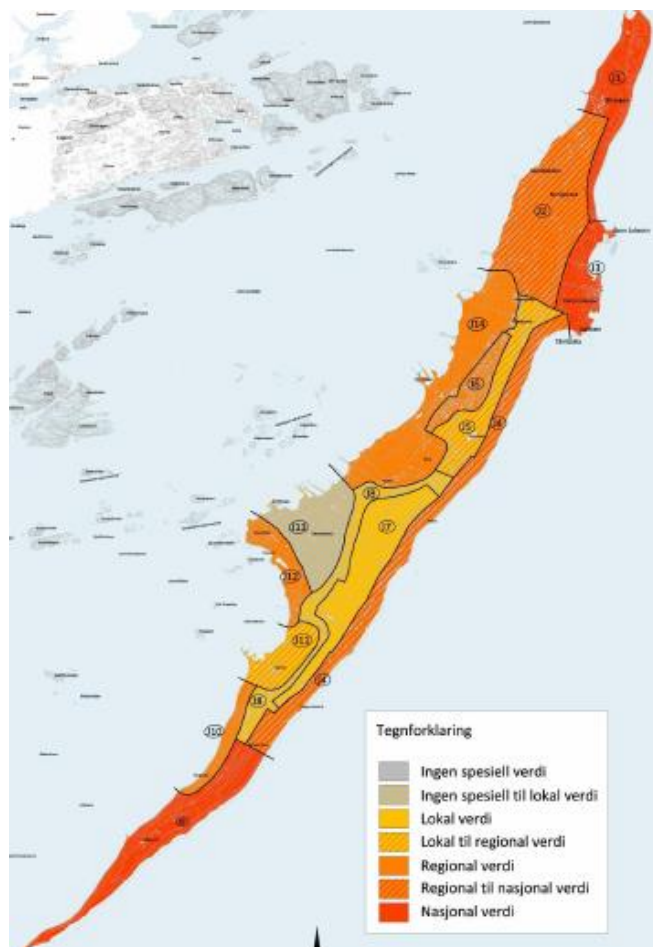
Fra Østre Rauane sett mot Skadden

Jomfruland har stor variasjon skapt av naturgrunnlaget og eksponeringen mot havet og meget god lesbarhet av øyas ulike deler med bakgrunn i kvartærgeologien. Det er særpregede og sjeldne landskap langs yttersiden med rullestein og strandvoller og aktivt kulturpreg på innsiden med landbruk, gårdstun, brygger og fyrene.

Tre delområder har nasjonal landskapsverdi:

- Øytangen med Øitangen gård, Kråka og nordlige del av rullesteinstranda.
- Saltstein
- Sørspissen av med Skadden

Stråholmen har stor variasjon skapt av naturgrunnlaget og eksponeringen mot havet og

god lesbarhet av øyas ulike deler med bakgrunn i kvartærgeologien og dannelsen av Raet. Det er aktivt kulturpreg med åpne beiter, steingjerder og gammel bebyggelse samlet i landsby. To delområder har nasjonal verdi:

- Den gamle bebyggelsen med moloen

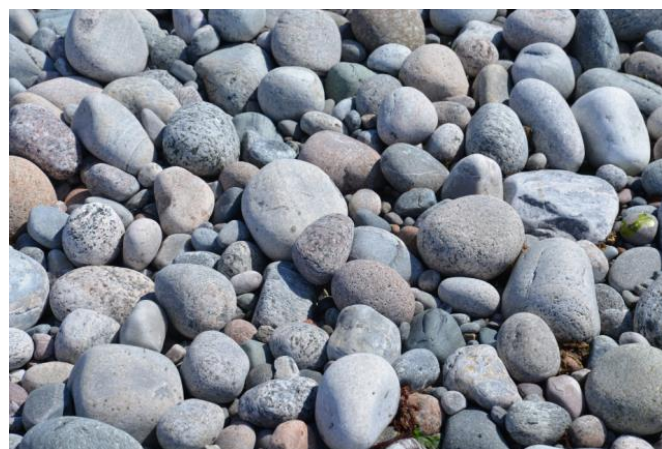
- Kulturlandskapet vest og nord for bebyggelsen med Nordre Huet

Stangnes og holmer og skjær er skjærgårdslandskaper med spredte øyer og øygrupper eksponert mot havet, preget av blankskurte svaberg og lav vegetasjon. Det er lokalt stort mangfold i former og landskapsrom innenfor øygrupper. Sett under ett vurderes de seks delområdene til å være landskap med regional verdi.

Åpne rullesteinsområder

Raet er en del av brerandavsetninger som kan følges rundt hele Skandinavia. Raet er også framtreddende i Vestlige Karelen og Kolahalvøya i Russland.

Raet er lettest synlig i de åpne områdene med rullestein på utsiden og sørlige del av Jomfruland, på søndre del av Stråholmen og på Lille Danmark. Det er også mindre forekomster på Rauholmane og Stråholmsteinen. Rullesteinstranda på Jomfruland er den lengste, åpne rullesteinstranda i Skagerrak-området og er lett tilgjengelig. Rullesteinområdene med strandvoller har stor opplevelsesverdi og stor naturhistorisk verdi i norsk og internasjonal sammenheng.

Rullestein ved Tangbukta sør for Saltstein

Former i fjell

Det er ca. 170 holmer og skjær i nasjonalparken. Felles for dem alle er at de er formet av isen og havet. Mange har en kupert og ujevn form, mens andre er flate og jevne.

På Østre og Vestre Rauane, holmene ut for Portør, Stangneset, ut for Ellingsvik, sør på Stråholmen og flere andre steder er det jevne og fine **svaberg**.

Svafjell på Stangnes

Flere steder, blant annet på Stangnes er det tydelige spor etter isens arbeid med **plastisk skulpturerte detaljformer** som sigdformede trau og spylerenner. På Stangnes er det også flere velutformede **jettegryter**. Det skal også være store og velutformede jettegryter under vann ved Tviskjær mellom Østre og Vestre Rauane.

Gea Norvegica Geopark er Skandinavias første europeiske geopark og er støttet av UNESCO. Den ligger i Telemark og Vestfold fylker i kommunene Bamble, Kragerø, Lardal, Larvik, Nome, Porsgrunn, Siljan og Skien.

Geoparken skal spre kunnskap om vår geologiske naturarv og sammenhengene mellom geologiske prosesser og vår eksistens.

Østre Rauane

Kulturlandskap

Holmene er for det meste uten bebyggelse, og med unntak av på Store Fengesholmen er det ikke beiting eller annen landbruksdrift. Holmene framstår derfor i stor grad som naturlandskap og

oppleves av de fleste som det. I deler av nasjonalparken ligger det bebyggelse i nærheten av nasjonalparkgrensen som gir en viss historisk kulturlandskapskontakt.

Det er **sjømerker og lykter** fra Flesbåen og Stråholmsteinen i nord til Ellingsvik i sør, med varder, båker, stenger, flytende merker og lykter. Det er god avstand mellom dem og de gjør relativt lite av seg og inngår i et naturlig, åpent kystslettelandskap. Det er også noen ringbolter fra seilskutetiden, blant annet på Stråholmen, Teineskjær, Beverskjær og Korsholmen.

På **Jomfruland og Stråholmen** er landskapet for en stor del skapt av landbruksdrift gjennom tidene. De fleste opplever landskapet på de to øyene som vakkert, variert og særegent.

På nordenden av Jomfruland er det et stort mangfold av kulturbetingede vegetasjonstyper, med veksling mellom eikeskog med beitet undervegetasjon, hasselrosetter, gamle asketrær og furuskog som gir varierte landskapsopplevelser. Landskapet på Stråholmen er vesentlig mer åpent, der åpne beitearealer går over i buskvegetasjon, havstrender, brakkvannsdammer og rullestein helt i sør.

Både på Jomfruland og Stråholmen er det mange **steingjerder**. Steingjerdene deler inn arealene og gir landskapet særpreg.

Steingjerder på Stråholmen

På Stråholmen er 4500 meter med steingjerder. Mange av dem ligger i nasjonal-parken eller i landskapsvernområdet og preger det åpne landskapet. Steingjerdene har hatt funksjon både som eiendomsgrenser og som gjerder for dyr. Noen steingjerder var også avgrensning av veger og fegater. De ble til over en 300 års periode fra ca. 1630 til 1930.

Jomfruland og Stråholmen er med i **Utvalgte kulturlandskap i jordbruket**. Fra 2009 har 22 områder vært med i ordningen som dekker et tverrsnitt av norske verdifulle kulturlandskap. I 2017 ble ordningen utvidet til å gjelde 41 områder. Utvalgte kulturlandskap er en oppfølging av nasjonale mål om å ivareta kulturlandskapet med fokus på artsmangfold, kulturminner og skjøtsel innenfor aktive landbruksområder. Ordningen er et samarbeid og spleiselag mellom landbruksmyndigheter og miljømyndigheter, basert på frivillige avtaler mellom staten og grunneierne.

Arbeidet med Utvalgte kulturlandskap på Jomfruland og Stråholmen har som målsetting å restaurere og drifte kulturlandskapet og ta vare på de biologiske og kulturelle verdiene. Formidling av historien og de prosesser som har utviklet og formet landskapet er også en del av arbeidet.

Slått på Stråholmen. Foto: Torstein Kiil.

Arbeidet er godt organisert med et felles styre. Det blir arbeidet etter fireårige tiltaksplaner som gjelder rydding og vedlikehold av stier, slåtteenger og beiter, gjerding, skilting og informasjon samt restaurering av bygninger.

Utvalgte kulturlandskap har utgangspunkt i landbrukseiendommene, men lokalbefolkning og hytteiere deltar også i arbeidet. Ordningen er tatt imot med positivt engasjement på begge øyene, og har vitalisert arbeidet med kulturlandskapet. Den har også gitt en ny arena for samarbeid lokalt.

Trusler og utfordringer

Rullesteinstranda med strandvollene på utsiden av Jomfruland har både stor naturhistorisk verdi og stor landskapsverdi og er viktig for opplevelsen av nasjonalparken. Det er bygget mange «solgroper» og varder av rullestein, det er steingjerder som ikke har funksjon for husdyr og det er tatt ut steinmasser på et sted.

Solgrop

Det er også en god del enkle «leirplasser» laget av drivgods. Det gjør at opplevelsesverdien blir noe redusert og at rullesteinstranda og strandvollene framstår som mindre intakt som naturhistorisk dokument enn de kunne ha gjort.

Brenning av **bål og bruk av grill direkte på fjell** gir varige skader på slette og fine svaberg formet av isen og havet.

På Jomfruland går det en **høyspentlinje** i luftstrekke fra vernegrensen nordøst for Hovedgården til en transformator ca. 200 meter sør for Øitangen gård. Luftstrekket er på ca. 1 000 meter og går gjennom åpen eikeskog og rik edellauvskog. Luftstrekket krysser mye brukte stier fem steder og går langs en sti i ca. 150 meter. I nord krysser det Hovedveien og er lett synlig ca. 200 meter. Høyspentlinja har lavere spenningsnivå, antakelig 11 kilovolt og mastene har moderat størrelse, men reduserer landskaps- og opplevelsesverdien i området.

Forvaltningsmål og tiltak

Bevaringsmål:

Naturlige kvartærgeologiske former på rullestein-stranda og strandvollene på utsiden av Jomfruland og på Stråholmen skal bevares.

Tiltak:

- Tilbakeføre massetak ved Tangbukta.
- Vurdere å fjerne nyere steingjerder på rullesteinstranda på Jomfruland som ikke har funksjon for husdyr.
- Jevne ut varder og groper etter plan.

Forvaltningsmål:

Tradisjonelle steingjerder i landbruket på Stråholmen og Jomfruland skal bevares som verdifulle landskapselementer og kulturminner.

Tiltak:

Vedlikehold og restaurering av steingjerder.

Forvaltningsmål:

Landskaps- og opplevelsesverdier skal ikke reduseres av tekniske anlegg. Hvis det finnes alternative løsninger til akseptabel pris, skal de gjennomføres.

Tiltak:

Omlegging av høyspentlinje i luftstrekk til jordkabel i delområde 1 og 3 på Jomfruland. Valg av kabeltrase utredes med hensyn til biologiske verdier.

Forvaltningsmål:

Markert strandvoll av rullestein i skogområde på Jomfruland skal gjøres mer synlig for de som ferdes på sti.

Tiltak:

Fjerning av trær og busker av nordiske treslag og andre treslag med diameter mindre enn 20 cm i ca. 150 meters lengde mellom sti på 29/6 og strandvoll på 29/6 og 29/3004 mellom Saltsteinbukta og Hovedveien, vist på kart i vedlegg 10.

4.9 Landskap i sjø

Norskerenna

Norskerenna kan følges som en markert fordypning rundt hele kysten av Sør-Norge og helt ut til kanten av kontinentalsokkelen utenfor Stad. Den er dypest utenfor Arendal med over 700 meter og har mindre, grunnere forgreininger inn mot Langesundsfjorden, Oslofjorden og Hvaler.

Utenfor nasjonalparken skråner sjøbunnen til ca. 200 meters dyp før den brått går over i Norskerenna med 350-450 meters dyp.

4.10 Kulturminner

Status**Eldre tids kulturminner**

Det ligger et **gravfelt fra bronsealder/ jernalder** på rullesteinsryggen sør på Jomfruland. Feltet ligger rett utenfor nasjonalparken. I en beskrivelse fra 1979 er seks gravrøyser nevnt. Bare to av dem ble påvist i 2014. Den sørligste gravrøysa måler omtrent 3 x 4 meter. Stedvis har den en tydelig kantkjede, mens den har rast ut andre steder. Den nordligste gravrøysa kalles Kjemperøysa. Den er skadet av mange inngrep. Den nåværende røysa måler omtrent 13 x 10 meter. Enkelte steder ligger store rullesteiner i rekke, de kan være rester etter en steinsatt kant.

Nord for Hovedgården på Jomfruland, ved Friluftskirken ligger det en **mulig gravhaug fra jernalder** og ei tuft og en brønn fra nyere tid. Gravhaugen er opp til 0,6 meter høy, og måler omtrent 5 meter i diameter. Den fremstår som intakt og uten plyndringsgrop. Haugen består av jordblandet rullesteiner, og kan være et «klassisk» gravminne fra jernalderen. Det kan imidlertid ikke utelukkes at haugen er en rydningsrøys.

Sørligste gravrøys sør på Jomfruland. Foto: Telemark fylkeskommune

Omtrent 15 meter nordvest for gravhaugen ligger en rektangulær tuft som viser spor etter en bygning. Tuften måler omtrent 6 x 12 meter, veggvollene er inntil 1 meter brede og består av store stein.

Ytterkanten av steinvollene er stedvis tydelig kantsatt. Sannsynligvis er tuften ikke mer enn omkring 200 år gammel. Like ved tuften er det en forsenkning i terrenget som etter alt å dømme er rester av en brønn.

Av andre kjente, automatisk fredete kulturminner er det antakelig bare steingjerdene som er påbegynt før reformasjonen, men det er lite kunnskap om de enkelte gjerdene og de har blitt påbygd og endret gjennom tidene.

Gjenstander

Det er noen få funn av gjenstander fra yngre steinalder eller bronsealder fra Jomfruland. Det mest oppsiktsvekkende er en dolk av flint som ble funnet på Hovedgården.

I Jomfrulandsboka nevner Finstad også to flintøkser. Funnene vitner om at det var mennesker på øya rett etter at den hadde steget opp fra havet, antagelig i forbindelse med jakt og

fangst eller i spirituelt eller rituelt øyemed. En annen forklaring er at de er bragt med til Jomfruland som amuletter i jernalder eller middelalder.

Flintdolk fra Sverige som ligner den som ble funnet på Jomfruland.

Det er en **gravrøys** på Østre Øya på Stråholmen, utenfor nasjonalparken. Gravrøysa som antakelig er fra bronsealder, er ikke arkeologisk undersøkt.

Nyere tids kulturminner

Det er ikke kulturminner med vernevedtak etter kulturminneloven.

Jomfruland

En intakt **dam ved Kråka** har blitt brukt til drikkevann for beitedyr på Øytangen.

Fiske- og båtplass på Østre Saltstein. Bolter i fjellet for feste av kilenot står fortsatt.

Ankringsplass for seilskuter ved Beverskjær. På den vestre odden på det vestre skjæret er en fortøyningsring.

Deccastasjon ovenfor Tangbukta. Forsvarsstasjon bygd i 1965 og nedlagt i 2000. De to husene står fortsatt og blir brukt til kystledhytter. Radiomasta ble fjernet i 2005.

Tangplass ved Tangbukta. Tangplass for Hovedgården, Hasselgården, Gofjeld og Jensengården. Tangen ble dratt opp på land når det var rolig vær og ikke for høyt vann, og kjørt opp til tangplassene med hest og tangslede. Her ble den lagt i store hauger, hvor den lå og tørka og råtna til den ble kjørt ut på potetjordene om våren. En kan ennå se de grønne flekkene med diameter på 10-15 meter.

Tårntjernet. Våtmarksområde som er gravd ut til et tjern, seinest på 1990-tallet.

Tangplass nord for Harva. Tangplass for Hagane gård. Vanskelig å se spor i dag.

Tangplass ved Harva. God tangplass som hørte til Østre Saltverksmyr. I bruk til 1960-åra. Ingen spor å se i dag.

Tangplass sør for Harva. Hørte til Vestre Saltverksmyr. I bruk til først på 1950-tallet. Lite spor å se i dag.

Nyere tids kulturminner i nasjonalparken på Stråholmen

I tillegg til steingjerdene er **rydningsrøysene** lett synlige elementer. De ligger som regel inntil dyrka mark og har blitt til gjennom åkerens historie. Årlig rydding var nødvendig. Røysene kunne vokse seg ganske store.

Skytterbenker. Ender og alkefugl var viktige matkilder. Jakt på stokkand, brunnakke og krikand var det mest vanlige.

Skytestille i Sørstranda. Foto: Torstein Kiil

For å få dem på skuddhold var det vanlig å bygge skytterbenker der jegeren kunne sitte i skjul når fuglene kom inn, gjerne på kvelden. På de beste stedene, blant annet i krikken sør for Nordre Hue og i Sørstrandområdet ble skytterbenkene bygget av stein.

Tang og tare til gjødsel i åkeren var av stor betydning. Tang- og tarevollene på Stråholmen blir ofte liggende lengre enn på Jomfruland. Det var derfor ikke nødvendig å berge tangen rett etter stormværet.

Den ble kjørt opp til jordene på vinteren. På våren hadde tangen brent og volumet var redusert. Det var en fordel at tangen var blitt vasket i regnvær slik at saltinnholdet gikk ned. Det var først og

fremst settepotetene som fikk mye tang rundt seg. Det blir fortsatt tatt ut litt tang og tare til tidligpoteter.

Tang- og tarevoll i krikken sør for Nordre Hue

Nyere tids kulturminner i sjø

I sjø er det registrert 12 skipsvrak i kulturminne-databasen Askeladden med dateringer fra 1700 til 1928.

Trusler og utfordringer

Gravminnene fra bronsealder/jernalder og gjenstands-funnene indikerer at det er et stort potensial for at ikke kjente, automatisk fredede kulturminner er bevart på Jomfruland. Det gjelder spesielt i området på og rundt Hovedgården der det antas at den eldste bosettingen har ligget.

Tilstand, sårbarhet og skjøtselsbehov er uavklart for de fleste skipsvrakene og posisjonsangivelsene er jevnt over dårlige. Det er grunn til å tro at antall kulturminner i sjø er større enn det som er kjent til nå. Dykkeaktivitet kan gi skader på gamle skipsvrak i sjø.

For å bevare naturverdiene i sone A er det viktig å skjømte arealene på tradisjonelt vis. Da må det være god kunnskap om hvordan jord og utmark med beite og slått ble drevet. Det er viktig at det blir dokumentert og kjent for de som skal forvalte områdene.

Målsettinger og tiltak

I Stortingsmelding 16 (2004-2005) er det følgende forvaltningsmål:

- Kulturminnene og kulturmiljøene skal forvaltes og tas vare på i et langsiktig perspektiv som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping
- Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller skal minimaliseres

- Fredete og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer skal være sikret og ha ordinært vedlikeholdsnivå i 2020.

Telemark fylkeskommune som er regional kulturminnemyndighet, har ikke oppfølgende aktiviteter i forhold til eldre eller nyere tids kulturminner i nasjonalparken.

Forvaltningsmål:

Eldre tids kulturminner på land skal være kartlagt.

Tiltak:

Samarbeid med kulturminnemyndigheten om kartlegging innen 2020.

Forvaltningsmål:

Ha god kunnskap om hvordan jord og utmark ble drevet tradisjonelt for å ha tilstrekkelig kunnskap om hvordan verneverdiene i sone A kan bevares.

Tiltak:

- Dokumentasjon
- Gjøre kunnskapen kjent blant aktørene

Forvaltningsmål:

Nyere tids kulturminner i utmarka skal kartlegges og gjøres kjent. Kulturhistorien skal gjøres kjent.

Tiltak:

- Kartlegge nyere tids kulturminner
- Bidra til at kulturhistorien blir gjort mer kjent - formidling på skilt, på nettet og i skrifter

Forvaltningsmål:

Eldre skipsvrak skal være kartlagt.

Tiltak:

Samarbeide med kulturminnemyndigheten og Norsk Maritimt Museum om kartlegging. Informasjon.

5 Brukerinteresser

5.1 Næringsfiske og akvakultur

Status

Omfang og utvikling i fiskeriene

Fisket langs Skagerrakkysten har lite omfang sammenlignet med landet for øvrig. Fiske med reke trål er dominerende i Telemark. Det står heller dårlig til med det tradisjonelle kystfisket. Med dårlige bestander av fjordtorsk og annen bunnfisk

er garnfiske lite attraktivt. Med reduserte leveranser av fisk fra de som driver med passive redskaper som for eksempel garn, har bifangstene fra trålerne blitt nødvendig for å forsyne ferskfiskmarkedet. Med bortfall av ålefiske og fiske etter pigghå, sviktet også viktige inntektskilder. Imidlertid har det de siste årene vært et betydelig fiske etter leppefisk som gir inntekter til de som driver dette fisket.

Fritidsfiske etter sjøkreps er et eksempel på at det det kystnære fisket opplever konkurranse om arealene, da teinene kan være i vegen for næringsfisket.

Deltakelse i næringsfisket

I Kragerø og Bamble var det 33 **manntallsførte fiskere** ved utgangen av 2016. Av disse hadde 23 fiske som hovedyrke, mens 11 hadde det som deltidsyrke.

Antallet som har fiske som hovednæring er redusert fra 41 i 2006 til 23 i 2016. Fra 1980-tallet er antallet mer enn halvert. Det er samme utvikling i landet ellers ved at det blir færre fiskere. Imidlertid øker fangsten pr. fisker slik at den samlede fangsten er relativt stabil. Det henger sammen med bruk av større fartøyer og mer effektivt redskap.

Fiskermanntallet i Kragerø og Bamble i 2006 og 2016

	Hovedyrke		Deltidsyrke	
	2006	2016	2006	2016
Kragerø	9	2	6	3
Bamble	32	21	25	8
Sum	41	23	31	11

Kilde: Fiskeridirektoratets statistikkbank.

Bambletråler på feltet

I Kragerø og Bamble var det 40 merkeregistrerte fiskefartøyer ved utgangen av 2016. Antall fiskefartøy har gått en del tilbake fra 2006. Det

gjelder spesielt de minste fartøyene. Det er også noe en kjenner igjen fra ellers i landet.

Merkeregistrerte fiskefartøyer i 2006 og 2016

	Kragerø		Bamble	
	2006	2016	2006	2016
	9	7	43	33

Kilde: Fiskeridirektoratets statistikkbank.

Det er fiskemottak i Langesund og i Kragerø. Fangstene som ble levert i 2016 var på 611 tonn og hadde førstehandsverdi på 27 millioner kroner.

Reke dominerer både i mengde og verdi. Etter som rekefisket foregår på dypt vann, har fiskerne i Kragerø og Bamble mesteparten av inntektene fra fiske utenfor nasjonalparken.

Fangster levert i Kragerø og Langesund i 2014 og 2016

	Kvantum (tonn)		Verdi (1000 kr)	
	2014	2016	2014	2016
Torskfisk	109	128	1 315	1 783
Skalldyr	454	612	15 865	23 933
Pelagisk fisk	8	19	142	335
Flatfisk /bunnfisk	38	31	1 030	911
Dypvannsfisk	4	8	12	25
Annet	0	0	0	0
Sum	611	798	18 365	26 987

Kilde: Fiskeridirektoratets statistikkbank.

Leppefisk har fått kommersiell verdi de siste 10-15 årene fordi den selges til oppdrettsanlegg der den plukker lus av laksen. Leppefisk tas i ruser nær land. I 2013 ble det levert 5,1 tonn leppefisk til en verdi av ca. 1,1 millioner kroner. Fisket foregår på grunt vann, deriblant i nasjonalparken.

Det er tillatt å fange **hummer** i perioden fra 1. oktober til og med 30. november. Minstemålet er 25 cm, målt fra spissen av pannehornet til bakre kant av midterste svømmelapp. Fra 2017 er det innført maksimalmål på 32 cm.

Hummer som holder minstemålet på 25 cm

Hummer med utvendig rogn skal settes tilbake i sjøen. Det er ikke tillatt å fiske med annen redskap enn hummerteiner og all hummer tatt med annen redskap skal settes tilbake i sjøen. Teinene skal ha minst én sirkelformet fluktåpning på hver side med åpning på minst 60 mm i diameter. Fritidsfiskere har en begrensning på inntil 10 hummerteiner per person og fartøy.

Ved fritidsfiske etter krabbe skal teinene ha minst én sirkelformet fluktåpning for hummer på hver side med diameter på minst 80 mm. Tidligere påbud om å sette krabbeteiner dypere enn 25 meter er opphevet. Det er også innført en del begrensninger for fiske med ruse for å redusere fangsten av hummer.

Fiskere fra Østfold driver sporadisk notfiske med lys etter brisling. Fisket er omstridt lokalt.

Akvakultur

Det er ikke oppdrettsanlegg eller annen akvakultur i nasjonalparkområdet og ikke kjente planer om det.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Nasjonalparken legger ikke begrensninger for næringsfiske som foregår etter havressursloven slik det blir praktisert i området i dag. I vernebestemmelsene det et generelt forbud mot sleping av redskap på sjøbunnen. Havressursloven har en øvre trålgrense på 60 meters dyp. Med unntak av noen mindre områder, ligger nasjonalparken over 60 meter. Forbudet har derfor ikke virkning for fiske etter reke og sjøkreps med bunntål som er det klart viktigste fisket i Telemark.

Nasjonalparken legger begrensninger for akvakulturanlegg. I verneforskriften § 3 er det et generelt forbud, men det kan gis tillatelse innenfor strenge rammer.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3 Vern mot inngrep i landskapet

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

o) Akvakultur uten fast bygningsmasse, uten forurensningskonsekvenser, uten synlig anlegg over sjøoverflaten, som ikke er i strid med verneformålet.

Retningslinjer til § 3.o:

Søknader skal inneholde utredninger av om vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.

Etter § 4 er det ikke adgang planting eller såing av vegetasjon. Det inkluderer undersjøiske planter.

Etter § 5 i verneforskriften er det ikke adgang til havbeite med utsetting og høsting av dyr.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 5. Vern av dyrelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

a) Høsting av villlevende marine ressurser etter havressursloven, med unntak av høsting med redskap som slepes under fiske og som i den forbindelse kan berøre bunnen.

c) Fiske etter laks- og innlandsfiskeloven, herunder etter laks med kilenot med gyldig registrering.

Retningslinjer til §5.a:

Ved bruk av redskap som slepes og kan berøre bunnen utenfor nasjonalparken, kan fartøyets posisjon være innenfor vernegrensen hvis selve redskapen er utenfor eller den trekkes gjennom frie vannmasser.

Fiske etter saltvannsfisk, skalldyr med mer er regulert av havressursloven med tilhørende forskrifter.

I sone B for sjøfugl er det ferdselsforbud i hekktiden for sjøfugl, men det er unntak for næringsfiske.

5.2 Landbruk

Status

Nær all innmark og utmark på de åtte landbrukseiendommene på **Jomfruland** blir brukt til grasproduksjon og beiting. Tre gårder har husdyr med til sammen 94 storfe, 16 hester og 64 vintersau (2017). Tallet på storfe har holdt seg brukbart de siste tiårene, men er redusert mye i 2018, på grunn av ekstrem tørke med mangel på vinterfor og dårlige beiter. Mye av storfeet er kjøttfe der kalvene går sammen med kua. På en gård drives det melkeproduksjon. Mange av hestene inngår i driften av et hestesenter på en av gårdene.

De som har husdyr bruker beite- og slåttearealene på landbrukseiendommer der eieren ikke driver selv. På grunn av den lange vekstsesongen som er mer enn 200 dager, kan dyra gå ute store deler av året, noe som er en klar fordel sammenlignet med innlandet. Besetningen med sau er av gammelnorsk rase og går ute hele året. Det blir

også produsert en del poteter og grønnsaker som for det meste blir omsatt lokalt.

Det er flere typer landbruksgjerder: Steingjerder, eikegjerder, nettinggjerder og andre slags gjerder. Det er en del problemer med at dyrene bryter seg gjennom gjerdene eller går gjennom porter som blir stående åpne. Det er behov for en oppgradering for å gjøre landbruksgjerdene sikrere. Arbeid med en gjerde- og beiteplan er igangsatt i 2017 i regi av Utvalgte kulturlandskap. Det er også gjerder rundt de fleste hyttene for å holde dyrene ute.

Samlet areal med dyrket mark, innmarksbeite, skog og fastmark på de åtte eiendommene på Jomfruland som kan regnes som landbrukseiendommer, er 2 056 dekar. Av dette er 467 daa av registrert som fulldyrket og 64 daa som overflatedyrket. Det er 49 daa innmarksbeite, 881 daa med skog og 620 daa fastmark.

Foto: Aud Torild Stensrud

I nasjonalparken er det registrert 2,6 daa med fulldyrket mark og 73 daa med innmarksbeite. Begge arealene ligger på Øitangen gård som er eid av staten. Arealet som er registrert som fulldyrket blir drevet som innmarksbeite. Et mindre areal av det som er registrert som innmarksbeite blir drevet som ugjødset slåtteeeng.

Produksjonen av grovfor er ikke stor nok i forhold til behovet og det blir hentet betydelige mengder fra fastlandet. Det gir større kostnader og dårligere lønnsomhet. Jomfruland kan være utsatt for tørke og i tørre år kan det neppe unngås å hente for utenfra, men i mer normale år burde det vært produsert nok lokalt. Engarealene på fulldyrket mark blir sjeldnere fornyet enn det som er nødvendig for å holde produksjonen oppe. En av grunnene er frykt for at grågåsa skal beite så hardt på ny eng at den ikke kommer opp slik den skal. Landbruket på Jomfruland er sårbart, da

ressursgrunnlaget er begrenset og beliggenheten gir større kostnader enn på fastlandet.

Riktig beitetrykk med hensyn på antall, type beitedyr og tidspunkt for beite svært viktig for å bevare naturverdiene i sone A i framtida, og det er ønskelig at nasjonalparken understøtter landbruksdrift med beitedyr.

Det er ønskelig at Jomfruland landbrukslag blir formalisert for å bedre organiseringen.

Fra 1998 har det gått en besetning med gammelnorsk sau på helårsbeite på **Stråholmen**. Sauen tilhører Stråholmen småfesesamdrift. Produksjonen er 80 til 100 lam i året.

En av bukkene på Stråholmen

Alle landbrukseiendommene blir brukt til beite eller slått. De som holder til på Stråholmen bistår med rydding, gjerdning, flytting av sau og berging av vinterfor. Foret fra slåtteeengene blir tørket på bakken, presset og lagret i ei løe. Normalt blir det høstet vinterfor fra slåtteeengene for fire måneder. I milde vintre blir ikke foret brukt opp. I vintersesongen har sauen tilgang til oppholdsrom og helårs forsyning med ferskvann.

Beitene er inngjerdet med sauegjerder av god kvalitet. Gjerdene er lagt slik at det er funksjonelt å flytte sauen mellom delområdene.

For å bevare naturverdiene i framtida er det avgjørende at beiting og slått blir opprettholdt. Dagens sauedrift er en god løsning, men er basert på tilgang på lokal sau, noe som kan være sårbart på lengre sikt.

I nasjonalparken på Stråholmen er det registrert 95 daa med overflatedyrket mark og 17 daa med innmarksbeite. I landskapsvernområdet er det registrert 58 daa med overflatedyrket mark og 1,6 daa med innmarksbeite. Størstedelen av arealene

som er registrert som overflatedyrket eller som innmarksbeite ligger på den sørligste eiendommen som er eid av staten.

Det er et ønske lokalt om å ha muligheten kunne dyrke mer areal i framtida. Arealer som kan være egnet til det ligger i landskapsvernområdet. En kartlegging gjennomført av Kragerø kommune tilsier at 53 daa der kan være egnet til fulldyrking hvis det brukes redskap som er tilpasset små arealer og steinrik mark.

Det er også noe småskala produksjon av poteter, grønnsaker og frukt, herunder vekster som er sjeldne eller har gått ut i vanlig jordbruk.

Rik Blomstring på beite på Stråholmen

Det er sannsynlig at mange av de **andre holmene** har blitt beitet opp gjennom tidene. Naturtypekartlegging tilsier at Store Fengesholmen, Styrmannsholmen, Larsholmen og Flesa er blant dem. På Store Fengesholmen er beitingen gjenopptatt med gammelnorsk sau.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Nasjonalparken

Nasjonalparken skal legge til rette for og stimulere til beiting, slått og rydding på arealer som har verdifulle, kulturbetingede naturtyper og rikt arts mangfold, i samarbeid med landbruket.

Arealene ligger i sone A på Jomfruland og Stråholmen og er på ca. 700 daa til sammen, noe som utgjør 28 prosent av landarealet i nasjonalparken.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

b) Vedlikehold av eksisterende veger og stier, gjerder og grunder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

f) Oppsetting av midlertidige gjerder til beitedyr i landbruket i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

h) Uttak av stein til vedlikehold av steingjerder på landbrukseiendommer på Jomfruland og til gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 3.b:

Se kapittel 5.5 om tekniske anlegg og innretninger.

Retningslinjer til § 3.f:

Midlertidigheten er begrenset til tre år. Adgangen gjelder gjelde eier av landbruks-eiendom eller dyreeier i forbindelse med beiting i landbruket. Gjelder lett flyttbare gjerder som strømgjerder eller nettinggjerder med vanlige gjerdestolper.

Retningslinjer til § 3.h:

Adgangen til uttak av stein til steingjerder er begrenset til å gjelde eier av landbrukseiendom eller dyreeier i forbindelse med beiting i landbruket. Grunneier eller den grunneier gir tillatelse kan ta ut stein til steingjerder på Jomfruland fra rullesteinstranda under stormflomålet. Uttak et skal fordeles over et område som er stort nok til at det ikke gir synlige endringer i overflateformen. Det innebærer at det ikke er tillatt med konsentrert uttak, hverken maskinelt eller manuelt.

Bestemmelsen og retningslinjene har ikke virkning for privatrettslige forhold slik som rettigheter til stein.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

e) Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger i sone A som er nødvendig for utøvelse av jordbruk i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

g) Oppføring av gjerder i regi av eier av landbrukseiendom eller dyreeier i forbindelse med landbruksdrift med beitedyr.

Retningslinjer til § 3.e:

Oppføring av bygninger er begrenset til å gjelde skjul for beitedyr av hensyn til dyrevelferd og nødvendig lager for grovfor til beitedyr som går ute hele året. Anlegg er

begrenset til å gjelde vannforsyning til husdyr på beite i nasjonalparken og til husdyr på beite og til jordbruk utenfor nasjonalparken. Det kan gis tillatelse hvis tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning, er negativt for allment friluftsliv eller kan være til skade for naturverdier. Det skal normalt gis tillatelse til vannforsyningsanlegg for beitedyr. Bygninger skal være i samsvar med tradisjonell, lokal byggeskikk og tilpasses landskapet i form, farge og materialbruk. Det kan settes krav til utforming av bygninger og anlegg.

Tiltakene krever også tillatelse fra bygningsmyndigheten (kommunen). Normalt vil søknader bli behandlet først av nasjonalpark-forvaltningen. Med tradisjonell, lokal byggeskikk menes den byggeskikk som er utbredt i området.

Anbefaling til punkt g:

Gjelder normalt gjerder som inngår i tiltaksdelen i forvaltningsplanen eller inngår i beiteplaner som forvaltningsmyndigheten har sluttet seg til ved behandling etter verneforskriften.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 4. Vern av plantelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Beiting på Jomfruland, i sone A på Stråholmen og på Store Fengesholmen i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*
- b) Slått av arealer i sone A anvist i forvaltningsplanen.*
- c) Hogst av ved i regi av grunneier i nærmere angitte områder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*
- f) Plukking av død tang og tare på Jomfruland og Stråholmen til bruk som gjødsel i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*

Retningslinjer til § 4.a:

Beitetrykket skal være slik at årets tilvekst, inkludert oppslag av kratt holdes i sjakk, samtidig som det ikke skal overbeites med fare for at sjeldne eller truede plantearter går ut.

Anbefaling:

Stråholmen: Med sau som går ute hele året vurderes 60-80 vintersau for tiden til å være riktig størrelse på besetningen sett i forhold til ønsket beitetrykk. Delområder for beiting på Stråholmen er vist på kart i vedlegg 8 til forvaltningsplanen.

Bruken av beitene bør normalt være slik:

Sommerbeiter beites fra 20. juni til 1. september. Høst-, vinter og vårbeiter beites ellers i året. Kortvarige høstbeiter i sone A utenfor de permanente gjerdene beites i to til tre uker i perioden fra 1. september til 31. desember.

Jomfruland: Forslag til beiteplan utarbeidet av Norsk landbruksrådgivning i 2017 og behandlet av Utvalgte kulturlandskap bør følges.

For at det skal være sammenheng mellom beitingen i nasjonalparken og i landskapsvern-området på Stråholmen, er anbefalingene likelydende.

Retningslinjer til § 4.b:

Arealer som skal slås er vist på kart i vedlegg til forvaltningsplanen (kart er foreløpig ikke utarbeidet). Slåtten skal være etter frøsetting.

Retningslinjer til § 4.c:

I et område på eiendommen 29/6 vist på kart som areal nr. 1 i vedlegg 10 kan det fritt tas ut gran, furu, osp og bjørk. Ask og lønn med diameter i brysthøyde mindre enn 20 cm kan også tas ut.

Retningslinjer til § 4.f:

Det kan tas opp tang og tare på følgende steder på Jomfruland: Tangbukta sør for Saltstein og Tangplassen ut for Tårntjenna. På Stråholmen: Rabbestranda, Kullerbukta og i krikkene ved Nordre Hue. Uttaksmengden skal tilpasses slik at det blir liggende igjen tilstrekkelig med tang og tare til at vollen i hele sin lengde opprettholder funksjonen som næringskilde for fugl. Mellomlagring kan foregå på de tradisjonelle tangplassene.

Retningslinjer til § 4.f forts:

Det kan brukes landbrukstraktor med redskap eller kjøretøy mindre enn det. Det skal ikke settes varige kjøre- eller gravespor. Sporvidden til traktor skal ikke være større enn eksisterende kjørespor.

Bestemmelsen og retningslinjene har ikke virkning for privatrettslige forhold slik som rettigheter til uttak av tang og tare.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 4. Vern av plantelivet

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

a) Beiting i andre områder enn nevnt i andre ledd a) i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 4.a:

Gjelder beiting som er gunstig for å bevare eller gjenopprette naturverdier på Stråholmen, Styrmannsholmen, Larsholmen, Fengersholmen, Soddaskholmen og Flesa.

Anbefaling:

Ved langvarig tørke i vekstsesongen bør det gis tillatelse til at strandengene i Vestrestrand og Sørstrand på Stråholmen blir beitet i en kortere periode, med vilkår om opphold i beiting påfølgende år.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 9. Forbud mot motorferdsel

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

b) Bruk av landbrukskjøretøy med redskap som er nødvendig for å drive landbruk i sone A og uttransport av skadde, syke eller døde bufe på Jomfruland utenfor sone A, i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

d) Motorferdsel på Jomfruland for transport av stein til steingjerder jf. § 3 tredje ledd h).

Retningslinjer til § 9.b:

Kjøretøy og redskap skal ikke gi varige kjøreskader på vegetasjon eller terreng. Så langt som mulig skal kjøringen legges til faste traseer som er robuste mot kjøreskader. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader i terrenget er større enn vanlig.

I tillegg til den adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Retningslinjer til § 9.d:

Det skal ikke settes nye kjørespor, noe som innebærer at steinen må transporteres manuelt eller med spesielt skånsomt motorredskap til traseer som er vist som traktorveger i temakart for landbruk på Jomfruland og i temakart for landbruk, ferdsel og bruk på Stråholmen, jf. Bruksanalyse for Jomfruland nasjonalpark,

Asplan Viak 2014. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksisterende kjørespor. Det kan brukes landbrukstraktor eller mindre kjøretøy og redskap. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksisterende kjørespor. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader i terrenget er større enn vanlig.

I tillegg til den adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 13. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

Retningslinjer til § 13:

Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig inngå avtale med grunneieren om skjøtsel og tilrettelegging. Hvis grunneieren ikke selv ønsker å levere tjenesten, kan den leveres av andre. Det skal stilles krav til dokumentasjon av nødvendige kunnskaper og ferdigheter. Private leverandører må være registrert i foretaksregisteret eller oppført i merverdiavgiftsmanntallet. Som et alternativ til andre private leverandører enn grunneieren, kan tjenesten leveres av Statens Naturoppsyn eller Skjærgårdstjenesten.

Stråholmen vel forvalter arealene på vegne av grunneierne og vil normalt påta seg skjøtselsoppgaver.

Landskapsvernområdet på Stråholmen

Retningslinjene for landskapsvernområdet er de samme som for nasjonalparken når det gjelder beiting, slått, vedlikehold av gjerder og grunder, oppsetting av midlertidige og varige gjerder i landbruket, oppføring av bygninger, anlegg og innretninger i sone A som er nødvendig for utøvelse av jordbruk, vedlikehold av dreneringsanlegg, saltsteiner og skjøtsel. For noen tiltak og aktiviteter er det andre vernebestemmelser og retningslinjer:

Verneforskriften for landskapsvernområdet:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

e) Nydyrking av arealer som er angitt i forvaltningsplanen

Retningslinjer til § 3.e:

Arealer som kan nydyrkes er vist på kart i vedlegg 9 til forvaltningsplanen.

Verneforskriften for landskapsvernområdet:

§ 4. Vern av plantelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

d) Bruk av tang og tare, husdyrgjødsel, planteekstrakter og visse typer mineralgjødsel til gjødsling av eng- og åkervekster på dyrkede arealer etter retningslinjer i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 4.d:

Fosforholdig mineralgjødsel kan brukes på fulldyrket mark hvis bruk av husdyrgjødsel er uforholdsmessig kostbart eller arbeidskrevende. Nitrogenholdig mineralgjødsel kan brukes hvis tang og tare skulle utebli fra strendene eller til vekster som krever spesiell gjødsling. Gjødslingen skal være tilpasset jordsmonn, nedbørmengde og type planter. Det skal ikke gjødsles mer enn det som er nødvendig for å oppnå normal avling. Gjødslingen skal ikke påvirke arealer utenfor fulldyrkede arealer.

Verneforskriften for landskapsvernområdet:

§ 6. Vern av kulturminner

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for vedlikehold og istandsetting av eksisterende steingjerder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 6:

Gjelder vanlig vedlikehold som tilbake-legging av stein som har falt ned og rydding av gras og småkratt inntil gjerdene.

Verneforskriften for landskapsvernområdet:

§ 8. Forbud mot motorferdsel

Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for:

b) Motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av jordbruksarealer i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 8.b:

Kjøretøy og redskap skal ikke gi varige kjøreskader på vegetasjon eller terreng. Så langt som mulig skal kjøringen legges til faste traseer som er robuste mot kjøreskader. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige

forhold tilsier at faren for kjøreskader i terrenget er større enn vanlig.

Verneforskriften for landskapsvernområdet:

§ 9. Forbud mot forurensning og støy
Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for bruk av godkjente plantevernmidler til åkervekster på dyrkede arealer.

Anbefaling:

Godkjente kjemiske plantevernmidler bør bare brukes når det er nødvendig for å unngå omfattende avlingsskade og det ikke foreligger alternative, anerkjente metoder. Det bør ikke doseres ut over anbefalt mengde og anbefalt eller lovregulert tidspunkt bør overholdes. Midlene bør kun brukes på arealer med åpen åkermark og tilliggende arealer bør ikke påvirkes. Så langt det er råd bør det brukes biologiske metoder for å forebygge insekt- og soppskader på åkervekster.

I landskapsvernområdet er det ikke bestemmelser eller retningslinjer for hogst av ved, fjerning av død tang og vedlikehold av veger og stier, da det er vurdert til ikke å være relevant i området.

5.3 Reiseliv

Reiselivsnæringen er beskrevet i kapittel 6.4.3. Generelt er regelverket ikke til hinder for et reiseliv som tar hensyn til verneverdiene. Ingen av reglene retter seg mot reiselivet spesielt, men en del regler som for eksempel for bygninger og anlegg, ferdsel og friluftsliv gjelder også for reiselivet.

5.4 Hytter og andre bygninger

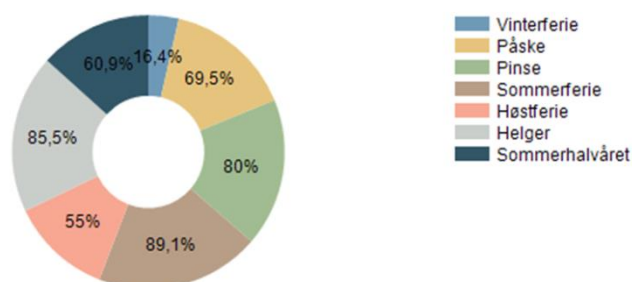
Status

En lang strandlinje med mange idylliske steder og nærhet til det sentrale Østlandsområdet gjør Kragerø attraktiv som hyttekommune. Ved utgangen av 2016 var det registrert 3 381 fritidsbygninger i Kragerø. Av kystkommunene er det bare Fredrikstad og Larvik som har flere. Bamble kommune som sokner til nasjonalparken i nord, har 2 363 hytter.

Mange av hyttene i Kragerø ligger i de indre og sentrale delene av skjærgården, mens det er færre ut mot nasjonalparkområdet.

De siste tiårene har Kragerø kommune vært restriktiv med å tillate nye hytter i den ytre delen av kysten, men mange hytter er påbygd eller revet og

erstattet med nye, spesielt i områder med gjeldende reguleringsplan.

Bruk av hyttene på Jomfruland og Stråholmen. Kilde: Asplan Viak

Hyttene på Jomfruland og på Stråholmen blir brukt mest i pinsen, sommerferien og i helgene. I gjennomsnitt er hver hytte i bruk 65 døgn i året. Det er noe mer enn det som er vanlig langs vår del av kysten.

Eiendomsforhold og bygninger

Det er 107 grunneiendommer innenfor grensene til nasjonalparken, med til sammen 137 eiere. Det er i tillegg fire festetomter. Av et landareal på 2 597 daa er 1 492 daa eid av private. For en betydelig del av de privat eide arealene er det inngått avtale om allmenn bruk til friluftsliv i forbindelse med

Skjærgårdsparken Telemark. Kragerø kommune, Telemark fylkeskommune og staten eier henholdsvis 129, 86 og 807 daa, til sammen 1 022 daa. For 83 daa er det ikke registrert eiere i Matrikkelen.

Oversikt over eiendomsforhold

Grunneiere	Areal i daa
Privat eid	1 492
Kragerø kommune	129
Telemark Fylkeskommune	86
Staten	807
Eier ikke registrert i matrikkelen	83
Sum	2 597

Kilde: Oppmålingsavdelingen i Kragerø kommune 2015

Det er ni grunneiendommer innenfor grensene til landskapsvernområdet på Stråholmen, med 17 eiere. Landskapsvernområdet er på 65 daa og er privat eid.

Ni eiendommer har **bygninger** innenfor nasjonalparken, med til sammen 27 bygninger. Samlet bebygd areal er 988 kvadratmeter.

Når det gjelder byggverk ellers er det noen brygger, lykter, mange faste eller flytende farledsmerker og noen få andre mindre byggverk, slik som blant annet et fugletårn og noen utedoer.

Bygninger i nasjonalparken (tall for bebygd areal er ikke eksakte)

Eiendomsnavn	Gårds/bruksnummer	Bebygd areal (kvm)	Antall bygninger	Eier
Øitangen gård, Jomfruland	29/5	82	2	Telemark FK
Sandbo, Jomfruland	29/294	83	1	Privat
Haslemo, Jomfruland	29/52	144	3	Privat
Solkroken, Jomfruland	29/155	90	1	Privat
Soltun, Jomfruland	29/55 29/80	113	5	Privat
Stangnes	6/23	82	3	Staten
Gretestua, Styrmannsholmen	7/161	110	4	Privat
Robertstua, Styrmannsholmen	7/163	77	5	Privat
Rauanholmane, Vestre	30/101	95	2	Privat
Gjesskjæra ved Jomfruland	30/164	112	1	Privat
Sum		988	27	

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 3 Vern mot inngrep i landskapet
Bestemmelsene er ikke til hinder for:
a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.

Retningslinjer til § 3.a:

Adgangen til ytre vedlikehold av bygninger gjelder overflatebehandling, utskiftning av kledning, taktekke, vinduer og dører med mer som ikke gir fasadeendring. Innretninger som for eksempel båtfester eller garnfester kan erstattes med nye dersom de blir ødelagt.

Vedlikehold er å opprettholde tilstanden til bygninger, anlegg og innretninger. Endring av vindusåpning eller inndeling av glassflater regnes

som fasadeendring. Med lokal byggeskikk menes den byggeskikk som tradisjonelt er utbredt i området.

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 3 Vern mot inngrep i landskapet

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Ombygging og mindre utvidelse av bygninger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*
- b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som har gått tapt ved brann eller naturskade.*
- c) Riving av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger, og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.*
- d) Bruksendring av eksisterende bygninger.*

Retningslinjer til § 3.a:

Det kan gis tillatelse til tilbygg i forbindelse med innlegging av vann og avløp når samlet bebygd areal på eiendommen med omsøkt tilbygg ikke overstiger 100 kvadratmeter og tilbyggets høyde ikke overstiger 4,5 meter over naturlig terreng, samt at tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning, er negativt for allment friluftsliv eller kan være til skade for naturverdier. Retningslinjen innebærer at det ikke vil bli gitt tillatelse til tilbygg når samlet bebygd areal på eiendommen med tilbygg overstiger 100 kvadratmeter. Form, materialbruk og farge skal tilpasses eksisterende bygning. Det kan settes krav til utforming. Tiltakene krever også tillatelse fra bygnings-myndigheten (kommunen). Normalt vil søknader først bli behandlet av nasjonalparkforvaltningen, deretter av bygningsmyndigheten. Bygningsareal oppgis som bebygd areal – BYA.

Anbefaling:

Tilbygg bør legges på baksiden av bygningen i forhold til sjø og ikke i forlengelse av fasaden.

Retningslinjer til § 3.b:

Det skal normalt gis tillatelse til gjenoppbygging av bygninger og brygger med samme størrelse etter brann eller naturskade når skadens omfang er total og at tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning, er negativt for allment friluftsliv eller kan være til skade for naturverdier. Det er påregnelig at det vil bli gitt tillatelse til erstatning av innretninger. Med påregnelig menes at det skal gis tillatelse hvis det ikke foreligger ekstraordinære forhold. Dersom det er dokumentert at ny plassering vil gi fordeler for naturmiljø, landskap eller allment friluftsliv som samlet sett vil bli bedre enn situasjonen før tapet, kan ny plassering godkjennes. Dersom forvaltningsmyndigheten mener at annen plassering av bygning eller anlegg enn det som er omsøkt vil være en fordel for verneverdiene, skal søknaden avslås. I vedtaket skal det opplyses om at saken vil bli behandlet på nytt dersom det fremmes søknad med annen plassering. Bygninger skal være i samsvar med tradisjonell, lokal byggeskikk og tilpasses landskapet i form, farge og materialbruk. Det kan settes krav til utforming av bygninger og anlegg. Tiltakene krever også tillatelse fra bygnings-myndigheten (kommunen). Normalt vil søknader bli behandlet først av nasjonalpark-forvaltningen. Med tradisjonell, lokal byggeskikk menes den byggeskikk som er utbredt i området. Bygningsareal oppgis som bebygd areal – BYA.

Retningslinjer til § 3.c:

Det kan gis tillatelse hvis tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning, er negativt for allment friluftsliv eller kan være til skade for naturverdier. Dersom det er dokumentert at ny plassering vil være en fordel verneverdiene, kan ny plassering godkjennes.

Retningslinjer til § 3.c forts:

Dersom forvaltningsmyndigheten mener at annen plassering av bygning eller anlegg enn det som er omsøkt vil være en fordel for verneverdiene, skal søknaden avslås. I vedtaket skal det opplyses om at saken vil bli behandlet på nytt dersom det fremmes søknad med annen plassering. Bygninger skal være i samsvar med tradisjonell, lokal byggeskikk og tilpasses landskapet i form, farge og materialbruk. Det kan settes krav til utforming av bygninger og anlegg. Tiltakene krever også tillatelse fra bygnings-myndigheten (kommunen). Normalt vil søknader bli behandlet først av nasjonalpark-forvaltningen. Med tradisjonell, lokal bygge-skikk menes den byggeskikk som er utbredt i området. Bygningsareal oppgis som bebygd areal – BYA.

Retningslinjer til § 3.d:

Bruksendringen skal ikke gi fare for skade eller forstyrrelse av verneverdiene i nærområdet til bygningen på grunn av økt bruk.

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 4. Vern av plantelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

e) Skånsom skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 4.e:

Eksisterende åpne arealer kan holdes åpne. I en sone på 10 meter fra hovedbygning kan det fjernes busker og trær som hindrer utsikt mot sjø eller reduserer solinnstråling fra sør og vest. Grove trær av eik og ask med diameter i brysthøyde større enn 30 cm kan ikke hogges uten etter tillatelse etter de generelle dispensasjonsreglene.

Retningslinjer til § 4.e forts:

Det kan ikke beplantes inntil bygninger med arter som er på Fremmedartlista eller arter som er vurdert til å gi potensiell høy risiko. Skal det plantes trær, bør det være stedegne lauvtre.

Det må innhentes tillatelse fra grunneier dersom skjøtselen skal foregå på arealer eid av andre.

Retningslinje om omlegging av stier:

Se kapittel 5.6 om friluftsliv.

Retningslinjer om motorferdsel:

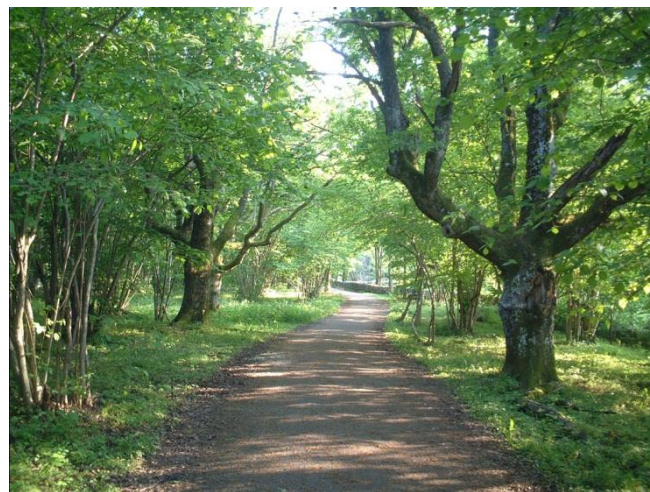
Se kapittel 5.9 om motorferdsel.

5.5 Tekniske anlegg og innretninger

Status

Veger og stier

Hovedveien på Jomfruland er den eneste vegen i nasjonalparken som er egnet for vanlig personbil.

Hovedveien gjennom hagemarkskogen

Vegen er enkelt opparbeidet, den er smal og faller stort sett godt inn i landskapet. Det er knapt skjæringer, fyllinger, grøfter eller stikkrenner. Traseen holdes åpen, det legges ut grus og det blir brøytet de vintrene det er snø av betydning. Hovedveien blir for det aller meste brukt til fots eller på sykkel.

På Jomfruland ellers og på Stråholmen er det på grunn av flatt og jevnt terreng noen traseer der det blir brukt traktor eller personbil med god framkommelighet.

Det er mange stier på Jomfruland og Stråholmen. Det er gjort litt gravearbeid på enkelte partier og det er fylt på masser på noen av de mest brukte stiene, herunder i Tårnskogen, men i hovedsak har de kommet til gjennom rydding og bruk opp i gjennom årene. Det er også mange smale turstier som bare kan brukes til fots, med sykkel eller hest.

Ledninger

Det er et luftstrekke for høyspent nord på Jomfruland. I samme område er det også noen luftstrekke for lavspent strøm og telekommunikasjon. På flere strekninger i sjø

ligger det ledninger for energi og det ligger vann- og avløpsledninger i sjø til Jomfruland. Disse er lagt oppå sjøbunnen.

Vannforsyning

På søndre huet på Stråholmen blir det tatt ut vann fra et strandbasseng i mindre mengder i tørkeperioder til bruk til vanning ved en hytte.

Brygger

Det er en større brygge på Øytangen på Jomfruland. Brygga er i hovedsak anlagt oppå terrenget. Den endrer strømforholdene og dermed sanddriften i sjøen lokalt. Det ligger tre pirer for småbåter på Sandbakken sør for Øytangenbrygga. De stikker også relativt langt ut, men er på samme måte anlagt uten vesentlig terrenginngrep og er noe mindre konstruksjoner. Hyttene ved Saltstein på Jomfruland og hyttene på holmene har egne brygger for småbåter. Ved Stangnes er det brygge for tilliggende hytteeiendommer.

Brygga på Øytangen

Navigasjonsanlegg

Det er mange farledsmerker og lykter i nasjonalparken. Noen av vardene har en viss størrelse, men er bygget oppå terrenget. De ligger med relativt stor avstand og gjør forholdsvis lite av seg i det åpne landskapet. Unntaket er sjømerket på Skadden som er synlig på lang avstand og fra flere retninger.

Fugletårn/utkikkstårn

Det er et eldre fugletårn på Øytangen på Jomfruland som er mye brukt av Jomfruland fuglestasjon og andre fugleinteresserte. Det blir også mye brukt av andre besøkende som utkikkstårn. Det fungerer samtidig som informasjonspunkt og stopp-punkt i forbindelse med guidede turer. Tårnet begynner å bli dårlig og det er muligens en sikkerhetsrisiko å ta med større grupper opp i tårnet. Jomfruland fuglestasjon har meldt behov for å erstatte det med et nytt.

Det er ikke andre tårn beregnet til utkikkspunkt eller naturobservasjoner i nasjonalparken. Det eldste tårnet på Jomfruland fyrstasjon gir god oversikt og er mye besøkt.

Steingjerder

På Jomfruland og Stråholmen er det mange tradisjonelle steingjerder som har stor kulturminne- og landskapsverdi.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

- b) Vedlikehold av eksisterende veger og stier, gjerder og grunder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*
- d) Mindre gravearbeider i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som går i kanten av eksisterende veger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen, samt nødvendig istandsetting ved akutt utfall.*
- e) Skånsomt uttak av vann fra naturlig strandbasseng på eiendommen 28/20, 24, 41 Havsjaa/Søndre Hue i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*

Retningslinjer til § 3.b:

Med vedlikehold av sti og veg menes tiltak eller arbeid for å holde den ved like eller opprettholde samme standard som stien hadde på vernetidspunktet. Vedlikehold av veger må skje på en slik måte at vegen ikke endrer karakter. Det vil normalt være tillatt med nødvendig grusing og grøfting langs veger, men ikke endring til annet dekke som f.eks. asfalt eller oljegrus. Grus til dekke på veger og stier skal normalt ikke ha fargeinnslag av betydning og være mørkere eller ha samme gråtone som naturlige løsmasser på stedet. På traktorveger og stier kan det brukes treflis eller tang og tare.

Retningslinjer til § 3.d:

Adgangen til vedlikehold av ledningsanlegg er begrenset til å gjelde arbeid som krever lite eller ingen graving. Med lite graving menes at gravingen i hovedsak skjer i eksisterende grøftemasser. Hvis det graves skal terrenget tilbakeføres til tidligere eller naturlig terreng.

Med ledningsanlegg menes ledninger for vann, avløp, energi og kommunikasjon i jord eller luft.

Retningslinjer til § 3.e:

Det kan tas ut vann i tørkeperioder til bruk på egen eiendom. Utenom vanningsperioden kan utstyret ikke lagres i nasjonalparken. Det skal brukes lett, flyttbart utstyr. Det kan ikke graves eller ryddes i vegetasjon i forbindelse med vannanlegget. Vannstanden skal ikke senkes under et nivå fastsatt av og merket av forvaltningsmyndigheten.

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

h) Graving i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som ikke omfattes av § 3 tredje ledd d) og nye ledningsanlegg i jord i kanten av veger og i sjø, samt til eksisterende fritidsboliger.

Retningslinjer til § 3.h:

På land kan det bare gis tillatelse dersom arbeidene kan utføres slik at de ikke gir fare for skade på landskap og naturmiljø av betydning, herunder store og grove trær og arter på norsk rødliste. Hvis det gis tillatelse til vesentlig gravearbeid, skal det stilles krav om at terrenget tilbakeføres til slik det var før arbeidene startet eller til naturlig terreng. Det kan ikke gis tillatelse til arbeid som krever fjellsprenging. Nye ledninger i sjø er begrenset til å gjelde ledninger til Stråholmen, Jomfruland og Styrmannsholmen. Det kan gis tillatelse dersom arbeidene ikke gir fare for skade av betydning på naturverdier som ålegrasenger eller bløtbunns-områder. Hvis det gis tillatelse, skal det stilles krav om at landtaket anlegges slik at ledningsanlegget ikke blir synlig.

Gjelder ledninger for vann, avløp, energi og kommunikasjon.

Verneforskriften for nasjonalparken

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

f) Oppføring av konstruksjoner og installasjoner for å legge til rette for friluftsliv.

k) Oppføring av nødvendige navigasjonsinstallasjoner og andre farledstiltak i regi av Kystverket.

l) Bygging av brygger etter fjerning av eksisterende brygger eller ved samling av eksisterende brygger i fellesbrygge, oppsetting av bruer, klopper og fortøyningsfester for båter.

m) Mudring i forbindelse med eksisterende brygger for å vedlikeholde seilingsdybden.

o) Akvakultur uten fast bygningsmasse, uten forurensningskonsekvenser, uten synlig anlegg over sjøoverflaten, som ikke er i strid med verneformålet

p) Tiltak for å opprettholde vannspeil i Tårntjenna på Jomfruland og dammene på Vestrestrand på Stråholmen.

q) Oppgradering samt fornying av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt for virksomheter innenfor nasjonalparken.

r) Utsetting av saltsteiner.

Retningslinjer til § 3.f:

Se kapittel 5.6 om friluftsliv.

Retningslinjer til § 3.k:

Søknader skal redegjøre for behov inneholde utredninger som viser konsekvenser for landskaps- og naturverdier.

Retningslinjer til § 3.l:

Det kan gis tillatelse til bygging av fellesbrygge etter fjerning av eksisterende brygger dersom nyanlegget gir mindre landskapsvirkning, ikke er negativt for allment friluftsliv eller kan være til skade for naturverdier. Nyanleggets areal i sjø og på land skal være mindre enn summen av arealene til de bryggene som fjernes. Dersom annen plassering enn det som er omsøkt vil være en fordel for verneverdiene, skal søknaden avslås. I vedtaket skal det opplyses om at saken vil bli behandlet på nytt dersom det fremmes søknad med annen plassering. Brygger skal tilpasses landskapet i form, farge og materialbruk. Det kan settes krav til utforming. Tiltakene krever også tillatelse fra bygnings-myndigheten (kommunen). Normalt vil søknader først bli behandlet av nasjonalparkforvaltningen.

Informasjon til § 3.m:

Bestemmelsen gir adgang til å gi tillatelse til mudring, ikke dumping. Det må også innhentes tillatelser etter forurensningsloven og havne- og farvannsloven. Med noen tiårs mellomrom er det behov for mudring inne i moloen på Stråholmen for å vedlikeholde dybden.

Retningslinjer til § 3.o:

Se kapittel 5.1 om næringsfiske og akvakultur.

Retningslinjer til § 3.p:

Tiltakene må ha positiv virkning for prioriterte verneverdier.

Anbefaling:

Det bør tillates fjerning av grus/sandmasser og vegetasjon som blir skylt inn i dammene på Stråholmen under stormflo hvis omfanget er stort og dammene står i fare for å bli gjenfylt.

Retningslinjer til § 3.q:

Oppgradering og fornying skal som hovedregel skje ved at anlegget legges om fra luftstrekk til jordkabel. Det kan gis tillatelse til omlegging dersom det er til fordel for landskap og naturverdier. Arbeidene skal ikke gi fare for skade på naturmiljø av betydning, herunder store og grove trær og arter på norsk rødliste. Det kan ikke gis tillatelse til kraftlinjer som krever fjellsprenging. Bestemmelsen gjelder linjer som forsyner virksomheter i nasjonalparken. Det er ti eiendommer med bebyggelse i nasjonalparken.

Retningslinjer til § 3.r:

Utsetting av saltsteiner til husdyr skal normalt tillates.

Verneforskriften for landskapsvernområdet

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Bygging av nye, mindre konstruksjoner for å legge til rette for friluftsliv.
- b) Merking av stier og oppsetting av skilt for å legge til rette for friluftsliv.

Retningslinjer til § 3.a:

Det skal i utgangspunktet ikke bygges nye konstruksjoner for friluftsliv.

Retningslinjer til § 3.b:

Det bør ikke merkes eller skiltes.

Området er innmark. Det brukes til innmarksbeite for sau og er inngjerdet. Økt ferdsel kan komme i konflikt med beiteinteressene. Allmennheten har ferdselsrett på innmark når det er frossen eller snødekket mark.

5.6 Ferdsel og friluftsliv

Status

Friluftslivet på Telemarkskysten har lange tradisjoner og aktiviteten i dag er antagelig større enn noen gang. På fine sommerdager er det «folk overalt», men også ellers i året er det mange som bruker områdene til turgåing, sportsfiske, padling, bading, foto og mange andre aktiviteter.

En stor del av friluftslivet i Kragerø foregår ute i skjærgården. Det er god forbindelse med ferje og mange bruker egne båter. På fine sommerdager er det mange som reiser på dagstur «ut i skjæra», og mange er på ferie- eller helgetur i båt, også utenfor de mest hektiske periodene. Jomfruland og Stråholmen er klart mest besøkt, men flere av holmene i nasjonalparken blir mye brukt til båt- og badeliv. På fastlandet er Stangnes og Portør lett tilgjengelig med bil og blir mye brukt. En sammenhengende kyststi på fastlandet i Kragerø ble åpnet i 2013.

Det ligger 22 **skjærgårdsparkområder** i nasjonalparken med et landareal på til sammen 1 504 daa, de fleste på holmene. Der kan en legge til med båt og bruke landarealene i trygg forvisning om at en har rettighetene på sin side. Det er laget båtfester og på de mest brukte stedene er det toaletter og avfallsdunker. Områdene er skiltet.

Knubben - båten til Skjærgårdstjenesten i Kragerø fram til juli 2018

Drift, oppgradering og sikring av nye områder skjer etter en egen forvaltningsplan for Skjærgårdsparken Telemark som ble revidert i 2014. Skjærgårdstjenesten i Kragerø tar seg av praktisk drift og vedlikehold av skjærgårdsparkområdene i nasjonalparken på vegne av kommunen. Det er en driftsenhet i hver av kommunene Kragerø, Bamble og Porsgrunn som finansieres av kommunene og av staten.

Skjærgårdsparken i Telemark har et felles driftsstyre.

Båt- og badeliv på Skratta

Sikrede friluftslivsområder i nasjonalparken

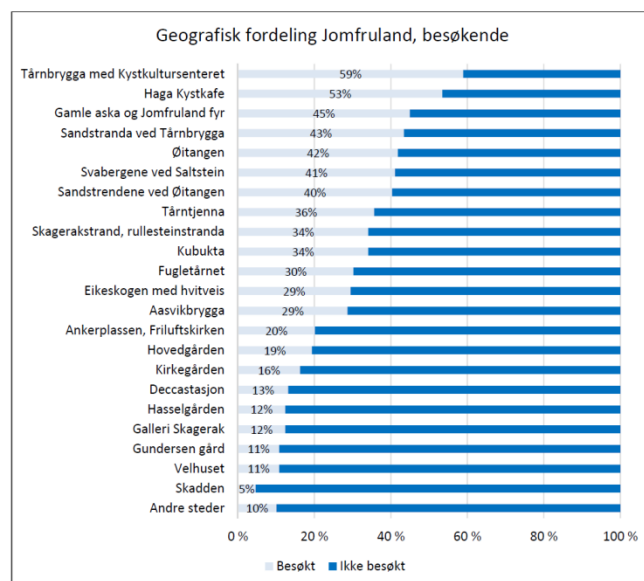
Område	Areal
Flesa og Askholmane	83
Øytangen, Jomfruland	281
Saltsteinbukta, Jomfruland	38
Saltstein og Beverskjæra	57
Tidligere Deccastasjon, Jomfruland	3
Tårntjernet, Jomfruland	92
Tårnbrygga, Jomfruland	11
Solbakken, Jomfruland	15
Skagerrakstrand, Jomfruland	194
Buskholmen, Munkeskjær og Ormeskjær	35
Skratta	106
Østre Rauane	91
Korsholmen	20
Østre Naus	13
Rødskjær	14
Fengesholmen	62
Tviskjær	6
Portør	185*)
Larsholmen	22
Skarholmane	28
Bersundholmane-Ekerne	103
Stangnes	45*)
Sum areal i daa	1504

*) Areal utenfor nasjonalparken er fratrullet

Hvilke områder blir brukt?

I en undersøkelse i 2014 svarte 60 prosent at de hadde vært på Jomfruland ved siste besøk, mens 27 prosent hadde vært på Stråholmen. Bare i underkant av 5 prosent hadde vært på de andre holmene. Andelen er trolig større i virkeligheten, da undersøkelsen i begrenset grad nådde ut til den gruppen.

Tyngdepunkt for besøk til Jomfruland er fra Tårnbrygga og nordover.

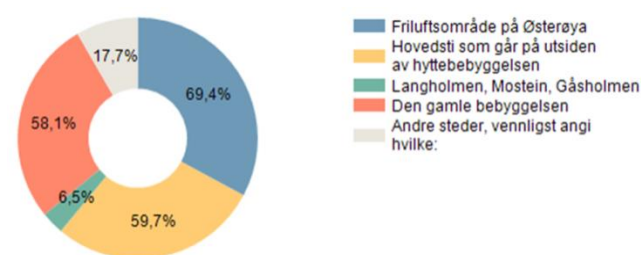

Kilde: Asplan Viak

Flertallet av de besøkende til Stråholmen sier at de har besøkt Østre øya, men også har brukt stiene på utsiden av hyttebebyggelsen og gjennom den gamle bebyggelsen.

Av holmene indikerer undersøkelsen at holmene utenfor Portør er mest besøkt. Deretter kommer Østre og Vestre Rauane, Skratta og Flesa-Askholmane.

Det er mest bruk av de sentrale og nordlige delene både på Jomfruland og Stråholmen. Hytteeiere, gårdbrukere og andre fastboende på Jomfruland og Stråholmen ser ut til å bruke flere områder, blant annet den sørlige delen av Jomfruland.

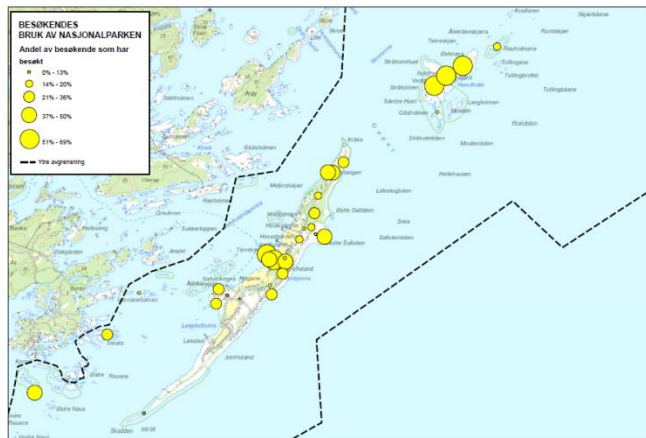

Besøkendes bruk av Stråholmen. Kilde: Asplan Viak

I den grad mengde avfall er en indikator for hvor mange som besøker de enkelte områdene, viser tall fra Skjærgårdstjenesten i Kragerø at det er mest avfall fra Tårnbrygga på Jomfruland. Fra Øytangen, Portør og Skratta er det vesentlig mindre. Samlet sett er avfallsmengden relativt stabil eller noe nedadgående i Skjærgårdsparken i Kragerø.

Aktiviteter

Samme undersøkelse viser at turgåing og vandring, bading og soling, samt avkopling og rekreasjon er de vanligste aktivitetene for besøkende.

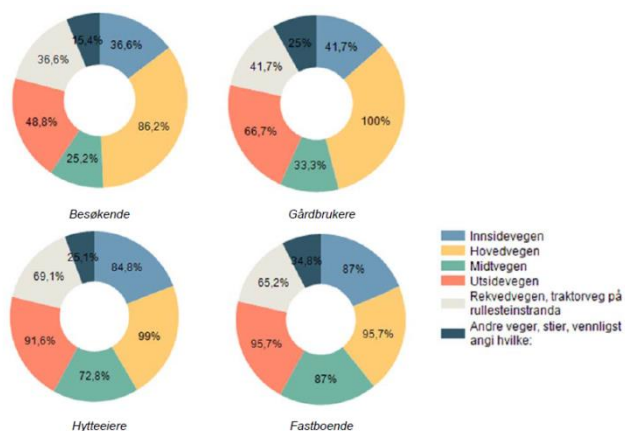

Geografisk fordeling av bruk – besøkende. Kilde: Asplan Viak

De vanligste aktivitetene for hytteeierne er bading og soling, avkopling og rekreasjon, samt turgåing. Vedlikehold og rydding/skjøtsel er også vanlig. De fastboende på Jomfruland har mange av de samme aktivitetene, men langt flere angir besøk til andre som en viktig aktivitet. Fordeling på mange aktiviteter blant de fastboende kan forklares ved at de er på Jomfruland større deler av året enn andre grupper.

Ferdse på veger, stier og i terreng

På Jomfruland går alle grupper gått mest på Hovedveien, men en betydelig andel oppgir at de også har gått på Utsideveien. Omtrent halvparten av de besøkende sier at de har gått utenfor stiene og vegene ved siste besøk.

Ferdse på veger og stier på Jomfruland. Kilde: Asplan Viak.

På Stråholmen går de fleste besøkende på Østra Øya og på hovedvegen/stien på begge sider av hyttebebyggelsen og gjennom tunet. Hytteeiere og

eiere av landbrukseiendommer har et mer variert ferdselsmønster.

Rutebåter til Jomfruland

Kragerø fjordbåtselskap trafikkerer Aasvik brygge og Tårnbrygga med ferger, i hovedsak større bilferger. Av- og påstigning på Tårnbrygga er kun for gående, mens biler, sykler med mer går over Aasvik brygge.

Mange av de besøkende til fots eller på sykkel bruker den nordlige delen av Jomfruland. Etter som en stor andel er avhengige av å komme tilbake til en av fergebryggene for å få fergetransport tilbake til Kragerø, skaper det en god del tur – returferdsel på Hovedveien og på stiene.

Faste anløp med hurtiggående båt til brygga på Øytangen er under planlegging i regi av Kragerø fjordbåtselskap.

Småbåter

Eierne av flere hytter som ligger i eller utenfor nasjonalparken har båter ved brygger på egen eiendom i nasjonalparken. Eierne av et større antall hytter på utsiden av Jomfruland som ligger like utenfor vernegrensen, setter ut og tar opp småbåter på stranden. Stranden brukes også som opplagssted i sommerhalvåret. Småbåtene settes ut og trekkes opp manuelt. Flere steder er det laget renner ned mot sjøen ved å flytte på rullestein for å lette utsetting og opptak.

Småbåter i opplag på utsiden av Jomfruland

Forvaltningsmål

Forvaltningsmål for nasjonalparken:

Tilrettelegging og informasjon for friluftslivet skal være slik at de besøkende får de opplevelser og den kunnskapen som nasjonalparken har å by på, uten at det går ut over verneverdiene.

I landskapsvernområdet på Stråholmen er det ikke målsettinger for friluftslivet. Arealene er innmark der det kun er ferdselsrett når marka er frosset eller snødekt, noe som i et normalår er tilfelle en kortere periode på vinteren. Den østre delen av landskapsvernområdet inngår for øvrig i et inngjerdet beiteområde for sau som brukes høst og vinter.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

b) Vedlikehold av eksisterende veger og stier, gjerder og grunder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Retningslinjer til § 3.b:

Se kapittel 5.5 om anlegg og innretninger.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet
Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

f) Oppføring av konstruksjoner og installasjoner for å legge til rette for friluftsliv.

i) Oppsetting av skilt og merking av stier.

j) Oppgradering og etablering av stier.

Retningslinjer til § 3.f:

Det kan gis tillatelse hvis tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning eller kan være til skade for naturverdier. Med konstruksjoner og installasjoner menes tilrettelagte rasteplasser, sitteplasser og Fugletårn/utkikkstårn, eventuelle klopper og bruer eller annen tilsvarende tilrettelegging.

Retningslinjer til § 3.i:

Skilt skal utformes og plasseres slik at de ikke gir negativ landskapsvirkning. Normalt skal skilt plasseres inntil stier og veger. Det kan gis tillatelse til å sette opp skilt andre steder hvis landskapsvirkningen er liten.

Retningslinjer til § 3.j:

Det kan gis tillatelse hvis tiltaket ikke har vesentlig negativ landskapsvirkning eller kan være til skade for naturverdier.

tilsier stortingsmeldinger om friluftsliv, reiseliv og folkehelse at det skal kunne drives mer friluftsliv i verneområder hvis det ikke er til skade for verneverdiene.

For å stimulere til økt friluftsliv og ikke minst at friluftslivet foregår i områder og på måter som ikke er til skade for verneverdiene, er det behov for en del tilrettelegging som skilting, turstier med tilfredsstillende standard og merking, samt rasteplasser og sitteplasser for naturobservasjon på utvalgte steder. Det kan bli aktuelt med en eller noen få nye stier. Klopper og bruer er lite aktuelt, men det er behov for utlegging av stein/grus og drenering i stier i vått lende på enkelte korte partier. Det er behov for nytt fugletårn/utkikkstårn på Øytangen på Jomfruland.

Tilretteleggingen kan gjennomføres i regi av forvaltningsmyndigheten som skjøtselstiltak eller av andre. En del tiltak krever da tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Det må samtidig understrekes at god informasjon på nett, brosjyrer, kart, infopunkter med mer er svært viktig for å sette de besøkende «på sporet» til områder der friluftsliv er ønskelig. Videre vil andre informasjonstiltak som for eksempel temaplakater ute i terrenget bidra til mer læring og bedre opplevelser under turen.

Aktuelle informasjons- og tilretteleggingstiltak er nærmere beskrevet i kapittel 6.5.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 7. Ferdsel og friluftsliv

Sykling og organisert bruk av hest er bare tillatt på veier og stier.

Camping, teltslagning og oppsetning av kamouflasjeinnretninger for fotografering er forbudt i sone B, på Stråholmen og i andre områder i angitt i forvaltningsplan.

Det er forbud mot brenning av bål og bruk av grill direkte på underlaget.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Anbefaling til organisert bruk av hest:

På Øytangen bør det brukes hest uten sko.

En av formålene med nasjonalparken er at allmennheten skal gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Videre

Retningslinjer om camping og teltslagning:

I tillegg til forbud i verneforskriften, er det forbud mot camping, teltslagning, herunder bruk av hengekøye og oppsetting av kamuflasje-innretninger for fotografering nord og vest for Øitangen gård, på Sandbakken, samt på dyrket mark og innmarksbeiter på Jomfruland.

Retningslinjer om camping og teltslagning:

Camping og teltslagning kan ikke innebære konsentrert bruk av slitesvake arealer, rydding av vegetasjon eller oppsetting av installasjoner.

Begrunnelsen for teltforbudet nord og vest på Øytangen er at telting der kan forstyrre fuglelivet til tider av døgnet da det ellers er lite eller ingen forstyrrelser og være en ekstra belastning i et område som har mye ferdsel på dagtid. Begrunnelsen for forbudet på Sandbakken er blant annet at rødlistede arter som strandmaurløve og strandmurerbier som lever i sand kan bli skadet. I alle tre områder kan konsentrert bruk av arealer gi slitasje og skade sjeldne og truede plantearter

Etter verneforskriften er det i tillegg ikke tillatt å sette opp telt i sone B for sjøfugl eller i nasjonalparken på Stråholmen.

Bestemmelsene om telting i friluftsløven gjelder sammen med verneforskriften. Friluftsløven sier at uten samtykke fra eier eller bruker kan telt settes opp i utmark, men ikke så nær bebodd hus (hytte) at det forstyrrer beboernes fred og ikke nærmere enn 150 meter. Telting er ikke tillatt i mer enn to døgn om gangen uten eierens eller brukerens samtykke. Fulldyrket mark, overflatedyrket mark og innmarksbeite er innmark der det ikke kan settes opp telt uten eierens eller brukerens samtykke. Hva som er utmark er vist i markslagskart som er å finne på nettsidene til Skog og landskap. På Jomfruland er det fire områder i nasjonalparken som oppfyller kravene etter friluftsløven: Strekningen Kråka – Østre Saltstein på utsiden, Vestre Saltstein, utenfor Tårntjenna og Skagerrakstrand. De fleste av holmene ellers i nasjonalparken som ikke er sone B for sjøfugl eller er bebygd med hytter, oppfyller også kravene.

Kragerø kommune arbeider med å endre forskrift etter friluftsløven om offentlige friluftsområder i skjærgården i Kragerø. I den sammenhengen kan det også legges vekt på andre hensyn enn naturhensyn, slik som ro og orden, helsetiltak og sanitære forhold.

Det ligger an til en ny forskrift som kun gjelder Jomfruland, som innebærer teltforbud ut over de områdene der det er forbud etter verneforskriften.

Retningslinje til omlegging av stier eller fjerning av merking av stier:

Bør bare være aktuelt dersom ferdsel og opphold er av et omfang som gir fare for skade på naturmiljø eller kulturminner. Ved omlegging av stier skal de ikke legges nærmere hytte- og boligbebyggelse enn det som er i tråd med lov om friluftsliv og rettspraksis for allmennhetens ferdsel forbi bebyggelse.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 7. Ferdsel og friluftsliv

Organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til større arrangementer når det ikke er i strid med verneformålet.

Retningslinjer om organisert ferdsel:

Når flere enn 30 personer ferdes samlet eller spredt utenfor veger og stier etter et organisert opplegg, er det å anse som organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet. Det bør gis tillatelse til organisert ferdsel på veger og stier med eller uten følgeperson.

Retningslinjer om større arrangementer:

Ferdsel i forbindelse med arrangementer skal normalt foregå på etablerte veger og hovedstier. Aktivitetene kan ikke innebære konsentrert bruk av slitesvake arealer, rydding av vegetasjon eller oppsetting av innretninger.

Det kan bli aktuelt å utarbeide en veileder om større arrangementer.

En stor del av den «organiserte ferdselen» er bedrifter og foreninger som er på opplevelsestur på sjøen i båt. Organisert ferdsel til fots skjer for det meste på Jomfruland, i noen grad på Stråholmen og muligens på Stangnes.

På Jomfruland gjelder det skoleklasser, speiderforeninger, leirskoler, biologforeninger og andre som gjennomfører turer i egen regi eller i kombinasjon med guiding. Ordinære guidede turer i regi av Jomfrulandsguiden, Jomfruland fuglestasjon, Geoparken eller andre foregår for det

meste med færre personer enn det som er å anse som organisert ferdsel.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 8. Generelle unntak for ferdsel

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til ferdsel på land og på sjø i sone B i tiden fra 15. april til 15. juli i forbindelse med aktiviteter som kan fremme verneverdiene eller kunnskap om dem.

Retningslinjer for tillatelser i sone B:

Det bør gis flerårige tillatelser til ferdsel i forbindelse med strandrydding i sone B på Stråholmen, begrenset til en uke hvert år.

Verneforskriften for landskapsvernområdet

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Bygging av nye, mindre konstruksjoner for å legge til rette for friluftsliv.*
- b) Merking av stier og oppsetting av skilt for å legge til rette for friluftsliv.*

Retningslinjer til § 3.a:

Det skal i utgangspunktet ikke bygges nye konstruksjoner for friluftsliv.

Retningslinjer til § 3.b:

Det bør ikke merkes eller skiltes.

Området er innmark. Det brukes til innmarksbeite for sau og er inngjerdet. Økt ferdsel kan komme i konflikt med beiteinteressene.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

- c) Opplag og utsetting/opptak av småbåter på etablerte steder, samt skånsomt vedlikehold av utsettingssteder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*

Retningslinjer til § 3.c:

Småbåter på inntil 14 fot og kanoer/kajakker kan lagres på etablerte steder på stranda på yttersiden av Jomfruland sør for Saltstein i perioden fra og med 15. mars til og med 15. november.

På øvrige eiendommer kan småbåter lagres på steder som var etablert før juli 2013.

Det kan ikke lagres båter på steder der båten er til hinder for eller avleder allmenn ferdsel.

Der det er hensiktsmessig, skal det tilstrebes å samle to eller flere småbåter på felles lagringsplass. Der det finnes brygger skal opplaget skje i tilknytning til dem. Det kan bare lagres utstyr som direkte har med båtens bruk å gjøre.

Småbåter kan settes ut og tas opp i eksisterende renner på steingrunn. Vedlikehold av renner er begrenset til å gjelde flytting av stein som havet har flyttet og er til hinder for bruk av renna. Flyttingen skal skje manuelt med enkle hjelpemidler. Adgangen til lagring og utsetting/opptak av småbåter, samt vedlikehold av renner gjelder for eiere av bebygd eiendom som ligger på eller inntil stranda.

Det må innhentes nødvendig tillatelse fra grunneier hvis båteier ikke er grunneier selv.

5.7 Fritidsfiske, jakt og fangst

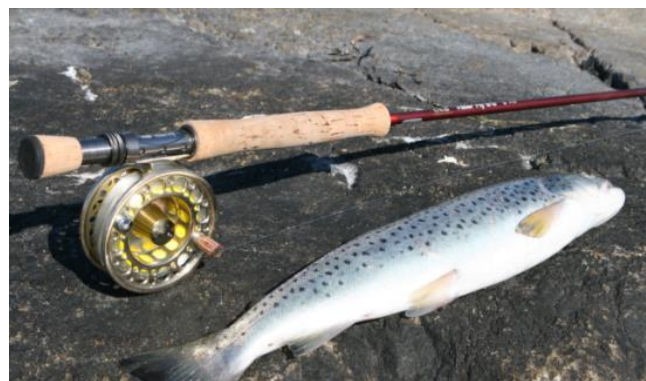
Status

Fritidsfiske

Fritidsfiske er en viktig del av kystkulturen og har stor verdi både som fritidsaktivitet og tilskudd til husholdningene. Fra Østfold til og med Vest-Agder ble årlig fangst i fritidsfisket beregnet til ca. 10 000 tonn i 2003. Seinere har tilgangen på fisk, kanskje særlig torsk, variert mye og vært til dels svak.

Det er mye «feriefiske» om sommeren og i den perioden tar fritidsfiskerne ut mer fisk enn yrkesfiskerne. Merking og gjenfangst av torsk på strekningen Lillesand – Risør i perioden 2005-2010 viste at så mye som 70 prosent ble tatt av fritidsfiskere. Fritidsfiskerne tar også en stor del av hummeren. For Agderfylkene øst for Lindesnes viser usikre tall at fritidsfiskerne sto for 65 prosent av uttaket i 2012.

Ved fritidsfiske skal all redskap som står i sjøen være merket med fullt navn og adresse.

Sjørørret. Foto: Bjørn Erik Lauritzen

Laks og sjørret

På innsiden av nasjonalparken og nordover finnes flere fjorder, sund og vassdrag med sjørret og laks. Hele kystlinja er leveområde for sjørret. Voksen laks går forbi for å gå opp i elvene for å gyte og smolten passerer på veg mot storhavet.

Nordlige del av nasjonalparken er definert som nasjonal laksefjord. Det innebærer i praksis forbud mot etablering av konvensjonelle oppdrettsanlegg for laksefisk i det området.

Det er ikke kilenotplasser i nasjonalparken som er registrert og i bruk i dag.

Nasjonal laksefjord (grønt) knyttet til Numedalslågen

Sjøfugljakt

Ærfugl og storskarv dominerer jaktuttaket på Telemarkskysten. De siste årene er det rapportert om 500-940 felte ærfugl og 190-220 felte storskarv.

Skagerrak og Ytre Oslofjord er overvintringsområde for sjøfugl fra andre områder i Skandinavia og trolig også fra områder lenger øst. Særlig gjelder dette jaktbare andefugler som ærfugl og svartand. Ærfugl som holder seg her på høsten i jakta kan være hekkefugl fra Østersjøen eller Nord-Norge. Det er derfor usikkerhet om hvilke hekkebestander som beskattes i Telemark.

Seljakt

I henhold til forvaltningsplan for kystsel skal det være livskraftige bestander av steinkobbe og havert innenfor deres naturlige utbredelsesområder. Innenfor den rammen kan selen beskattes. På Telemarkskysten skal bestanden av steinkobbe være større enn 50 dyr for at det kan åpnes for jakt. Fra 2015 er det åpnet for kvotejakt på steinkobbe. Årlig tildelt kvote på ti dyr har blitt felt hvert år.

Annen jakt

Det blir jaktet en del på grågås, men den trekker gjerne sørover når jakten begynner og jakten blir lite effektiv. Det blir gitt en del skadefellingstillatelser på grågås på ettervinteren og våren. På Stråholmen blir det jaktet noe på grasender. Det blir drevet forsiktig jakt på en liten bestand av rådyr på Jomfruland. Flere steder blir det drevet fangst av mink, primært for å redusere skader på fuglelivet.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 5. Vern av dyrelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

b) Jakt og fangst av vilt etter gjeldende lovverk. All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er likevel forbudt i følgende områder i sone B:

Beverskjæra, Skadden, Stråholmen, Kråka og Vestre Rauane.

Bruk av skytevåpen er også forbudt i tidsrommet fra og med 1. mars til og med 1. september i følgende områder i sone B: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmene, Stutholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.

Det er ikke tillatt med jakt på sjøfugl i et område nord for Stråholmen som vist på vedlagte kart. Hunder skal holdes i bånd hele året. Det er unntak for jakthunder ved lovlig jakt.

Utøvelse av jakt reguleres av gjeldende forskrifter om jakt- og fangsttider, om utøvelse av jakt, felling og fangst, og om regulering av sel på norskekysten. For å drive lovlig jakt, kreves det bestått jegerprøve, løst jegeravgift og tillatelse fra grunneier. Fuglejakt er ikke tillatt på statens eiendom Øytangen på Jomfruland, da det kan forstyrre eller skade viktige fuglebestander og fugletrekk. Annen jakt på Øytangen kan drives i lovlig jakttid, men krever tillatelse fra staten som grunneier.

5.8 Annet uttak av naturressurser

Status

Bær, frukt, sopp og planter

Jomfruland er kjent for rik hvitveisblomstring, spesielt i skogshagemarkene i nord. Folk valfarter dit og mange buketter med hvitveis blir tatt med

hjem. Med rik blomstring ellers, spesielt på forsommeren, må en regne med at det også blir plukket mange andre blomster i nasjonalparken. Det blir plukket slåpefrukter på høsten på Jomfruland og Stråholmen. Omfanget av høsting av frukt, bær, sopp og planter er lite kartlagt.

Stein

På Jomfruland blir det tatt ut en del stein og grus til diverse formål, men bare unntaksvis fra nasjonalparken. Stein fra rullesteinstranda er bedre egnet til vedlikehold av steingjerder enn stein tatt opp av marka inne på øya, da den er «solbrent» og sitter bedre i murene. På 1980-tallet ble det brukt stein fra rullesteinstranda for å gjenoppbygge steingjerdene på Øytangen. Jomfruland har egen kirkegård, og det blir brukt stein fra rullesteinstranda som gravstøtter.

Det har blitt tatt ut relativt mye stein og grus i et avgrenset område på rullesteinstranda innenfor Tangbukta på Jomfruland. Inngrepet er ikke større enn at det er mulig å restaurere.

Drivved

Det kan diskuteres hvorvidt drivved er en naturressurs, da det dreier seg om en kombinasjon av trær, tømmer og bearbeidet virke. Spesielt på Stråholmen har drivved vært viktig. Å bruke drivved har også vært en tradisjon på Jomfruland. Det er ikke kjent i hvor stor grad drivved blir utnyttet i dag. På Jomfruland er behovet trolig lite, da det er rikelig med vedskog.

Ilanddrevet skipslast

Ilanddrevet skipslast er ingen naturressurs, men en mulighet en lokalt ønsker å kunne utnytte. Det er flere tiår siden det drev inn skipslast på Jomfruland sist.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 4. Vern av plantelivet

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

d) Plukking av bær, frukt, matsopp og vanlige planter til eget bruk, med unntak av plantearter som er angitt i forvaltningsplanen.

Bestemmelser til § 4.d: Det er ulovlig å plukke strandtorn, gul hornvalmue, marris, knollsolleie, nikkebrønsle, sodaurt, fjærehøymol, vårsalat, jordbærkløver og dverggylden.

Forbudet gjelder plantearter som er oppført på Norsk rødliste for arter fra 2015 eller er svært sjeldne i Norge. Strandtorn og fjærehøymol er sterkt truet. Gul hornvalmue, marris, nikkebrønsle, sodaurt og jordbærkløver er sårbare. Vårsalat og dverggylden er nær truet.

Arter som det er ulovlig å plukke ser slik ut:

Strandtorn
Foto: Norman Hagen

Gul hornvalmue
Foto: Torstein Kiil

Marris
Foto: Biofokus.

Knollsolleie
Foto: Bård Haugsrud

Nikkebrønsle

Foto: Artsdatabanken

Sodaurt

Foto: Norman Hagen

Fjærehøymol

Foto: Bård Haugsrud

Vårsalat

Foto: Karna Maj

Jordbærkløver

Foto: Norman Hagen

Dverggylden

Foto: Artsdatabanken

Blomstene til flere av artene gjør lite av seg og er normalt lite attraktive i forbindelse med blomsterplukking. Etter som plantene er fåtallige, i noen tilfeller kun ett eller noen få eksemplarer, kan likevel tilfeldig plukking gjøre stor skade. Forbudet er innført for å forbygge tilfeldig plukking og for å sette fokus på artene for å redusere andre skader i forbindelse med ferdsel, opphold, slått og rydding.

5.9 Motorferdsel

Status

Det generelle bildet er at den største delen av motorferdselen i nasjonalparken foregår på sjø. Det er ferge og hurtigbåt mellom Kragerø og Jomfruland med flere avganger daglig. Taxibåter supplerer med taxibåt i rute og har mange oppdrag ellers, både for det offentlige og for private.

Skipsleia til og fra Kragerø går gjennom nasjonalparken sør for Jomfruland. Både fastboende og hytteiere bruker egen båt jevnlig. Fiskefartøyer fra både Bamble og Kragerø går i gjennom området og lokale fritidsfiskerne bruker området.

Ellers er det en mangfoldig bruk av båt i området, spesielt i sommermånedene. Fra juni til august er Jomfrulandsrenna den indre leia for fritidsbåter som er på langtur. Hyttefolk og de som bor i regionen skaper minst like stor båttrafikk. I sommermånedene er intensiteten stor. Utenfor

sesongen kan en oppleve å være nesten «alene» på sjøen.

Motorferdselen på land foregår i all hovedsak på Jomfruland og Stråholmen, mesteparten i forbindelse med landbruksdrift. Annen motorferdsel på Jomfruland er nødvendig transport på Hovedveien og i noen grad på sidevegene til noen hytter.

Trusler og utfordringer

Fra Hovedgården på Jomfruland og nordover har det lenge vært en restriktiv praksis med motorferdsel både i og utenfor verneområdet. Området er preget av ro og stillhet og barn kan gå og sykle uten at det er farlig. Av hensyn både til de besøkende og de som bor i området, bør preget bevares. Det er en trussel at motorferdselen har økt de siste årene, også transport som ikke kan sies å være nødvendig.

Forvaltningsmål:

Preget av ro og stillhet nord på Jomfruland skal bevares.

Tiltak:

Streng praktisering av verneforskriften. Hvis det viser seg nødvendig, låses porten i grensen til nasjonalparken og nøkler lånes ut fra Hasselgården til lovlig, nødvendig transport. Om hytteiere med kjøretillatelse fra nasjonalparken skal få egen nøkkel, vurderes sammen med privat grunneier og Fylkesmannen dersom låsing blir aktuelt.

Vernebestemmelser og retningslinjer

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 9. Forbud mot motorferdsel

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

c) Motorferdsel på Jomfruland og Stråholmen til transport av drivved, ilanddrevet skipslast og gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

f) Nødvendig motorisert ferdsel til Øitangen gård.

Retningslinjer til § 9.c:

Adgangen til transport av drivved eller skipslast gjelder i begrensede tilfeller med større kvanta. Hvis flere grunneiere/rettighetshavere er involvert, skal transporten være samordnet for å redusere motorferdselen. Transport kan foregå i traseer som er vist som traktorveger i temakart for landbruk på Jomfruland og i temakart for landbruk, ferdsel og bruk på Stråholmen, jf. Bruksanalyse for Jomfruland nasjonalpark, Asplan Viak 2014. Gravsteiner kan også transporteres utenom traktorvegene. Det kan brukes landbrukstraktor eller mindre kjøretøy og redskap. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksi-sterende kjørespor. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader i terrenget er større enn vanlig.

I tillegg til den adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Retningslinjer til § 9.f:

Adgangen gjelder renovasjon, drift og vedlikehold av veger og ledningsanlegg, samt nødvendig transport i forbindelse med driften av Øitangen gård som besøkssted. Med drift av Øitangen gård menes transport av større mengder forbruksvarer, redskaper, maskiner, byggevarer og annet tyngre materiell, samt ved innleie av håndverksfirma som er bilbasert, alt i regi av eier eller driver. Gjelder også transport av overnattingsgjester ved Øitangen gård som er bevegelsehemmet og ikke er i stand til å gå eller å sykle, samt deres varer og utstyr.

Retningslinjer til § 9.f forts:

Transport av varer og utstyr på Hovedveien for andre besøkende kan skje mellom Øytangen brygge og gårdsbebyggelsen i regi av driverne på Øitangen gård. Med nødvendig transport menes transport som er uforholdsmessig fysisk krevende, tidkrevende eller kostbar hvis den skal gjennomføres uten motorisert kjøretøy.

I tillegg til adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som vil kjøre ikke er grunneier selv. Innenfor nasjonalparkens grenser ligger Hovedveien på eiendommene 29/6 Hasselgården som er privat eid og på 29/5 Øitangen gård som er eid av staten. Motorferdsel på den delen av Hovedveien som er eid av staten og som skjer etter verneforskriften, krever ikke tillatelse fra staten som grunneier.

Verneforskriften for nasjonalparken:

§ 9. Forbud mot motorferdsel

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- c) Motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, brygger, steingjerder og lignende.
- d) Motorferdsel for annen nødvendig transport av varer og utstyr til hytter som ligger i nasjonalparken eller som har sin eneste adkomst gjennom den.
- e) Motorferdsel langs etablerte stier for varig bevegelsehemmede til egen fritidsbolig.
- f) Landing med helikopter og sjøfly.
- g) Nødvendig motorisert ferdsel til hytter som bruker veien inn til Øitangen gård.

Retningslinjer til § 9.c:

Transport kan foregå i traseer som er vist som traktorveger i temakart for landbruk på Jomfruland og i temakart for landbruk, ferdsel og bruk på Stråholmen, jf. Bruksanalyse for Jomfruland nasjonalpark, Asplan Viak 2014. Det kan brukes landbrukstraktor eller mindre kjøretøy og redskap. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksisterende kjørespor. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader i terrenget er større enn vanlig.

I tillegg til tillatelse etter verneforskriften, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Retningslinjer til § 9.d:

Bestemmelsen gjelder nødvendig transport av varer og utstyr, ikke ren persontransport. Med nødvendig transport menes transport som vil være uforholdsmessig fysisk krevende, tidkrevende eller kostbar hvis den skal gjennomføres uten motorisert kjøretøy. Det kan gis tillatelse til kjøring på etablerte veger og hovedstier. Kjøretøy som kan brukes er landbrukstraktor, personbil eller mindre kjøretøy med redskap. Kjøretøy og redskap skal ikke gi varige kjøreskader på vegetasjon eller terreng. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksisterende kjørespor. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader på veger og stier er større enn vanlig. Kjøretøyer skal parkeres på egen eiendom.

Retningslinjer til § 9.d:

Ved eventuelle kjøreskader, skal den som forårsaker skaden selv sørge for at skadene blir reparert og bekoste dette. Tillatelser som gis bør være til enkelt-transporter eller til et begrenset antall transporter. Det bør gis flerårige tillatelser.

I tillegg til den adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Retningslinjer til § 9.e:

Bestemmelsen gjelder også Hovedveien på Jomfruland. Tillatelser som gis bør være til enkelt-transporter eller til et begrenset antall transporter. Det bør det gis flerårige tillatelser.

Anbefaling til § 9.f:

Det bør gis tillatelse til transport av bygningsmaterialer og utstyr med helikopter i forbindelse med godkjent byggearbeid og vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner når det gir mindre samlet påvirkning av naturmiljø og lokalmiljø enn bakke- eller sjøtransport. For at det skal kunne gis tillatelse til landing med sjøfly, bør det enten være dokumentert at alternativ transport av transporttekniske grunner ikke er egnet til formålet eller at søker har spesielle behov ut over ønske om å spare tid. Hvis det gis tillatelse, bør det gjelde sjøarealer som ikke ligger nær sone B for sjøfugl eller bebygde områder.

Landing med fly på sjø er ikke regulert av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag.

Retningslinjer til § 9.g:

Det kan gis tillatelse til kjøring på Hovedveien og hovedstier. Kjøretøy som kan brukes er landbrukstraktor, personbil eller mindre kjøretøy med redskap. Kjøretøy og redskap skal ikke gi varige kjøreskader på vegetasjon eller terreng. Sporvidden til traktorer skal ikke være større enn eksisterende kjørespor. Kjøring skal unngås i perioder da værmessige forhold tilsier at faren for kjøreskader på veger og stier er større enn vanlig. Kjøretøyer skal parkeres på egen eiendom. Ved eventuelle kjøreskader, skal den som forårsaker skaden selv sørge for at skadene blir reparert og bekoste dette.

Retningslinjer til § 9.g:

Med nødvendig transport menes transport som vil være uforholdsmessig fysisk krevende, tidkrevende eller kostbar hvis den skal gjennomføres uten motorisert kjøretøy. Tillatelser som gis bør være til enkelttransporter eller til et begrenset antall transporters. Det bør gis flerårige tillatelser.

I tillegg til den adgangen verneforskriften gir, må det innhentes tillatelse fra grunneier hvis den som kjører ikke er grunneier selv.

Landskapsvernområdet

Adgangen til motorferdsel i landskapsvernområdet på Stråholmen er begrenset til å gjelde landbruksdrift og er beskrevet i kapittel om landbruk.

5.10 Forskning, bestands- overvåking, formidling og undervisning

Status

Aktiviteter innen forskning, bestandsovervåking, formidling og undervisning er ikke systematisk kartlagt, men det er en god del aktiviteter.

Forskning

Det blir drevet systematisk overvåking og kartlegging av havmiljøet som ledd i større overvåkings- og kartleggingsprogram på oppdrag fra offentlige myndigheter. Det er hendelsesbaserte undersøkelser slik som etterundersøkelsene etter oljeutslipp fra Full City i 2009. På landsiden er det flere forskningsinstitutter og vitenskapelig personell ved høyskoler og universiteter som driver kartlegginger og registreringer. En del av aktiviteten er på oppdrag fra offentlige myndigheter, men mye blir gjort i andre sammenhenger, også etter eget initiativ.

Bestandsovervåking

Den mest omfattende og langsiktige bestands-overvåkingen gjøres av Jomfruland Fuglestasjon, som driver to overvåkingsprosjekter: Telling av hekkende sjøfugl og fangst og ringmerking av trekkfugler. Begge prosjektene er del av miljøforvaltningens overvåkingsprogrammer og får økonomisk støtte av Miljødirektoratet. Begge dataseriene hører til de lengste i sitt slag i Norge. Daglig logg med antall av alle observerte arter registreres på www.artsobservasjoner.no. Selbestanden kartlegges på oppdrag fra offentlige

myndigheter. Det er også annen bestandsovervåking, som for eksempel av grågåås.

Formidling og undervisning

Vår og høst er mange skoleklasser og andre grupper barn og unge på besøk i området, spesielt på Jomfruland. De har gjerne med seg lærere eller andre ressurspersoner. Kragerø Maritime Leirskole er blant de som bruker området mye. Det er også en del guiding av grupper, som gjerne gjøres av lokale guider, blant annet av Jomfrulands-guiden og Jomfruland fuglestasjon.

5.11 Forholdet til arealplaner

Regional plan

Gjeldende kystsoneplan for Telemark er fra 1998. Arbeidet med en ny plan pågår og planen skal sluttbehandles i 2018.

Målet er «å sikre en bærekraftig langsiktig forvaltning av kystsonen i Telemark: Innenfor målsettingen om økologisk og økonomisk bærekraft skal kystsoneplanen bidra til god ressursforvaltning, ivareta og legge til rette for videreutvikling av attraktive byer, tettsteder og bosettinger langs kysten og forenkle arbeidet med plan og byggesaker i strandsonen.»

Kystsoneplanen skal:

- Erstatte fylkesdelplanen fra 1998 i tråd med ny plan- og bygningslov av juni 2008.
- Innarbeide statlige planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen fra 2011.
- Inneholde retningslinjer som forenkler saksbehandlingen både på plan- og byggesaksnivå og sikrer at like saker får samme behandling og resultat.

Innenfor temaene arealbruk, natur og miljø, vil følgende bli belyst:

- Bosetting og fritidsboliger
- Miljøtilstand, naturmangfold, marint naturgrunnlag og vannforvaltning
- Kunstige sandstrender
- Landskap, kulturmiljø og kulturminner
- Geoparken
- Nasjonalparken og andre naturvernområder
- Friluftsliv og fritidsfiske
- Allemannsrett og allemannsmulighet
- Klima, flom og stormflo

Nasjonalparkforvaltningen medvirker i planprosessen og bidrar med informasjon.

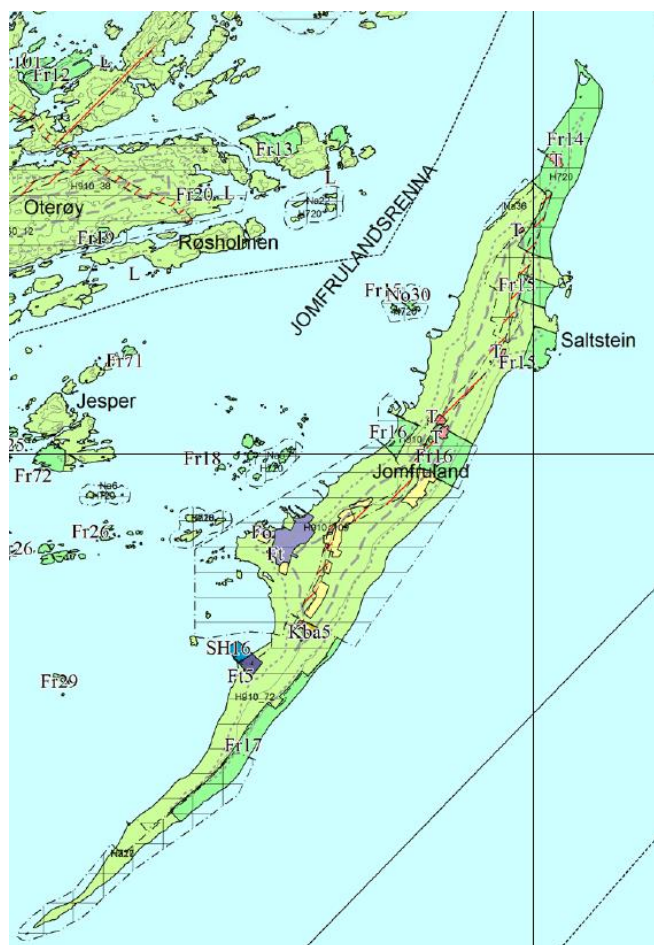
Utvikling av næringslivet er en av perspektivene i planarbeidet, og det kan forventes at det kan være grensesnitt mot forvaltningsplanen for nasjonalparken, spesielt når det gjelder besøksforvaltningen, noe som kan bidra til den videre utviklingen av forvaltningsplanen.

Kommuneplan

Gjeldende kommuneplan for Kragerø er fra 2015 og har perspektiv fram mot 2026. Revisjon er oppstartet i 2017 med behandling av planprogram. Arealer innenfor nasjonalparken er vist til følgende formål i gjeldende plan:

Jomfruland

- Øytangen er vist som friområde og hensynssone båndlagt til naturvern
- Saltsteinbukta, Vestre Saltstein/Tangbukta, Tårnskogen og Skagerrakstrand er vist som friområder
- Skadden er vist som hensynssone båndlagt til naturvern
- Øvrige landarealer i nasjonalparken på Jomfruland er lagt ut til landbruk, natur og friluftsliv

Stråholmen

- Arealene i nasjonalparken og i landskapsvern-området er vist som hensynssone båndlagt til naturvern

Sjøarealer, holmer og skjær

- Tre områder er vist som viktige for fiske
- Tolv holmer eller grupper av holmer er vist som hensynssone båndlegging til naturvern. Samtlige er sone B-områder for sjøfugl i nasjonalparken.

- 22 holmer eller grupper av holmer, samt et område på fastlandet (Stangnes), er vist som friområder
- Øvrige holmer i nasjonalparken er vist som landbruk, natur og friluftslivsområder

Vurderingen er at det ikke er motstrid mellom nasjonalparken og arealformålene eller bestemmelsene i kommuneplanen.

Reguleringsplaner

Nasjonalparken berører sju gjeldende område-reguleringsplaner:

Tårnbrygga – Jomfruland fyr (1995): Området ved Tårntjenna er regulert til spesialområde friluftsområde/naturvernområde, mens sjø-områdene på utsiden er regulert til spesialområde friluftsområde i sjø. Et trafikkområde i sjø utenfor Tårnbrygga strekker seg noe ut i nasjonalparken. I kommuneplanen fra 2016 er det vedtatt at denne planen skal oppheves, noe som foreløpig ikke er gjort.

Østre og Vestre Saltverksmyr (2002): Arealene på rullesteinstranda på utsiden av hyttebebyggelsen er regulert til spesialområde friluftsområde. Friluftsområdet omfatter også deler

av strandlinjen på eiendommene gnr 29 bnr 39, 34, 37, 43, 44, 84, 143, 189 og første del av 29/28.

Det er videre regulert grønne kiler mellom hyttebebyggelsen som blant annet ivaretar eksisterende stier. Friluftsområdet er underlagt et spesielt vern i forhold til vegetasjon og geologi. Inngrep i og fjerning av rullestein og masser skal unngås. Friluftsområdene kan brukes til beiting. Det framgår av reguleringsplan hvilke steingjerder som skal bevares. Området utenfor strandlinjen er regulert til spesialområde friluftsområde i sjø.

Løkstad (1989): Arealene i nasjonalparken er regulert til jord- og skogbruk.

Engelshus, Bråtøy og Korset (1981): Holmene er regulert til spesialområde friluftsområde. Sjøområdene er vist som vann/sjø. I kommuneplanen fra 2016 er det vedtatt at denne planen skal oppheves, noe som foreløpig ikke er gjort.

Ytre del av Portør (2012): Sjøområdene er regulert til ferdsel i sjø. Det kan ikke etableres tiltak utover diskrete og enkle innretninger for bading slik som badetrapper og stupebrett.

Portør pensjonat (2011): Holmene er regulert til friluftsmål med hensynssone naturmiljø. Områdene skal bevares som naturområder til bruk for fri ferdsel, rekreasjon og lek. Sjøområdene utenfor er regulert til friluftsområde i sjø og vassdrag.

Del av Portør Kaalstangen–Brunsvik (1984): Holmene er regulert til spesialområde friluftsliv. Sjøområdene er vist som vann.

Vurderingen er at det ikke er motstrid mellom nasjonalparken og arealformålene eller bestemmelsene i disse reguleringsplanene.

Knubbhausen (2016): Innebarer sprengningsarbeidet innenfor et areal på 20,8 daa ved Knubbhausen og en mindre utdyping over Jomfrulandsryggen innenfor et areal på 8,8 daa for å utbedre seilingsleden for større fartøyer. Det vil bli søkt om tillatelse etter verneforskriften § 11, jf. naturmangfoldloven § 48.

6 Besøksforvaltning

6.1 Innledning

God besøksforvaltning er å legge til rette for og styre bruken av nasjonalparken slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas. Ved behandling av friluftslivs-meldingen i 2016 la Stortinget til grunn at det innen 2020 skal være utarbeidet besøksstrategier i alle nasjonalparker, at ny merkevare- og kommunikasjonsstrategi skal implementeres og at skilting og øvrig tilrettelegging skal forbedres.

Miljødirektoratet har lagt til rette med veilederne M-415/2015 «Veileder i besøksforvaltning i norske verneområder», M-416/2015 «Planlegging og gjennomføring av brukerundersøkelser», M-417/2015 «Innfallsporter, Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt» og Ny merkevare- og kommunikasjonsstrategi for Norges nasjonalparker (2015). På oppdrag fra Miljødirektoratet har Norsk institutt for naturforskning utarbeidet rapport 1191/2015 «Sårbarhetsvurdering i verneområder».

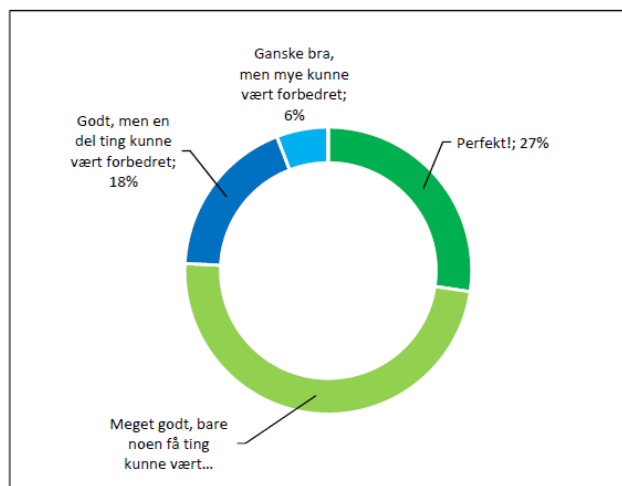
Fra 2014 er det gjennomført pilotarbeid med besøks-strategier i Jotunheimen, Rondane, Varangerhalvøya og Hallingskarvet nasjonalparker.

Tildeling av tiltaksmidler i nasjonalparkene vil etter hvert skje i henhold til tiltaksplaner etter besøksstrategiene.

6.2 Forventninger lokalt

I 2014 ble lokale forventninger kartlagt som en del av verneprosessen. Tilbakemeldingene fra besøkende om generelt inntrykk var svært positiv, da hele 75 prosent sa at de har et meget godt eller perfekt inntrykk.

I samme undersøkelse svarte besøkende at de la størst vekt på avkobling, naturopplevelser, nærhet til vakkert kulturlandskap og variert natur. Hytteeierne svarte at de la størst vekt på stillhet og ro, utsikt, bademuligheter og nærhet til variert natur. Gårdbrukerne la størst vekt på familietilknytning, stillhet og ro, bademuligheter og fellesaktiviteter som arrangementer og dugnader.

Besøkendes generelle inntrykk av Jomfruland og Stråholmen med holmer og skjær. Kilde: Asplan Viak.

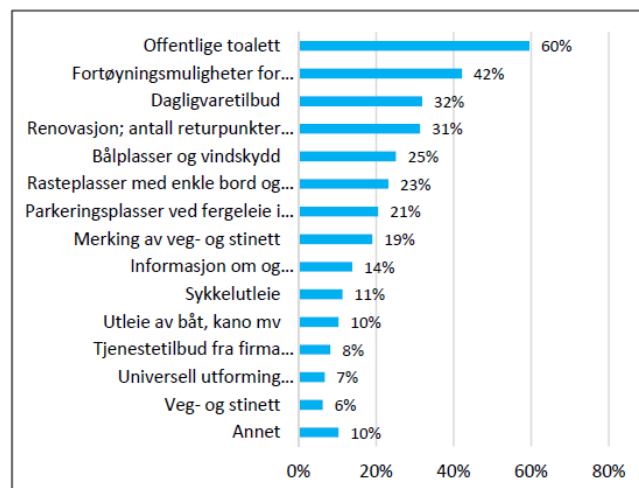
Det ble identifisert følgende arealbrukskonflikter i nasjonalparken på Jomfruland:

- Hastighet på sjø
- Akrobatflyging
- Forstyrrelser av hekkefugl på Kråka
- Stengsler som hindrer fri ferdsel på Midstien
- Steingjerder som hindrer fri ferdsel
- For mye park- og rasteplass ved Tårntjenna

I undersøkelsen oppga besøkende sanitærforholdene og søppel/renovasjon som mest sjenerende. Fastboende, gårdbrukere og hytteeiere framhevet søppel/renovasjon, men også gjengroing, grågjess, bruk av engangsgriller, sår i landskapet, brannfare og forsøpling.

Av tilrettelegging la besøkende størst vekt på bedre tilgang på offentlige toaletter, bedre fortøynings-muligheter og dagligvaretilbud. Hytteeierne la størst vekt på dagligvaretilbud, bedre renovasjon og parkeringsplasser i Kragerø. Fastboende la størst vekt på bedre renovasjon, offentlige toaletter og informasjon om avfallshåndtering. Gårdbrukerne la størst vekt på informasjon, avfallshåndtering, bedre renovasjon og offentlige toaletter.

Undersøkelsen viste at alle grupper ønsker at dagens bruk skal opprettholdes eller styrkes. Fastboende, gårdbrukere og hytteeiere er i tillegg opptatt av å kanalisere og hindre uønsket ferdsel. De som er mest positive til å åpne for nye bruksmuligheter var gårdbrukere og fastboende.

Ønsker om bedre tilrettelegging - besøkende. Kilde: Asplan Viak

6.3 Besøksstrategi

6.3.1 Om besøksstrategi

Besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltningen. Strategien skal vise hvilke tiltak som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkende og lokal verdiskaping, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.

Det er et prinsipp at dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.

6.3.2 Hvorfor besøksstrategi?

Bruken av land- og sjøarealene i nasjonalparken er omfattende, spesielt i sommermånedene. Selv om mye av nasjonalparken er relativt robust, er vurderingen at det bør settes inn tiltak for å unngå eller begrense påvirkning fra de besøkende i definerte områder der ferdsel og bruk er et problem. Mest aktuelle tiltak er informasjon, kanalisering vekk fra sårbare områder og tilrettelegging i mer robuste områder.

6.3.3 Hvem er en besøkende?

Det kan være ulik forståelse av begrepet besøkende. Bruksanalysen fra 2014 viste at innbyggere i Kragerø og nedre Telemark og de som har tilknytning til hytter i Kragerø og Bamble utgjør en stor del av de som besøker Jomfruland og Stråholmen. I utgangspunktet er det ikke grunn til å tro at disse gruppene påvirker verneverdiene

annerledes enn andre grupper. Av den grunn er de med i begrepet besøkende. Det er også mange besøkende fra andre deler av landet og en del fra utlandet i forbindelse med ferie, næring og læring. Fastboende på Jomfruland er ikke å anse som besøkende.

6.3.4 Prosess med besøksstrategien

Besøksstrategien er integrert i forvaltningsplanen og prosessen har vært den samme.

6.3.5 Visjon

Visjonen for besøksstrategien er at:

Nasjonalparken med sine natur- og kulturverdier skal bevares og utvikles til nytte og glede for kommende generasjoner.

Prinsippene er at:

- De som besøker nasjonalparken skal få de opplevelser og den kunnskapen som parken har å by på, uten at det går på bekostning av verneverdiene
- Opplevelser skal gi økonomisk verdiskapning i reiselivet lokalt og regionalt
- Reiselivet skal ikke medføre forringelse av verneverdiene

For å oppnå dette, må forvaltningen være tilpasset verneverdiene og brukerinteressene i ulike deler av nasjonalparken til ulike tider av året. Spesielt på Jomfruland betyr det at tilrettelegging for nye og flere besøkende skal være rettet inn mot vår og høst, og ikke den mest hektiske sommerperioden.

6.3.6 Kort om rammeverket

Rammene for besøksforvaltningen er naturmangfoldloven, verneforskriftene, øvrige deler av forvaltningsplanen og vedtekter for nasjonalparkstyret.

Formålsbestemmelsene i verneforskriftens paragraf 1 om formål legger føringer og en rekke vernebestemmelser i paragrafene 3 – 10 er relevante for besøksforvaltningen.

6.4 Kunnskapsgrunnlaget

I verneprosessen ble eksisterende kunnskap gjennomgått og sammenstilt. Det ble også innhentet ny kunnskap på områder som var lite dokumentert fra før. Det ble utarbeidet en konsekvensutredning som blant annet hadde verneverdienes sårbarhet som utgangspunkt.

6.4.1 Sårbare naturverdier

I verneprosessen ble det beskrevet trusler og sårbarhet innenfor temaene:

- Marine naturverdier (Norsk institutt for vannforskning)
- Fisk og skalldyr (Fiskeridirektoratet)
- Sjøfugl (Asplan Viak)
- Sel (Havforskningsinstituttet)
- Naturtyper på land (Biofokus)
- Arter på Norsk rødliste (Biofokus)
- Landskapsverdier (Asplan Viak)

Fugl

Vann- og sjøfugler er blant de fuglegruppene som flykter på lengst avstand på grunn av ferdsel på sjø og i strandsonen. Mye av ferdselen på vannet går i leder som gir lite forstyrrelser av hekkende sjøfugl, men det er en del småbåter inntil holmer og skjær som gir forstyrrelser. Sjøfuglen er mest utsatt for å bli forstyrret av båttrafikk etter at ungene har kommet på vannet.

Det er 14 sjøfuglsoner i nasjonalparken med forbud mot ferdsel på land og på sjø nærmere enn 50 meter fra land i perioden fra 15. april til 15. juli. De fleste respekterer forbudet, men det er noen tilfeller av at folk går i land for å bade, selv om det ikke er tillatt. Ofte er de lite kjent i området fra før. Tilfellene med ulovlig ilandstigning skjer gjerne på Stråholmstein, Rauholmene, Gåsholmen, Mostein og Østre og Vestre Rauane.

Langholmen sørøst for Stråholmen er antakelig det potensielt viktigste hekkeområdet for makrellterner i Telemark. De siste årene har et større antall makrellterner holdt til på Langholmen på våren, men opplysninger fra Statens naturoppsyn og fugleinteresserte tilsier at de har flyttet vekk fra området før hekking på grunn av forstyrrelser. Kajakpadling nær fuglene antas å være den viktigste forstyrrelsen. Langholmen er ikke sone B-område med ferdselsforbud i hekketiden.

Fra landsiden på Jomfruland er det tilfeller av brudd på ferdselsforbudet på Skadden og Kråka.

I andre områder er det tilfeller av at fugleunger på land blir skremt av mennesker.

I noen områder er det mye fugl som mellomander under trekket. På høsten er det ikke ferdselsforbud. Omfanget av forstyrrelser er lite kartlagt, men kan være et problem i Sørstrand og Vestrestrand på Stråholmen.

Forstyrrelser av hekkende landfugl er ikke kartlagt. Det meste av ferdselen skjer på stier og veger, noe som tilsier små eller moderate forstyrrelser.

Av og til blir hunder sluppet i forbindelse med besøk på holmene og det er tilfeller av at hytteeiere har hunder gående løse. Det er lite dokumentasjon, men det er sannsynlig at hundene tar en del fugleunger.

Sel

Det er en fast bestand av steinkobbe på Telemarkskysten, og en stor del av bestanden holder seg i nasjonalparken, gjerne på lave, flate skjær. Steinkobbene er mest utsatt for forstyrrelser i yngleperioden i juni-juli. Forstyrrelser kan være katastrofalt for ungene hvis de ikke får diet nok. Trygg avstand med båt langs vår del av kysten kan anslås til 100 meter. I områder med mye båttrafikk og andre aktiviteter kan selen ha kortere fluktavstand.

Følgende skjær blir ofte brukt av steinkobbene: Ålekråkeskjæra, Skjær nord for Rauholmane, Håbrottet, Danmarksbrotta, Rugsekken og Gjesskjæra.

Deler av Gjesskjæra og Rugsekken ligger i sone B for sjøfugl der det er ferdselsforbud nærmere enn 50 meter fra land i hekketiden. Det er ikke ferdselsrestriksjoner i de andre områdene.

Fjordtorsk

Rekrutteringen av fjordtorsk har vært nedadgående de siste tiårene. Årsklassene fra 2012 til 2015 var historisk svake, mens det derimot var meget god rekruttering i 2016. Den generelt dårlige rekrutteringen kan ha sammenheng med endringer i klimaet og i oppvekstområdene, men beskatningen har også betydning i en situasjon med svært lav bestand. Antakelig er torskebestanden sammensatt av fjordtorsk og Nordsjøtorsk. Regulering av beskatningen av fjordtorsk på gytefeltene vil være direkte rettet inn mot fjordtorsken. Det er gytefelt i Fossingfjorden og i Skåtøysundet.

Fiske er en viktig del av kystkulturen. Fjordtorsken er tradisjonelt det viktigst fiskeslaget. Uten fjordtorsken vil store rekreasjonsverdier gå tapt og dyreliv som er avhengig av fjordtorsken kan bli skadelidende.

En ikke betydelig del av fritidsfiskerne er å anse som besøkende til nasjonalparken. Bestandene av fjordtorsk og Nordsjøtorsk er for tiden så lave at de besøkende i liten grad har glede eller nytte av å

fiske på bestandene. Økt bestand av fjordtorsk vil kunne gi de besøkende bedre opplevelser.

Hummer

Bestanden av hummer har gått kraftig tilbake de siste tiårene. Det er innført strengere reguleringer for fisket og fredning i noen områder, blant annet på innsiden nordvest av Jomfruland. Erfaringene med fredningsområder er lovende og Fiskerirektoratet ønsker å gå videre med nye fredningsområder. Kragerø kommune vil også foreslå fredningsområde i Skåtøysundet.

En betydelig del av hummerområdene i Kragerø ligger i nasjonalparken og de som fisker hummer er å anse som besøkende. Bestanden av hummer er så pass lav at mange ikke fisker etter den. Økt bestand av hummer vil kunne gi flere besøkende glede og nytte av hummerfisket.

Tørre enger

Enger er attraktive da de er lette å gå i og gir gode opplevelser. Tørre enger er mer utsatt for slitasje enn friskere vegetasjonstyper. Det er sårbare, tørre og artsrike enger, noen av dem på kalkgrunn i følgende områder:

- Øytangen på Jomfruland: Området er mye brukt til turgåing, sykling, hesteridning og andre aktiviteter. I stien på utsiden er det tydelig slitasje, uten at det er kritisk for viktige verneverdier i stien. Ved siden av stien og på noen oppholdsplasser kan kystgaffel og rik karplanteflora være skadet.
- Ved Saltstein på Jomfruland: Det er noe slitasje i stiene og en del slitasje ved tilfeldige bål- og rasteplasser. Slitesterk beitevegetasjon gjør at skadene blir reparert naturlig ved moderat bruk.
- Stråholmen: Det er slitasje i stiene, men lite ellers.

Sandkyst

Sandkystvegetasjonen er skrinnet og utsatt for tråkkslitasje. Noe slitasje kan være positivt for å gjenskape åpne sandflekker, men for mye slitasje kan skade vegetasjonen og arter som kystgaffel og strandtorn kan forsvinne.

- Den nordligste sandkysten på innsiden nord på Jomfruland er 900 meter lang og er del av et offentlig friluftslivsområde. En strekning på ca. 400 meter nord og sør for Øytangen brygge blir svært mye brukt til bading og andre aktiviteter om sommeren. Slitasje kan være medvirkende til at bestanden av strandtorn har gått mye tilbake.

- Den sørligste delen som er 500 meter lang, blir lite brukt. Noe slitasje i vegetasjonen kan være positivt for strandmaurløve som er avhengig av å ha fangstgroper i åpne sandpartier.

Strandvoller

Lange, åpne strandvoller av rullestein på utsiden av Jomfruland har stor naturhistorisk verdi og opplevelsesverdi. Mellom Skagerrakstrand og Vestre Saltstein er det et mange solgroper og varder, samt noen steingjerder som reduserer verdiene.

Svaberg

Svaberg er sårbare for bålfyring og bruk av grill direkte på fjellet. Omfanget av skader er ikke kartlagt, men inntrykket er at det er lite. Det er noen skader på Stangnes og Vestre Saltstein.

6.4.2 Sårbare kulturminneverdier

I verneprosessen ble følgende kartlagt:

- Arkeologisk registrering på Jomfruland (Telemark Fylkeskommune)
- Nyere tids kulturminner på Jomfruland (Tor Bjørvik).
- Stråholmen - bosettingshistorien med nyere tids kulturminner (Torstein Kiil).

Eldre tids kulturminner

På Jomfruland er det dokumentert tre eldre tids kulturminner:

- En gravrøys sør for hytterekka på Løkstad. Er sårbar for nysgjerrige besøkende
- Rett nord har det vært en stor gravrøys, som har store skader etter 2. verdenskrig og som neppe utsatt

- Det kan være en gravhaug fra jernalder ved Friluftskirken. Den er lite synlig i terrenget og er lite utsatt for ødeleggelse.

Nyere tids kulturminner

På Jomfruland er de mange steingjerdene de viktigste kulturminnene. Opprinnelsen til en del av dem er antakelig fra eldre tid. De er utsatte ved at besøkende bruker stein fra gjerdene til å lage bålplasser, legge tyngde rundt telt og lage varder. Det er ellers registrert ni nyere tids kulturminner i nasjonalparken på Jomfruland, blant annet fortøyningsringer fra seilskutetiden, tangplasser og vanningsdammer til husdyr. De er lite sårbare for skader fra besøkende, ut over at det blir lagt en del løs stein inne på de grasdekte tanglagringsplassene, som gjerne blir ryddet vekk av fastboende og hytteiere.

På Stråholmen er det steingjerder, tangplasser og skytterbenker. Steingjerdene er i utgangspunktet utsatt for ødeleggelse, men med begrenset adkomst og kanalisering av ferdselen, er det liten fare.

6.4.3 Reiseliv

Reiselivsnæring og bygg- og servicenæring på Jomfruland ble kartlagt av Asplan Viak i 2014. Reiselivsnæring i regionen er kartlagt av Mimir AS i 2018 som del av forstudie for reiselivsplan i Kragerø.

Antall aktører som tilbyr opplevelser er begrenset slik det ser ut per i dag. Tretten virksomheter kan sies å være kommersielle, mens åtte ideelle virksomheter tilbyr aktiviteter

Reiselivsvirksomheter og ideelle virksomheter (kursiv) med aktiviteter i nasjonalparken

Navn	Aktivitet	Bruk
Kragerø fjordbåtselskap	Fergetransport og hurtigbåt	Fast led innenfor Jomfruland. Daglig, hele året.
Geir Aasvik taxibåt	Person- og varetransport	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Nesten daglig hele året.
Jørn Aasvik taxibåt	Person- og varetransport	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Nesten daglig hele året.
Ole Gundersen taxibåt	Person- og varetransport	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig hele året.
Taxibåter i Kragerø	Person- og varetransport	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig hele året.
Taxibåter Valle	Person- og varetransport	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig hele året.
Charterturbåter	Opplevelses – og selskapsturer	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig sommer.
Kragerø RIB	Opplevelsesturer	Innenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig sommer.
Havfiskecharter Bamble	Stangfiske på dypt/grunnere	Utenfor Jomfruland og Stråholmen. Jevnlig vinter og vår.
Langesund Fiskefestival	Stangfiske	Utenfor Jomfruland og Stråholmen. En helg i august.
Gundersengården	Hesteridning	Tårnskogen, Saltstein og Øytangen. Jevnlig sommerhalvåret.
Sykel-Knut	Utleie av sykler	Veg- og stinett nord på Jomfruland. Daglig i sommerhalvåret.

Jomfrulandsguiden	Guidet tur. Tema natur og kultur	Jevnlig i sommerhalvåret.
Kragerø kystlag	Opplevelses – og selskapsturer	Fast led på innsiden av Jomfruland. Av og til vår og sommer.
Kragerø dykkeklubb	Sportsdykking	Sør av Skåtøy og Jomfruland. Jevnlig hele året.
Maritim leirskole	Kunnskaps- og opplevelsesturer	Innenfor Jomfruland og på Jomfruland. Jevnlig vår og høst.
DNT Telemark	Drift turisthytte Øitangen gård	Ferdse/aktivitet Jomfruland nord. Daglig vår, sommer og høst.
Kragerø kystlag	Drift to kystledhytter Tangbukta	Ferdse/aktivitet Jomfruland nord. Daglig vår, sommer og høst.
Geoparken	Guidet tur. Tema geologi.	Jevnlig i sommerhalvåret.
Jomfruland fuglestasjon	Guidet tur. Tema fugl.	Øytangen. Jevnlig i sommerhalvåret.
Utvalgte kulturlandskap	Guidet tur. Tema natur og kultur.	Stråholmen og Jomfruland.

Bedriften som får flest stjerner på TripAdvisor er Kragerø Fjordbåtselskap. De benyttes flittig som tur- og sightseeingbåt. I juli er det en dobling av trafikken med over 50 000 passasjerer.

Kragerø Rib tilbyr båtturer og sykkelutleie og guidet tur på Jomfruland.

Jomfrulandguiden er den guiden med best sesongtilpasset tilbud for å oppleve naturen og høre om kulturhistorien.

Det er flere operatører som har hovedaktiviteten rettet mot medlemmer eller lokalsamfunn, men som tar imot turister deler av året.

Kragerø dykkerklubb arrangerer turer til Jomfruland for ikke-medlemmer. De melder om stor aktivitet og fullbookede turer i uke 30, da de har turer med 5 – 6 turister daglig.

Foruten disse er det flere arrangementer, for eksempel Jomfrulandsdagene, Jomfrulandløpet og Verdens minste festival. Det er også kunstutstillinger og kunstatelie.

Utenfor regionen er det ikke funnet operatører som markedsfører opplevelser i nasjonalparken. Flere steder langs Oslofjorden finnes det RIB-selskaper som tilbyr turer i Oslofjorden med rekkevidde fra Oslo til Færder. Ingen av disse bruker Jomfruland i sin markedsføring, men kan skreddersy pakker på forespørsel.

Konflikter med verneinteresser

Båttrafikk: Ferger og større charterbåter går i faste leder med liten fart og forstyrrer dyrelivet i liten grad.

Taxibåter og en hurtiggående rutebåt har relativt stor fart og skremmer noe fugl ute på sjøen, men bruker for det meste faste leder, noe fuglen og selen tilpasser seg ved de mest brukte bryggene. Omfanget av utleie av RIB-båter og vannskutere er ikke dokumentert, men har et visst omfang. De

kan ha svært stor fart og kan potensielt skremme fugl.

Sportsfiske og dykking: Sportsfisket foregår for det meste øst i nasjonalparken et godt stykke fra land der det er lite fugl på vannet. Dykking foregår til dels nærme land sør i nasjonalparken og skremmer antakelig noe fugl, men drives for det meste til årstider da de ikke har små unger på vannet.

Turgåing: Mange av gjestene på turisthytta på Øytangen bruker området rundt. Sammen med andre besøkende, gir det slitasje i stiene og delvis utenfor stiene i engene og i strandvollene. Det legges til grunn at overvåkingen av fugl i regi av Jomfruland fuglestasjon ikke forstyrrer fuglelivet og at fast stinett og fugletårn blir brukt. Guidene til Geoparken, Jomfrulandsguiden, Jomfruland fuglestasjon og Utvalgte kulturlandskap er godt kjent i området. De har kunnskap om verneverdiene og bruker stort sett etablerte stier, slik at konflikten med guiding er liten.

Sykling og hesteridning: Sykling på stiene på Øytangen gir slitasje i stiene, spesielt på ytre sti. Ridning med skodde hester gir noe slitasje i engene og i strandvollene på Øytangen.

6.4.4 Nasjonalparken som turistattraksjon

Jomfruland nasjonalpark som reiselivsattraksjon er vurdert av Mimir as i 2018 i forbindelse med arbeidet med Forstudie for Kragerø som reisemål, på oppdrag fra Omstillingsprogrammet for Kragerø.

Jomfruland er en av de naturmessige ikonene i Kragerø. Øya er etablert som et svært populært besøksmål, og er derfor en av attraksjonene som trekkes fram i forstudien.

En av forstudiets konklusjoner er at sesongforlengelse er viktig for å nå omstillingsprogrammets mål om å styrke eksisterende arbeidsplasser og utvikle nye. Lykkes en med å øke tilgjengeligheten til sjøen, også for de uten båt, vil det styrke Kragerø som reisemål.

Forstudiet peker videre på at det innenfor nasjonalparken er natur- og kulturgitte ressurser som kan foredles inn i opplevelser og konsepter for ulike målgrupper. Studien peker imidlertid på at ressursene må foredles inn i mer spissede produkter for å møte etterspørselen i et stadig mer nisjifisert reiseliv. Fordelen med nisjeutviklingen er at man kan lage tilbud med stor attraksjonskraft for en gitt målgruppe. Typiske nisjer er fuglekikkere, geologiinteresserte, dykkere, men også smalere eller bredere tilbud kan benyttes til å utvikle en kunnskapsbasert turisme der en både gir de besøkende gode opplevelser og formidler kunnskap om nasjonalparken og verneformålet.

Ved bruk av moderne verktøy for opplevelsesdesign og historiefortelling kan nesten «alt» utvikles til opplevelser. Gode opplevelser er i dag først og fremst et spørsmål om tilrettelegging og kundetilpasning. En slik utvikling vil kunne omfatte økt bruk av guider, lokale spesialister, underleverandører med båt, mat med mer, og vil i seg selv bidra både til høyere betalingsvilje og økt lokal verdiskaping.

En kritisk faktor er å tilpasse konseptet til målgruppens forhåndskunnskaper og innstilling. Formidlingen og opplegget for øvrig bør derfor være forskjellig avhengig av om de besøkende er «eksperter» eller «unaware visitors».

Selv om Grants modell er laget for Geoturister, vil inndelingen være relevant også for andre typer gjester. Gjort riktig kan nasjonalparken bli en av de viktigste aktørene i arbeidet med å utvikle attraktive, kunnskapsbaserte konsepter for «vennegjengen», «naturspesialisten» og de andre målgruppene som er prioritert i forstudiet. Et

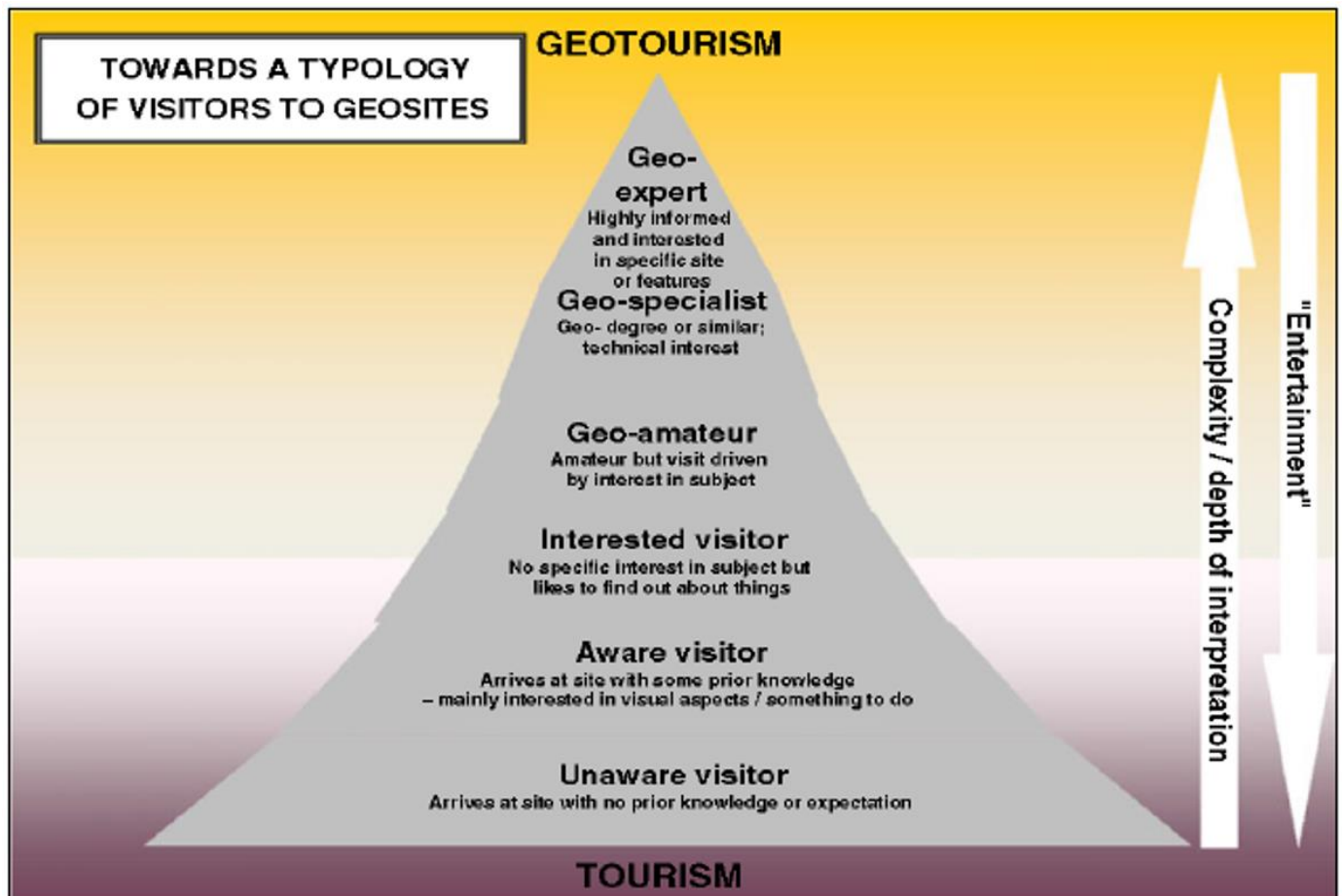
område eller en opplevelses attraksjonskraft kan kun vurderes ut fra hvordan den fungerer i markedet, dvs. om potensielle besøkende opplever at det er en reise eller et besøk verdt. I reiselivsnæringen brukes derfor ofte følgende kategorisering:

En primærattraksjon er en attraksjon som skaper trafikk. Det betyr at den fungerer som «reason to go» for en gitt målgruppe, for eksempel Dyreparken i Kristiansand for barnefamilier. Tallene fra Asplan Viak viser at Jomfruland har mye gjenbesøk fra norske gjester. Det gjør at en kan tenke at Jomfruland fremstår som «reason to go» for dagsbesøkende fra regionen.

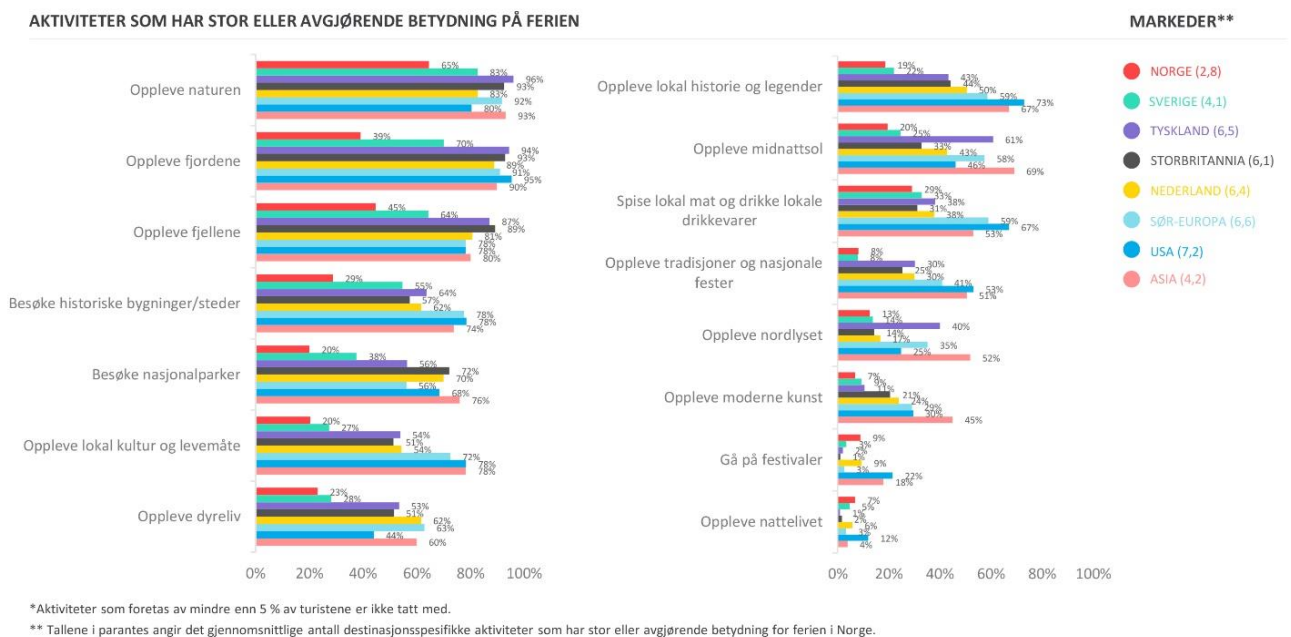
En sekundærattraksjon er en attraksjon som styrer trafikk. Ett eksempel kan være turister som kjører E6 fremfor Østerdalen mellom Oslo og Trondheim for å få lagt inn et besøk på Viewpoint Snøhetta på Dovre. Et besøk eller en spesiell opplevelse på Jomfruland kan på samme måte bidra til at for eksempel båtfolk legger turen innom Kragerø selv om de egentlig er på vei sør- eller nordover.

En tertiærattraksjon er en attraksjon som er såkalt trafikknyttende. Med dette menes at den ikke er kjent i forkant, men at den oppdages når gjesten er på reisemålet. En terciærattraksjon skaper ikke trafikk, men nyter godt av eksisterende trafikkstrømmer. Ett eksempel kan være hotellgjester som er kommet til Kragerø på grunn av for eksempel en Spa eller Munch-opplevelser, men som i løpet av oppholdet også tar en tur eller deltar på et tilbud på Jomfruland.

Ut fra en slik tilnærming er status som nasjonalpark et kvalitetsstempel, men det vil isolert sett ikke påvirke kundenes opplevelse av attraksjonskraft nevneverdig. Markedsføringen og den reelle kundeopplevelsen er grunnen til at noen nasjonalparker er populære besøksmål og andre ikke. Generelt er det imidlertid slik at utenlandske turister er mer opptatt av å besøke nasjonalparker enn norske.

Segmentering av besøkende ut fra forhåndskunnskap. Kilde: Grant 2010.

Kilde: Epinion/Innovasjon 2017.

6.4.5 De besøkende

Besøk ble kartlagt av Asplan viak i 2014. Det er mange besøkende hvert år, spesielt til Jomfruland.

Den største andelen besøkende (ca. 60 prosent) kommer med egen båt, men mange kommer også med ferge eller taxibåt. 22 066 personer kom med ferge eller rutebåt til Jomfruland i 2017. Det er en nedgang på litt over ti prosent fra 2016. Hva nedgangen skyldes er vanskelig å si, men også tidligere år har det vært en del variasjon fra år til år, uten at det har vært en trend over tid. Flere besøkende på høsten i 2017 kan imidlertid være et signal om noe endring i besøksmønsteret.

I løpet av et år fra mai 2013 til mai 2014 var det ca. 65 000 passeringer på Hovedveien ved Hovedgården på Jomfruland. Ferdsel i begge retninger ble da registrert.

Antall personer med ferge til Jomfruland						
	Jomfruland		Tårn-brygga		Aasvik brygge	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Jan.	607	299	198	139	409	160
Febr.	648	483	153	85	495	398
Mars	767	1 091	325	278	442	813
April	2 713	1 672	505	683	2 208	989
Mai	3 089	2 691	419	684	2 670	2 007
Juni	2 530	2 799	528	417	2 002	2 382
Juli	8 361	10 120	1 197	1 055	7 164	9 065
Aug.	3 351	3 266	662	978	2 689	2 288
Sept.	1086	756	114	610	972	146
Okt.	954	753	114	531	840	222
Nov.	954	534	103	207	498	327
Des.	457	483	50	96	407	387
Sum	22 066	24 947	3 987	5 763	18 079	19 184

Antall personer med avstigning på Jomfruland i 2016 og 2017. Kilde: Vestviken Kollektivtrafikk.

Besøksfrekvens og årstid

Undersøkelsen i 2014 viste at nesten 80 prosent av de besøkende hadde vært på Jomfruland eller Stråholmen en gang før de to siste årene. Det betyr at de fleste kommer tilbake ofte eller jevnlig. Det er flest besøk på sommeren med 70 prosent. Andelen besøk på våren er 20 prosent.

Tidspunkt for besøk og varighet

Åtte av ti besøkende kommer til området mellom kl. 10 og 18. Det har naturlig sammenheng med fergetidene og når det er vanlig å være ute med egen båt. De som er på dagsbesøk er der i gjennomsnitt i seks timer. De som er på lengre besøk, er i området i gjennomsnitt tre dager.

Grupper og alderssammensetning

Flertallet av de som besøker området er sammen med egen familie eller slektninger. Et betydelig antall er også sammen med venner. Andelen som kommer med foreninger utgjør ca. fem prosent. Gjennomsnittlig gruppestørrelse er fem personer, hvorav en til to personer under 15 år.

Forflytninger på Jomfruland og Stråholmen

I alle grupper er det flest som går til fots. Hytteeiere og fastboende på Jomfruland bruker i stor grad sykkel. Det er en del bruk av bil og motorsykkel blant de fastboende på Jomfruland.

Overnatting

Omtrent halvparten av de besøkende overnatter i området. De fleste overnatter på Jomfruland eller Stråholmen. Ca. 40 prosent overnatter i båt. Ellers er telt, private hytter og Jomfruland Camping mest vanlig.

6.4.6 Annen relevant kunnskap

Universell utforming

Jomfruland er i utgangspunktet godt egnet for besøkende som er bevegelseshemmede, blinde eller svaksynte, og det er antakelig potensiale i å legge bedre til rette for dem. Områder som vurderes til å være aktuelle er Tårnskogen og Øytangen. I verneprosessen la Kragerø kommune spesiell vekt på disse gruppene.

Forsøpling

Hvert år driver det avfall og trær i land på strendene. Sammenlignet med en del områder lenger inn mot Oslofjorden, er omfanget moderat. Mye strandlinje blir hvert år ryddet av grunneiere, fastboende, hytteeiere og organisasjoner. Skjærgårdstjenesten rydder de sikrede friluftslivs-områdene og andre områder der det ikke er naturlig med rydding i privat regi.

Innsatsen med strandrydding er forsterket de siste årene. Med noen unntak er det svært lite større avfall å se på strendene etter ryddingen på våren/forsommeren. Unntakene er Stråholmstein, Lille Danmark og Kråka.

Til tross for mye besøk, er det lite forsøpling på land. De fleste tar med seg sin egen søppel og noen tar også med seg andres. Det er imidlertid en del tilfeller av improviserte sitteplasser som er rasket sammen med gjenstander fra stranda og engangsgriller som står igjen.

Nærmiljøbelastning

Ferdslsmønsteret på Jomfruland er slik at mange i perioder opplever ferdselstrykket som stort og

mener at det gir slitasje, forstyrrelser, ødeleggelser og forsøpling. Det gjelder spesielt på Hovedveien og på de mest brukte stiene nord for Tårnbrygga, for det meste utenfor nasjonalparken. Det er en bekymring på Jomfruland at nasjonalparken vil gi flere besøkende og større ulemper i disse områdene i den mest hektiske sommersesongen.

6.4.7 Sammenstilling og analyse av kunnskap

Truet på grunn av bruk

- Sjøfugl i hekketiden på forsommeren i noen områder (forstyrrelser). Gjelder spesielt makrellterner på Langholmen.
- Andefugler og gåsefugler med unger på vannet (skremmes av hurtiggående båter)
- Fugleunger på land (løse hunder og mennesker)
- Steinkobber i yngletiden i juni i fire til seks områder med flate skjær (forstyrrelser fra båt)
- Fjordtorsk (overbeskatning)
- Hummer (overbeskatning)
- Tørre enger på utsiden på Øytangen (slitasje)
- Sandkyst på innsiden på Øytangen (slitasje)
- Strandvoller mellom Skagerrakstrand og Saltstein (bygging av varder og groper)
- Steingjerder enkelte steder på Jomfruland (fjerning av stein)

Tilrettelegging

Tilrettelegging i eller i nærheten av nasjonalparken som er etterspurt er blant annet:

- Offentlige toaletter
- Renovasjon
- Bålplasser
- Rasteplasser
- Bedre bryggeforhold på Øytangen
- Skilting av stier
- Informasjon
- Universell utforming

6.5 Innfallsporter, informasjonspunkt, startpunkt og utsiktspunkt

En innfallsport er utendørs tilrettelegging som møter og kanaliserer besøkende fram til en opplevelse. Innfallsporter legges ikke innenfor vernegrensa.

Informasjonspunkt legges til steder der det er naturlig å stanse og forutsetter ikke umiddelbar nærhet til nasjonalparken. Samlokalisering med

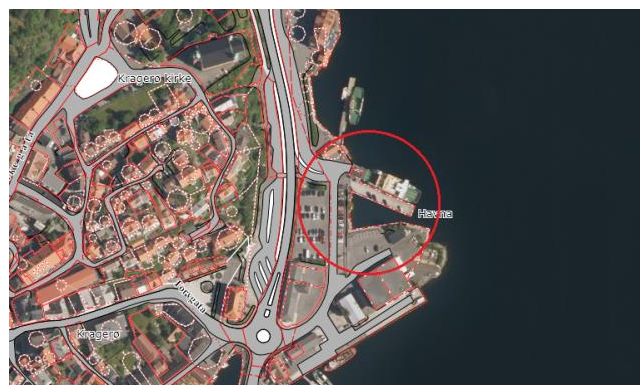
andre aktører bør prioriteres. Informasjon fra andre på samme tavle forutsetter at merkets visuelle profil eller budskap ikke forsimples eller framstår som utydelig.

Startpunkt for vandring lokaliseres i tilknytning til etablerte stier. Innholdet er informasjon rettet mot turgåeren. Det bør være tilvisningsskilt til startpunktet.

Utsiktspunktet vil være et besøksmål i seg selv og er aktuelt for nasjonalparker med mange besøkende og høy tålegrense. Lokalisering forutsetter god visuell kontakt med verneområdet. Det bør ligge til rette for å drive naturveiledning.

Kragerø

Det bør etableres et informasjonspunkt i området ved fergekaia..

Fergekaia i Kragerø

Det er et svært sentralt sted og knutepunkt for buss, ferger og taxibåter. Hvis det blir et besøkscenter i samme område, bør informasjonspunkt integreres i det

Fergene

Fergene er ei viktig «bru» til Jomfruland. På den største ferga, MF Kragerø, bør det være brosjyrer og informasjon over videoanlegget.

Jomfruland

De fleste besøkende til Jomfruland kommer i land på Tårnbryggaområdet eller på Aasvik brygge. Alle med sykkel eller bil kommer i land ved Aasvik, mens mange av de som kommer til fots, går i land på Tårnbrygga.

Tårnbryggaområdet

Området er en opplagt innfallsport, der det bør etableres et informasjonspunkt i forbindelse med ny ventebu som sto ferdig i 2019, i et «Naturhus» på fyrstasjonen eller i sjøbua. Miljødirektoratet har bruksrett ved Tårnbrygga og Kragerø kommune er leietaker av fyrboligene og sjøbua.

I tillegg til eksisterende veg- og stiskilte bør det være mer tilvisning sørover, til yttersiden og nordover via Midtstien for å avlaste Hovedveien mot nord.

Tårnbryggaområdet på Jomfruland

Fyrene på Jomfruland ligger like ved. Det eldste av dem er åpent og betjent om sommeren. Det er et utmerket utsiktspunkt med godt utsyn over sentrale deler av nasjonalparken, og som mange bruker.

Tårnbryggestranda er mye brukt til bading og soling, og ble i sin tid sikret og opparbeidet for å avlaste stranda på innsiden på Øytangen.

Servicebygget ved Haga kystkafé er åpent for allmennheten med toalett, dusj og vaskemaskin. Videre er det badeplass, serveringssted, kunstutstillinger og en liten butikk i samme område.

Kragerø kommune arbeider med universell utforming i Tårnbryggaområdet. Tårnbrygga ble oppgradert i 2014 med av- og påkjøring med rullestol. Tårnbryggaveien er istandsatt med bedre dekke i 2017. Videre har Kragerø kommune etablert et stellerom for funksjonshemmede i servicebygget.

Innfallsporten vil ikke gi økt slitasje eller forstyrrelser i nærområdet, da området er mye brukt i utgangspunktet. Sannsynligvis vil mye av den økt ferdselen skje i Tårnskogen og på rullesteinstranda, områder som er lite sårbare. Avhengig av besøksutviklingen, kan innfallsporten bidra til noe mer ferdsel på Øytangen og Tangbukta/Saltstein, som i utgangspunktet er sårbare, men det meste av ferdselen vil skje på veger og hovedstier og vil ikke gi vesentlig økt slitasje eller økte forstyrrelser.

På **Aasvik** er det ikke offentlig eide arealer eller bygninger, men det er inngått avtale med en privat eier av en av sjøbuene om et informasjonspunkt der. Det bør være skilt med tilvisning sørover og til yttersiden. I samme område er det campingplass med servicebygg, serveringssted og badestrand.

Øytangen er lite egnet som innfallsport i på grunn av begrensningen i adkomst med båt, men området er mye besøkt fra landsiden og er godt egnet til informasjon. Det bør etableres et informasjonspunkt, enten ved Øytangen brygge eller ved fugletårnet lenger nord hvis det blir fornyet. Miljødirektoratet er grunneier.

Øytangen brygge på Jomfruland

Det kan være aktuelt å forbedre bryggeforholdene på Øytangen, men da må hensynet til de besøkende veie tyngre enn strandsone- og vernehensyn. I 2018 ble det satt inn hurtigbåt i rute til Øytangen som en forsøksordning. Ordningen skal evalueres av nasjonalparkstyret før eventuell videreføring. Det er offentlige toaletter i sjøbua ved brygga som er oppgradert med vannklosetter i 2019 og i kanten av engene lenger nord. Turstiene over engene på Øytangen bør skiltes og merkes bedre.

Stråholmen

Heller ikke Stråholmen er egnet som innfallsport på grunn av begrenset adkomst med båt. De som kommer med egen båt er avhengige av å kunne legge til i eller i tilknytning til moloen som er privat eid og som har begrenset kapasitet. En del besøkende kommer med taxibåt eller kajakk og er ikke avhengige av båt plass.

Moloen på Stråholmen

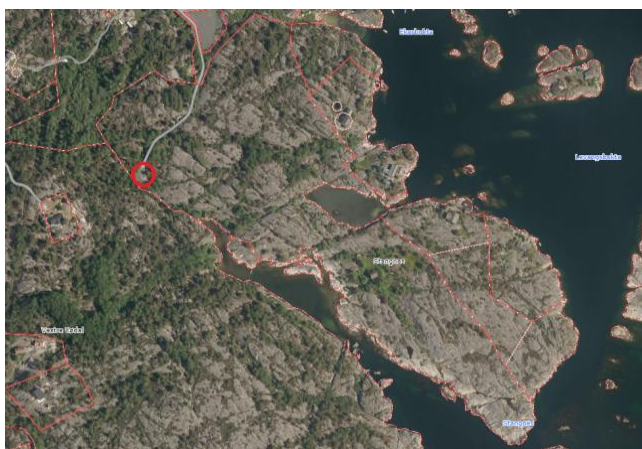
Et informasjonspunkt bør etableres i forbindelse med driftsbygningen innenfor østre molo. Informasjonen bør være samordnet med informasjon fra Utvalgte kulturlandskap. Det er offentlig toalett i samme område.

For de som kommer til den vestre delen av moloen og tar vegen sørover, bør det være tilvisningsskilt til informasjonspunkt ved driftsbygningen innenfor østre molo.

Begge steder bør det være tilvisning til stiene i retning Østre Øya og stiene langs hytterekka sørover. Det bør også være tilvisning til de naturlige utsiktspunktene på toppen av Østre Øya og på Søndre Huet. Østre del av Søndre Huet ligger i nasjonalparken.

Stangnes

Er også offentlig friluftslivsområde og lokalitet i Geoparken. Bygningene på fiskersmåbruket er vernet etter kulturminneloven. Antikvarisk restaurering av hovedbygningen skal være ferdig i 2018.

Stangnes

Det er lett adkomst med bil og offentlig parkeringsplass rett ved nasjonalparken. Stedet er egnet som informasjonspunkt og startpunkt.

Tilrettelagt utkikkspunkt er ikke aktuelt, men det er fin utsikt fra kyststien over Vestre Rødal rett vest for Stangnes.

Geoparken har informasjonsskilt like ved småbruket. Det er et enkelt offentlig toalett ved småbruket som det er planer om å ruste opp.

Ellingsvik-området

Ellingsvik-området sørvest i nasjonalparken er ikke egnet som innfallsport, men det er muligheter en markering et sted på fastlandet relativt nær nasjonalparken. Staten har avtale med en grunneier som gir mulighet for å etablere en liten parkeringsplass og et informasjonspunkt på sjøsiden av vegen.

Portør

Sjøarealene og holmene utenfor Portør ligger i nasjonalparken. Det er et naturlig utkikkspunkt på Vakthusheia med vakkert og godt utsyn. Det står et vakthus der og benk å sitte på.

Portør

Stien går på bart og jevnt fjell og trenger ikke oppgradering ut over forsiktig merking. Vakthusheia er eid av Miljødirektoratet og det bør settes opp et informasjonspunkt der stien starter ved bilvegen, alternativt ved parkeringsplass ved Himmel og hav der Miljødirektoratet også er grunneier.

Korset

Ved Korset på Skåtøy er sjøarealene og holmene med i nasjonalparken. Det bør vurderes å etablere et informasjonspunkt, da en kommer nær nasjonalparken og kan se ut over sjøen og holmene. Kragerø kommune er grunneier på noe areal ved kaia.

Holmene ellers

Av skjærgårdsparkområdene i nasjonalparken er Skratta, Vestre Rauane og holmene ut for Portør mest brukt.

Skratta

For at de som kommer med båt og ikke besøker Jomfruland eller Stråholmen også skal oppleve at de besøker en nasjonalpark, bør det etableres informasjonspunkt på en eller to av de stedene. På Skratta kan informasjonspunktet være i området med renovasjon og skjærgårdstolett.

6.6 Stier og oppholdssteder

Stangnes

På Stangnes er det en høygradig sti fra parkeringsplassen til gårdsbebyggelsen, og som ligger fint i terrenget. Stien rustes opp i 2018 når restaureringen av hovedhuset på småbruket er ferdig.

Stråholmen

På Stråholmen er de mest brukte stiene fra moloen nordover på Østre Øya, vestover til Nordre Huet og sørover på begge sider av hytterekka. Stiene til Nordre Hue og Sørstrand ligger i nasjonalparken eller landskapsvernområdet. Det er vanskelig å komme i land på Stråholmen med rullestol. Selv om noen av stiene antagelig er framkommelige med rullestol, vurderes det foreløpig som lite aktuelt med rullestolstandard.

I tillegg til badestrendene ved moloen og arealene på nordsiden som er mye brukt til bading og telting, blir andre steder brukt til kortere opphold, slik som toppen av Østre Øya, Nordre Huet og Søndre Huet. Det bør etableres en sitte- og grillplass utenfor nasjonalparken i molo-området eller i området lenger nord.

Jomfruland

På Jomfruland er det mange stier, alt fra brede, parkmessige turveger til tråkk. Fra nordspissen på Øytangen til Tangvegen ved Hovedgården ligger de fleste stiene i nasjonalparken. Også stiene i det sentrale Tårntjenna-området og stien langs Skagerrak-strand ligger i nasjonalparken. Stiene i Tårntjernområdet bør oppgraderes til god rullestolstandard.

Det ligger mange stier utenfor nasjonalparken, og det ønskelig at de sees i sammenheng og framstår enhetlig. Det bør utarbeides en stiplan for hele Jomfruland. Planen bør angi hvilke traseer som skal holdes vedlike, om traseer skal legges om eller om det skal etableres nye. Planen bør differensiere på standard, både med hensyn til bredde, underlag, rydding, skilting, merking og vedlikehold.

På grunn av mye ferdsel på Hovedveien nord på Jomfruland, bør trase for Midtstien avklares og oppgraderes som avlastning. Stien over stranden på eiendommen Saltstein bør markeres, slik at ferdselen ikke fordeler seg over en artsrik eng.

Mellom Løkstad og Heggeneset er stiene noe utflytende. Stiene som skal brukes oppgraderes forsiktig.

Det bør etableres åtte til ti tilrettelagte sitteplasser i nasjonalparken. Mulige steder er: Ved Øytangen brygge, nord på Øytangen, ved rullesteinstranda øst for Øitangen gård, i området Saltstein – Tangbukta, øverst ved Tangvegen på Godfjeld, ved Tårntjernet, ved rullesteinstranda ut for Tårntjernet, ved Skagerrakstrand og på ryggen nord for Heggeneset.

Skilting

Det er ikke standarder for skilting og merking av stier i norske nasjonalparker, men det anbefales at Håndbok for tilrettelegging av turruter i fjellet, i skogen og langs kysten (2013) blir fulgt.

Tårntjenna-området, eikeskogen og på Øytangen nord på Jomfruland er egnet for universell utforming. Skilt bør ha blindeskrift og eventuelt PCS-symboler.

I nasjonalparken skal det ikke brukes trematerialer som er impregnert med miljøgifter til skilt eller skiltstolper. Det bør brukes naturlig, ubehandlet trevirke slik som stedegen eik. Stolper som skiltene monteres på skal sitte godt i bakken. Skilt skal festes med solide, syrefaste skruer. Det skal ikke skrus eller spikres i trær.

Retningsskilt i krysset mellom Hovedveien og Tårnbryggaveien

Merking av stier

Merking av stier skal gjøres etter Merkehåndboka. Merkingens omfang skal være tilstrekkelig til at det er lett å finne fram, men ikke overdrives. På strekninger der stien er tydelig og lett å følge og den ikke møter andre stier, bør merking utelates. Det er sjeldent snødybder av betydning, og som et alternativ til å merke på trær, bør det settes ned trepåler som stikker ca. 30 cm opp av bakken.

6.7 Mål, strategiske grep og tiltak

Sjøfugl og sel

Forvaltningsmål

Ferdsel og aktiviteter skal ikke forstyrre sjøfugl i sone B i hekketiden eller sel i yngletiden på sommeren.

Strategisk grep: Gi besøkende kunnskap om at sjøfuglen og selen er sårbare

r for forstyrrelser. Gi råd om hvordan en bør ferdes på sjøen. Kontroll av ferdselsforbud.

Tiltak:

- Tema på nettsiden, informasjonspunkt og temaplakat om fugl
- Stiskilt for kanalisering nord for Heggeneset
- Stikkprøvekontroll av ferdselsforbud og jaktforbud – Statens naturoppsyn
- Skilt med henstilling om å holde avstand fra Langholmen i hekketiden, av hensyn til makrellternene.
- Ta initiativ til at Langholmen kommer med i sone B for sjøfugl ved Stråholmen.

Fugleunger på land

Forvaltningsmål:

Løse hunder og mennesker skal ikke skade fugleunger på land.

Strategisk grep: Gi besøkende kunnskap om at mennesker og hunder kan skade fugleunger. Informere om og kontrollere påbud om båndtvang.

Tiltak:

- Tema på nettsiden, informasjonspunkt og temaplakat.
- Stikkprøvekontroll av båndtvang – Statens naturoppsyn

Fjordtorsk og hummer

Forvaltningsmål:

Besøksforvaltningen skal bidra til at målsettingene for fjordtorsk og hummer blir nådd.

Strategisk grep: Gi besøkende kunnskap om at bestandene er historisk lave og at det er nødvendig med restriksjoner i noen områder hvis en ønsker å få bestandene opp på et nivå som sikrer dem for framtida, selv om det innebærer at fisket ikke er like fritt som før.

Tiltak:

- Tema på nettsiden og på informasjonspunkt.

Tørre enger og sandkyst på Øytangen

Forvaltningsmål:

I østre og sentrale del skal det ikke være slitasje av betydning i naturbeitemark ved siden av stiene. Opphold som gir slitasje skal skje på steder der det ikke er rødlistearter som for eksempel kystgaffel. I vestre del skal opphold og aktiviteter langs badestranda nord og sør for brygga på Øytangen ikke gi større slitasjeskader enn at rødlistearter som strandtorn klarer seg.

Strategisk grep:

Gi besøkende kunnskap om at rødlistearter er sårbare for slitasje og gi råd om hvordan en kan opptre uten å gjøre skade. Kanalisere ferdsel til stiene og opphold på steder uten rødlistearter.

Tiltak:

- Tema på nettsiden, informasjonspunkt og temaplakat.
- Skilting av stier for kanalisering.
- Kartlegge områder med viktige rødlistearter.
- Fjerne improviserte sitteplasser på steder med rødlistearter.

- Etablere sitteplasser på steder uten rødlistearter.

Strandvoller på utsiden av Jomfruland

Forvaltningsmål:

De naturlige kvartærgeologiske formene på rullesteinstranda og strandvollene på utsiden av Jomfruland og på Stråholmen skal bevares.

Strategisk grep:

Gi besøkende kunnskap den naturhistoriske verdien og henstille om hvordan en bør opptre.

Tiltak:

- Tema på nettsiden, informasjonspunkt og på temaskilt to steder langs rullesteinstranda.
- Kartlegging av varder og groper. De med historisk eller opplevelsesmessig verdi bevares. Øvrige jevnes ut.
- Rydde leirplasser og erstatte med tilrettelagte sitteplasser.

Steingjerder på Jomfruland

Forvaltningsmål:

Steingjerdene skal ikke bli skadet av besøkende i omfang av betydning.

Strategisk grep:

Gi besøkende kunnskap om kulturminne- og landskapsverdien.

Tiltak:

- Tema på nettsiden, informasjonspunkt og på temaplakater utvalgte steder.

Forvaltningsmål:

Tilrettelegging og kanalisering skal være slik at de fleste besøkende til nasjonalparken bruker områder som har stor opplevelsesverdi og tåler mye bruk.

Tiltak:

- Felles formidlingsarena med informasjonspunkt sammen med Geoparken og Jomfruland vel, i samarbeid med Kragerø kommune.
- Informasjonspunkt på Øytangen i tilknytning til fugletårnet hvis det blir fornyet. Vil bli brukt som stopp-punkt av turgåere og i forbindelse med guiding. Vil også fungere som utkikkspunkt.

- Eventuell ny avtale om båt i rute i rute til Øytangen i sommerhalvåret vurderes på bakgrunn av erfaringene fra 2018.
- Kanalisere ferdsel ved Saltstein
- Sitteplasser.
- Informasjon om brannfare.
- Medvirke til system med SMS-varslings av brann.
- Utrede bedre bryggeforhold på Øytangen, spesielt for funksjonshemmede.
- Oppgradering av toalett(er) på Øytangen
- Kartlegge behov for nye toaletter.
- Telling av ferdsel tre steder langs Hovedveien på Jomfruland.

Samordnet og enhetlig

Det er spesielt stort behov for samordnet tilrettelegging på Jomfruland, der det er det langt større arealer utenfor nasjonalparken enn innenfor, samtidig som det er der det er mest aktuelt å legge til rette. I de samme områdene er det skjærgårdspark, geopark, utvalgte kulturlandskap, velforening og fuglestasjon med flere som også driver tilrettelegging.

Forvaltningsmål:

Tilrettelegging og informasjon skal være samordnet.

Tiltak:

Ta initiativ til opprettelse av en gruppe bestående av de aktuelle aktørene på Jomfruland og Stråholmen, med sikte på å utarbeide en samordnet plan for informasjon, formidling, veg/stinett og formidlingspunkter. Aktørene deltar med sine ressurser. En av deltakerne bør ha kommunikasjon som fagfelt. Nasjonalparken tilbyr ledelse av gruppen. Forslag til større tiltak sendes på høring før de vedtas.

Universell utforming

Forvaltningsmål:

Noen områder i nasjonalparken på Jomfruland skal være tilrettelagt for funksjonshemmede.

Strategisk grep: Planlegge og gjennomføre i ett område de kommende årene. Samarbeid med Kragerø kommune om tiltak utenfor nasjonalparken.

Tiltak:

- Vedlikehold av toppdekke på stier i Tårnskogen for rullestol.

- Skilting med PCS symboler og blindeskrift i Tårnskogen.
- Grinder tilpasset funksjonshemmede.

Ønskelige tiltak utenfor nasjonalparken er:

- Lettere adkomst fra Tårnbryggaveien til serviceanlegget
- Oppgradering av serviceanlegg ved Tårnbrygga
- Skilting med PCS symboler på utsiden av serviceanlegget

Søppel

Forvaltningsmål:

Strandlinjen i nasjonalparken skal i hovedsak være fri for avfall. Det skal være god tilstand med mindre enn 10 kg avfall pr. 100 meter strandlinje pr. 1. juni. Objekter på stranda med kulturhistorisk verdi skal ikke fjernes. Det skal ikke være søppel av betydning inne på land.

Strategisk grep: Stimulere til frivillig strand-rydding og sørge for at det blir ryddet der ikke ryddes frivillig. Oppfordre besøkende til å hjelpe til å rydde.

Tiltak:

- Kartlegge eksisterende innsats med strandrydding.
- Bidra til at dugnader for strandrydding er samordnet og blir videreutviklet.
- Videreføre strandrydding i regi av Skjærgårdstjenesten i friluftslivs-områder der frivillig strandrydding ikke er naturlig.
- Plastrydding på Jomfruland og Stråholmen, rettet mot bækkende. Utdeling av poser, mottak og levering.
- Plukking av plast som en meningsfylt og lærerik aktivitet i reiselivet.
- Utfordre petrokjemiindustrien i Bamble til å kartlegge ilanddrevet plastråstoff på Jomfruland, Stråholmen og de største holmene, og sørge for at det blir fjernet.
- Fjerne avfall på Stråholmstein, Kråka og Lille Danmark.
- Besøksinformasjon på nett og informasjonspunkt om å ikke legge igjen søppel og ta med søppel etter andre.

Opplevelser og reiseliv på Jomfruland

Forvaltningsmål:

Besøkende skal ha muligheten til gode opplevelser, uten at det går på bekostning av

verneverdiene. Opplevelsene skal gi verdiskapning i reiselivet.

Strategisk grep: Bidra til miljøvennlig tilrettelegging når nasjonalparken er i inngrep eller staten er grunneier.

Tiltak:

- Forsøk med hurtiggående båt i rute til statens brygg på Øytangen.
- Tydelig, universell kommunikasjon om strenge regler for motorferdsel
- Andre tiltak

Nærmiljølemper

Forvaltningsmål:

Ferdsl og andre aktiviteter skal ikke gi uakseptabel belastning for fastboende på Jomfruland eller de som oppholder seg der over lengre tid

Strategisk grep: Være bevisst på det ved planlegging av tiltak.

Tiltak:

- Bidra til at det blir etablert alternativ hovedsti nordover fra fyrstasjonen.
- Forsøk med hurtiggående båt i rute til brygge på Øytangen som vil redusere ferdselen på Hovedveien og stiene.
- Tas med som et hensyn i samarbeidet om samordnet informasjon og tilrettelegging
- Tydelig, universell kommunikasjon om strenge regler for motorferdsel.

6.8 Kommunikasjonsplan

Generelt

For å lykkes med nasjonalparken, må forvaltningen forstå viktigheten av kommunikasjon.

Kommunikasjonsplanen skal understøtte mål og strategiske valg i besøksstrategien ved å løfte fram områder med stor opplevelsesverdi og som tåler mye bruk, og derved ta oppmerksomheten bort fra sårbare områder. Kommunikasjonsplanen er ikke en markedsføringsplan, selv om den kan inneholde markedskommunikasjon.

Aktører

Mange aktører har egne aktiviteter i nasjonalparken eller har interesser der: Utvalgte kulturlandskap, Jomfruland vel, Stråholmen vel, Kragerø fjordbåtselskap, Jomfruland hytteeierforening, Jomfruland landbrukslag, Den

norske turistforening Telemark, Geoparken, Jomfrulandsutstillingen, Jomfruland camping, Jomfruland fuglestasjon, Telemark fiskerlag, Naturvernforbundet i Kragerø, Skjærgårds-tjenesten og Statens naturoppsyn. De fleste har kommunikasjon utad som de besøkende møter i forskjellige kanaler.

Eksterne aktører som har interesser i nasjonalparken er blant annet: Kragerø næringsforening, Visit Telemark, Telemark jeger- og fiskerforbund og Telemark botaniske forening.

Involvering og eierskap til planen

De fleste aktørene har vært med i arbeidet med forvaltningsplanen gjennom deltakelse i Rådgivende utvalg. Alle har vært høringsparter.

Kragerø kommune har sterke interesser i hvordan kommunikasjonen og merkevaren blir utviklet, da natur- og kulturbaserte reiselivsopplevelser vil bli et av satsingsområdene i reiselivsplanen som er under arbeid. Kommunen har ambisjoner om å bidra til at aktørene utvikler kommunikasjon og merkevare som er omforent aktørene i mellom.

Nasjonalparkforvaltningen vil samarbeide med Kragerø kommune og medvirke i arbeidet med reiselivsplan for Kragerø. Det gjør at nasjonalpark-kommunikasjonen kan skape et fundament for felles kommunikasjon og merkevarebygging på tvers av aktørene.

Kapitlene nedenfor er basert på drøftinger i nasjonalparkstyret og i Rådgivende utvalg, samt bidrag fra firmaet 100%bang design og kommunikasjon.

Forvaltningsmål for kommunikasjon:

Kommunikasjonen skal bidra til:

- At de fleste som besøker nasjonalparken bruker områder som både har stor opplevelsesverdi og tåler mye bruk.
- At de besøkende i større grad bruker mulighetene flere steder i nasjonalparken og til flere årstider. Ikke stimulere til mer besøk til Jomfruland i den mest hektiske sommersesongen.
- Å skape et fundament for god, omforent kommunikasjon som brukes av aktørene. Nasjonalparken, skjærgården, byen og kommunen skal sees i sammenheng.

Det er spesielt stort behov for samordnet og enhetlig informasjon på Jomfruland, der det er langt større arealer utenfor nasjonalparken enn

innenfor, samtidig som det er der det er mest aktuelt å informere.

Målgrupper

Undersøkelsen i 2014 viste at de aller fleste besøkende som ikke har egen hytte var norske og at mange av dem kommer fra Østlandsområdet. En stor andel kommer i grupper med 25 prosent under 15 år. Gjennomsnittlig opphold er tre dager. Det er stor grad av gjenbesøk. Det er grunn til å tro at eiere av hytter og campinghytter med gjester, som utgjør et stort antall i sommersesongen, for det meste også er norske med bosted i Østlandsområdet. Andelen barn og unge blant dem er noe lavere (10 prosent). Fra 2017 er det rapportert at det har begynt å komme flere fra utlandet. Det gjelder Kina/India/Asia, Frankrike, Nederland, Danmark, Tyskland, Polen, England og noen fra USA og Australia.

Hvis sammensetningen av de besøkende ikke endrer seg vesentlig de nærmeste årene, er det naturlig at den primære målgruppen er nordmenn, for det meste bosatt i Østlandsområdet, som besøker området i grupper med gjennomsnittlig sammensetning av barn og voksne.

En av målene i forvaltningsplanen er at nasjonalparken skal gi kunnskap og opplevelser til flere. For å bidra til det, bør de som vanligvis ikke besøker et område fordi det er nasjonalpark være en målgruppe. Målgruppen antas å være forholdsvis vid og primært bosatt i byer i nedre Telemark og i nabofylkene.

Avhengig av utviklingen i besøk fra utlandet, kan det bli aktuelt å rette en del kommunikasjon spesielt mot besøkende fra Sentral-Europa og Asia. Generelt informasjonsmaterieell bør ha engelsk tekst i tillegg til norsk.

Hovedbudskap

Følgende hovedbudskap er grunnlaget for kommunikasjon i regi av forvaltningsmyndigheten, og som også samarbeidspartene oppfordres til å bruke:

Velkommen til Jomfruland nasjonalpark – her kan du lære, oppleve, drive aktiviteter eller bare nyte sansenes og stillhetens rike!

Vi skal forvalte nasjonalparken med klokskap, kjærlighet og respekt. Du kan bidra til at den blir brukt på en bærekraftig måte slik at verdiene blir tatt vare på for kommende generasjoner.

Bruk det nasjonalparken har å by på, men uten at det går på bekostning av naturverdiene. Vi regner med at du følger regler og anbefalinger.

Bruk hele nasjonalparken. Det er mange flotte steder som er lite brukt, også om sommeren.

Bruk nasjonalparken hele året. Gjør et ekstra besøk til Jomfruland eller ta en båttur på høsten, vinteren eller våren. Du får gode opplevelser og kan være nesten helt for deg selv.

Vær spesielt hensynsfull:

- *Se deg for og hold avstand så du ikke forstyrrer dyrelivet*
- *Hold deg til stiene og vær varsom med vegetasjonen*
- *Ta gjerne en rast, men uten byggverk eller bål*
- *Ta gjerne med hunden hvis du holder den i band*
- *Ta med søppel etter deg selv og andre*
- *Gå helst til fots og bruk god tid - det gir den beste opplevelsen. Du kan ikke bruke motorkjøretøy.*

Kanaler	
Nett	Publikumsrettet informasjon på ny hjemmeside etter designmanualen, lenket til Facebookside.
	Forvaltningsinformasjon på eget nettsted. Inntil videre prosjektside. Overføres til felles side for nasjonalparkstyrene hvis den blir fornyet.
Media	Samarbeid med media lokalt og regionalt.
Film	Nasjonalparkfilm med kortversjoner.
	Informasjonsvideo om hvilke hensyn en bør ta.
	Dronefilm med geografisk informasjon og råd.
	I tillegg til eget nettsted, legges filmene ut på nettstedene til Kragerø næringsforening, Kragerø kommune og Kragerø fjordbåtselskap. Viser på ferga MS Kragerø, Kragerø kino og på et mulig «naturhus» på fyrstasjonen på Jomfruland.
Trykksaker	Informasjon i reiselivshefte for Kragerø som utgis i stort opplag hvert år av Kragerø næringsforening.
	Informasjonsbrosjyre med kart etter designmanualen. Distribusjon på «Naturhuset, DNT Telemark, fergene i Kragerø og Turistinformasjon.
	Mulig nasjonalparkbok. Distribusjon gjennom salg hos bokhandlere og Jomfrulandsutstillingen.
Uteinfo	Informasjonspunkter sju steder.
	Temaplakater med tema knyttet til stedet.
Guiding	Budskap, informasjon og råd som del av guidede turer i regi av aktørene.

Budskap, informasjon og råd som del av selvguiding i regi av nasjonalparken.

Ansvar

Aktørene skal holde seg til felles kommunikasjonsplattform, slik at de besøkende opplever kommunikasjonen som god og enhetlig. Nasjonalparken har hovedansvar for produksjon til nett, media, film, fysisk uteinformasjon og delvis trykksaker. Guiding og deler av produksjon av trykksaker ligger til andre aktører. Aktørene har ansvar for å ta i bruk produsert materiell i det omfang det er naturlig for deres virkeområde.

Tiltak

- Ny hjemmeside med lenke til Facebook.
- Prosjekthjemmeside til det kommer ny side for nasjonalparkstyrene.
- Aktiv mediekontakt med minst fire saker pr. år.
- Nasjonalparkfilm 12 minutter, kort versjon 90 sekunder og web-loop 10 sekunder.
- Informasjonsvideo 5 – 10 minutter om hensyn en bør ta.
- Dronefilm av viktigste områdene med informasjon og råd.
- Informasjon i brosjyren *Jomfrulandsguiden*
- Informasjon på hjemmesidene til Visit Kragerø, Telemark og Norway
- Informasjon i heftet *Kittelsen og nasjonalparken*.
- Informasjonsbrosjyre med kart.
- Nasjonalparkbok? Samarbeidspartnere må avklares.
- Informasjonspunkter med kart på Stangnes, Portør, Skratta, Stråholmen, Tårnbrygga, inngang eikeskogen og Øytangen. Der det er privat grunn, skal planleggingen foregå i samarbeid med grunneier.
- Temaplakater om ferdsel/opphold, sandkysten, hule og gamle trær, fuglelivet i Sørstrand m.fl.
- Budskap, informasjon og råd som del av guidede turer i regi av Jomfrulandsguiden, Geoparken, Jomfruland fuglestasjon og Utvalgte kulturlandskap.
- Budskap, informasjon og råd som del av mulig selvguiding på Jomfruland, Stråholmen og Stangnes
- Flerspråklig film rettet mot utenlandske besøkende om klær, utstyr, mat og drikke, turstier, spisesteder med mer.

- Bidra til å opprette gruppe som samordner informasjon om Jomfruland og Stråholmen på skilt, papir og nett
- Ta initiativ til at aktørene så langt som mulig bruke samme profil på materiell

Merkevare

Informasjonsmateriell med vernemyndigheten som avsender skal benytte merkevaren Norges nasjonalparker. Merkevaren kan benyttes av alle verneområder, besøkssentra, nasjonalpark-kommuner og-landsbyer. Alle verneområder som benytter merkevaren må ha implementeringen forankret i en besøksstrategi. Det er laget en digital profilmanual for profesjonelle designere og de som forvalter områdene:
<http://designmanual.norgesnasjonalparker.no/>.

7 Retningslinjer og informasjon for forvaltningen

7.1 Dispensasjoner

Forvaltning av verneforskriften

Verneforskriften er rammen for saksbehandlingen og forvaltningsmyndigheten kan ikke gå ut over det som er fastsatt der eller i retningslinjer i forvaltningsplanen som det er vist til i verneforskriften.

Verneforskriften er bygget opp slik at det først gis et generelt forbud mot alle inngrep og tiltak som kan skade eller redusere verneverdiene. Deretter kommer generelle unntak fra forbudene og egne bestemmelser som åpner for at det kan søkes om dispensasjon.

Tiltak og aktiviteter som er direkte tillatt

Andre tiltak eller aktiviteter som kan være nødvendige eller ønskelige for å gjennomføre det lovlige tiltaket, kan ikke tolkes inn i unntaksbestemmelsen. For eksempel gir et unntak for vedlikehold av eksisterende bygninger, ikke automatisk rett til motorisert ferdsel. Tilsvarende gir adgang til beite ikke automatisk rett til oppføring av gjerdar.

Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser viser til aktiviteter eller tiltak som forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til.

Selv om et omsøkt tiltak er innenfor rammen av en spesifisert dispensasjonsbestemmelse, skal det gjøres en selvstendig vurdering av om dispensasjon skal gis. Formuleringen i verneforskriften "kan gi tillatelse til" betyr ikke at forvaltningsmyndigheten skal gi dispensasjon, men at forvaltningsmyndigheten kan vurdere om en søknad gir grunnlag for å gi dispensasjon.

Selv om bestemmelsen er utgangspunktet for tolkningen, må dispensasjonsadgangen også vurderes i lys av verneformålet, naturforholdene i området med videre. I tillegg vil blant annet forarbeider til vernet og forvaltningspraksis være sentrale tolkningsmomenter.

Det er adgang til å stille vilkår til tillatelser ut fra hensynet til verneverdiene.

Generelle dispensasjonsbestemmelser

Verneforskriften § 11 er en generell dispensasjonsbestemmelse som innebærer at forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at den generelle dispensasjonsbestemmelsen i § 48 ikke kan brukes for å utvide rammen i vernevedtaket. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke ble vurdert på vernetidspunktet.

Dispensasjon etter første alternativ gjelder tiltak som ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Begge vilkår må være oppfylt for at dispensasjon skal kunne vurderes. Vilkåret om at tiltaket ikke skal påvirke verneverdiene nevneverdig innebærer en konkret vurdering av verneverdiene som omfattes av verneformålet. Kravet om at tiltaket ikke skal påvirke nevneverdig, innebærer at dispensasjonsadgangen er snever. Det kan bare dispenseres i de tilfeller tiltaket vil ha ubetydelig eller begrenset virkning for verneverdiene. Det kan være ved midlertidig eller forbigående forstyrrelser, eller enkeltstående aktiviteter eller tiltak. Bestemmelsen gir også klar anvisning om at hensynet til verneverdiene skal være overordnet for eksempel næringsinteresser. Ved usikkerhet om virkningene tiltaket eller aktiviteten kan ha for verneverdiene, bør føre-var-hensyn jf. miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven tillegges stor vekt.

I avveiningen skal det foretas en skjønnsmessig vurdering. Blant annet vil omfanget,

miljøvirkningen og nødvendigheten av tiltak det søkes dispensasjon for, ha betydning. Også hensyn som positivt taler for det omsøkte tiltaket, og om det vil stride mot verneverdiene om tilsvarende dispensasjonssøknader blir innvilget i framtida, inngår i vurderingen.

Generelt vil det ikke være adgang til å dispensere for tiltak og bruk som forutsetter større tekniske inngrep, som for eksempel oppføring av nye private hytter. Siktemålet er at verneforskriften ikke uthules gjennom omfattende dispensasjonspraksis.

Ved vurdering av søknader om dispensasjon til vitenskapelige formål, må nytten av forskningen vurderes opp mot omfanget av eventuelle inngrep eller ulemper forskningen medfører. Det er først og fremst aktuelt å gi dispensasjon til tiltak når det er nødvendig for forskningen. Forskningsaktiviteter som ikke trenger å skje i verneområdet, bør henvises til andre steder. Vitenskapelige motiver bak vernet vil kunne begrunne en mer liberal dispensasjonspraksis når det ikke er tale om etablering av faste anlegg eller terrenginngrep. Som regel bør det gis dispensasjon for tiltak som bidrar til å fremme verneverdiene. Det kan være aktuelt å stille vilkår om at forvaltningsmyndigheten skal få tilgang til resultater av vitenskapelige undersøkelser, som ledd i å øke kunnskapen om området.

Dispensasjon etter andre alternativ omfatter tiltak som er nødvendig av sikkerhetshensyn. Ved søknad om dispensasjon må det først vurderes om vilkåret er oppfylt. Med sikkerhetshensyn menes det blant annet sikkerhet for liv og helse, smittsomme sykdommer fra dyr og sikkerhet mot omfattende og direkte skade på eiendom. I nødvendighetskriteriet ligger det at sikkerhetshensynene må være av kvalifisert art og at det ikke er praktisk mulig å ivareta dem ved tiltak utenfor verneområdet, eller ved tillatte eller mindre inngripende tiltak innenfor verneområdet.

Det at vilkårene er oppfylt gir ikke krav på dispensasjon. Også denne bestemmelsen er en kan-bestemmelse som innebærer at det skal foretas en konkret vurdering av om det skal gis en dispensasjon. Dersom vilkåret om at tiltaket er nødvendig av sikkerhetshensyn er oppfylt, kan det gis dispensasjon selv om tiltaket er i strid med verneformålet og kan påvirke verneverdiene.

Det må i det enkelte tilfelle vurderes konkret om det er behov for spesielle tiltak av hensyn til

sikkerheten for de som bruker et område. Bestemmelsen er ikke ment å svekke den enkeltes plikt til egen aktsomhet. Dispensasjonshjemmelen for sikkerhetshensyn kan for eksempel være aktuell å vurdere ved søknader om etablering av nødnett.

Dispensasjon etter tredje alternativ omfatter tiltak som er nødvendig av hensyn til vesentlige samfunns-interesser.

Hovedvilkåret er at det foreligger en vesentlig samfunnsinteresse. I tillegg er det et vilkår at tiltaket er nødvendig. Med vesentlig samfunnsinteresse menes tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. Dette kan være for eksempel viktige kommunikasjonsanlegg som flyplasser, jernbaner eller andre større samferdselsanlegg. Saker som har stor lokal interesse eller regional betydning er ikke tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon etter denne bestemmelsen. Vesentlighetskravet innebærer at samfunnsinteressen må være av kvalifisert art. Dersom det lar seg gjøre å ivareta samfunnsinteressen på annen måte, for eksempel ved valg av en annen trasé, er ikke nødvendighetskriteriet oppfylt. Alternative løsninger vil derfor være en sentral del av vurderingen av om nødvendighetskriteriet er oppfylt.

Det at vilkårene er oppfylt, gir ikke krav på dispensasjon. Også denne bestemmelsen er en kan-bestemmelse, som innebærer at det skal foretas en konkret vurdering. Dersom den vesentlige samfunnsinteressen gjør det nødvendig med tiltak innenfor et verneområde, kan det gis dispensasjon selv om det tiltaket er i strid med verneformålet og kan påvirke verneverdiene.

At et område er vernet, vil i seg selv være et tungtveiende argument for å finne en løsning utenfor området. Det kan også være at inngrepet kan gjennomføres på en måte som ikke forringer verneverdiene vesentlig, selv om det er i strid med de vedtatte verneforskriftene. Terskelen for å gjøre inngrep i verneområder skal være høy. Selv om det kan inntreffe interessemotsetninger mellom verne-interesser og andre interesser, vil en dispensasjon etter dette alternativet i første rekke gjelde tiltak som ikke var aktuelle eller ikke ble vurdert på vernetidspunktet.

I avveiningen mellom vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det legges særlig vekt på verneområdets

betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted.

Terskelen for å kunne gjøre inngrep i verneområder skal være høy, og inngrep som skader eller forringer verneverdier skal så langt som mulig unngås eller begrenses. Hvis det oppstår en situasjon hvor det er aktuelt å tillate inngrep som vesentlig ødelegger eller forringer verneverdier, må det vurderes i det enkelte tilfelle om den beste totale løsningen vil være å gi dispensasjon eller om grensene for verneområdet bør endres.

For alle tre alternativ skal miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 – 12 vurderes.

Miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven

Dispensasjon fra vernebestemmelser er utøvelse av offentlig myndighet i henhold til naturmangfoldloven § 7, og miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 – 12 må vurderes. Prinsippene er:

- Kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- Føre-var-prinsippet (§ 9)
- Økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Prinsippene er ikke selvstendige vedtakshjemler, men skal legges til grunn når det treffes beslutninger som berører naturmangfold etter andre bestemmelser. Det innebærer at prinsippene skal være en del av vurderingen i dispensasjonssaker, både ved vedtak med hjemmel i spesifiserte og generelle dispensasjonsbestemmelser.

Naturmangfoldloven § 7 angir at det skal framgå av vedtaket hvordan prinsippene har vært anvendt i den konkrete sak, og hvilken vekt de er tillagt. Det må klart framgå av vedtaket at vilkårene for å gi dispensasjon er til stede. Vurderingen av miljørettsprinsippene er en del av vurderingen av om vilkårene i den aktuelle dispensasjonsbestemmelsen er oppfylt. Dersom vilkårene er oppfylt, kan forvaltningsmyndigheten vurdere om det skal gis dispensasjon.

Bruk av miljørettsprinsippene innebærer for det første at det i henhold til § 8 må redegjøres for

kunnskaps-grunnlaget. Saksutredningen bør i så stor grad som mulig gi utfyllende beskrivelse av den kunnskapen som vedtaket bygger på. Utredningen bør inneholde en beskrivelse av naturtyper, arter, landskapets karakter, verneverdier i området, virkninger av omsøkte tiltak på naturverdiene og hvor kunnskapen er hentet fra.

Dersom forvaltningsmyndigheten ikke har tilstrekkelig kunnskap om tiltakets virkninger på naturverdiene, kommer føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 inn. Forvaltningsmyndigheten må da vurdere tiltaket i forhold til risiko for skade på verneverdiene.

Videre må forvaltningsmyndigheten vurdere tiltakene i forhold til samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10. Vurderingen av samlet belastning kan omfatte tiltak av samme type og andre tiltak som kan påvirke verneverdiene.

Avbøtende tiltak og vilkår for tillatelsen, for eksempel vilkår om lokalisering, driftsformer, tidspunkt for tiltaket, trasé, omfang med videre, jf. §§ 11 og 12, skal også inngå i vurderingen.

I mindre saker med liten betydning for verneverdier og verneformål kan vurderingen av miljørettsprinsippene være enklere enn i større saker. Det må imidlertid alltid framgå at prinsippene er vurdert.

Håndheving og sanksjoner

Naturmangfoldloven har egne håndhevings- og sanksjonsbestemmelser, for eksempel bestemmelser om retting og avbøtende tiltak (§ 69), tiltak for å avverge eller begrense skader og ulemper (§ 70), direkte gjennomføring av forvaltningen selv (§ 71), bruk av andres eiendom ved gjennomføring av tiltak (§ 72) og tvangsmulkt (§ 73). Disse sanksjonsbestemmelsene er delegert til Fylkesmannen.

Forholdet til andre lover

Naturmangfoldloven og verneforskriften gjelder ved siden av og samtidig med andre særlover. Et tiltak må derfor oppfylle kravene både etter naturmangfoldloven/ verneforskriften og etter regelverk tiltaket ellers er regulert etter. Forskrifter gitt med hjemmel i naturmangfoldloven vil normalt gå foran andre lover eller forskrifter hvis det er motstrid mellom bestemmelser.

Vanligvis vil verneforskriftene ha strengere bestemmelser om bruk og tiltak i et verneområde enn det som gjelder etter annet lovverk. Det kan

imidlertid være unntak. For eksempel kan plan- og bygningslovens bestemmelser om bygging i strandsonen være strengere enn en verneforskrift som åpner for byggetiltak for bestemte formål. En tillatelse etter verneforskriften skal imidlertid ikke medføre endring i praksis etter annen lovgivning.

Dersom et tiltak ikke er regulert i verneforskriften, gjelder annen lovgivning alene.

7.2 Saksbehandling

Samordnet saksbehandling

Nasjonalparkstyret behandler saker etter verneforskriften. Den gjelder side om side med annet lovverk og en del tiltak må derfor ha tillatelse både etter verneforskriften og annet regelverk. Det mest aktuelle er byggevirksomhet som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven og motorferdsel i utmark som krever tillatelse etter motorferdselloven. Kommunen er myndighet etter begge lover.

For vedtak etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48 er det en saksbehandlingsregel at søknad om dispensasjon skal behandles av forvaltningsmyndigheten for verneområdet før den eventuelt blir behandlet etter annet regelverk.

For Jomfruland nasjonalpark skal det normalt praktiseres at søknad om tillatelse etter de spesifiserte dispensasjonsbestemmelsene behandles av forvaltningsmyndigheten for verneområdet først.

Henveler

Før det fremmes søknad etter verneforskriften kan det være behov for kontakt mellom tiltakshaver og forvaltningsmyndighet for å avklare hvilke rammer verneforskriften setter. Henveler kan rettes til forvaltningsmyndigheten på den måten tiltakshaver finner mest hensiktsmessig. Det kan være aktuelt med forhåndskonferanse.

Søknader

Søknader om dispensasjon fra vernebestemmelsene sendes til forvaltningsmyndigheten, dvs. nasjonalparkstyret. Det bør utarbeides standard søknadsskjema som legges ut på hjemmesidene til nasjonalparken og Kragerø kommune.

Søknader skal inneholde tilstrekkelig med opplysninger til at forvaltningsmyndigheten kan vurdere tiltakets virkning på verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten skal om nødvendig

veilede søker, og kan kreve tilleggsdokumentasjon dersom søknaden ikke inneholder tilstrekkelig dokumentasjon.

Uttalelser

Saker som berører kulturminner på land skal sendes Telemark fylkeskommune til uttalelse før vedtak fattes. Saker som gjelder kulturminner i sjø skal sendes Norsk Maritimt Museum. Fiskeri- og havbruksrelaterte spørsmål skal sendes Fiskeridirektoratet og Fiskerlaget Sør.

Saksbehandlingstid

Søknader som har tilstrekkelig med opplysninger, ikke krever uttalelse fra andre organer og som behandles administrativt, skal normalt besvares innen tre uker.

Tilsvarende saker som behandles i nasjonalparkstyret skal normalt besvares innen tre måneder. Søker skal da motta foreløpig melding innen tre uker om behandlingsdato.

For søknader som er mangelfulle, regnes saksbehandlingstiden fra det tidspunkt tilstrekkelig med opplysninger foreligger.

Tillatelser

Tillatelser skal vise til lovhjemmelen for vedtaket som i verneforskriften eller i naturmangfoldloven. Forvaltningsplanen har ikke selvstendige vedtaks-hjemler.

Som hovedregel skal vedtaket være begrunnet. Det er unntak når søknaden innvilges og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket. Offentlige hensyn tilsier likevel at vedtak som går ut over verneverdiene bør begrunnes. Det bør derfor som hovedregel legges til grunn at alle vedtak etter verneforskriften skal være begrunnet.

Det skal også framgå hvilke faktiske forhold vedtaket bygger på. Der parten selv har beskrevet faktum, for eksempel i en søknad om dispensasjon, er det tilstrekkelig å vise til saksframstillingen i søknaden.

De hovedhensyn som har vært avgjørende for forvaltningsmyndighetens vurdering og skjønn bør beskrives. I tillegg bør begrunnelsen vise hvilke virkninger et tiltak kan få for verneverdier og verneformål.

Spesielt for dispensasjon etter verneforskriftens § 11, første alternativ, er at saken skal inneholde en begrunnelse som viser hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som

dispensasjonen kan få for verneverdiene og hvilken vekt det er lagt på dette. Dette innebærer at det stilles strengere krav til begrunnelse av dispensasjoner gitt etter den generelle dispensasjonsbestemmelsen enn forvaltningslovens generelle krav til begrunnelse av vedtak.

Det kan knyttes vilkår til tillatelsen som etter myndighetens syn er nødvendig for å sikre at det ikke er fare for skade på verneverdier, eller som er nødvendige av hensyn til behov i forvaltningen for dokumentasjon, kunnskap, oppsyn og rapportering. Vilkårene som settes må ha saklig sammenheng med tillatelsen og være forholdsmessige i forhold til det som oppnås gjennom tillatelsen. Forvaltnings-myndigheten kan normalt gå langt i å sette vilkår som begrenser skadevirkninger.

Det bør gis flerårige tillatelser for aktiviteter som gjentas regelmessig, noe som er rasjonelt for både søkeren og forvaltningsmyndigheten. Eksempler er fast transport med motorkjøretøy og faste arrangementer.

Orientering om vedtak

Alle parter skal orienteres om et enkeltvedtak. Parter er etter definisjonen i forvaltningsloven “en person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder”. I tillegg til den/de som søker om dispensasjon vil det måtte avgjøres konkret hvem saken “direkte gjelder”. Organisasjoner vil normalt bare være part der saken direkte gjelder selve organisasjonen, eller der vedtaket er rettet mot organisasjonen. Organisasjoner som kan ha interesse av et dispensasjonsvedtak bør likevel bli orientert med kopi av vedtaket. Dette fordi en organisasjon kan ha klagerett på et vedtak selv om den ikke er part i saken.

I underretningen skal det gis opplysninger om klageadgang, klagefrist, klageinstans, den nærmere framgangsmåte ved klage og retten til å se sakens dokumenter.

Dersom vedtaket kan tenkes gjennomført til skade for en part før en klage er ferdigbehandlet, skal det også gjøres oppmerksom på at det er adgang til å be om at gjennomføringen utsettes.

Klager

Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse innen tre uker fra vedkommende part mottar orientering om vedtaket.

Det kan være vanskelig å avgrense hvem som har rettslig klageinteresse, men etter hvert har man i langt større grad enn tidligere også akseptert at organisasjoner kan ha rettslig klageinteresse.

For de som har rettslig klageinteresse, og som ikke har fått skriftlig orientering, løper fristen fra det tidspunkt de har fått eller burde skaffet seg kjennskap til vedtaket.

Klager på vedtak sendes nasjonalparkstyret. Forvalter forbereder saken og styret behandler klagen. Dersom vedtaket opprettholdes, oversendes klagen til Miljødirektoratet til avgjørelse. Saken skal framstilles på en oversiktlig måte og ellers være tilrettelagt for klageinstansen. Kopi av alle sakens dokumenter skal vedlegges. Partene skal ha gjenpart av oversendelsesbrevet.

Som hovedregel kan et enkeltvedtak gjennomføres eller iverksettes straks vedtaket er truffet, men både underinstansen og klageinstansen kan på eget initiativ beslutte at vedtak ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klage avgjort. Dersom vedtaket ikke gis utsettende virkning, kan tiltakshaver lovlig gjennomføre vedtaket, men på egen risiko.

Klageinstansen har myndighet til å prøve alle sider av saken. Det innebærer en adgang til å overprøve både rettsanvendelse, faktum, den skjønnsmessige vurderingen og saksbehandlingen.

Klageinstansen kan selv treffe nytt vedtak i saken eller oppheve vedtaket og sende saken tilbake til underinstansen for helt eller delvis ny behandling. Klageinstansens vedtak kan ikke påklages videre.

Omgjøring av eget vedtak

Forvaltningsmyndigheten har en begrenset adgang til å omgjøre eget vedtak selv om vedtaket ikke er påklaget. Denne adgangen gjelder uavhengig av om initiativet kommer fra en part eller fra forvaltningsorganet selv og gjelder når 1) endringen ikke er til skade for noen som vedtaket retter seg mot eller tilgodeser, 2) underretning om vedtaket ikke har kommet fram til vedkommende, eller at 3) vedtaket må anses som ugyldig.

Sjekkliste

Det bør utarbeides en sjekkliste som sikrer forsvarlig og korrekt behandling, både under det forberedende arbeidet og i saksbehandlingen.

7.3 Myndighet og oppgaver

Nasjonalparkstyret er forvaltningsmyndighet for nasjonalparken. Styret har to representanter fra Kragerø kommune, en fra Telemark fylkeskommune, og i en prøveperiode fra 2017 til 2019, to grunneierrepresentanter – en fra hver av øyene Jomfruland og Stråholmen. Representanter fra Kragerø kommune og grunneierrepresentanter foreslås av Kragerø kommune. Representanten fra Telemark Fylkeskommune foreslås av Telemark fylkesting/ fylkesutvalg. Miljødirektoratet fastsetter styrets sammensetning. Styret har ansvaret for:

- Myndighetsutøvelse etter verneregler fastsatt i verneforskriften.
- Utarbeide forslag til forvaltningsplan med besøksstrategi. Planen godkjennes av Miljødirektoratet.
- Skjøtsel for å bevare og utvikle verneverdiene.

Retningslinjer til § 13:

Nasjonalparkstyret kan iverksette skjøtselstiltak for å ta vare på verneformålet med hjemmel i verneforskriften §13 og naturmangfoldloven §47. Også skjøtselstiltak som styret tar initiativet til, men som grunneier utfører, kan gjennomføres uten dispensasjon. Tiltak som ikke bidrar til å ivareta verneformålet, for eksempel tilrettelegging skal ha tillatelse fra nasjonalparkstyret.

- Legge til rette for friluftsliv slik at nasjonalparken kan oppleves og brukes uten at det er fare for at verneverdiene blir påført skade.
- Nødvendig kunnskapsinnhenting om verneverdier.
- Overvåking av verneverdiene som grunnlag for å vurdere om bevaringsmålene blir nådd.
- Ha nødvendig kontakt med grunneiere, rettighetshavere, brukere, lag og organisasjoner.
- Påse at alle vesentlige brudd på reglene i verneforskriften som styret får kjennskap til, blir rapportert/anmeldt til Politiet.
- Rapportere om forvaltningen til Miljødirektoratet.

Retningslinje:

Når nasjonalparken engasjerer vitenskapelig personell til å gjøre kartlegginger eller utarbeide forslag til planer, skal det stilles krav om at oppdragstaker varsler eiere av eiendommene.

Styret kan delegere myndighet til å avgjøre saker til forvalter. Etter vedtektene for nasjonalparkstyret er det begrenset til å gjelde søknader om motorferdsel, idrettsarrangementer og organiserte turer til fots. Det skal da foreligge et vedtak i styret om hvilke saksområder delegeringen gjelder og hvilke kriterier som i tillegg må være oppfylt i enkeltsakene.

Saker etter verneforskriftens § 11 kan ikke delegeres.

Nasjonalparkstyret skal oppnevne et **rådgivende utvalg** der representanter for grunneiere, organisasjoner, næringsdrivende og berørte offentlige myndigheter deltar. Rådgivende utvalg skal gi råd til styret og skal ha minst et møte i året, som fortrinnsvis bør være et fellesmøte med styret.

Det kan opprettes et **administrativt kontaktutvalg**. Styret fastsetter representasjonen.

Kragerø kommune har flere roller i forbindelse med nasjonalparken, blant annet:

- Deltakelse i nasjonalparkstyret og i rådgivende utvalg.
- Som grunneier.
- Som myndighet for saker etter plan- og bygningsloven, friluftsløven, motorferdselloven, forurensingsloven og flere andre lover.
- Ansvar for tekniske tjenester, utdanning, folkehelse, kultur, tilrettelegging for næringslivet med mer.
- Drifts- og tilsynsansvar for skjærgårdsparkområder (statlig sikrede friluftslivsområder).

Telemark fylkeskommune er regional myndighet for blant annet kulturminner, friluftsliv, regional utvikling og folkehelse. Hovedoppgaver i forbindelse med nasjonalparken er:

- Delta i nasjonalparkstyret
- Gi uttalelser til forvaltningsmyndigheten ved søknader om skjøtsel og restaurering av kulturminner som ikke er fredet.
- Yte faglig bistand i konkrete skjøtels- og restaureringsprosjekter.
- Bidra i informasjonsarbeid knyttet til kulturminner.
- Behandle søknader om tilskudd til, tilrettelegging og skjøtsel av statlig sikrede friluftsområder.
- Gi uttalelser til Miljødirektoratet om søknader fra kommuner og interkommunale friluftsråd om støtte til sikring av statlige friluftslivsområder

Fylkeskommunen er deleier i Innovasjon Norge og regional utviklingsaktør, hvor et av målene er å styrke næringslivet i fylket.

Statens naturoppsyn (SNO) er miljøforvaltningens operative feltorgan som er myndighetsutøver etter lov om statlig naturoppsyn. Loven gir SNO-personell tilsynsmyndighet og ansvar for oppsyn med overholdelse av friluftsløven, naturmangfoldloven, motorferdselloven, kulturminneloven, viltloven, laks- og innlandsfiskloven, småbåtloven og deler av forurensningsloven. Oppsynet gjelder på både offentlig og privat grunn.

I tillegg til kontrolloppgaver er også informasjon om regelverket og bruken av nasjonalparken en del av naturoppsynets virksomhet. På bestilling fra forvaltningsmyndigheten kan naturoppsynet drive skjøtsel, tilrettelegging, registrering og dokumentasjon, herunder overvåking.

Skjærgårdstjenesten er et offentlig samarbeid om praktisk drift av sjøbaserte friluftsområder. Miljødirektoratet og kommunene finansierer tjenesten. Skjærgårdstjenesten i Telemark har et felles driftsområdestyre og tre operative driftsenheter, en i hver av kommunene Kragerø, Bamble og Porsgrunn. Hovedoppgavene i forbindelse med nasjonalparken er:

- Renovasjon, vedlikehold, skjøtsel og tilsyn i skjærgårdsparkområdene.
- Veiledning, informasjon og holdningsskapende arbeid rettet mot brukere og besøkende.
- Kontroll og rapportering av brudd på verneforskriften og annet regelverk, på oppdrag fra SNO.
- Gjennomføre skjøtsel av spesielle natur- og kultur-verdier etter avtale med forvaltningsmyndigheten/kulturminnemyndigheten/SNO, eventuelt i samarbeid med grunneiere eller frivillige organisasjoner

Politiet har ansvar for å behandle anmeldelser av brudd på verneforskriften, samt drive oppsyn etter flere lovverk.

Fylkesmannen i Telemark er regional statlig fagmyndighet innenfor naturforvaltning og landbruk. Fylkesmannen har forvaltningsansvaret for verneområder der myndigheten ikke er lagt til områdestyrer eller til kommunene. Hovedoppgavene i forbindelse med nasjonalparken er:

- Arbeidsgiveransvar for forvalteren.
- Å gi faglige råd og veiledning til styret
- Følge med på forvaltningen av området

Fylkesmannen har klageadgang på vedtak fattet av nasjonalparkstyret. Fylkesmannen har også som et av sine oppdrag å stimulere til utvikling av landbruksbaserte opplevelser og reiseliv.

Miljødirektoratet er fagmyndighet med overordnet ansvar for opprettelse og forvaltning av verneområder. Direktoratet fordeler midler til skjøtsel og informasjon i verneområder, og har det faglige ansvaret for utarbeiding av skiltmaler og grafiske profiler. Direktoratet godkjenner forvaltningsplaner for nasjonalparker.

Klima- og miljødepartementet har det overordnede faglige og politiske ansvaret for verneområder etter naturvern- og naturmangfoldloven.

Riksantikvaren er nasjonal kulturminnemyndighet og har et overordnet ansvar for fylkeskommunenes arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap. Riksantikvaren forvalter frednings-forskrifter for fredete bygg i statens eie.

Norsk Maritimt Museum har ansvar for kulturminner under vann og forvalter statens eiendomsrett til skipsfunn.

Fiskeridirektoratet er myndighetenes rådgivende og utøvende organ innen havressurs- og akvakulturforvaltning. Fiskeridirektoratet forvalter særlovgivningen på området, blant annet havressursloven.

Kystverket har ansvar for farleder, navigasjonsinstallasjoner, lostjenester, sjøtrafikk-kontroll, fiskerihavner og statens beredskap mot akutt forurensing. Kystverket forvalter særlovgivningen på området, blant annet havne- og farvannsloven.

Grunneiere forvalter eierrettighetene på sine eiendommer. De har en viktig rolle i forvaltningen av nasjonalparken. Rettighetshavere som ikke er grunneiere har en tilsvarende viktig rolle på bakgrunn av de rettighetene de forvalter.

Frivillige organisasjoner er en betydelig ressurs i forvaltningen og kan gjennom dugnader, faglige innspill og annen frivillig innsats bidra til å oppfylle formålet med vernet. Det er viktig at skjøtsel av naturkvaliteter og kulturminner skjer etter avtale og i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten som har det faglige ansvaret.

Næringslivet omfatter blant annet fiskeri, landbruk, transport, reiseliv og bygg- og servicenæring. Næringslivet har ansvar for at næringsaktiviteter i og omkring nasjonalparken er innenfor rammene av vernet og i samarbeid med øvrige aktører.

7.4 Miljøvedtaksregisteret

Miljøvedtaksregisteret legger til rette for åpenhet i miljøforvaltningen og gir alle enkel og fri tilgang til en rekke vedtak etter naturmangfoldloven, blant annet om rovvilt, verneområder, prioriterte arter, utvalgte naturtyper og utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål. Registeret viser enkeltvedtak som tillatelser, avslag og dispensasjoner fra offentlige myndigheter. Det har gode søkemuligheter og en kan bli automatisk varslet om nye vedtak på de temaene en er opptatt av.

Miljøvedtaksregisteret er opprettet med hjemmel i naturmangfoldloven og det er fastsatt en egen forskrift om registeret med plikt til registrering av vedtak. Vedtaksmyndigheten har ansvaret for å registrere sine vedtak i registeret innen tre virkedager etter at partene er varslet om vedtaket. Registeret er å finne på <http://www.miljovedtak.no/>

8 Oppsyn

Nasjonalparken ligger i et område med mange bruksformer og stor aktivitet, spesielt om sommeren. Området har store verneverdier på land og i sjø, og det er behov for å føre oppsyn med at verdiene bevares og at verneforskriften og dispensasjoner overholdes. Det er også av interesse å følge med på hvordan bruken av området utvikler seg.

Nasjonalparken skal ha et tilstrekkelig, effektivt og samordnet oppsyn for å sikre viktige verne- og opplevelsesverdier. Utfordringen er å sikre et oppsyn med et omfang og en kvalitet som står i forhold til nasjonalparkens størrelse, verneverdier og den aktiviteten som pågår.

Nasjonalparken benyttes mye til rekreasjon og annen fritidsbruk, og for sterk overvåking og kontroll kan forstyrre brukernes opplevelser. Oppsynet må derfor gjennomføres slik at det ikke oppleves som uakseptabel overvåking.

Oppsynet har rett til å bruke motorkjøretøy, båt eller luftfartøy når det er nødvendig for å utføre

oppgavene. Motorferdselen skal skje så skånsomt og begrenset som mulig.

Det skal være rutiner for samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, Fylkesmannen og Statens naturoppsyn, slik at innsatsen blir prioritert i fellesskap.

9 Litteratur

- Alexandersson, H. og Eriksson, O. G. 1988: *Hävdade marker och fuktängar som fågelmiljö*.
- Artsdatabanken 2010: *Norsk rødliste for arter 2010*.
- Artsdatabanken 2015: *Norsk rødliste for arter 2015*.
- Artsdatabanken 2012: *Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012*.
- Asplan Viak 2009: *Kartlegging av hekkende fugl i Stråholmen landskapsvernområde og naturreservat i 2007*.
- Asplan Viak 2014: *Landskapsanalyse Jomfruland nasjonalpark*.
- Asplan Viak 2014: *Bruksanalyse Jomfruland nasjonalpark*.
- Asplan Viak 2014: *Viktige sjøfuglområder Jomfruland nasjonalpark*.
- Asplan Viak 2015: *Konsekvensutredning for Jomfruland nasjonalpark*.
- Barne- og likestillingsdepartementet 2009: *Norge universelt utformet 2025 – handlingsplan*.
- Biofokus 2007: *Oppdatering av vegetasjonskart over Stråholmen landskapsvernområde og Stråholmen naturreservat, Kragerø, 2006*.
- Biofokus 2010: *Vegetasjonskartlegging på havstrand i seks verneområder i Grenland, Telemark 2009*.
- Biofokus 2010: *Beitemarkssopp på Stråholmen, Kragerø. Innspill til forvaltningsplan*.
- Biofokus 2011: *Innspill til forvaltningsplan for Jomfruland landskapsvernområde*.
- Biofokus 2012: *Naturtypekartlegging i Kragerø kommune 2011*.
- Biofokus 2013: *Kartlegging av naturtyper i planområde for Jomfruland nasjonalpark, Kragerø, Telemark*.
- Biofokus 2014: *Sammenstilling av naturverdier på land i Jomfruland nasjonalpark*.
- Biofokus 2015: *Arter på norsk rødliste i Jomfruland nasjonalpark*.

- Bjørvik, Tor 2013: *Kartlegging av nyere tids kulturminner på Jomfruland.*
- Borch H, Wergeland Krog O, 2000: *Natur2000.*
- Dannevig, Hartvig W. og Eyden, Johan van der 1986: *Skagerrakfiskerens historie.*
- Den Norske Turistforening, Friluftsrådene landsforbund og Innovasjon Norge 2013: *Merkehåndboka.*
- Direktoratet for naturforvaltning 2006: *Håndbok 27/2006: Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv.*
- Direktoratet for Naturforvaltning. 2007: *Kartlegging av naturtyper - verdisetting biologisk mangfold.*
- Direktoratet for Naturforvaltning 2008: *Områdevern og forvaltning. DN håndbok 17.*
- Direktoratet for naturforvaltning 2010: *Områdevern og forvaltning.*
- Erikstad, Lars 1998: *Isavsmelting og israndlinjer i Norge.*
- Endrestøl, Anders 2008: *Supplerende insektundersøkelser i Telemark- Sandbakken og Langøya 2008.*
- Ekstam, U., Aronsson, M. og Forshed, N. 1988: *Ångar. Om naturlige slåttermarker i odlingslandskapet .*
- Ekstam, U. og Forshed, N. 1992: *Om hævden opphør. Kärleväxter som indikatorarter i ängs- och hagemarker.*
- Feste Grenland AS 2007: *Landskapsanalyse og skjøtselsplan for Jomfruland Beitelag.*
- Finstad, Håkon 1991: *Jomfruland.*
- Fiskeridirektoratet 2013: *Fiske i sør. Utarbeidet av arbeidsgruppen for Fiske i sør.*
- Fiskeridirektoratet, Region Sør og Fylkesmennene i Aust-Agder og Telemark 2014: *Fiske i sjø og akvakultur innenfor utredningsområdene til Raet og Jomfruland nasjonalparker.*
- Fjellberg, A. 2001: *Forekomst av strandmaurløve på Sandbakken, Jomfruland.*
- Fremstad, E. og Moen, A. 2001: *Truete vegetasjonstyper i Norge.*
- Fylkesmannen i Telemark 1979: *Utkast til verneplan for våtmarksområder i Telemark fylke.*
- Fylkemannen i Telemark 1980: *Rapport fra undersøkelse av havstrandvegetasjon i Telemark.*
- Fylkemannen i Telemark 1999: *Ornitologiske registreringer i vernede våtmarksområder i Telemark 1998.*
- Fylkesmannen i Telemark 1999: *Statusrapport for trua arter i Telemark.*
- Fylkesmannen i Telemark 2004: *Vern av viktige naturområder rundt Oslofjorden og Telemarkskysten.*
- Fylkesmannen i Telemark 2010: *Forvaltningsplan for Stråholmen naturreservat og landskapsvernområde.*
- Fylkesmannen i Telemark 2012: *Forvaltningsplan for Jomfruland landskapsvernområde.*
- Fylkesmannen i Telemark 2010: *Forvaltningsplan for havstrender i Telemark.*
- Fylkesmannen i Telemark 2010: *Forvaltningsplan for Sandbakken naturreservat.*
- Geoinfo og Asplan Viak 2014: *Beskrivelse av sjøbunnen ved Jomfruland nasjonalpark.*
- Grant, C. 2010: *Towards a typology of visitors to geosites.*
- Hagen, N. 2008: *Sommertur til marrispen. Listera 2-2008.*
- Havforskningsinstituttet 2014: *Marine naturforhold og naturverdier i Raet.*
- Havforskningsinstituttet 2014: *Minirapport om sel i forbindelse med arbeidet med Jomfruland nasjonalpark.*
- Hanssen, E.W. 2010: *Soppkartlegging på Jomfruland, Kragerø kommune, 14-16. august 2009. Kartlegging av storsopper i Norge.*
- Havforskningsinstituttet 2017: *Kunnskapsstøtte kysttorsk i sør; vern av gyteområder*
- Hesjedal, O. 1973: *Vegetasjonskartlegging.*
- Hofsten, J. og Vevle, O. 1982: *Vegetasjonskart Jomfruland.*
- Høgskolen i Telemark 1993: *Forvaltningsplan for Stråholmen - konsekvensvurdering av de foreslåtte skjøtselstiltak for fuglefaunaen på øya.*
- Høy, T. 2008: *Marrisp Limonium vulgare ny for Norge. Blyttia 66:173-174.*
- Håland, J. og Stedje, D.E. 1997: *Stråholmens fuglefauna – forekomst og habitatpreferanser som grunnlag for en økologisk skjøtselsplan for verneområdene på øya.*
- Jansen, Ivar 1982: *Kvartærgeologisk kart for Jomfruland og Stråholmen.*
- Jansen, Ivar 1987: *Kvartærgeologiske verneverdige områder i Telemark.*

- Johansson, O., Ekstam, U. og Forshed, N. 1986: *Havsstrandängar*.
- Johansson, O. og Hedin, P. 1991: *Restaurering av ängs- och hagemarker*.
- Kiil, Torstein. 1992: *Forvaltningsplan for Stråholmen*.
- Kiil, Torstein 2014: *Stråholmen - bosettingshistorien med nyere tids kulturminner*.
- Kragerø kommune 1981: *Reguleringsplan for Engelsbus/Bråtøy/Korset*.
- Kragerø kommune 1984: *Reguleringsplan for Kaalstangen – Brunsvik*.
- Kragerø kommune 1988: *Forskrift for offentlige friluftsområder i Kragerøskjærgården*.
- Kragerø kommune 1989: *Reguleringsplan for Løkstad*.
- Kragerø kommune 1995: *Reguleringsplan for Tårnbrygga – Jomfruland fyr*.
- Kragerø kommune 2002: *Reguleringsplan for Østre og Vestre Saltverksmyr*.
- Kragerø kommune 2011: *Reguleringsplan for Portør pensjonat*.
- Kragerø kommune 2012: *Reguleringsplan for Ytre del av Portør*.
- Kragerø kommune 2014: *Forvaltningsplan for statlig sikra friluftslivsområder i Kragerø kommune 2014 - 2018*.
- Kragerø kommune 2015: *Kommuneplan 2014-2026*.
- Langesund Fiskerlag 2008: *Bamblefiskerne – deres liv og virke*.
- Midgaard m.fl. 1950: *Skåtøyboka, annet bind*.
- Miljødirektoratet: *Reiseliv og hensyn til dyrelivet*.
- Miljødirektoratet 2014: *Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter*.
- Miljødirektoratet 2015: M-415/2015: *Veileder i besøksforvaltning i norske verneområder*.
- Miljødirektoratet 2015: M-416/2015 *Planlegging og gjennomføring av brukerundersøkelser*.
- Miljødirektoratet 2015: *Ny merkevare- og kommunikasjonsstrategi for Norges nasjonalparker*.
- Miljødirektoratet og Riksantikvaren 2015: M-420/2015 *Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven*.
- Miljødirektoratet 2015: M-417/2015 *Innfallsporter, Informasjonspunkt, startpunkt og utkikkspunkt*.
- Miljøverndepartementet 1991: *Verdifulle kulturlandskap i Norge*.
- Mimir as 2018: *Forstudie av Kragerø som reisemål* (in prep.)
- Naturhistorisk Museum 2013: *Uttalelse til oppstartmelding for Jomfruland nasjonalpark*.
- Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. og Kvamme, M. 1999: *Skjøtselshåndboka – for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*.
- Norsk institutt for vannforskning 2014: *Jomfruland nasjonalpark. Sammenstilling av eksisterende kunnskap om marine naturverdier*.
- Norsk institutt for vannforskning 2014: *Undersøkelse av miljøgifter i Kragerøområdet 2013-2014*.
- Norsk institutt for vannforskning 2012: *Kartlegging av marine naturtyper i Telemark*.
- Norsk institutt for naturforskning 1993: *Havstrand på Sørøstlandet. Regionale trekk og botaniske verdier*.
- Norsk institutt for naturforskning 1994: *Havstrand på Sørøstlandet – Regionale trekk og botaniske verdier*.
- Norsk institutt for naturforskning 1997: *Vegetasjonstyper i Norge*.
- Norsk institutt for naturforskning 1998: *Verneverdige insekthabitater. Oslofjordområdet*.
- Norsk institutt for naturforskning 2000: *Sjeldne insekter i Norge. 3 Sommerfugler*.
- Norsk institutt for naturforskning 2003: *Kartlegging av verdifulle naturtyper for biomangfold i Kragerø kommune*.
- Norsk institutt for naturforskning 2006: *Kartlegging og overvåking av rødlistearter. Delprosjekt II: Arealer for rødlistearter*.
- Norsk institutt for naturforskning 2009: *Kartlegging av invertebrater i 5 hotspot-habitattyper. Nye norske arter og rødlistearter*.
- Norsk institutt for naturforskning 2010: *Kartlegging av jordboende sopp med vekt på rødlistearter i utvalgte verneområder i Telemark 2009: Kalkområdet i Bamble-Porsgrunn, samt Jomfruland, Kragerø*.
- Norsk institutt for naturforskning 2010: *Faglig grunnlag for handlingsplan for hule eiker*.
- Norsk institutt for naturforskning 2010: *Faktaark for hotspot-habitatet dyremøkk, Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold*.
- Norsk institutt for naturforskning 2011: *Dyremøkk – et hotspothabitat. Sluttrapport under ARKO-prosjektets periode II*.

- Norsk institutt for naturforskning 2015: *Effekter av ferdsel og friluftsliv på natur. Sammenstilling av nasjonal og internasjonal litteratur.*
- Norsk institutt for naturforskning 2015: *Sårbarhetsvurdering i verneområder. Utvikling av metodikk for å vurdere sårbarhet for vegetasjon og dyreliv knyttet til ferdsel i verneområder i fjellet.*
- Norsk landbruksrådgivning Østafjells 2017: *Forslag til beiteplan for Jomfruland.*
- Norsk offentlig utredning 2013: *Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester.*
- Silsand, T. E. & Solvang, R. 2002: *Kartlegging av rødlistede karplanter på Jomfruland.*
- Norsk Ornitologisk Forening 2014: *Bestandsobservasjon ved Jomfruland- og Lista fuglestadjoner i 2012.*
- Rian, Øystein (red) 2014: *Telemarks historie, bind 1.*
- Riksantikvaren 1993: *Uthavn på Stråholmen - Melding om frafallelse av fredningsforslag.*
- Silsand, T. E. & Solvang, R. 2002: *Rapport fra karplanteregistreringer på Jomfruland. Kartlegging av rødlistede karplanter på Jomfruland.*
- Siste Sjanse 2001: *Våtmarksreservater i Telemark – vurdering av trusselfaktorer, skjøtselstiltak og behov for supplerende undersøkelser.*
- Skog og Landskap 2008: *Arealregnskap for Norge. Arealstatistikk for Telemark.*
- Solvang, R. 1995: *Spurvefugltakseringer Stråholmen sommeren 1995.*
- Solvang, R. og Skarboe, H. 2013: *Tellinger av hekkende sjøfugl i sjøfuglreservatene i Telemark 2013.*
- Stabbetorp, O. E., Auestad, I., Berg, T., et al. 1998: *Botaniske undersøkelser i Telemark.*
- Statens naturverninspektør for Sør-Norge 1983: *Skjøtelsplan for Jomfruland landskapsvern-område.*
- Stortingsmelding 37 (2012 – 2013): *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Nordsjøen og Skagerrak.*
- Sveriges Lantbruksuniversitet 2001: *Mangfåldskonferansen 2000: Biodiversitet i odlingslandskapet.*
- Swedish University of Agricultural Sciences 1990: *Skötsel av naturliga fodermarker. Resultat av femtonåriga fältexperiment i Syd- och Mellansverige.*
- Sørensen, A. 2011: *Sommerdiett hos mellomskarv i Øra naturreservat.*
- Tangen, J.E. og Halvorsen, R. 1991: *Grenlandsboka.*
- Tangen, J. E. 2017: *Overvåking og kartlegging av Stillehavssøsters i kommunene Kragerø, Bamble og Porsgrunn, Telemark 2017*
- Telemark Fylkeskommune 2014: *Arkeologisk registrering på Jomfruland.*
- Telemark Fylkeskommune 2017: *Planprogram for kystsoneplan for Telemark.*
- Telemarksforskning 1993: *Jordbrukets kulturlandskap i Telemark.*
- Telemarksforskning 1993: *Vegetasjonskart over Stråholmen.*
- Telemarksforskning 1993: *Kulturlandskap og opplevelseskvaliteter på Jomfruland.*
- Telemark Fylkeskommune, Fylkeskonservatoren 1992: *Rapport Stråholmen.*
- Utvalgte kulturlandskap i jordbruket på Jomfruland og Stråholmen: *Årsrapporter 2009 – 2017.*
- Verket, Lars 2009: *Padleguide for Telemark.*
- Vitenskapsmuseet 2001: *Truete vegetasjonstyper i Norge.*
- Ødegaard, F. 1992: *Høringsuttalelse vedrørende forvaltningsplan for Stråholmen.*
- Aasland, Ø. 1991: *Skjøtelsplan for Jomfruland landskapsvern-område.*

Vedlegg

Vedlegg 1:

Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune, Telemark

Dato	FOR-2016-12-16-1630
Publisert	II 2016 hefte 4
Ikrafttredelse	16.12.2016
Sist endret	
Endrer	FOR-1978-04-28-18 , FOR-1980-03-28-12 , FOR-1980-03-28-13 , FOR-1980-03-28-14 , FOR-1980-03-28-17 , FOR-1980-03-28-19 , FOR-1980-03-28-20 , FOR-1980-03-28-21 , FOR-1980-03-28-23 , FOR-1980-03-28-24 , FOR-1980-03-28-28 , FOR-1990-12-07-1056 , FOR-1990-12-07-1057 , FOR-2006-06-30-817 , FOR-2009-06-19-716 , FOR-2009-06-19-721 , FOR-2009-06-19-723 [+] Vis alle
Gjelder for	Kragerø kommune, Telemark
Hjemmel	LOV-2009-06-19-§34 , LOV-2009-06-19-§35 , LOV-2009-06-19-§62
Kunngjort	19.12.2016 kl. 15.45
Korttittel	Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark

Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2016 med hjemmel i lov 19. juni 2009 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. §§ 35 og 62. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

§ 1. Formål

Formålet med Jomfruland nasjonalpark er å ta vare på et større naturområde med geologisk særpreg med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- Naturtyper på sjøbunnen som tareskog, ålegrasenger, bløtbunn og skjellsand, herunder gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr, som har betydning for økosystemet og økosystemtjenester både i og utenfor nasjonalparken
- Naturtyper på land som kystnære sandmarker, dyner, strandenger og edellauvskog
- Kystlandskapet på land og i sjø, herunder områder med rullestein og strandvoller
- Kulturminner på land og i sjø
- Vitenskapelige referanseområder

I sone A er det et spesielt formål å bevare naturtyper som skogshagemarker, naturbeitemarker, slåtteenger, strandenger og lauvingstrær, jf. kart som følger av § 2.

I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av § 2.

Allmennheten skal gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 2. Avgrensning

Nasjonalparken berører følgende gårds- og bruksnummer (gnr./bnr.): 6/7, 6/23, 6/61, 6/147, 7/2, 7/6, 7/28, 7/29, 7/56, 7/67, 7/77, 7/125, 7/160, 7/161, 7/162, 7/163, 7/164, 10/26, 27/8, 27/47,

27/81, 27/87, 28/1, 28/3, 28/4, 28/9, 28/10, 28/20, 28/23, 28/24, 28/25, 28/26, 28/41, 28/44, 28/49, 28/50, 28/55, 28/63, 28/64, 28/69, 28/70, 29/1, 29/4, 29/5, 29/6, 29/8, 29/9, 29/11, 29/12, 29/16, 29/18, 29/22, 29/26, 29/27, 29/38, 29/39, 29/41, 29/46, 29/49, 29/52, 29/55, 29/58, 29/66, 29/67, 29/80, 29/113, 29/114, 29/120, 29/132, 29/133, 29/139, 29/144, 29/145, 29/149, 29/155, 29/155, 29/159, 29/198, 29/201, 29/202, 29/217, 29/219, 29/221, 29/222, 29/227, 29/246, 29/247, 29/253, 29/293, 29/294, 29/298, 29/304, 29/312, 29/323, 30/62, 30/82, 30/90, 30/101, 30/157, 30/163, 30/164, 30/182, 30/275, 30/443, 30/492 og 30/560.

Nasjonalparken dekker et areal på ca. 116,7 km² hvorav ca. 114,3 km² er sjøareal.

Vernegrensene framgår av oversiktskart, fire detaljkart for Jomfruland, et for Stråholmen og et for sjøområde med jaktforbud nord for Stråholmen

datert Klima- og miljødepartementet, desember 2016. Knekkpunktene skal koordinatfestes. De nøyaktige grensene på land skal merkes i marka.

Verneforskriften med oversiktskart og detaljkart oppbevares i Kragerø kommune, hos Fylkesmannen i Telemark, i Miljødirektoratet og i Klima- og miljødepartementet. Det samme gjelder jordskiftekart som utarbeides etter grensemerking.

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

I nasjonalparken skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner skal finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger herunder anlegg for energiproduksjon, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, gass- eller oljeledninger, sleping av redskap på sjøbunnen, akvakulturanlegg, mudring og dumping i sjø, uttak av skjellsand, kaianlegg, nye landfaste brygger og flytebrygger, bøyelegging av båter, opplag av båter, kunstige sandstrender, bygging av gjerder, vegbygging, bergverksdrift, uttak av stein og mineraler, graving, sprenging, boring, bryting av stein, mineraler og fossiler, fjerning av større steiner og blokker, mineraler eller fossiler, drenering, gjødsling, nydyrking, jordarbeiding, tilplanting, bakkeplanering, framføring av ledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.
- b) Vedlikehold av eksisterende veger og stier, gjerder og grunder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- c) Opplag og utsetting/opptak av småbåter på etablerte steder, samt skånsomt vedlikehold av utsettingssteder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d) Mindre gravearbeider i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som går i kanten av eksisterende veger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen, samt nødvendig istandsetting ved akutt utfall.
- e) Skånsomt uttak av vann fra naturlig strandbasseng på eiendommen 28/20, 24, 41 Havsjaa/Søndre Hue i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f) Oppsetting av midlertidige gjerder til beitedyr i landbruket i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- g) Vedlikehold av eksisterende dreneringsanlegg i beitemarker og slåtteenger i sone A.
- h) Uttak av stein til vedlikehold av steingjerder på landbrukseiendommer på Jomfruland og til gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- i) Bruk av midlertidige installasjoner i sjø uten landfeste og uten tilførsel av for til levendelagring av villfanget fisk og skalldyr i områder der dette har foregått tidligere.
- j) Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg.
- k) Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. Bruk av motorisert transport til lands krever særskilt tillatelse, jf. § 9 fjerde ledd b).

- l) Nødvendig istandsetting av eksisterende energi- og kraftanlegg ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport til lands skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Ombygging og mindre utvidelse av bygninger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som har gått tapt ved brann eller naturskade.
- c) Riving av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger, og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- d) Bruksendring av eksisterende bygninger.
- e) Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger i sone A som er nødvendig for utøvelse av jordbruk i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f) Oppføring av konstruksjoner og installasjoner for å legge til rette for friluftsliv.
- g) Oppføring av gjerder i regi av eier av landbrukseiendom eller dyreeier i forbindelse med landbruksdrift med beitedyr.
- h) Graving i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som ikke omfattes av § 3 tredje ledd d) og nye ledningsanlegg i jord i kanten av veger og i sjø, samt til eksisterende fritidsboliger.
- i) Oppsetting av skilt og merking av stier.
- j) Oppgradering og etablering av stier.
- k) Oppføring av nødvendige navigasjonsinstallasjoner og andre farledstiltak i regi av Kystverket.
- l) Bygging av brygger etter fjerning av eksisterende brygger eller ved samling av eksisterende brygger i fellesbrygge, oppsetting av bruer, klopper og fortøyningsfester for båter.
- m) Mudring i forbindelse med eksisterende brygger for å vedlikeholde seilingsdybden.
- n) Etablering av nye landfester for låssetting av notfangst.
- o) Akvakultur uten fast bygningsmasse, uten forurensningskonsekvenser, uten synlig anlegg over sjøoverflaten, som ikke er i strid med verneformålet
- p) Tiltak for å opprettholde vannspeil i Tårntjenna på Jomfruland og dammene på Vestrestrand på Stråholmen.
- q) Oppgradering samt fornying av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt for virksomheter innenfor nasjonalparken.
- r) Utsetting av saltsteiner.

§ 4. Vern av plantelivet

Vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker og trær, og ilanddrevet tang og tare er vernet mot all skade og ødeleggelse. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt. Virke fra rydding, tykning og hogst kan ikke mellomlagres på steder med artsrike plantesamfunn.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Beiting på Jomfruland, i sone A på Stråholmen og på Store Fengesholmen i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b) Slått av arealer i sone A anvist i forvaltningsplanen.
- c) Hogst av ved i regi av grunneier i nærmere angitte områder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d) Plukking av bær, frukt, matsopp og vanlige planter til eget bruk, med unntak av plantearter som er angitt i forvaltningsplanen.
- e) Skånsom skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f) Plukking av død tang og tare på Jomfruland og Stråholmen til bruk som gjødsel i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Beiting i andre områder enn nevnt i andre ledd a) i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b) Skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg som ikke omfattes av andre ledd e).

§ 5. Vern av dyrelivet

Dyrelivet på land og i sjø, herunder hi, reir, hekke- og yngleplasser er vernet mot skade og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i sjø er forbudt.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Høsting av villlevende marine ressurser etter havressursloven, med unntak av høsting med redskap som slepes under fiske og som i den forbindelse kan berøre bunnen.
- b) Jakt og fangst av vilt etter gjeldende lovverk.
- c) Fiske etter laks- og innlandsfiskeloven, herunder etter laks med kilenot med gyldig registrering.

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er likevel forbudt i følgende områder i sone B: Beverskjæra, Skadden, Stråholmen, Kråka og Vestre Rauane.

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er også forbudt i tidsrommet fra og med 1. mars til og med 1. september i følgende områder i sone B: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmane, Stutsholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.

Det er ikke tillatt med jakt på sjøfugl i et område nord for Stråholmen som vist på vedlagte kart.

Hunder skal holdes i bånd hele året. Det er unntak for jakthunder ved lovlig jakt.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til levendefangst av dyr i forbindelse med bestandsovervåking eller forskning. Det samme gjelder ved utsetting av dyr i forbindelse med tillatelse etter § 3 fjerde ledd o).

§ 6. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.

§ 7. Ferdsel og friluftsliv

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner på land og i sjø.

Ferdsel på land og på sjø nærmere enn 50 meter fra land i sone B i tiden fra 15. april til 15. juli er ikke tillatt.

Organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til større arrangementer når det ikke er i strid med verneformålet.

Sykling og organisert bruk av hest er bare tillatt på veier og stier.

Camping, teltslagning og oppsetning av kamouflasjeinnretninger for fotografering er forbudt i sone B, på Stråholmen og i andre områder i angitt i forvaltningsplanen.

Det er forbud mot brenning av bål og bruk av grill direkte på underlaget.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Innenfor nærmere avgrensede deler av nasjonalparken kan Miljødirektoratet ved særskilt forskrift regulere eller forby ferdsel som kan skade naturmiljøet.

§ 8. Generelle unntak for ferdsel

Reglene i § 7 er ikke til hinder for ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet samt skjøtels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Det samme gjelder drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg som ikke kan utføres utenfor forbudsperioden, samt næringsfiske der fiskeren er manntallsført og bruker merkeregistrert båt.

I sone B på Kråka nord på Jomfruland er det i tillegg unntak for registrering og merking av fugl i regi av Jomfruland fuglestasjon, samt fiske etter sjørørret.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til ferdsel på land og på sjø i sone B i tiden fra 15. april til 15. juli i forbindelse med aktiviteter som kan fremme verneverdiene eller kunnskap om dem.

§ 9. Forbud mot motorferdsel

Det er forbud mot motorferdsel på land, på is og i luften lavere enn 300 meter over bakken.

Miljødirektoratet kan ved særskilt forskrift innføre bestemmelser om fartsregulering på sjøen i nærmere angitte deler av nasjonalparken.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.
- b) Bruk av landbrukskjøretøy med redskap som er nødvendig for å drive landbruk i sone A og uttransport av skadde, syke eller døde bufe på Jomfruland utenfor sone A, i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- c) Motorferdsel på Jomfruland og Stråholmen til transport av drivved, ilanddrevet skipslast og gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d) Motorferdsel på Jomfruland for transport av stein til steingjerder jf. § 3 tredje ledd h).
- e) Forsvarets nødvendige lavtflyging med jagerfly i perioden fra 1. oktober til 1. april.
- f) Nødvendig motorisert ferdsel til Øitangen gård.
- g) Motorferdsel på isen ut til Stråholmen for stell og foring av husdyr.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Øvingskjøring og øvingsflyging for formål nevnt i tredje ledd a)
- b) Nødvendig kjøring for tiltak etter § 3 tredje ledd k) og § 3 fjerde ledd q).
- c) Motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, brygger, steingjerder og lignende.
- d) Motorferdsel for annen nødvendig transport av varer og utstyr til hytter som ligger i nasjonalparken eller som har sin eneste adkomst gjennom den.
- e) Motorferdsel langs etablerte stier for varig bevegelseshemmede til egen fritidsbolig.
- f) Landing med helikopter og sjøfly.
- g) Nødvendig motorisert ferdsel til hytter som bruker veien inn til Øitangen gård.

§ 10. Forbud mot forurensning og støy

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Det er forbudt å tømme kloakkvann i sjøen.

Unødvendig støy er forbudt. Bruk av motordrevet modellfly eller lignende er forbudt.

Bestemmelsen i første og andre ledd er ikke til hinder for bruk av motordrevne, lette redskaper til rydding rundt fritidsboliger og gårdsanlegg.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til brenning av avfall.

§ 11. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 12. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon med videre. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

§ 13. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

§ 14. Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne verneforskriften.

§ 15. Rådgivende utvalg

Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

§ 16. Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Samtidig oppheves følgende forskrifter med bestemmelser:

1. Forskrift 28. april 1978 nr. 18 om fredning av Jomfruland landskapsvernområde, Kragerø kommune, Telemark.
2. Forskrift 28. mars 1980 nr. 12 om fredning for Stråholmsteinen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark
3. Forskrift 28. mars 1980 nr. 13 om fredning for Raudholmane naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
4. Forskrift 28. mars 1980 nr. 14 om fredning for Lille Danmark naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
5. Forskrift 28. mars 1980 nr. 17 om fredning for Stutsholmskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
6. Forskrift 28. mars 1980 nr. 19 om fredning for Gjesskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
7. Forskrift 28. mars 1980 nr. 20 om fredning for Stangskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
8. Forskrift 28. mars 1980 nr. 21 om fredning for Hattholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
9. Forskrift 28. mars 1980 nr. 23 om fredning for Østre Rauane naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
10. Forskrift 28. mars 1980 nr. 24 om fredning for Tviskjær naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
11. Forskrift 28. mars 1980 nr. 28 om fredning av Lille Fengesholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
12. Forskrift 7. desember 1990 nr. 1056 om Stråholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
13. Forskrift 7. desember 1990 nr. 1057 om Stråholmen landskapsvernområde med fuglelivsfredning, Kragerø kommune, Telemark.
14. Forskrift 30. juni 2006 nr. 817 om Verneplan for Oslofjorden – delplan Telemark, vedlegg 24, fredning av Sandbakken naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
15. Forskrift 19. juni 2009 nr. 716 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 8. Fredning av Vestre Rauane fuglefredningsområde, Kragerø kommune, Telemark.
16. Forskrift 19. juni 2009 nr. 721 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 13. Fredning av Beverskjæra fuglefredningsområde, Kragerø kommune, Telemark.
17. Forskrift 19. juni 2009 nr. 723 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 15. Fredning av Skadden naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.

Vedlegg 2:

Forskrift om vern av Stråholmen landskapsvernområde, Kragerø kommune, Telemark

Dato	FOR-2016-12-16-1631
Publisert	II 2016 hefte 4
Ikrafttredelse	16.12.2016
Sist endret	
Endrer	FOR-1990-12-07-1057
Gjelder for	Kragerø kommune, Telemark
Hjemmel	LOV-2009-06-19-100-§34 , LOV-2009-06-19-100-§36 , LOV-2009-06-19-100-§62
Kunngjort	19.12.2016 kl. 15.45
Korttittel	Forskrift om vern av Stråholmen landskapsvernområde

Fastsatt ved Kongelig resolusjon 16. desember 2016 med hjemmel i lov 19. juni 2009 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. §§ 36 og 62. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

§ 1. Formål

Formålet med Stråholmen landskapsvernområde er å ta vare på et kulturlandskap med økologisk, kulturell og opplevelsesmessig verdi. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Formålet er videre å ta vare på kultur- og naturbeitemarker, rikt naturmangfold med truede og sjeldne arter gjennom bærekraftig bruk og forvaltning.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 2. Avgrensning

Stråholmen landskapsvernområde berører følgende grunneiendommer i Kragerø kommune (gårds- og bruksnummer): 28/1, 28/3, 28/4, 28/9, 28/10, 28/52, 28/54 og 28/64 og dekker et landareal på ca. 64,8 daa.

Vernegrensene framgår av kart datert Klima- og miljødepartementet, desember 2016. Knekkpunktene skal koordinatfestes. De nøyaktige grensene skal merkes i marka.

Verneforskriften med kart oppbevares i Kragerø kommune, hos Fylkesmannen i Telemark, i Miljødirektoratet og i Klima- og miljødepartementet. Det samme gjelder jordskiftekart som utarbeides etter grensemerking.

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Pågående virksomhet kan fortsette og utvikles innenfor rammen av første punktum. Nye tiltak skal tilpasses landskapet. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

Med de unntak som følger av tredje og fjerde ledd er det forbud mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter, herunder vegbygging, oppføring av varige eller midlertidige

bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, graving, påfylling av masse, sprenging, boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering eller annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av gjerder og grunder for beitedyr i landbruket.
- b) Oppsetting av midlertidige gjerder til beitedyr i landbruket i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- c) Vedlikehold av eksisterende dreneringsanlegg i åkermarker, beitemarker og slåtteenger.
- d) Fjerning av større enkeltstein og blokker på arealer som kan fulldyrkes.
- e) Nydyrking av arealer som er angitt i forvaltningsplanen

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Bygging av nye, mindre konstruksjoner for å legge til rette for friluftsliv.
- b) Merking av stier og oppsetting av skilt for å legge til rette for friluftsliv.
- c) Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige til jordbruksformål etter retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d) Etablering av nye, varige gjerder i regi av eier av landbrukseiendom eller dyreeier i forbindelse med landbruksdrift med beitedyr som inngår i forvaltningsplanen.
- e) Utsetting av saltsteiner.

§ 4. Vern av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Beiting.
- b) Slått.
- c) Planting eller såing av kulturvekster på dyrkede arealer.
- d) Bruk av tang og tare, husdyrgjødsel, planteekstrakter og visse typer mineralgjødsel til gjødsling av eng- og åkervekster på dyrkede arealer etter retningslinjer i forvaltningsplanen.

§ 5. Vern av dyrelivet

Jakt og fangst i samsvar med gjeldende lovverk er tillatt.

§ 6. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes dersom det kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for vedlikehold og istandsetting av eksisterende steingjerder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av andre kulturminner enn steingjerder.

§ 7. Ferdsel og friluftsliv

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Innenfor nærmere avgrensede deler av landskapsvernområdet kan

Miljødirektoratet ved særskilt forskrift regulere eller forby ferdsel som ikke skjer til fots og som kan skade naturmiljøet.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Reglene i første, andre og tredje ledd gjelder ikke ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, ambulanse, politi, brann, redning og naturoppsyn, samt skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

§ 8. Forbud mot motorferdsel

Motorferdsel er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for:

- a) Motorferdsel ved militær operativ virksomhet og i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.
- b) Motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av jordbruksarealer i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til øvingskjøring for formål nevnt i andre ledd a).

§ 9. Forbud mot forurensning og støy

Forurensning og forsøpling er forbudt.

Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for bruk av godkjente plantevernmidler til åkervekster på dyrkede arealer.

Unødvendig støy skal unngås.

§ 10. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 11. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon med videre.

Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

§ 12. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstand som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

§ 13. Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 14. Rådgivende utvalg

Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av landskapsvernområdet.

§ 15. Ikrafttredelse

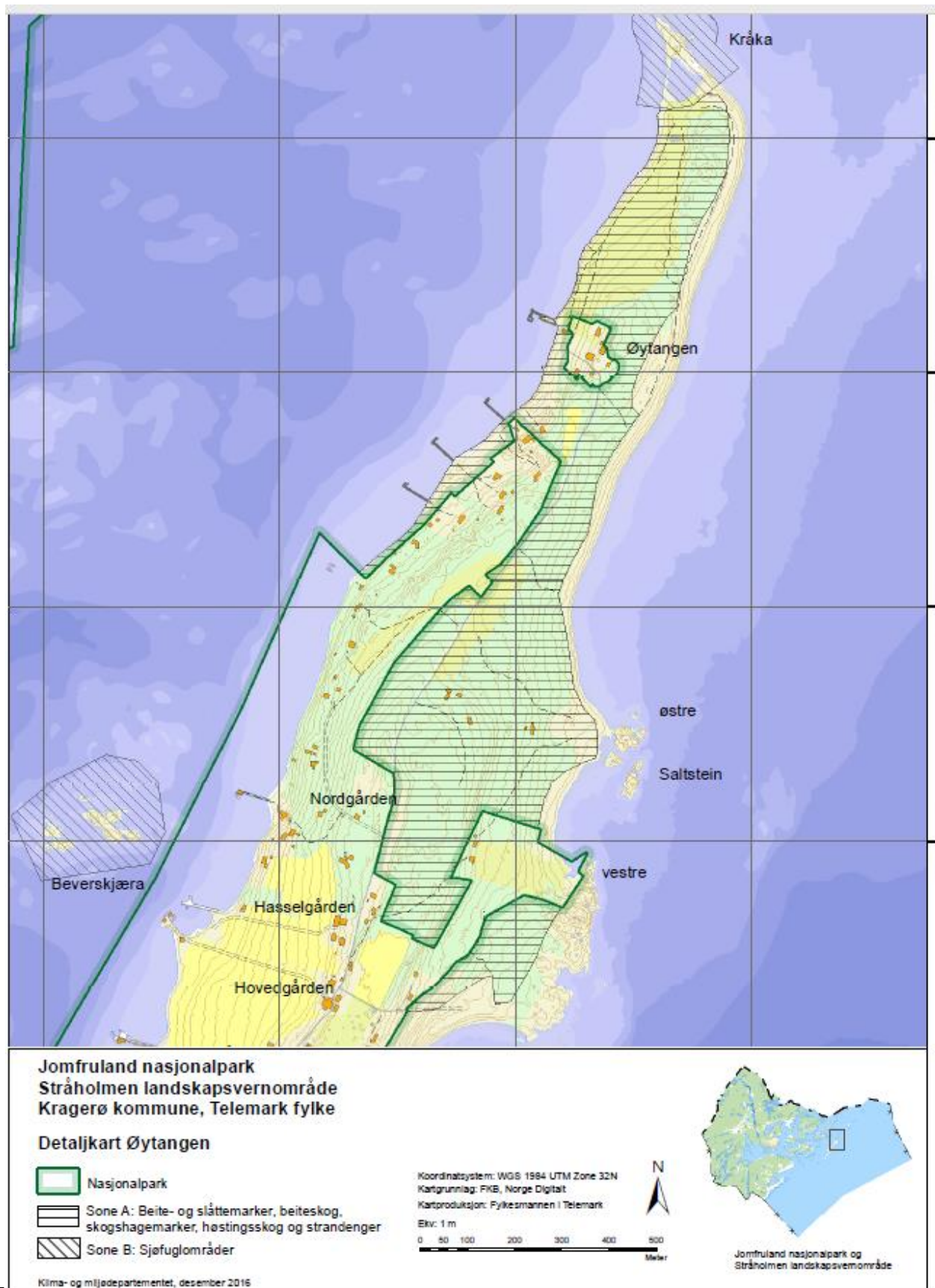
Denne forskrift trer i kraft straks.

Samtidig oppheves følgende forskrift med bestemmelser:

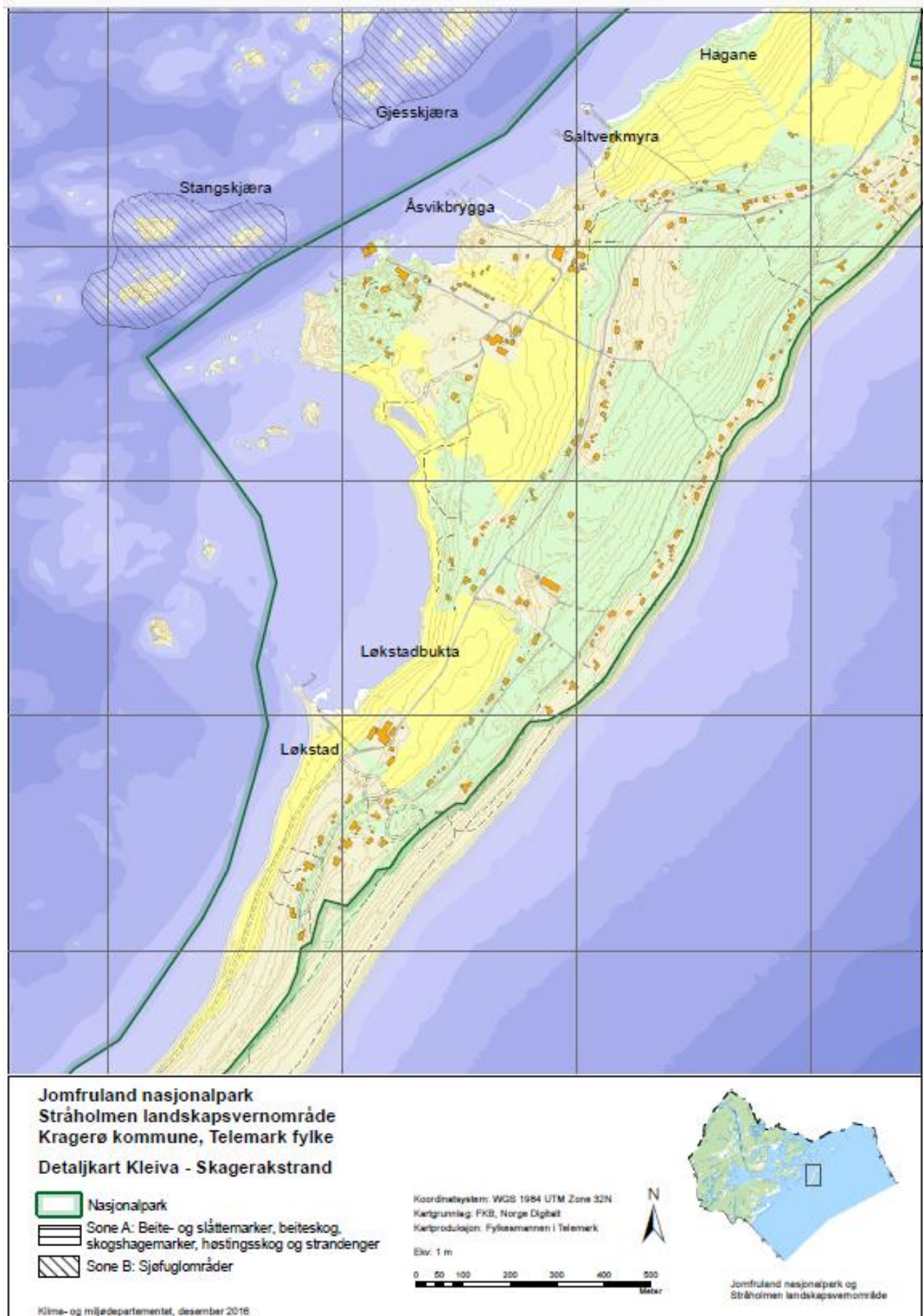
1. Forskrift 7. desember 1990 nr. 1057: Forskrift om Stråholmen landskapsvernområde med fuglelivsfredning, Kragerø kommune, Telemark.

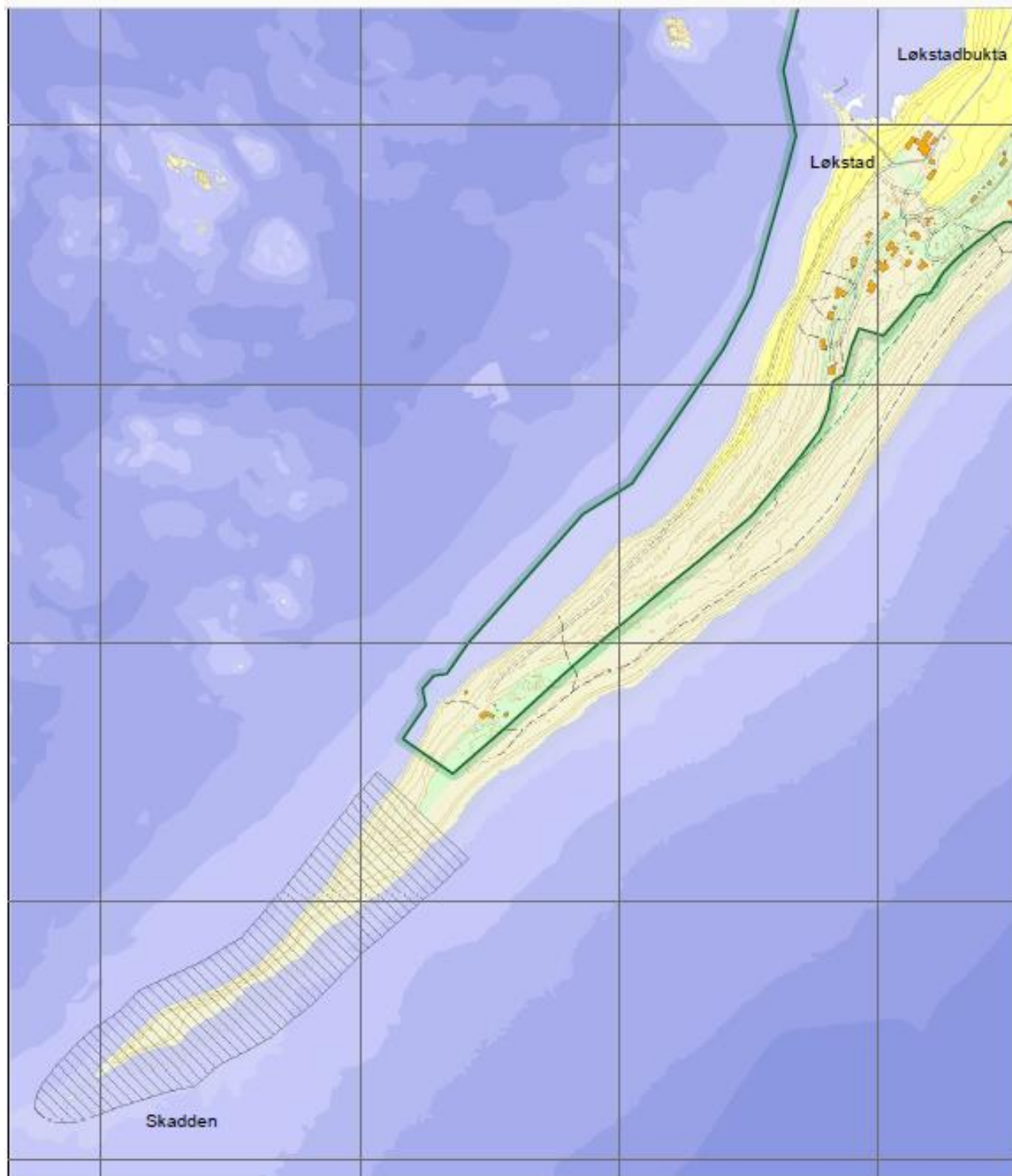
Vedlegg 3: Detaljkart med vernegrenser

NB: Det vil bli noen justeringer av vernegrensene når grensegang etter Jordskifteloven er gjennomført.

**Jomfruland nasjonalpark
Stråholmen landskapsvernområde
Kragerø kommune, Telemark fylke**

Detaljkart Skadden

- Nasjonalpark
- Sone A: Beite- og slåttmarker, beiteskog, skogshagemarker, høstingsskog og strandenger
- Sone B: Sjøfuglområder

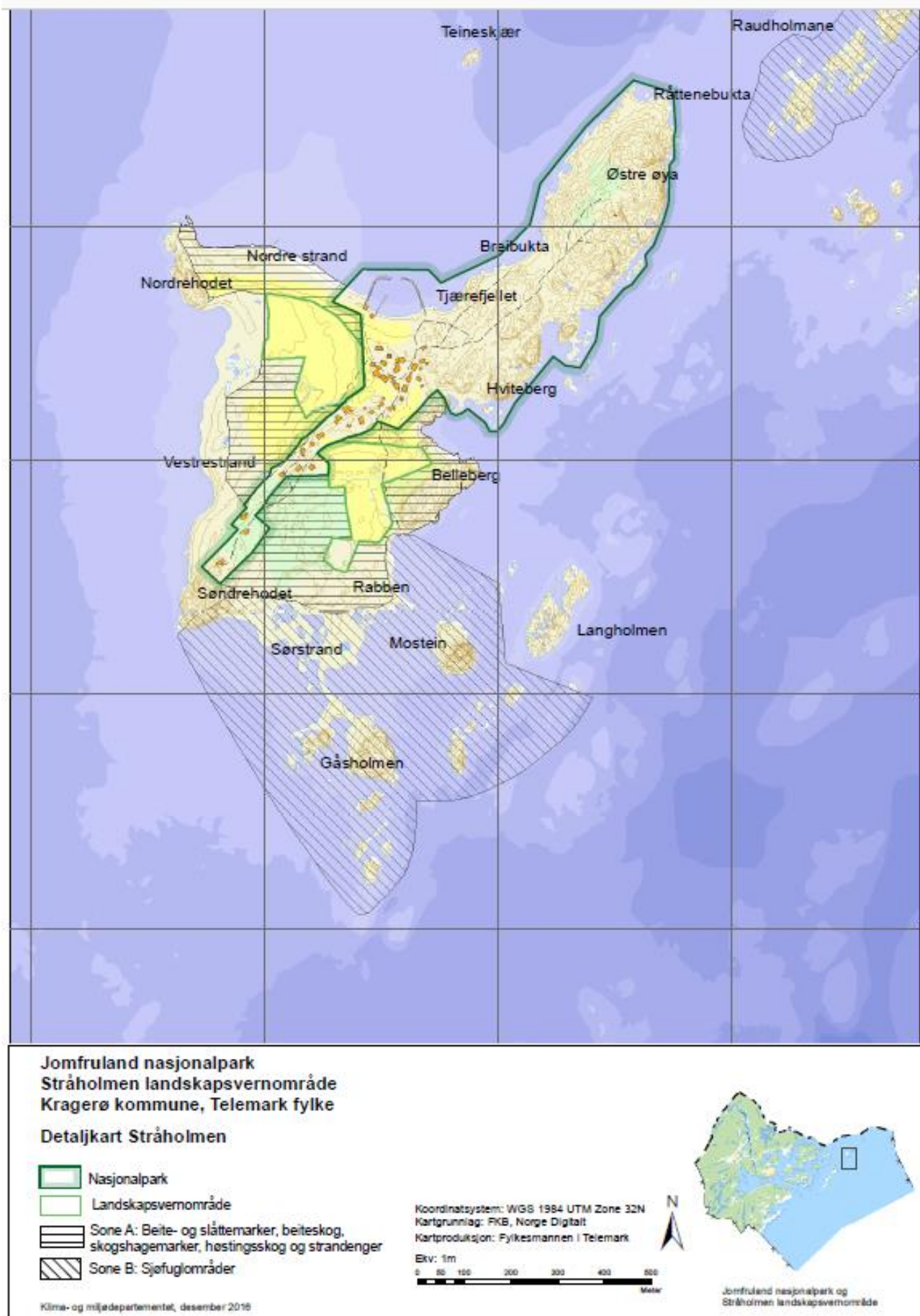
Koordinatsystem: WGS 1984 UTM Zone 32N
Kartgrunnlag: FKB, Norge Digitalt
Kartproduksjon: Fylkesmannen i Telemark

Elv: 1 m

Jomfruland nasjonalpark og
Stråholmen landskapsvernområde

Klima- og miljødepartementet, desember 2018

Vedlegg 4: Tiltaksoversikt - rullering mars 2020

NP = Nasjonalparkforvaltningen

MD = Miljødirektoratet

KN = Kragerø næringsforening

FD = Fiskeridirektoratet

IUA = Utvalg akutt forurensning

UKL = Utvalgte kulturlandskap

SNO = Statens naturoppsyn

KK = Kragerø kommune

TK = Tjenestekjøp

HI = Havforskningsinstituttet

NG = Norsk genressurssenter

JV = Jomfruland vel

FK = Fylkeskommunen

KM = Kulturminnemyndigheten

FM = Fylkesmannen

JF = Jomfruland fuglestasjon

KF = Kragerø fjordbåtselskap

KKA = Kulturkameratene

VK = Visit Kragerø

KL = Kystlotteriet

SK = Sykkelnut

ST = Skjærgårdstjenesten

NINA = Norsk inst. for naturforsk.

GP = Geoparken

KE = Kragerø energi

SF = Småfrakt

SG = Samordningsgruppe

BF = Botanisk forening

Tiltaksplan Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde 2020 - 2023

Verneområdenummer VV00003264 og VV00003263

Anslåtte kostnader i 1 000 kr. Kostnader som ikke er anslått eller dekkes av andre aktører innenfor ordinær drift, er vist med (-)

Område/tema/tiltak	Tiltak naturverdier og kulturminner	Informasjon og tilrettelegging	Kommunikasjonstiltak	Tiltak besøksforvaltning	Kunnskap	Prioritet	Ansvar	Samarbeid	Finansiering	Gjennomføring	2020	2021	2022	2023
Hele nasjonalparken														
Ferdse og aktiviteter skal ikke forstyrre sjøfugl														
Tema på nettside. Temaplakater er satt opp.		x		x		1	NP		MD	NP	0	0	0	0
Stiskilt for kanalisering nord for Heggeneset	x			x		2	NP		MD	NP	1	0	0	0
Ta initiativ til at Langholmen kommer med i sone B for sjøfugl	x			x		2	NP			KLD	-	-	-	-
Sette opp et ekstra skilt med informasjon om ferdselsforbud i hekketiden på Kråka på Jomfruland	x			x			NP	MD		SNO	-	-	-	-
Kontroll av ferdselsforbud og jaktforbud	x			x		2	SNO			SNO	-	-	-	-
Løse hunder og mennesker skal ikke skade fugleunger														
Tema på nettside og temaplatat.		x		x		1	NP		MD	NP	0	0	0	0
Strandlinjen skal i hovedsak være fri for søppel. Objekter med kulturhistorisk verdi skal ikke fjernes.														

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Bidra til oversikt over aktører og planlagt rydding				x	2	NP			KK	-	-	-	-
Bidra til at dugnader er samordnet	x				2	KK			KK	-	-	-	-
Strandrydding i friluftslivsområder der frivillige ikke rydder.	x				2	KK			KK	-	-	-	-
Plastrydding Jomfruland rettet mot besøkende. Utdeling av poser, mottak og levering.	x			x	1	NP	KL/ SK	MD	NP	10	10	10	10
Fjerne avfall på Stråholmstein, Kråka og Lille Danmark.	x				1	NP	SNO	MD	SNO	-	-	-	-
Informasjon på nett om å ikke legge igjen søppel		x		x	1	NP		MD	NP	0	0	0	0
Kommunikasjonstiltak													
Ny side for nasjonalparkstyret.		x	x	x	2	MD			MD	0	0	0	0
Mediekontakt med minst fire saker pr. år.		x	x	x	1	NP			NP	0	0	0	0
Informasjonsvideo 5 – 10 minutter om hensyn en bør ta.		x	x	x	2	NP			TK	0	100	0	0
Dronefilm med informasjon og råd.		x	x	x	2	NP			TK	0	100	0	0
Informasjon i brosjyren <i>Jomfrulandsguiden</i> .		x		x	1	NP	JV	MD	JV	10	10	10	10
Informasjon på hjemmesidene til Visit Norway.		x		x	1	NP	VK		VK	7	7	7	7
Informasjon i heftet <i>Kittelsen og nasjonalparken</i> .		x		x	1		KK	MD	KK	10	10	10	10
Informasjonsbrosjyre med kart.		x	x	x	1	NP	MD	MD	MD	-			
Informasjon om regler. På nett, evt. trykt brosjyre		x	x	x	1	NP	MD		NP	0	0	0	0
Flerspråklig film rettet mot utenlandske besøkende		x	x	x	3	NP		MD	TK	0	0	100	
Nasjonalparkbok. Samarbeidspartnere må avklares.	x	x	x	x	2	NP				0	400	0	0
Informasjonspunkt Kragerø. Åtte andre infopunkter etablert 2019.	x	x	x	x	1	NP	MD	MD	NP	20	0	0	0
To temaplakater. Åtte temaplakater etablert 2019.	x	x	x	x	1	NP	MD	MD	NP	50	0	0	0
Budskap, informasjon og råd som del av guidede turer.		x	x0	x	2	NP	KK		NP	-	-	-	-
Budskap, informasjon og råd ifm. selvguiding Jomfruland, Stråholmen og Stangnes		x	x	x	2	NP	JG	MD	NP	0	30	0	0
Bidra til at aktørene så langt som mulig bruker samme designprofil		x	x	x	2	KK				-	-	-	-
Webkamera Jomfruland		x	x	x	2	NP	JV	MD	NP		50	5	5
Anlegg med tårn Øytangen. Andel av bygg og utstyr.		x	x	x	1	NP		MD	NP	230	10	10	10
Webkameraer i sjø		x	x		2	NP	HI	NP	TK	100	10	10	10
Markvandring Jomfruland og Stråholmen		x	x	x	x	2	NP		TK	50	50	50	50
Sjø													
Storskala endringer i havmiljøet													
Ta initiativ med sikte på nødvendig overvåking og forskning, spesielt fjordtorsk og klima.					x	2	NP		NP		-	-	-
Samordne bevaringsmålene med andre nasjonalparker.	x					2	NP		NP		-	-	-
Samarbeide med andre nasjonalparker om overvåking og forskning i Skagerrak					x	2	NP		NP		-	-	-
Fjordtorsk													
Overvåking av utviklingen i småtorskbestanden.					x	1	HI		FD	HI	-	-	-
Tema på nettsiden og på informasjonspunkt.		x		x		1	NP		NP	0	0	0	0

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Hummer														
Ta initiativ til nye hummerfredningsområder.	x					1	NP	FD		FD	0	0	0	0
Bidra til mer kontroll av hummer- og krabbeteiner.	x					2	FD			FD	-	-	-	-
Kunnskap om sjøfugl														
Årlige tellinger			x			1	FM		MD	JF	-	-	-	-
Oljevern														
Tiltakskort for konkrete områder.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Anlegge permanente lensefester.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Skreddersydde lenser og lensedregger på lager.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Ferdig oppkjørte navigasjonskurser for utlegging av lenser.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Dedikerte fartøyer.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Jevnlig beredskapsøvelser.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Trent personell med god lokalkunnskap.	x					1	IUA		IUA	IUA	-	-	-	-
Spøkelsesfiske														
Informere om teiner med tråd som løser seg opp og om system for registrering av tapt redskap.		x		x		2	NP	FD		NP	-	-	-	-
Tilskudd til miljøvennlige hummerteiner	x					2	NP	FD	MD	NP	50	50	50	50
Kartlegge aktuelle områder med undervannsdroner					x	2	NP	ST		ST	-	-	-	-
Bidra til utredning av hvordan redskap kan tas opp.					x	2	NP	FD		NP	--	-	-	-
Prioritere områder for opprydding.					x	2	NP	NP		NP	-	-	-	-
Fjerne redskap	x					2	SF			SF	-	-	-	-
Annet undervannssøppel														
Kartlegge med undervannsdroner					x	2	NP	ST		ST	40	40	0	0
Prioritere områder for opprydding					x	2	NP	ST		NP	-	-	-	-
Fjerne søppel	x					2	NP	SF		SF	120	120	120	120
Stillehavsøsters														
Bidra til at utbredelsen blir kartlagt.					x	2	NP		MD	TK	-	-	-	-
Bidra til informasjon og kampanjer der folk oppfordres til å høste og spise stillehavsøsters.		x		x		1	NP				10	10	0	0
Oppfordre til plukking av stillehavsøsters som aktivitet i reiselivet.		x	x	x		2	VK			VK	-	-	-	-
Eldre skipsvrak														
Samarbeide med kulturminnemyndighetene og Norsk Maritimt Museum om kartlegging.					x	3	KMM		KMM	KMM	-	-	-	-
Informasjon.		x		x		3	NP		KMM	KMM	-	-	-	-
Nasjonalparken på land														
Kunnskapen om natur på land.														
Kartlegge natur etter standard metode i de områdene der det ikke er gjort.					x	2	MD	MD	MD	TK	-	-	-	-

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Beiting andre steder enn i sone A														
Beiting i havstrender på Stråholmen. Utreddet i 2019.					x	1	NP	UKL	MD	TK	25	0	0	0
Bidra til at beiting blir gjenopptatt andre steder der det er til fordel for verneverdiene.	x					2	NP		MD	TK	0	25	0	0
Rynkerose														
Fjerne alle forekomster.	x					1	NP	UKL	MD	TK	40	0	0	0
Mink skal ikke være en trussel for bakkehekkende fugl														
Fellefangst og jakt med hund i utvalgte områder i regi av Statens naturoppsyn. Lokal jakt og fangst videreføres.	x					1	SNO	UKL	MD	SNO	100	100	100	100
Elektronisk varsling minkfeller	x					1	SNO		MD	SNO	15	0	0	0
Landskapsverdier skal ikke reduseres av tekniske anlegg.														
Utrede å legge høyspentlinje i delområde 1 og 3 på Jomfruland i jordkabel.			x			2	NP	KE	MD	NP	0	75	0	0
Gjennomføre omlegging	x					2	KE		KE	KE	-	-	-	-
Tilbakeføring av steinuttak innenfor Tangbukta	x					3	NP	UKL	MD	TK	-	-	-	-
Felles for Jomfruland og Stråholmen														
Samordne tilrettelegging og informasjon														
Samordningsgruppe Jomfruland og Stråholmen. Informasjon og tilrettelegging. Sekretariat.		x	x	x	x	1	NP	SG	MD	NP	20	20	20	20
Understøtte landbruksdrift med beitedyr i sone A														
Samordne med utvalgte kulturlandskap.	x					1	NP	UKL		NP	-	-	-	-
Tilsyn og flytting av beitedyr.	x					1	NP	UKL	MD	TK	105	110	115	120
Virtuelle gjerder Jomfruland og Stråholmen. Delfinansiering.	x					1	NP	UKL	MD	TK	75	50	0	0
Vannpost husdyr, Myra nord, Jomfruland	x					2	NP	UKL	MD	TK	50	0	0	0
Kjøp av skjøtselstjenester fra grunneiere.	x					1	NP		MD	TK	140	150	160	170
Gratis bruk av statens beitearealer.	x					1	NP			NP	0	0	0	0
Eikestolper til vedlikehold av gjerde Holmsløyka	x					1	NP	UKL	MD	NP	15	0	0	
Kantkratt som ekspanderer														
Rydding i kantsoner	x					1	NP			TK	0	30	30	30
Rydding av areal med lang kulturmarkkontinuitet	x					1	NP			TK	0	10	10	10
Artsmangfold tidligere slåttemark														
Slått etter frøsetting med etterfølgende høstbeiting	x					1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Lavvokst, artsrik flora i naturbeitemarker														
Tilpasset beitetrykk, eventuelt slått.						2	NP			TK	0	0	0	0
Planter med genetiske ressurser for mat og landbruk skal bevares når skjøtsel er forenlig med ivaretagelse av andre verdifulle arter														
Etablere bevaringsområde for genressurser i villeple på Jomfruland	x					2	NG			NG		-		

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Villepletrær skal i utgangspunktet ikke fjernes	x					1	NP			NP	0	0	0	0
Rydde rundt utvalgte villepletrær	x					1	NP	SNO		SNO	-	-	-	-
Fjerne hagepletrær og hybrider mellom villeple og hageeple	x					1	NP	SNO	SNO	SNO	-	-	-	-
Gjerde beitedyr ute fra noen små områder med villepletrær dersom det ikke er påvist rødlistearter som er avhengig av beiting	x					2	NP	NG	MD	NP	0	20	0	0
Informasjon til grunneiere med hagepletrær utenfor nasjonalparken	x					2	NP	NG	MD	NP	0	15	0	0
Tradisjonelle steingjerder i landbruket														
Restaurering utvalgte steingjerder. Nome vgs.	x					1	NP	UKL		TK	20	20	20	20
Informasjon på nettsiden og på temaplakater.	x	x		x		2	NP			NP	0	0	0	0
Eldre tids kulturminner på land														
Kartlegging i samarbeid med kulturminneforvaltningen					x	2	KM			KM	-	-	-	-
Demo opptak tang og tare i Tangbukta på Jomfruland. Plakat.		x	x	x		1	NP			TK	10	10	10	10
Kunnskap om hvordan utmark ble drevet tradisjonelt														
Dokumentasjon.					x	3	NP			TK	0	0	100	0
Gjøre kunnskapen kjent blant aktørene.		x				3	NP			NP	0	0	0	30
Nyere tids kulturminner i utmark														
Kartlegge nyere tids kulturminner.					x	2	NP			TK	0	0	150	0
Bidra til at kulturhistorien blir gjort mer kjent - formidling på temaplakater, på nett og i skrifter.		x		x		2	NP			NP	0	0	0	50
Jomfruland														
Preget av stillhet og ro nord på Jomfruland skal bevares														
Streng praktisering av verneforskriften.	x					1	NP			NP	-	-	-	-
Hvis nødvendig, låses porten i grensen til nasjonalparken.	x			x		2	NP			NP	-	-	-	-
De fleste besøkende skal bruke områder med stor opplevelsesverdi som tåler mye bruk.														
Sitteplasser.	x			x		1	NP	JV	MD	NP	115	115	50	0
Stiskilt for kanalisering nord for Heggeneset		x		x		2	NP		MD	TK	0	5	0	0
Informasjon om brannfare.		x		x		1	NP	JV		NP	0	0	0	0
Dekke deler av investeringen hvis ansvarlig etat tar initiativ til brannvarsling.	x			x		2	KK	JV			-	-	-	-
Utrede bedre bryggeforhold på Øytangen.	x			x		3	FM			TK	-	-	-	-
Oppgradering av toalett Øytangen nord.	x			x		1	ST			ST	-	-	-	-
Kartlegge behov for nye toaletter.				x	x	2	NP	JV	MD	NP		20	20	
Telling av ferdsel to steder Øytangen. En teller etablert 2019.				x	x	1	NP	SNO	MD	SNO	-	-	-	-
Transport og utlegging av flis til stier, Jomfruland nord.		x		x			NP			TK	10	5	5	5
Markert strandvoll av rullestein i skogområde på Jomfruland skal gjøres mer synlig for de som ferdes på sti.														

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Fjerning av busker og trær av nordiske treslag i ca. 150 meters lengde på 29/6 og og 29/3004.		x			2	NP	GP	MD	TK	20	0	0	0
Planter med genetiske ressurser for mat og landbruk skal bevares når skjøtsel er forenlig med ivaretagelse av andre verdifulle arter													
Etablere bevaringsområde for genressurser i villeple	x				2	NG			NG		-		
Villepletrær skal i utgangspunktet ikke fjernes	x				1	NP			NP	0	0	0	0
Rydde rundt utvalgte villepletrær	x				1	NP	SNO		SNO	-			
Fjerne hagepletrær og hybrider mellom villeple og hageeple	x				1	NP	SNO	SNO	SNO	-	-	-	-
Gjerde beitedyr ute fra noen små områder med villepletrær dersom det ikke er påvist rødlistearter som er avhengig av beiting	x				2	NP	NG	MD	NP	0	20	0	0
Informasjon til grunneiere med hageepletrær utenfor nasjonalparken	x				2	NP	NG	MD	NP	0	15	0	0
Legge til rette for funksjonshemmede													
Vedlikeholde stier i Tårnskogen for rullestol		x		x	2	NP	KK	MD	KK	30	0	30	0
Skilting med PCS symboler og blindeskrift i Tårnskogen.		x		x	2	NP	KK	MD	NP	-	-		
Grinder tilpasset funksjonshemmede.		x		x	3	NP	UKL	MD	NP	-	-	-	-
Adkomst nytt anlegg med Tårn Øytangen		x		x	1	NP		MD	NP	-	-	-	-
Adkomst til toalett Øytangen nord		x		x	1	NP	ST	MD	ST	-	-	-	-
Nærmiljøulemper													
Bidra til at Midtstien blir etablert	x			x	2	NP	KK		KK	-	-	-	-
Hensyn til fastboende og hytteiere i info og tilrettelegging	x			x	2	NP	KK		KK	-	-	-	-
Tydelig kommunikasjon om strenge regler for motorferdsel		x		x	2	NP	KK		KK	-	-	-	-
Jomfruland, delområde 1 - eikeskog/eikehage													
Grov, død ved av eik og hassel													
Ikke ta ut stående eller liggende død ved av eik med tykkelse over 20 cm og grov hassel utenom belte vest for Hovedveien.	x				1	NP			NP	-	-	-	-
Grove hasselkratt skal få utvikle seg fritt.													
Hasselkratt med omkrets på mer enn 1,5 meter skal spares.	x				1	NP			NP	-	-	-	-
Vitale, store eiker og store hasselkratt													
Fristille to store eiker på Øytangen	x				1	NP		MD	SNO	-	-	--	
Tynning i sørvest ved å ta ut en tredel av masse av levende eik	x				1	NP		MD	TK	-	-	-	-
Rydding vest for Hovedveien på eiendommen Øytangen.	x				1	NP			TK	-	-	-	-
Eik i alle aldre													
Inngjerding av et område (er gjort). Inngjerding i et nytt område vurderes.	x				1	NP			NP	-	-	-	-
Jomfruland, delområde 2 - hasselhage													
Rik hassellund													
Vestre del: Gran og småtrær av ask, lønn, morell, boreale lauvtre, furu og til dels hassel fjernes. Grov hassel, grove edellauvtr,	x				1	NP		MD	TK	0	0	0	0

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

villeple og ung eik spares. Bjørnebær, bringebær, berberis og stikkelsbær fjernes. Østre del: Gran og fremmede treslag fjernes.														
Fristille en bredkronet eik	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Vedlikeholde rydding fristilte eiker	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Bredkronede eiker														
Andre trær som vokser opp i kronene fjernes.	x					1	NP		MD	TK	0	0	0	0
Jomfruland, delområde 3 - edellauvskog														
Naturskogspreget, rik edellauvskog														
Uttak boreale treslag og tynning av unge edellauvtre i område angitt i prosjektet Trans-forest	x					1	NP	NINA	NINA	TK	200	100	0	0
Jomfruland, delområde 4 - eng														
Sjeldne arter knyttet til slåttemark														
Slått etter frøsetting av inngjerdet areal på Øytangen.	x					1	NP		MD	TK	0	0	0	0
Gjenetablering av kammarimjelle.	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Overvåke vårvikke					x	1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Sibirtrebusk														
Overvåking og fjerning ved behov.	x				x	2	NP			TK	-	-	-	-
Åpen eng innenfor Vestre Saltstein.														
Uttak av resterende trær.	x					1	NP	UKL	MD	TK	30	5	5	5
Beiting med sau og hest	x					1	NP	UKL	MD	TK	0	0	0	0
Slått av Holmsløgga, Øytangenløgga og Plommehagen.	x					1	NP	UKL	MD	TK	0	0	0	0
Engene på Øytangen														
Beiting med storfe fra tidlig i mai. Beitepause hvis tørr sommer.	x					1	NP		MD	TK	0	0	0	0
Rydding av roser sentralt ut mot sjøen. To busker settes igjen.	x					2	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Fjerne evt. nyetablerte fremmede arter	x					1	NP		MD	TK	0	10	0	0
Slått av inngjerdet slåttemark etter frøsetting. Bakketørking og fjerning av høy. Gjerdet åpnes for storfe etter slått.	x					1	NP		MD	TK	0	0	0	0
Kanalisering med stistolper. Påbegynt 2019.	x				x	1	NP		MD	NP	5	0	0	0
Utbedring hovedstier		x			x	2	NP		MD	TK	0	20	0	0
Jomfruland, delområde 5 – sandkyst														
Åpne sandarealer og artsrik dyne-eng														
Overvåke gjengroing og slitasje.					x	2	NP			TK	-	-	-	-
Fjerne trær og busker i bakkant av dyneenger Øytangen sør og Sandbakken. Lauvtre, tett/ung hassel og ung/halvgammel furu fjernes. Villeple, stor furu, eik og grov hassel spares.	x					1	NP			SNO	-	-	-	-
Fjerne oppslag av furu og osp i dyneeng Øytangen sør og Sandbakken.	x					1	NP			SNO	-	-	-	-
Årlig slått av dyneeng sør og nord for brygga på Øytangen. Slås etter frøsetting. Bakketørking og fjerning. Det slås så langt ut det	x					1	NP			SNO	-	-	-	-

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

er sammenhengende grasvegetasjon, men ikke på kanten der det er strandtorn. Standtornen merkes før slått.														
Åpne flekker for strandtorn i marehalm. Utsåing strandtorn.	x					1	NP			SNO	-	-	-	-
Fremmede arter														
Fjerne balsampoppel Sandbakken nord	x					1	NP			TK	10	0	0	0
Sjeldne arter i strandnære sanddyner Øytangen/Sandbakken														
Overvåke strandtorn					x	1	NP		MD	BF	5	5	5	5
Luke manuelt rundt blomstrende strandtorn	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Utsåing av strandtorn på Sandbakken. Utført 2018 Øytangen sør.	x					1	NP			NP	5	0	0	0
Strandmaurløve og strandmurerbie på Sandbakken														
Åpne opp flekker for strandmaurløve. Påbegynt 2019.	x					1	NP			SNO	-	-	-	-
Kartlegge strandmaurløve					x	1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Åpne vertikale sandflater for strandmurerbie. Påbegynt 2019.	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Kartlegge strandmurerbie					x	1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Jomfruland, delområde 6 – strandnære kratt														
Kantkratt innenfor Vestre Saltstein og Tangbukta														
Lett rydding i større einerforekomster	x					1	NP		MD	TK	10	10	10	10
Fjerne berberis og sibirtrebusk	x					2	NP		MD	TK	5	5	5	5
Sammenhengende krattområde Øytangen nord														
Rydde kantkratt som vokser ut mot engene i vest. Liguster spares.	x					2	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Rydde gran i hele området	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Rydding i fangstgater for fugl videreføres	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Rydde kratt i fire definerte område i kanten av og inne i krattområdet. Hassel, bartre, einer, morell og boreale lauvtre fjernes. Villeple, asal, geitved, hagtorn, slåpetorn, evt. liguster og til dels roser spares.	x					1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Overgang mellom krattområde og rullesteinstrand Øytangen nord														
Innsmalning av sti. Markering med stein. Flis legges kun der stien er markert.	x			x		1	NP			NP	5	0	0	0
Kartlegging kystgaffel					x		NP			BF	5	5	5	5
Tornirisk, nattergal og tornskate														
Skjøtsel som gir mosaikk av kratt, kantsoner og beitemark.	x					2	NP			TK			-	-
Lite slitasje i engene ved kantkratt på Øytangen														
Tema på nettsiden og temaplakat.		x		x		1	NP			NP	0	0	0	0
Smalere sti på vestsiden av Øytangen.	x			x		1	NP			NP	5	0	0	0
Etablere sitteplasser på steder uten rødlistearter.	x			x		2	NP					0	0	
Jomfruland, delområde 7 – rullesteinstrand														
Saltenger, forstrender, grankloner, kantkratt og hassel.														
Utarbeide skjøtelsesplan.					x	1	NP			TK	150	0	0	0

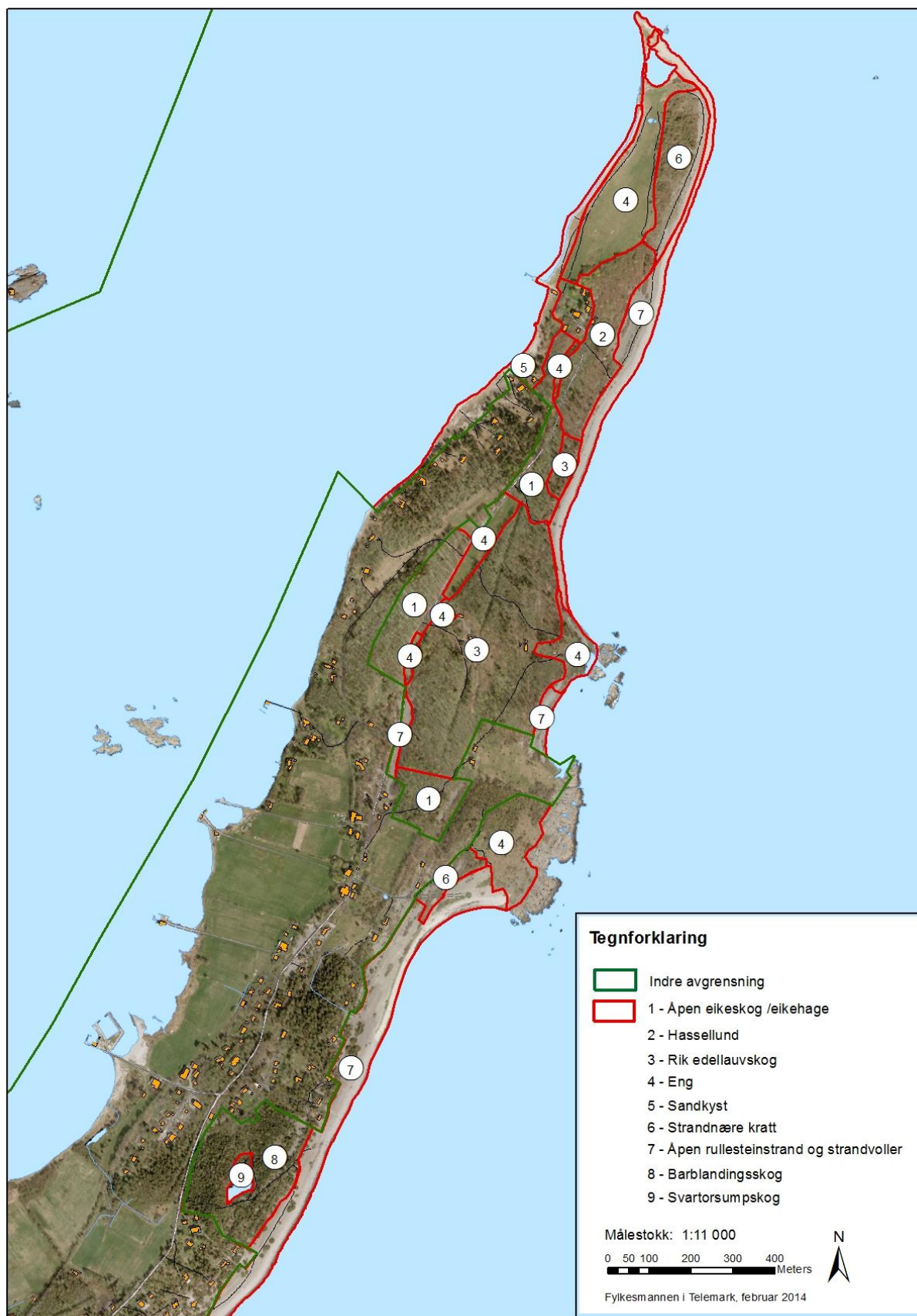
Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Vegetasjonsflekker på Skadden													
Kjøring begrenses til nødvendig skjøtselsarbeid.	x				2	NP			NP	-	-	-	-
Rullesteinstrand og strandvoller													
Tema på nettsiden og temaplakater.		x		x	1	NP			NP	0	0	0	0
Fjerne steingjerder som ikke har funksjon for husdyr.					3	NP			TK	-	-	-	-
Fjerne varder, groper og improviserte sitteplasser. Sitteplasser med opplevelsesmessig verdi bevares.	x			x	2	NP			TK	85	0	85	0
Jomfruland, delområde 8 – barblandingskog													
Tårnskogen													
Vannhull beitedyr	x				2	NP		MD	TK	5	0	0	0
Fjerne frøplanter av fremmede treslag	x				1	NP	SK	MD	TK	10	10	10	10
Fjerne oppslag av lauvtre	x				2	NP			TK	0	0	0	0
Vedlikehold av tangveg/tangplass		x		x	2	KK		MD	KK	30	0	0	0
Benker og bord etter områdets karakter og bruk		x		x	3	KK		MD	KK	0	0	30	20
Fuglekasser for stær og vende Hals	x				1	NP		MD	NP	5	0	0	0
Vedlikeholde rullestolstandard på hovedstier		x		x	2	KK		MD	KK	5	5	5	5
Jomfruland, delområde 9 – svartorsumpskog													
Svartorsumpskog ved Tårntjenna													
Utrede tilførsel av kommunalt vann.					x	3	NP		TK	-	-	-	-
Stråholmen													
Funksjonsområder i delområdene 1 og 4 for rastende fugl, hekkende sjøfugl og våtmarksfugl													
Overvåke forstyrrelser av fuglelivet.					x	1	NP	MD	TK	20	20	20	20
Temaplakaert ved Sørstrand og Vestrestrand.	x			x	1	NP		MD	SNO	-	-	-	-
Plakatinformasjon om hekkende vipper og storspover		x		x		NP		MD	NP	0	10	0	0
Informasjon og henstilling til fugleinteresserte.		x		x	2	NP			NP	-	-	-	-
Stråholmen – sone A og landskapsvernområdet													
Åpent landskap med truede vegetasjonstyper og arter													
Beiting, slått, beitepussing og rydding.	x				1	NP	UKL	MD	TK	0	0	0	0
Overvåke bevaringsmål og slitasje fra tråkk av sau.					x	2	NP		TK	-	-	-	-
Kort marksjikt når vekstsesongen begynner													
Beiting før vekstsesongen som ikke er for intensiv. Flytting mellom beiter i løpet av året.	x				1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Berberis													
Fjernes i vedlikeholdsryddingen.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Nitrogenelskende planter													
Beiting og beitepussing. Ikke tilføre gjødsel.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Stråholmen – landskapsvernområdet													
Vitale trær													

Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark 2019

Døende trær som fornyer seg med rotskudd skjæres ned.	x				3	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Stråholmen, delområde 1 – åpen beitemark, inkl. landskapsvernområde													
Liten eller ingen krattdekning på vestre og østre teig													
Rydding og beiting.	x				1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Beitepussing av starr i fuktige områder.	x				1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Hekkende vipper og storspover													
Informasjon ved driftsbygning om forstyrrelser.		x		x	1	NP		MD	TK	0	5	0	0
Stråholmen, delområde 2 – beitemark med busker													
Halvåpen beitemark													
Rydding. Gran, furu, svensk asal og berberis fjernes.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Årlig slått av slåtteeng i vest.	x				1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Stråholmen, delområde 3 – slåttemark													
Kratt skal ikke fortrenge sjeldne og truede arter													
Slått og rydding.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Stråholmen, delområde 4 – havstrender													
Nikkebrønsler													
Fjerne brennesle og hundekjeks ved beiting.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Kunnskap om arter i brakkvannsdammer og strandbasseng.													
Kartlegge arter.				x	3	NP			TK	-	-	-	-
Stråholmen, delområde 5 – kalktørrenger													
Ikke kratt													
Rydding.	x				1	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Ikke nitrogenelskende planter													
Ikke tilføre gjødsel.	x				2	NP	UKL		TK	0	0	0	0
Holmene og Stangnes													
Gjenskape kystlynghei på Styrmannsholmen og Larsholmen													
Utarbeide skjøtselsplan				x	1	NP		MD	TK	75	0	0	0
Små strandenger på Flesa og Soddaskholmen.													
Beiting på ettersommeren, alternativt slått av høyvokst vegetasjon. Rydding av kratt på Flesa.	x				3	NP		MD	TK	-	-	-	-

Vedlegg 5: Kart over delområder i forbindelse med forvaltningen på Jomfruland

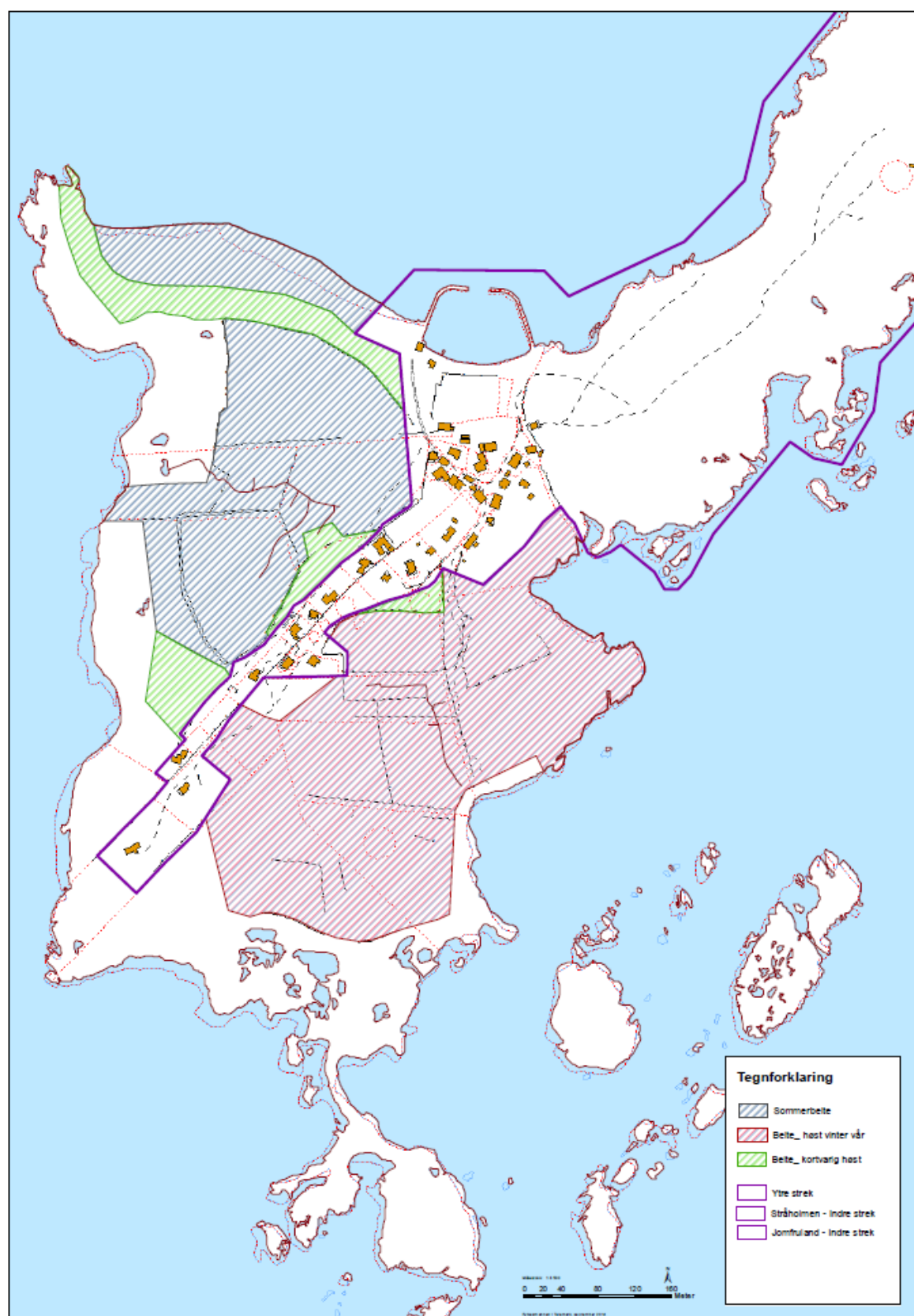
Vedlegg 6: Kart over delområder i forbindelse med forvaltningen på Stråholmen

Vedlegg 7: Kart inndeling av beiter på Jomfruland jf. beiteplan 2018.

Vedlegg 8: Kart over inndeling av beiter på Stråholmen

Vedlegg 9: Kart over arealer i Stråholmen landskapsvernområde som kan fulldyrkes

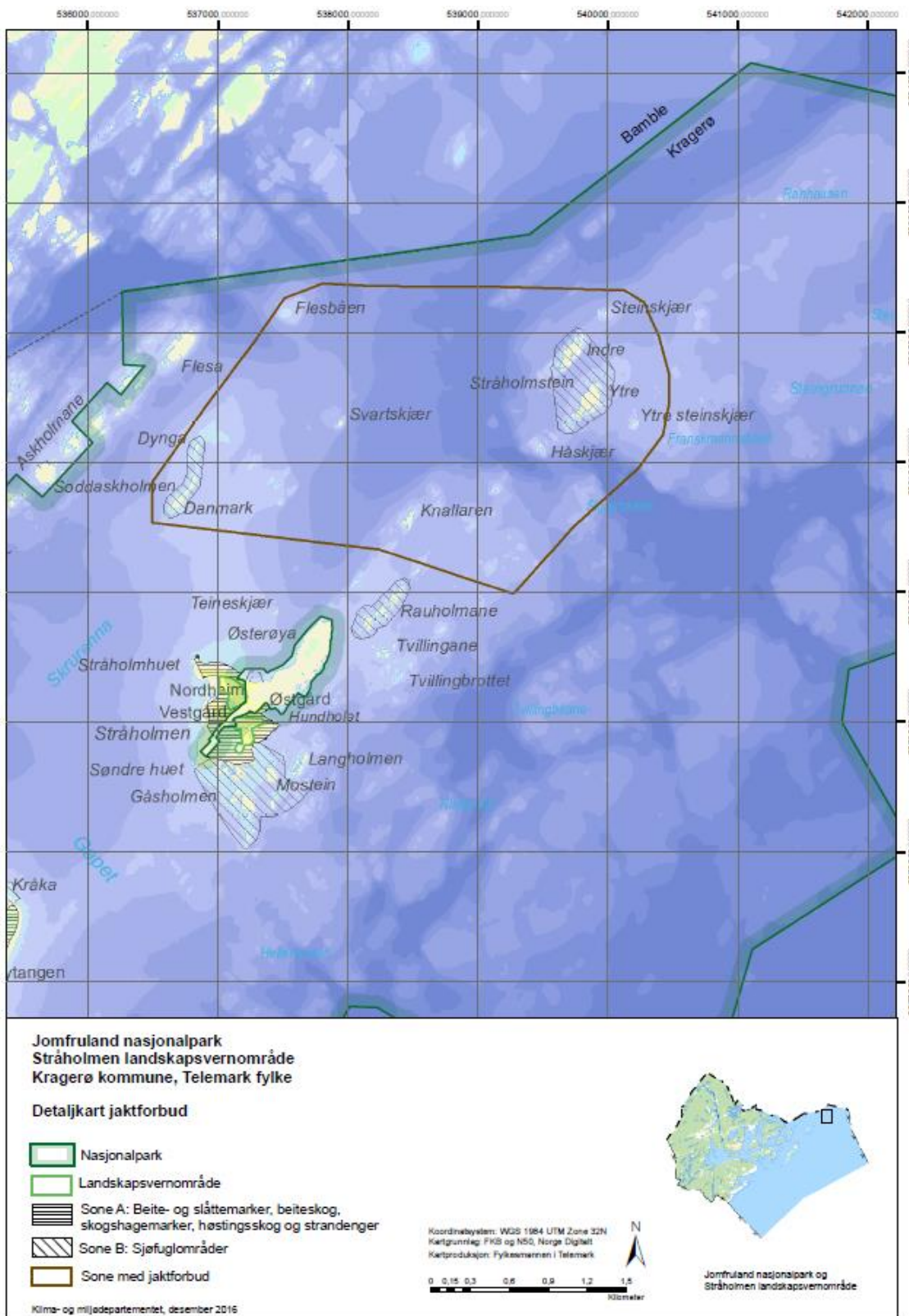

Vedlegg 10: Kart over arealer i delområde 1 og 3 på Jomfruland med tilpasset skjøtsel

1. Areal for uttak av virke på eiendommen 29/6 i henhold til retningslinjer til verneforskriften § 4.c.
2. Areal for skjøtsel av eikeskog/eikehage på eiendommen 29/6 jf. bevaringsmål og tiltak for delområde 1.
3. Areal for parkmessig skjøtsel på eiendommen 29/6 jf. bevaringsmål og tiltak for delområde 1.
4. Areal for skjøtsel av rik edellauvskog på eiendommene 29/26 og 29/5, jf. forvaltningsmål/tiltak for delområde 3.

Vedlegg 11: Kart over område nord for Stråholmen med forbud mot jakt på sjøfugl

Jomfruland nasjonalpark

Jomfruland nasjonalpark er en marin nasjonalpark. En stor del av arealet på 117 000 mål er sjø og produktiv sjøbunn.

Parken er 27 kilometer lang og ligger på den ytre delen av kysten i Kragerø.

Deler av Jomfruland og Stråholmen, Stangnes på fastlandet og et hundre og seksti holmer utgjør landareal med rikt naturmangfold og vakre landskap.

Det er lett adkomst til Jomfruland med ferge eller hurtigbåt fra Kragerø eller med taxibåt fra Kragerø og Valle. Med egen båt eller kajakk kan du legge til nesten hvor som helst. Med bil fra landsiden kan du besøke Stangnes og Portør.

Kontaktinformasjon

Telefon:	90 13 23 67/ 35 58 61 10
E-post:	fntemjo@fylkesmannen.no
Nett:	www.jomfrulandnasjonalpark
Post:	Postboks 2603, 3702 Skien
Besøksadresse:	Gjerpensgate 14, 3716 Skien